Ion D. SÎRBU

Adio, Europa ! <■■>

v-^ţgg*

Adio, Europa! – Volumul II

I. D. Sîrbu

Redactori: Corina Ungureanu cungureanu@liternet.ro, Radu-Ilarion Munteanu rimunteanu@liternet.ro
Tehnoredactare: Toma Velici
Corectură: Geta Rossier
Copertă: © 2004 Mihaela Şchiopu
Editor format.pdf Acrobat Reader: Iulia Cojocariu

A
di
o,
E
u
r
o
p
a!
2
v
ol
-
I
S
B
N
:
9
7
3
-
8
4
7
5
-
5
9
-
7
I

SBN vol. II: 973-8475-61-9

Editura LiterNet
http://edit

ura.literenet.ro-office@literenet.ro

CUPRINS

CAPITOLULI

Profesorul Candid, fără soţia sa, pleacă în delegaţie de familie. Cine e şoferul camionului şi cum decurg afacerile cu ouăle bulgăreşti stricate. Aflăm astfel care e diferenţa între un ţigan şmecher şi un colonel cinstit şi cum a scăpat de diavolul misticismului soţia tovarăşului Popescu. Ce este, ce ar trebui să fie victimologia, ce este, ce n-ar trebui să fie dialectica. Ecumenismul unui cinstit şofer de cursă lungă. Camionul nostru este urmărit. Cum se poate sfârşi apologia unui Socrate al zilelor noastre. Misterioasa apariţie – din pământ, din iarbă verde – a unui distins pescar amator. Care se dovedeşte a fi o veche cunoştinţă a eroului nostru.

Cerc se-nchide, cerc se deschide. Obsesia morfologică a culturii noastre, care sufleteşte (ca stare şi alinare afectivă) poate că se ondulează în spaţiul deal-vale, bine-rău, noroc-nenoroc, ca destin şi fiinţă, ca rost şi devenire spre moarte, are cu siguranţă drept emblemă şi simbol spirala orizontală ce se închide într-un singur punct. Ţine Olimpia acasă, în bucătăria ei, câteva blide de Oboga, frumos smălţuite: singura decoraţie a acestor farfurii bine arse este o linie subţire ce se închide într-o spirală de o mare discreţie şi fineţe. De departe, pare că e vorba de cercuri concentrice. Dar nu: ceea ce ni se arată ca o învârtire de nevăzute planete în jurul unui buric sacru nu este decât fie ieşirea din neantul acestui punct misterios şi alergarea calmă spre neantul infinit şi înscrierea pe o melcoidă înşurubare, din ce în ce mai mică, spre miezul unde oboseşte penelul olarului sau răbdarea Deusului oţios. Din paleolitic, această spirală e prezentă, mereu prezentă: şarpele frumos încolăcit, dar al cărui cap nu se vede şi nici coada, sentimentul paralel al fatalităţii ce ne învârte în cerc, dându-ne iluzia veşnicei întoarceri, dar de fapt mânându-ne pe o subţire cărare spre nu ştim unde... Ciudat, în tot acest timp Isarlâk, ca simplu punct licurici în haos, m-am învârtit, cu Limpi de mână (ea fiind lumina mea de licurici), în cercuri concentrice în jurul dragostei noastre (care, vorba Profetului, nu este decât Singurătate şi Moarte); abia acum, spre sfârşitul acestei metafizice tiribombe, dându-mi seama că nu de cerc e vorba, ci

de o spirală ce se tot strâmtează, în căutarea geometrică a punctului final, realizam, cu ridicolă şi dureroasă luciditate, că nici unul din noi nu a ieşit din cetate, că nici prin gând nu ne-a trecut să

ne schimbăm traiectoria... Inerţie, lene, fatalitate? Frâne mintale, impotente de voinţă sau imaginaţie? Cine ştie...

Eram îmbrăcat „ca de excursie”. Pielea mea se bucura de cămaşa în carouri şi jerseul „sare cu piper” (pe care Olimpia mi-l croşetase în primele luni ale convieţuirii noastre); de bascheţii noi în care îmi simţeam picioarele amintindu-şi de vremea când, alergător de mare viteză fiind, ajunsesem extremă dreaptă într-o echipă de fotbal la care se închinau magic toţi minerii din valea unde am văzut lumina zilei.

Aşteptam o anume maşină de ocazie, aranjată de năzdrăvanul nostru nepot, Mărin: ea nu sosea, ceva intervenise în ultima clipă. Limpi dăduse telefon unde trebuie; întârzie, soţul e la spital, trebuie să-l aducă acasă; în aşteptare, îmi dădea toate sfaturile posibile, insistând mai ales asupra celor legate de cretina mea naivitate şi încredere în oameni. „Să nu faci confidenţe nimănui pe drum, îmi spunea ea, să nu te miri de nimic, să asculţi de Moşu nostru, dacă ne-a chemat ştie el de ce şi cu ce scop; să-i povesteşti păţania noastră cu Tutilă-Naşul, dar să nu exagerezi nimic, nu e cazul să-i cerem ajutorul. Deocamdată. Să-i spui că mi-e dor de el, că-l visez des, că Anca şi Petrică îi seamănă. Să aibă grijă de grădină, tuşa Sofia e bolnavă, tuşa Măria bate mănăstirile, e cam zăludă, dar încolo ar fi sănătoasă, ne-ngroapă pe toţi...”

Acum tăceam. Mărin era fugit după altă maşină, stăteam amândoi sub un castan (în beţivă înfiorare), nu vorbeam, ne ţineam numai de braţ, ferindu-ne să ne privim. Simţeam o strângere în jurul inimii – Limpi avea privirea ei de Ţarigrad – simţeam prin pori, prin străfundul ochilor, grijile pe care mi le ascundea (Grijile, la noi, fiind de totdeauna soliile unui pericol ascuns.) Cu mâna ei prelungă („theotocopulă”, îi spuneam, când voiam s-o enervez), cu profilul ei de bazilee crescută în mănăstiri şi miracole, cu ochelarii ei de cobră sacră, mi se părea tânără, foarte tânără. Şi foarte tristă. Ea era Rostul meu, îmi ţinea loc de bibliotecă, editură, catedră universitară, îmi mângâia ghipsul (ce abia se zărea sub mâneca rabattue a jerseului), priveam amândoi gureşele vrăbii – şi un strop de veşnicie veche, romantică şi desuetă, se strecura, precum culorile prăfuite ale unui pastel anonim, în câmpul liric al duo-ului nostru. Auzeam pe dinăuntru concertul pentru violoncel şi orchestră al acelui rus, Şostakovici, pe care îl iubeam amândoi. Strada, pe care aşteptam maşina ce trebuia

să mă ducă spre satul ei de baştină, era una de margine, pietruită numai, încadrată de case vechi, scorojite, amintind un secol de haotică balcanie, antigeometrică, antifaustică,

antistatală. În dezordinea nici unei alinieri, întrezăream semnul unei indiscipline ţâfnoase şi rebele. „Vocaţia noastră, o spunea Napocos cu mulţi ani în urmă, este prin excelenţă anticivilizatorie, funciar şi fatal organic-culturală ”.

– Păcat ! continua cu voce tare. Păcat că dintr-o târzie primăvară, în care am putut întrevedea cât de talentaţi şi de greco-latini suntem, istoria asta afurisită ne-a săltat direct într-o pre iarnă urâtă şi fără de sfârşit: din Spätfrühling, ar zice Spengler, direct în Vonwinter, furându-ni-se un Sommer, de care are nevoie orice împlinire...

Limpi râse uşor, îmi sărută urechea buclucaşă (fiind eu mereu „într-o ureche”), apoi îmi arătă o figură bizară ce se rostogolea în direcţia noastră.

– Iată-ne Sommerul, îmi şopti. Fii atent, nu scoţi o vorbă: în problemele de familie şi politică, eu sunt cea care informează şi dezinformează...

Sommerul ce venea alergând (deşi era rotofei şi bătrânior) nu semăna, bine-înţeles, cu cel cu care Limpi tăinuise în grădina edenică a bisericii Sfântu Gheorghe. Aceluia i se refuzase paşaportul, era un iudeu tragic, păgubos: cânta din vioară între un cocoş ridicol şi un măgar roşu, tot ridicol. (Ce mi-e Vitebskul, ce mi-e Isarlâkul! Ghetourile toate seamănă între ele). Cel ce venea tropotind spre noi era şi nu era un Sommer; după părerea mea, era dublura celuilalt: părea fericit, gesticula ca un om ce mulţumeşte unor nevăzute stihii pentru darurile sau aplauzele ce le primea. Auzeam gâfâitul lui, abia când se mai apropia puturăm să-i zărim şi nişte lacrimi grele ce păreau a fi cauzate de cu totul altceva decât râsul macabru sau plânsul levit.

Frână brusc. Ne privi ca pe nişte străini: trecu apoi, în diagonală, pe celălalt trotuar.

– Nu ţi-e bine, domnule Sommer? îl apostrofă Limpi, surprinsă şi îngrijorată de gestul lui.

– Wi iz ghit far idn? ne răspunde el în limba lui. Unde e bine pentru un evreu? Apoi, îndepărtându-se grăbit, ne strigă fără să se întoarcă: „Feriţi-vă de pescari!” şi dispăru după colţ.

– E nebun, am zis eu: dar nu eram deloc convins.

– E înnebunit, îmi spuse Limpi. Ce-o fi vrut să zică cu acel: „feriţi-vă de pescari!”?

Un camion de greu tonaj, bine întreţinut, venea cu viteza întâi spre noi. Cabina şoferului părea o expoziţie naţională de kitsch-uri şofereşti,

multicolore. („Primul lucru pe care îl face un ţăran, îmi explicase mie Limpi, odată ajuns muncitor, la oraş sau la sat, este să-şi vopsească ţipător toată faţada casei: în timp ce la «vatra» lui de acasă a lăsat în urmă o arhitectură de o sobrietate clasică, filtrată de milenii,

alb, albastru, lemn cioplit, icoane pe sticlă, scoarţe ultra rafinate, de îndată ce se vede «în câmpul muncii» – să fim înţeleşi, cuvântul «câmp», aici, vine de la câmpul magnetic, cu acele pilituri de fier ce se aliniază sub presiunea magnetului, şi nu de la câmpul cu flori şi fluturi –, ca întors pe dos, începe să vopsească, să împodobească, să se înţigăneze în toate, cu o viteză ce pare aproape o vrăjitorie.") Şoferul era nebărbierit, uns, fuma în neştire: încolo, tipul de tată cumsecade şi sever, cu privire francă, un profil de monedă, ochi obişnuiţi să vadă şi să gândească. De lângă el, ca o agilă zvârlugă, sări nepotul nostru, Mărin.

– Gata, aranjai. Vă trecui şi în foaia de parcurs. Nea Bura are drum spre Ponoare, are să vă lase nu departe de casa Moşului. Nu trebuie să-i plătiţi, e prietenul meu, lucrează în trustul nostru, om de comitet, nici o grijă. Desagii ăştia – trimit şi eu ce pot bătrânilor noştri –, de la şoseaua unde vă lasă Bura are să vi-i care un unchiaş al meu. E niţel şui. Îl cheamă Vasile. Stă în colţ la şosea, aşteptându-l acolo pe bunul Dumnezeu...

Mă urcai lângă şofer. Mărin încerca să-mi explice unde e casa Moşului, Limpi îi spunea „n-are rost, o ştie pe dinafară, i-am desenat şi o hartă: a nimerit el cu oiştea-n Stalingrad şi cu nuca-n Gherla, cum n-are să nimerească tumna la casa unde fusăi ridicată la grindă..."

Maşina porni. Deodată, întorcându-mă să le fac, lui Mărin şi Olimpiei, cuvenitele semne de rămas bun, mă trăsni, dinspre întuneric, un fel de durere nervoasă în plex. Se rupea ceva în mine: Limpi mi se părea că pluteşte pe o apă mare, că se pierde topindu-se, înecându-se. În cabină mirosea puternic a păcură arsă, plopii ce ne încadrau drumul nu-mi spuneau nimic. Culorile dispăruseră, prin parbriz vedeam derulându-se un anost film în alb-negru, o şosea abstractă şi stupidă ca orice nebunie. Toată viaţa noastră ne-am mişcat în cerc, în spirală, în jurul nefericirii şi al casei noastre; iată-mă acum proiectat în afară, ca un Sputnik rebel, plecat haihui să exploreze şi ce e dincolo de planeta albastră.

Imense cartiere de blocuri absolut identice, neterminate şi deja îmbătrânite, îmi transmiteau sentimentul coşmaresc al unei lumi ce se încazarmează definitiv. Iată o masă de oameni – de furnici, de lăcuste sau omizi – stând claie-grămadă,

unul lângă celălalt, unul peste celălalt, şi totuşi atât de străini unul faţă de ceilalţi, în satul vechi, din care ni se trag categoriile fizice şi metafizice, îmi spunea Limpi, fiecare om ştia totul despre toţi: satul era o fiinţă organică, vie şi nepieritoare, graţie tradiţiei, ritualurilor, învecinării; în blocurile noi, nimeni nu

cunoştea nimic despre cei cu care îşi împarte raţia de spaţiu pe verticală şi orizontală. Ştim că fiecare scară îşi are „plombele” sale, dar habar nu avem cine sunt aceştia. Ne trăim viaţa ca şi când am fi în pustiu sau la munte, legea ce ni se impune nu este biblica iubire a aproapelui, ci ignorarea şi suspectarea până şi a prea-aproapelui. Dacă vecina noastră de palier, pe care nici nu ştim cum o cheamă şi unde lucrează, vine de două ori să ne ceară politicos o lingură de bicarbonat sau un chibrit, a treia oară nu-i deschidem, prin uşa doar crăpată îi spunem ritos că suferim de nervi şi insomnii, că să ne ierte, dar o rugăm să nu ne mai deranjeze...

Şi totuşi, latini fiind, nu putem trăi fără să povestim. Şoferul Bura, după ce mă cântări de mai multe ori (cu acel ochi al psihologului de cursă lungă), îşi dăduse seama că sunt un nenea cumsecade, blând, mintos, de modă veche. Necuplat cu centrala. Mă bătu pe umeri vesel (asta înseamnă că trecui cu bine examenul său de admitere), îşi aprinse cu o singură mână o Mărăşească umezită cu limba şi-mi zise cu mare încântare:

– Ce crezi că transportăm, iubite domnule profesor? N-ai să ghiceşti. Camionul acesta e de cinci tone, noi plimbăm de pomană cinci mii de ouă. Le plimb de un an, afacerea e rentabilă, câştig o sută de lei peste salariu la fiecare drum: başca ce-mi pică în foaia de parcurs. Soţia mea, când vin, tot la trei zile să mă culc acasă, plânge şi se vaită: „Bărbate, bărbate, îmi zice, când ai să scapi tu de ouăle astea bulgăreşti? Ai doi copii, dacă te prind, dacă se prinde cineva, Gherla te mănâncă...” Am toate actele în regulă, lucrez la ordinul şefilor mei, tot ce fac se încadrează şi în lege, şi în decret. Toată lumea e mulţumită, de pe urma drumurilor mele se căpătuiesc şi nişte şmecheri, cu iscălituri şi ştampile oficiale grele...

– Nu înţeleg: ce e cu ouăle acestea ?

– Povestindu-vă toată tărăşenia, că nu-mi fac decât datoria faţă de adevăr: mă justific faţă de mine însumi, sperând că, doar-doar, într-o bună zi, vreun deştept mai cu ciont se va prinde şi va striga undeva, într-o şedinţă mai babană: „Huo! Fraţilor, ne furăm singuri căciula!...” Iată cum s-a pornit vicleimul acesta. Sus de tot, unui ministru, mare iubitor al satelor noastre, i-a venit următoarea idee: să nu se

mai vândă nici unui ţăran ciment, cărămidă sau tablă de acoperit casele, decât dacă respectivul prezintă dovada că e la punct cu zilele-lumină şi cu norma la CAP, dacă are dovadă că a făcut contractări de animale cu statul şi dacă – fii atent, domnule profesor – a achitat jumătate din costul cumpărăturii cu ouă din cuibarele sale individuale. Cu ouă deci, ce trebuie să fie predate

direct la cooperativa din satul respectiv. Să zicem că dumneata eşti un ţăran căruia îi plouă în casă. Zici: „Femeie, trebuie să cumpărăm de la stat o sută de metri pătraţi de tablă zincată. “ Buun! Te duci la preşedinte, îl ungi cu ceva, el îţi eliberează dovada că ai executat toate zilele-muncă, fiind şi fruntaş pe brigadă. Te duci apoi la primărie, împingi şi acolo ce trebuie şi-ţi scoţi o altă dovadă cum că te-ai înscris cu doi viţei, o mie de litri lapte gras şi douăsprezece oi mature. Cu aceste dovezi vii la oraş, la tovarăşul Pandelică: acesta, dacă e bine dispus şi dacă ştii să-i cânţi imnul făcând cu ochiul casierului, achiţi frumos şi legal costul a cinci mii de ouă, plus transportul, plus regia, plus asigurarea ADAS. Aici, intru eu pe fir: mă cheamă tovarăşul Ionete, îmi înmânează foaia de transport, indicându-mi satul şi cooperativa din judeţ unde, chipurile, ţăranul doritor de tinichea va achita cele cinci mii de ouă, obţinând astfel chitanţa cu care, în sfârşit, poate cumpăra ce-i trebuie... Dar asta e deja o altă aventură. Eu merg cu ouăle achitate de ţăranul fruntaş Stan Păpuşă, le predau la cooperativă, nu le numără nici dracul, deşi ele sunt ambalate perfect, în cuibare de plastic, câte douăzeci pe fiecare platou. Facem formele de primire, apoi mi se dă un ordin să vărs aceste ouă la depozitul central, în contul normei respectivei cooperative săteşti. Le aduc înapoi, neatinse: nici nu le descarc, stau o noapte acasă, apoi aceleaşi ouă le car în alt sat, la altă cooperativă, şi aşa mai departe. Treaba merge, norma se împlineşte, noi cu drag muncim. Toată lumea e mulţumită: statul vinde nişte ouă rebutate, cooperativa sătească îşi face norma de achiziţii de ouă de la gospodăriile individuale, depozitul nostru central vinde şi primeşte marfa, maşina mea circulă cu un beneficiu de sută la sută: pe parcurs, cel puţin zece funcţionari de tranziţie îşi primesc fiecare bacşişul legal. „Salariul social” – aşa se cheamă mai nou câştigul ilegal, cu acte legale. Eu, simplu executant, iau o sută de lei la dus, altă sută la întors, nu ar trebui să mă doară capul. Totul e o hoţie în lanţ, totul e, totuşi, o hoţie legală, necesară, altfel nu se poate ajunge la materialele de construcţie.

– Nu cumva ţăranul căruia îi plouă în casă plăteşte el toată gogoneaţa asta?

– Nu prea. Ţăranii nu au bani, ei îşi repară casele cum pot. De obicei, în spatele aşa-zisului ţăran cooperator stă ascuns cineva care are bani cu ghiotura. Acesta îl cumpără şi pe ţăran, care, mai pe nimic (de multe ori, însuşi titularul operaţiunii habar nu are că a făcut cerere să-şi repare casa), îşi vinde numele, curtea, actele cuiva care, clădindu-şi vilă maură, îl finanţează gras. Eu umblu mult: sărăcia

generală e uriaşă, la sate sunt bătrâni care se sting de

foame, trei sferturi din ţărănimea care mai este trăieşte din maximum cinci sute de lei pe lună. Şi nici atât. Şi totuşi, în timp ce vechile case şi gospodării se năruie şi se destramă, vilele de lux se ridică una după alta, din te miri ce şi plătite peşin de te miri cine. Cărămidă a-ntâia, var şi ciment ca pe vremea strămoşilor, lemn şi tocărie numai de esenţă tare... Înăuntru, covoare, mobilă sculptată, florentină, oglinzi de Veneţia, cristale şi picturi de litoral. Bucătării nemţeşti, trei aragazuri şi o bucătărie de vară pentru rudele sărace. Gard de fier forjat, marchize curcubee din sticlă colorată adusă de sârbi prin contrabandă. Garaje, două... Există o ţară care moare de foame şi frig pentru că nu are, şi altă ţară care moare de griji şi camuflaj pentru cât de mult are. Unii fură, alţii îndură. Unii se spetesc, alţii se căpătuiesc. Eu cred că procentul celor cărora la noi le merge foarte bine, al celor îmbogăţiţi la nivelul nostru, este egal cu procentul de burjui din orice ţară capitalistă. Cu singura deosebire: că ăia se îmbogăţesc în cadrul unor legi, sub ochii statului şi ai poporului, pe când la noi, cei care adună, adună în afară de legi, pe ascuns, sub ochiul chior sau chiorât al autorităţilor. Cunosc o cârciumăreasă de ţară – mai trag la ea când nu mi-e somn –, are în dulap cinci mantouri de piei rare: vulpi albastre, nurci, tigri siberieni, castori de Alaska.
Nefericirea ei e că nu are nici când şi nici unde le îmbrăca – aşa cum nici proprietarii necunoscuţi ai acestor vile pustii nu au, deocamdată, nici interesul şi nici curajul să se mute într-însele şi să se bucure de ele. Duşmanii proprietăţii aşteaptă nişte vremuri care să le garanteze proprietatea.

– Şi cu ouăle ce le cari mereu, ce se întâmplă ? Nu se strică ?

Bura băgă mâna liberă în sertarul cu acte ale camionului şi scoase el acolo, un ou frumos şi întreg.

– Iată stampila bulgărească, iată oul, auzi-l cum sună pe dinăuntru. De vechi ce este, gălbenuşul a ajuns bilă de oţel, ai putea să-l foloseşti la o fabrică de rulmenţi. Ouăle acestea, exportate de bulgari în Grecia, au fost refuzate de greci. Nu ştiu cum bulgarii sau grecii le-au băgat pe gât a lor noştri – şi un vapor ce se întorcea din Salonic sau Pireu, între alte lucruri folositoare, ne-a căpătuit şi cu un milion de ouă bulgăreşti, stricate de pe atunci. Trustul central a împărţit paguba pe centrale de regiuni, acestea au repartizat-o pe depozite de judeţe. Fiecare şef de depozit s-a descurcat cum a putut. Eu – fiind un vechi şi cinstit membru de partid, făcând şi parte din comitetul oamenilor muncii, m-am ridicat la cuvânt, protestând împotriva plimbatului birocratic al acestor ouă stricate. Am fost repezit, pus la punct,

şeful mi-a spus să mă

gândesc la copiii mei, la maşina mea, la economia de carburanţi şi la rentabilitatea camionului meu pe kilometrul de tonă transportată. Există raţiuni de stat care ne obligă să facem să circule aceste ouă clocite. Circulă ele, circulă şi banii, relaţia între oraş şi sat devine mai activă, oul e valuta forte a satelor noastre; comerţul socialist îşi are ciudăţeniile sale, nu e cazul să descoperim noi, acum şi aici, cine a fost deşteptul cu capul în nori care şi-a putut imagina că un ţăran cinstit, doritor de a-şi acoperi casa cu tablă zincată, poate să predea deodată la cooperativă cinci mii de ouă, produse proaspăt de cele zece găini chioare ce le mai are în gospodăria sa. Absolut toată lumea ştie că am pus mâna pe un traseu rentabil şi sigur – nimeni, dar absolut nimeni nu are interesul să pună capăt acestui scrânciob al nebunilor. Avem comenzi pe o lună înainte (judeţul e mare), şeful meu se gândeşte cum să procure de undeva nişte ouă rebutate, aş deveni şi mai rentabil dacă mi s-ar ataşa o remorcă...

– Permite-mi, frate Bura, să te întreb totuşi ceva: ce se întâmplă cu un ţăran-ţăran care are într-adevăr nevoie de tablă, cărămidă, var sau ciment ? Fără să fie afacerist, fără să aibă în spate un milionar care să-l finanţeze!

– Sunteţi unchiul lui Mărin, el mi-e vechi prieten, am jucat la nunta lui. Vă spun. Sunt copil de ţăran, am şi eu pe acilea, nu departe, o casă veche cu doi bătrâni neputincioşi în ea. Casa se cam dărâmă, părinţilor mei le dau cinci sute de lei pe lună (tata are o pensie de şaptezeci şi nouă de lei, vă jur: costul unei pâini şi al unui kilogram de salam). Când apuc, le mai duc câte un sac de mălai, ulei, zahăr, paste făinoase. Şi lapte praf: laptele la ţară, ca şi pâinea, au ajuns produse exotice ca lămâia sau piperul. Dacă tata vrea să-şi acopere casa veche – chiar dacă ar obţine dovezile acelea foarte scumpe –, nu are de unde să plătească povestea asta cu cele cinci mii de ouă predate la cooperativă. El are doar două soluţii: ori vine, plin de bani, la intrarea în depozitul din Isarlâk şi acolo găseşte tot ce-i doreşte inima, ori se aranjează pe lângă o uniformă cu epoleţi grei şi, sub aripa legală a acestuia, cumpără la negru tot ce-i trebuie.

– Iartă-mă, nu am înţeles nimic. Sunt

greu de cap.

– Sigur, pentru un om neumblat e greu să înţeleagă. Ascultaţi-mă atent, imediat vă voi lămuri, în jurul Isarlâkului sunt pe puţin 30–40 000 de ţigani hoţi şi deştepţi. Ăştia nu lucrează, nu semnează în nici o condică. Nici nu defilează, nici nu cotizează, dacă eu, ca membru de partid, aş fi „cel mai bun dintre cei mai buni”, pe el îl doare în cot, dacă e considerat a fi „cel mai rău dintre cei mai răi.” Ţiganii ăştia, deşi sunt plini de bani şi de aur, stau intenţionat în colibe şi bordeie,

într-o murdărie şi o mizerie vecine cu ciuma. Se lăţeşte oraşul, se trag şi ei mai spre luncă, la margine. Pe la spate, provoacă” ei o comisie care să vină să vadă cât de mizerabil trăiesc. Vin cinci iscălituri grele, stabilesc că sunt o ruşine a secolului, că sunt inadmisibile murdăria şi mizeria în care locuiesc, ca animalele în sclavagism. Li se trasează planul de urbanizare, sunt obligaţi să-şi clădească strada, canalizare, case: să devină, cu alte cuvinte, proprietari de case aliniate şi numerotate. Buun ! Pe chestia asta, ţiganul merge la depozit şi acolo, având şi el buletin de oraş, plus autorizaţie de construcţie, cumpără cu bani peşin tot ce crede că se cere pe piaţă. Nu ridică marfa – achită doar preţul şi reţine bonul de la casierie. Apoi iese în faţa depozitului îşi aprinde un Kent şi, ca un boier ce este, aşteaptă. Vine tatăl meu, cu banii munciţi de mine, cu căruţa împrumutată de la un vecin, vine şi-i zice: „Am nevoie de cinci mii de cărămizi şi de o sută de metri pătraţi de tablă !”. Ţiganii – sunt vreo zece-douăzeci, lucrează împreună ca un trust – se înţeleg între ei care anume să-l servească, cu cât, în ce condiţii. Tata plăteşte cu patru lei cărămida pe care, să zicem, ţiganul o ia, la preţ oficial, cu un leu bucata. Şi e şi bucuros de afacere. Nu râdeţi, acesta-i adevărul! Pe deasupra, cu caii şi căruţa lui, înainte de a pleca spre satul său, la 30 de kilometri departe de oraş, conform contractului de la poartă, mai face două drumuri pentru nevoile locale ale nobilului intermediar. Ţiganul câştigă, dintr-o lovitură, cât câştigăm eu şi nevastă-mea în trei luni, iar tata, care are două răni din al doilea război mondial, fiind şi fiul unuia ce muri eroic la Oituz, fiindcă nu are buletin de oraş şi nici ouă de ţară, devine clientul supus şi căruţaşul benevol al unui Căbulea cu cercei în ureche. Care nu-şi face casă nouă: nu e el prost! Are acum bani să plătească o nouă comisie de urbanizare care să vină şi să... De ce vă miraţi? V-a dat Mărin o desagă plină de pâini; deci dumneavoastră, care nu sunteţi ţăran, duceţi pâine unor ţărani, urmaşi ai pandurilor marelui Tudor. Cum stăm, domnule profesor, cu „tagma jefuitorilor“? Cine mai este astăzi „norodul”?... Şi treaba asta de v-am spus-o eu o ştiu şi cei de la depozit, şi cei de la primărie, şi cei din comisia de urbanizare a mahalalelor cu ţigani. Mandea îi are pe toţi în şalvarii săi de catifea; o mână spală pe alta, obrazul nu contează; revoluţie înseamnă lichidarea diferenţei dintre sat şi oraş, dintre cei care produc pâinea şi cei care o împart.

– Şi cu epoleţii aceia cum merge treaba ?

– E ceva mai complicat. Trebuie să ai relaţii, să ştii prinde locul şi momentul.

Să zicem că tovarăşul colonel X – un tovarăş cinstit, cumsecade, toată lumea

îl admiră şi îl stimează – se gândeşte la un moment dat că i se apropie pensionarea şi că – asemeni majorităţii colegilor săi – e cazul să-şi construiască din economii, undeva, departe de locul său de muncă, o vilişoară cu opt sau zece cămăruţe. Că are şi două fete-cucuiete şi un fiu-gagiu, i-a făcut cu diplome, acum e cazul să le ofere şi o vilă, să aibă unde-şi face nunţile şi revelioanele. Nu ? Buuun ! Tovarăşul colonel obţine, pe preţ de cost legal, ce vrea, cât vrea, când vrea. El poate dovedi oricând, cu bonuri ultra corecte, că a plătit până şi ultimul cui cu bani câştigaţi cinstit, plus transporturile, plus manopera. Tot, tot, tot. Dar nimeni nu are cum să-i numere cărămizile (pe care le ia în rate, timp de un an sau doi), şi el cumpără, din toate materialele, o cantitate dublă: ziua sosesc camioanele militare şi descarcă materiale de cea mai bună calitate, începe construcţia, materialele sosesc mereu, cine are chef sau interes să observe că ginerele sau cumnatul său, care se ocupă direct de vilă (tovarăşul colonel fiind „prins" în diferite acţiuni de urmărire şi control), plasează noaptea jumătate din var, ţiglă, grinzi, cu preţuri la negru, la diferiţi şmecheri sau gestionari intermediari ? Vila se ridică aproape gratuit, face şi pui, nimeni nu s-a ruinat; afacerile sunt afaceri de când lumea, unde nu există piaţă liberă, ea se naşte noaptea, cererea fiind mare şi oferta foarte mică. Aţi văzut clădirea noului Teatru Naţional? Are în ea cincizeci de vagoane de marmură Ruşchiţa. Ei bine, aflaţi că, paralel cu acest monument socialist, în oraş, după nişte duzi discreţi, s-au mai ridicat vreo trei căsuţe. Perle, nu altceva! Acum se înalţă o sală uriaşă de gimnastică: cu ochii închişi îţi garantez că un contabil şi un preşedinte sportivist îşi fac casă cu garaj, nu departe de clădirea mumă. Statul e o cloşcă hoaţă, din ouă luate cu japca scoate hoţi, paraziţi şi puşlamale. Un om cinstit, astăzi, redus la leafa lui, moare de foame: mie mi-e milă de cei ce sunt nevoiţi să fure, dar mi se rupe inima gândindu-mă la cei ce, ne având ce fura, sunt nevoiţi să trăiască din leafă, la cozi, rozând tacâmuri de pui şi fierbând oase afumate...

Mă simţeam bine în cabina şoferului Bura, parcă o auzeam pe Limpi cădelniţându-şi revoltele în bucătărie. Eram ca acasă. Maşina plutea lin: intrând în poveste şi în destăinuiri, simţeam cum ies din timpul călătoriei şi mă mut în spaţiul interior al durerilor de sub aparenţe.

– Domnule profesor, vă cunosc din auzite, de la Mărin şi Florica. Am doi copii: pe aia mică, are cinci ani, o cheamă Laura, băiatul, premiant a-ntâia, îmi seamănă mie la chip, dar are mintea iute şi ageră a maică-sii, e în clasa a cincea. Copiii ăştia sunt lumina

ochilor noştri, pentru ei ne zdrobim şi eu, şi nevastă-mea. Vreau să le las un nume curat, un dosar curat, să-şi facă şi ei loc în lumea de mâine fără să le fie ruşine de noi. Dar e greu, foarte greu: cum v-am spus, eu mă consider un comunist cinstit, un muncitor fruntaş, până acum nu s-a uitat nimeni la mine cruciş sau curmeziş. Camionul ăsta e fals, actele mele sunt legale, dar false, ouăle ce le car sunt stricate, magazinerii care le schimbă între ei sunt nişte bandiţi clasa întâi. Nici dumneavoastră nu sunteţi un însoţitor, nici schimbul ăsta între sat şi oraş nu e deloc cinstit. Dosarul meu curat se poate foarte uşor transforma într-un dosar penal... Am fost şef de atelier la o staţie de reparaţii auto: puteam să ajung director acolo, dacă nu eram un transilvan tâmpit şi nu mă chema Bura Brutus. Se făceau acolo nişte afaceri de mă durea mintea: de milioane, vă jur. Dacă intram în horă, ca simplu mecanic, aş fi putut să merg acasă în fiecare zi cu cinci sute de lei, şpagă cinstită. Dar întrevăzusem şi ce afaceri se fac mai sus, banii ăştia îmi erau lăsaţi ca să nu văd, să nu aud şi – mai ales – să nu-mi dau drumul la gură. N-am putut. Sunt prea slab ca să încep o răscoală: primii care m-ar fi linşat ar fi fost exact proletarii cu care lucram la bandă: să continuu a fi şoarece blând în caşcaval. Nu puteam! Tata e greco-catolic, cântă în strană ortodoxă, dar e un om luminat şi curat. Bunicul meu ştia latineşte, a murit la Oituz, nu pentru ţară, ci pentru ţarină: pentru împroprietărirea promisă... Eu am zece clase nenorocite: am prins vremea când se terminase cu limba rusă obligatorie, dar încă nu aveam curaj pentru latina noastră vulgară, de Carpaţi şi Istru. Istoria am ciugulit-o citind, politica aşişderea, dar ascultând. Stau la volanul ăsta, am reflexe bune, nu beau decât de sărbătorile mari. Stau şi mă gândesc: ce e de făcut? Un pas înainte, doi paşi înapoi? Înainte, încotro? Înapoi, cum? Socialismul ăsta, aşa cum l-am dat noi în folosinţă, pare foarte mare şi frumos văzut din afară; pare şi măreţ şi dumnezeiesc, privit de sus, din avion sau din elicopter. Dar e o casă în care poporului îi e şi frig, şi foame, şi frică, în care nu se vede nimic înainte: uitând de unde am plecat, cum am plecat, ce vorbe am spus, ce vorbe şi promisiuni am aplaudat în acei ani în care s-au pus temeliile acestui ocean de betoane, maşini, fabrici şi uzine. Pe mine, să ştiţi, nu mă sperie atât faptul că lucrăm după ureche, neştiind dreapta ce face stânga, asta s-ar mai putea îndrepta. Pe mine mă îngrozeşte altceva: am din ce în ce mai puternic spaima că au fost decuplate toate inteligenţele, experienţa şi buna-credinţă a celor care ar putea să aibă iniţiativă spunând adevărul, demonstrând realitatea, prezentând cifre concrete. Azi, nici un

inginer, nici un economist, nici măcar un maistru bătrân nu mai au cuvânt: ordinele vin de sus, cifrele, planurile, decretele tot de acolo. La nivelul uzinei sau al întreprinderii, directorul, contabilul, inginerii-şefi şi muncitorii de bază se adună să tăinuiască: „Pe unde scoatem, fraţilor, cămaşa, ca să putem da salarii la sfârşitul lunii ?”. La aceste consfătuiri vin şi cei doi „băieţi” din serviciul de pază şi informaţii: ei răspund de liniştea şi neliniştea uzinei, ei cu cine să ţină ? Cu cei care cer ce nu se poate face sau cu cei care fac cât pot fără să crâcnească!? E teribil de greu, luptăm pentru statul nostru împotriva statului nostru. Eu, în gândul meu, ziceam: ar trebui să ne întoarcem la Marx, să începem lupta de clasă de la început, să lichidăm cu cele trei straturi sociale parazite: activiştii care nu se pricep la nimic, dar se bagă în toate, birocraţia care se umflă ca o pecingine şi onorata agie, care e plătită ca eu să nu pot sta de vorbă exact cu cei care despart poporul de conducere, statul de popor şi clasa muncitoare de reprezentanţii săi. Să începem deci o nouă luptă de clasă, pe baze mai morale, mai libere, realizând un socialism de care să nu ne fie ruşine. Nu grozav, nu cel mai fantastic din lume, doar unul în care să nu ne fie frică să spunem adevărul despre noi şi munca noastră. Domnule profesor, nu mai e posibil ! Suntem atât de centralizaţi, încât, dacă eu tuşesc la banda mea, doi mineri din Maramú sau Tatra nu-şi pot face norma. Este ca şi când aş vrea să repar această maşină a mea, schimbându-i motorul şi roţile, dar din mers, fără să opresc, şi fără să am voie să spun că vechiul motor era o ruşine, cel care l-a cumpărat a fost un ageamiu escroc. A trecut ora chefului uriaşelor investiţii, acum vine oberchelnerul cu plata. Cu plata în dolari... Şi abia acum ne dăm seama că am fost cumplit de păcăliţi. La nivel mondial păcăliţi. Am fost atraşi într-o cursă a vanităţii şi grandomaniei-fără-acoperire, nici pricepere, nici în cinste şi nici în bani. Bancherii îşi freacă mâinile de bucurie: „Iată, zic ei, am dovedit practic că, fără inteligenţa noastră, miliardele de dolari duc la ruină şi pagubă fără sfârşit”; îşi freacă mâinile, scăpărând de fericire, şi boşorogii din Kremlin: „Iacă, îşi zic şi ei, cum arată un socialism independent, geto-tracic, naţionalist în formă, maoist în conţinut, fără nici un consilier al nostru, iată unde au ajuns: din cea mai bogată ţară a Europei, acum ne cerşesc la uşă exact din acele materii prime din care, înainte, exportau”. Astfel, Suleimanul nostru e sprijinit cu bani şi onoruri din Apus, cu încurajări şi „dă-i-nainte” din Răsărit: minunile genialităţii sale bucură pe toţi şacalii din lume; poporul nu contează, de

el să aibă grijă bunul Dumnezeu... Dar şi bunul Dumnezeu – de-ar fi să

mi-L închipui făcând în ceruri analiza muncii noastre – nu ar putea să zică decât: „Fraţilor, îmi pare rău de voi, aţi avut o ţară frumoasă şi binecuvântată, v-am repartizat inteligenţe alese, limbă dulce, iată ce aţi făcut din ea: ţiganii şi-au mâncat biserica – era din mămăligă –, voi v-aţi mâncat ţara trecând-o sub tăcere, mai rău, făcând-o de râsul lumii. Cred că e cazul să vă las repetenţi la Istorie, vă iau ţara, vă iau limba, vă şterg de pe lista popoarelor creştine vrednice...”

– Să nu exagerăm, frate Brutus! Ai doi copii frumoşi, viaţa merge înainte, Dumnezeu, pe cine îl iubeşte nu-l părăseşte.

– Îmi descarc inima, domnule profesor. Ştiu cu cine vorbesc, nu vreau să pierd ocazia de a spune cam ce foc mă arde pe dinăuntru. Pe mine şi numai pe mine. După capul meu, eu cred că socialism înseamnă – sau ar trebui să însemne – trei lucruri. Unu: omul e scop, şi toate celelalte, economia, industria şi chiar politica, sunt simple mijloace; doi: trebuie să asigurăm egalitatea de şanse în viaţă pentru toţi fii patriei, indiferent de cine le este tatăl, muma sau Naşul protector, indiferent dacă sunt sau nu sunt membri de partid; şi trei: trebuie să existe şi să funcţioneze un control de către popor al puterii de stat şi partid: prin presă, cuvânt slobod la şedinţe, prin libertatea conştiinţei oamenilor de specialitate, a cărturarilor cinstiţi, a oamenilor de rând care trăiesc numai din salariu, stând la cozi şi semnând condica în fiecare dimineaţă... Or, nici una din aceste condiţii nu este respectată astăzi: toată lumea rabdă şi tace. Statul a devenit un tiran multilateral exploatator, chiar şi copiii de zece ani ştiu că, de pildă, şcoala pentru unii e mumă şi pentru alţii ciumă... suntem cuprinşi de o grea boală a sufletelor, ne prostim, ne înrăim, coborând în rândul sclavilor mulţi, al animalelor de tracţiune. Nu mai trăim, funcţionăm, nu mai gândim, aplaudăm, nu mai vorbim, urlăm lozinci şi agităm steguleţe. Când s-a rupt şira spinării noastre? Cine a calculat această ocupare, în etape, a sufletelor noastre, prin mijloace locale, cu forţe şi iniţiative pur naţionale? Cine, când, unde? Fiindcă e clar: tot răul ăsta e planificat şi gândit undeva, se aplică tactic şi strategic, decretele ce ne gâtuie sosesc într-o anumită ordine, distrug ca bombardierele, după o hartă şi conform legilor războiului total. Televizorul este un adevărat chin şi pentru obraz şi pentru

inimă, ziarele au ajuns simple foi uzinale, şcoala e o batjocură şi o crimă împotriva copilăriei şi a copiilor. Cărturari luminaţi nu cred să mai existe; şi, dacă există, ei stau ascunşi în găuri de şarpe, tac, se roagă, aşteaptă şi ei Armaghedonul atomic. Fiul meu – îl cheamă Brutus,

asta a fost voinţa tatălui meu – este, cum v-am spus, primul în clasa lui. Vine acasă şi-mi spune: „În clasă nu facem nimic, profesorii, când vin, vin şi cască...” Din cincizeci de lecţii de geografie, de pildă, au făcut exact cinci lecţii. Şi suntem în mai, la sfârşitul anului şcolar. Pierd vremea la cules de struguri, la adunat hârtii şi sticle, flori de tei şi frunze de dud... Cei cu dare de mână au profesori particulari: la fizică, la matematici, la engleză, în trei ani, cel mediocru, dar cu profesor particular, oricum va şti mai mult decât fiul meu, care învaţă singur. Şi apoi, la examenele de treaptă, cine trece? Întâi copiii ştabilor, ai secretarilor şi coloneilor: ca taţii respectivi să tacă din gură. Apoi trec copiii preparaţi particular de chiar titularii catedrelor în cauză. Eu îţi trec elevul preparat de tine, tu mi-l treci pe-al meu – aceasta-i lozinca ce domină mafia profesorilor, care nici ei nu pot trăi numai din salarii... Am vrut să mă duc la şcoală, să dau cu pumnul în masă şi să strig: „Să dispară învăţământul particular! Să dispară profesorii care se lasă mituiţi la examene şi care vin în clasă numai ca să se odihnească! Câţi fii de muncitori, câţi fii de ţărani aveţi în acest liceu de elită? Câţi? Cum e posibil ca nici un copil de ţăran să nu mai reuşească la admitere, nici măcar la limba română? Cine a făcut şi a păstrat limba asta, la care noi acum nu mai avem acces?...” Dar nevastă-mea mă linişteşte, vine şi-mi spune: „Bine, du-te şi zbiară! Primii care îţi vor da în cap vor fi exact ştabii puterii populare: au uitat de satul din care s-au ridicat, au şi ei copii, pe care-i pregătesc particular pentru puţinele locuri ce le vor de pe acum asigurate. Cum a început Revoluţia? Nu cu lozinca: «Să promovăm numai origini sociale sănătoase, copii de muncitori şi ţărani săraci?» Aşa a început. Tatăl tău a fost declarat mijlocaş, a îndurat destul, tu nu ai putut merge la facultate fiindcă nu ai avut o origine destul de sănătoasă...” Atunci, o întreb, „Ce e de făcut?” „Simplu, zice ea: tăcem, ne rupem de la gură şi angajăm doi profesori pentru Brutus. Cu cincizeci de lei ora, asta ar fi circa o mie de lei pe lună. Pe Laura o dăm să înveţe cu Petrică a lui Marin pe franţuzeşte. Ne costă mai nimic şi facem şi noi o treabă de cultură burgheză, sănătoasă, principială. Franţa e maica noastră vie în Europa, nu? Maică vitregă, urmaşa Romei, doar că-şi ţine nasul pe sus, să nu-i miroasă a Revoluţie şi a Comuna de la Paris...”

– Frate Brutus, te ascult cu mare interes, dar permite-mi să mă mir de un singur lucru: subliniez mereu că eşti şi rămâi un comunist cinstit. Eu cred că nu eşti decât un tată cinstit şi un patriot de

modă veche.

– Ba, cred că nu aveţi dreptate. Eu fac – viaţa şi practica de fiecare zi m-au obligat să fac – o deosebire

mare între a fi comunist şi a fi un simplu, oarecare membru de partid. Un comunist, astăzi, la noi, în condiţiile istorice şi geografice date, este orice om din popor care se întreabă dezinteresat, liber, cum ar putea, cum s-ar putea îndrepta situaţia actuală. Cum putem schimba motorul şi roţile, fără să oprim boii din mers? Nu văd nici eu, şi nici ortacii mei, mai deştepţi ca mine, nici o posibilitate de revenire la situaţia dinainte. Nu mai putem face o nouă împroprietărire a ţăranilor pentru simplul motiv că nu mai avem ţărani. Şi, chiar dacă i-am avea, nimeni la noi nu mai are încredere în vreun decret, reformă sau nouă revoluţie agrară. Ce se dă azi cu o mână se ia mâine cu trei mâini şi cu un pistol în ceafă: decretul de azi e antidecretul de mâine, stimulările şi încurajările de azi sunt cotele şi contractările de mâine. Toţi „revoluţionarii" de la Înalta Poartă a iubitului nostru Suleiman sunt dispuşi să reformeze tot ce vrei. Cu o singură condiţie: să nu se schimbe nimic (asta a spus-o şi Caragiale) şi, în plus, să nu li se clintească nici o perină de sub fundul veşnicei lor rămâneri la putere... De aceea, vedeţi, fac eu această deosebire preţioasă între un „comunist" şi un membru de partid oarecare. Fiindcă membrii de partid, la noi, au ajuns o simplă turmă care cotizează, votează în unanimitate, tace disciplinar. Iar cei din conducere – rodul unei răzbunătoare antiselecţii, făcută de prima generaţie sosită călare pe tancuri, direct din pipa genialissimului – din revoluţionari de şedinţă ce au fost au devenit, peste noapte, mari politicieni mondiali şi, peste alte câteva nopţi negre, doctori în economie, planificare, cultură, construind aiurea, mult, multe, la dimensiuni gigantice, numai de dragul cifrelor şi tonelor pe cap de locuitor... Practica – după părerea mea, domnule profesor – ar trebui să fie examenul hotărâtor al oricărei teorii: la noi, practica a ajuns trecerea forţată – cu pile, minciuni, ameninţări – a examenului de către nişte teorii de zece ori repetente şi în care nu mai cred nici curcile din ţara socialismului biruitor... Trebuie să înţelegem – o dată pentru totdeauna, până nu e prea târziu – că revoluţia nu este decât placenta cu care s-a născut fătul acestei lumi, pe care o visăm mai bună şi mai dreaptă. Dar ruşii au greşit-o de la început. Ce au făcut? Au declarat placenta ca fiind minunea secolului şi au pus fătul să crească, să muncească şi să moară pentru ca... Nouă nu ni se potriveşte cămaşa asta: ne strânge, ne sufocă. Suntem un popor de sclavi, de iobagi, blândeţea şi răbdarea, blestemele şi nădejdea au fost armele noastre. Am fost crescuţi nu de voievozi şi politicieni luminaţi, cum se vântură mai nou, am fost crescuţi şi educaţi de vite blânde, de oi, cai, boi şi vaci, într-o ogradă a bunului

Dumnezeu,

lângă o vatră şi o candelă. Ni s-au luat vitele, ograda, candela. Acum, cu mâinile şi sufletele goale, reparăm nişte tractoare şi nişte buldozere în care nu credem şi pe care le şi urâm de moarte...

Nu ceea ce îmi spunea, ci clocotul cu care îmi vorbea acest muncitor mă făcea să mă întorc înapoi, în tinereţea mea. În acei ani de îndoială şi disperare, moarte şi speranţă, revoltă şi filosofie, în care, alături de alţi o sută şi ceva de mii de deţinuţi politici nevinovaţi, alcătuiam corul neauzit dintr-o tragedie ignorată, deşi foarte europeană, tipic europeană. Bura semăna cu mine. Semăna, în oglinda absurdă a secolului, cu imaginea tuturor dezmoşteniţilor acestui pământ amărât şi urgisit. Nu mai călătoream în cabina unui camion al celei mai înaintate birocraţii din lume, nici pe o şosea ce lega foametea şi teama celor de la oraşe de teama şi foametea celor de la sate. Mă reîntorceam într-o celulă septică, verde, ciment şi zăbrele: iată-mă, după lungi ani de singurătate, Dumnezeu mi-a trimis un frate tânăr, deştept şi energic, capabil să-mi reîmprospăteze, cu buna sa credinţă, sângele şi mintea mea obosită de moarte după măcinatul în gol al gândurilor neghină. Eu aveam aproape de şaizeci de ani, el era abia trecut de treizeci: putea fi fiul meu; într-un anume fel, era fiul meu. Istoria se mişcă în cerc, fără imaginaţie, fără inovaţii şi invenţii, ne întoarcem mereu şi mereu la aceleaşi întrebări. Dar Bura ăsta mi se părea a fi mult mai aproape de Adevăr decât mine: fiindcă suferea în întuneric, fără bibliografie, fără cunoştinţe de etică sau filozofie a istoriei. Ceea ce-mi spunea el era glasul celor morţi, dar şi durerea surdă a celor vii, vaietul pământului şi al cerului nostru murdărit şi înşelat.

– Îmi dau seama, îşi continuă Bura monologul, că acest tunel politic prin care trecem – şi din care nu ştiu de vom ieşi vreodată, dacă nu cumva acesta este chiar comunismul real ce ne aşteaptă – a constituit, totuşi, pentru poporul nostru (comod, superficial şi cam înclinat spre visare şi trăncăneală) o imensă şcoală cetăţenească. Şefii noştri au intrat de treizeci şi cinci de ani într-o şedinţă şi nu au mai ieşit din ea, noi am intrat într-o şcoală de ucenicie a conştiinţelor: pedagogii noştri nu sunt portretele marilor dascăli, ci pistolul şi cravaşa, piciorul în fund şi căluşul în gură. Nu ştim ce e bunăstarea – dar ştim acum, cunoaştem pe pielea noastră, toate fazele mizeriei, lipsurilor, strângerii curelei; nu ştim ce floare ar fi libertatea, dar am trecut prin

toate furcile iadului, am cunoscut şi dictatura, teroarea, teama, tiraniile şi despotismele de tip asiatic şi african. Am mâncat şi pâinea lui Hitler, şi pe cea a lui Stalin, Mao şi Hruşciov: acum experimentăm, spre fericirea şi uimirea tuturor delegaţiilor

ce ne vizitează ţara, sistemul umanismului Amin-Dada şi al autogestionării de tip Bokassa. Suntem arşi cu toate ciorbele, suflăm şi peste cartela de pâine a copiilor noştri. Francezii au avut şi ei o revoluţie, o mare revoluţie: după numai zece ani, republica lor avea în frunte un împărat. Genial. Glorios. Şi noi ne-am făcut şi prefăcut că facem o revoluţie, am declarat o republică – şi acum avem în frunte un sultan, genial, glorios, atotştiutor, infailibil şi sfânt. În prima fază am cucerit puterea în toate sectoarele vieţii sociale. Acum, în a doua fază, trebuie să tremurăm şi în somn ca nu cumva ceva din această putere să se schimbe sau să se coboare din nori spre realele dureri ale poporului. Am construit un uriaş totem (revoluţia-placentă), acum, pe fiul său cel mai iubit îl declarăm tabu, dansăm şi chiuim în jurul său, recităm poezii şi cântăm la imnuri, într-un fel de isterie de sus, vecină cu iadul şi cu lazaretele nebunilor incurabili. Ce rost ar avea să mai mergem la această stăpânire cu o cerere sau o propunere? Sau să afişăm pe uşa grea a marelui divan: „să nu mai minţim, să nu ne mai lăudăm, să facem inventarul adevărurilor, să nu mai linguşim, să nu mai aplaudăm, să înceapă dialogul cinstit cu poporul, să înceteze nepotismele, favoritismele, lăfăiala ciocoiască a noilor fanarioţi...” Şi aşa mai departe. Nu are nici un rost. Fără să ne adunăm, fără să ne tăinuim, am devenit totuşi un organism îndurerat care se apără. Conştienţi de adâncimea rănii şi de inutilitatea vărsării de sânge, reacţionăm ca un furnicar răvăşit. Transmitem din gură în gură: nici o grevă muncitorească, nici o răscoală ţărănească! Fiindcă ştim, de la paznicii lor, că le arde buza după o grevă cât de mică, după o răscoală cât de neînsemnată. Ar începe arestările, procesele: iată cine sunt vinovaţii pentru dezastrul nostru economic. Iată agenţii CIA, iată slugile imperialismului reacţionar. Nu. Lecţia asta am învăţat-o, la materia asta noi suntem doctori. Toate gurile care au vrut să vorbească au fost brutal reduse la tăcere: şi asta chiar după primul cincinal-lumină. Toate minţile cinstite, care voiau să arate că e absurd, că fabrica asta sau aia sunt prost aşezate, niciodată, chiar de ar lucra îngeri în ele, nu vor putea ajunge rentabile. Toată inteligenţa şi priceperea poporului au fost gâtuite. Acum popor nu mai putem numi decât ceea ce a mai rămas după ce am pierdut tot, absolut tot. Acum, noi aşa zicem: să lăsăm Materia să protesteze, să demonstreze şi să se revolte. Petrolul, cărbunele, oţelul; grâul, porumbul, şeptelul; importul şi exportul, investiţiile şi rentabilitatea. Noi am fost disciplinaţi, am lucrat, ne-am supus în tăcere: nu am

murmurat, nu am plâns. Dacă totuşi s-a greşit, dacă

am ajuns la un pas de catastrofă, atunci să nu se arunce vina asupra poporului muncitor, a ţărănimii, a cărturarilor sau inginerilor cinstiţi... Nu? Aşa vorbesc unii, aşa gândesc şi eu uneori. Dar iarăşi viu de acasă şi spun: „A cui e ţara asta? A lor sau a copiilor noştri?” Mă înţelegi, domnule profesor? Aud cum, unul câte unul, ştabii cei mari, pe şest, discret, îşi trimit odraslele spre alte ţări, mai calde. Exact spre acele ţări pe care înjurându-le au făcut carieră arlus, jdanovie sau leontism răut. Pleacă fiii şi soţiile procurorilor, miniştrilor, academicienilor, artiştilor poporului... Noi rămânem. Nu cumva, într-o frumoasă zi de 7 Noiembrie, înaltul divan, retrăgându-se într-o plenară sultanală extraordinară, va reapărea la tribună, in corpore, salutându-ne cu „zdrastvuite, daraghie tavarşci” şi vorbindu-ne într-o curgătoare limbă volga-don? Şi atunci noi ce vom face, ce vom mai face, după ce argumente materialist-dialectice ne vom ascunde? Domnule profesor, îmi vine să plâng, să urlu: strămoşii mei au venit aici din părţile Haţegului, fugind de urgisirile de după răscoala lui Horea. Am nimerit în ţara Vladimirescului. Bunicu-meu învăţase latineşte la Blaj, el ne-a lăsat vorba asta: „a fi latin înseamnă a fi european şi a nu fi asiatic. A fi european înseamnă a păzi dreptul roman – adică familie, proprietate, republică – plus morala creştină: să nu minţi, să nu furi,
să nu ucizi, dar mai ales să nu te închini unor dumnezei ciopliţi din politică sau din curvărăsia marilor puteri. Horea a strigat: „Nemeşi să nu mai fie, şi nici iobagi!” Tudor a strigat: „Patria este norodul şi nu tagma jefuitorilor!” Bălcescu a strigat: „Nu vă îndepărtaţi de popor că rătăciţi!” Şi, în mijlocul acestui triunghi de adevăruri sângerânde, noi vom pieri ca vasele în triunghiul Bermudelor. Daa!... Dar culmea disperării mele ştiţi care este? Stau nopţile singur, mai stau la taină şi cu câţiva sufletişti ca mine, întorcând situaţia internaţională pe toate feţele; ştiţi la ce concluzie ajungem, mereu şi mereu? Teoretic şi practic, în situaţia în care suntem, cu scheletul agro-industrial ce-l avem implantat, numai ruşii ne pot scoate din rahat (tocmai fiindcă e rahatul lor), numai un partid muncitoresc şi ţărănesc poate să repare căruţa. Mai mult decât atât: o singură instituţie din ţara asta, cea mai groaznică instituţie, poate, dacă i se va cere într-o bună zi, să facă o listă cu oamenii cinstiţi şi capabili pe care îi mai avem. Nu primăria, nici biserica, nici universitatea şi nici serviciul de cadre al divanului: ci tainica agie, care, ştiind totul despre toţi, fiind şi vulcanul, şi lava de frică ce ne stăpâneşte, ea este şi singura putere care ar putea, la un moment dat – având lista capetelor ce gândesc şi a

caracterelor mânjite de putere – să alcătuiască şi să iniţieze un

inventar general al binelui şi răului nostru, în toate domeniile: de la vlădică la opincă şi de la oţel la şeptel.

– Ar fi groaznic: lupul va număra oile şi va numi ciobanii!

– Domnule profesor, eu sunt un biet şofer, jur că nu vă mint: eu mă duc, nu rareori, la biserică, în mare taină, aprind lumânări pentru morţii mei şi mă rog aşa: „Doamne Iisuse Hristoase, ajută-mă să rămân un muncitor cinstit. Tu eşti Adevărul, Calea şi Viaţa: am pierdut Calea, am pierdut şi Adevărul – arată-mi acum încotro s-o iau, în ce mai nădăjduiesc, ca să nu-mi pierd sufletul şi să mă pot uita în ochii copiilor mei...”

– Te cheamă Brutus: frumos nume!

– Ştiu cine a fost Brutus. Am citit viaţa lui Cezar. Dar nu am reuşit să aflu de unde vine numele ăstălalt: Bura!

– Să ştii, mă trag de aproape de Ţara Haţegului, de unde au coborât strămoşii tăi. Am avut colegi care s-au chemat Bura, am avut şi studenţi, în Genopolis, care aveau acest nume. Şi în mina în care am lucrat, după puşcărie, erau câţiva Burani sau Bura... Am fost nevoit să caut în dicţionare – şi am găsit.

– Am simţit eu că... Vă rog să-mi spuneţi: mor de curiozitate !

– Bura, scris cu un singur „r”, înseamnă „coarnele plugului”, partea plugului pe care apeşi ca fierul să intre adânc în brazdă. Burra, scris cu doi „r”, înseamnă „ţesătură miţoasă sau cojoc întors pe dos”. A existat şi o seminţie a „buraţilor”, iar în evul mediu, nemeşii unguri numeau buraţi pe muntenii care, întorcându-şi cojoacele, porneau la răscoală. Dacă te interesează părerea mea, eu cred, frate Bura, că tu eşti din neamul vechi al buraţilor din Haţeg, ai mereu cojocul întors spre mânie şi dreptate, ar trebui să-ţi scrii numele cu doi „r”.

– Dacă nu aş avea volanul în mână, v-aş săruta. Îmi voi săruta fiul şi vă jur că-i voi angaja un profesor particular: dar nu de engleză, nici de rusă, ci de latină. Jur!

– Numai să mai găseşti unul: tare mă tem că...

Omul trase camionul la o parte, îşi suflă nasul, îşi şterse ochii. Deschise apoi uşa cabinei şi ieşi afară.

Ieşii şi eu. Ne opriserăm pe o dâlmă, sub noi zăream o apă leneşă, curgând lutos şi murdar, printre pâlcuri de pădure. Dealuri, cât vedeai în zare, în plină floare. În aerul tremurat al amiezii, puteam privi până departe în zare: acolo, ca o streaşină vânătă, încercănată de piscuri acoperite şi acum de conuri albastre de zăpadă, se zărea lanţul greu al munţilor. Bucuria reîntâlnirii cu ei fu atât de puternică, încât

mi se înmuiară picioarele. Mă aşezai pe malul râpei. În copilărie, tatăl meu, când se pregătea să-mi tragă

câteva curele pedagogice, începea cu vorba: „Aleluia şi Parângu cui te-a făcut!” Am crescut sub munte, toată copilăria mea e legată de o Vale (a Plângerii) înconjurată de munţi semeţi: Retezatul, Parângul, Vulcanul, Şurianul, Pătru... Lupta cu muntele a fost pâinea de miner a tatălui meu; dragostea de munte a fost religia mamei mele. Pentru mine, pusta şi bărăganele au fost totdeauna peisaje absurde, de pedeapsă sau rătăcire. Acum, după atâţia ani în care nu am mai ieşit din oraş, iată, mă izbea în inimă lanţul acela de piatră. Totdeauna mi-a plăcut să afirm că şira spinării noastre morale nu este şesul, nici Marea sau Istrul, ci Muntele: el e prima şi ultima cetate a rostului şi trainiciei, curăţiei şi cinstei noastre originare, în munţi nu au ajuns nici hunii, nici turcii şi nici ruşii sau urmaşii lor, neofanarioţii noii ordini europene...

Peisajul se legăna uşor, culmile ondulau ca valurile unei mări leneşe. Plaiuri, livezi, măguri. Nu zăream satele – ele erau pitite în umbra Măriei Sale. Aerul era ceţos, vibra, păsări planau în înălţimea albastră. Un tren ca o jucărie trecea departe; fluiera electric, dar asta nu putea tulbura simfonia acestei infantile contemplaţii.

Brutus mă strigă. Avea o voce tânără, părea înveselit. Norul lui trecuse, lacrimile nu fuseseră decât preaplinul inimii sale de bărbat viteaz. Atât şi nimic mai mult. Îmi reluai locul în cabină – tăcut, cuminte –, lăsându-i lui dreptul să deschidă tema viitoarei noastre conversaţii:

– Domnule profesor, nevastă-mea are o vorbă: necazul fără haz e ca pâinea fără sare. Mie mi-a plăcut totdeauna de moţul acela care, când i s-a prăvălit căruţa cu toate doniţele şi ciubărele sale, munca şi pâinea lui pe un an, după ce s-a uitat cum i se rostogolesc pe coastă minunile albe ale meşteşugului său, a exclamat oftând: „Paguba fuse cum fuse, da-mi plăcu şi cum se duse!”... Aflând ea, Carmina, nevastă-mea, care nu e proastă deloc, cum că mă cam duc prin biserici şi mă rog pe ascuns pentru carnetul meu roşu, ca să-şi bată un pic joc de mine (dar ca să mă şi mângâie în felul ei şiret şi afurisit), îmi povesti într-o zi ce a păţit ateul Popescu cu nevasta lui. Istoria o ştia de la coafeză, deci dintr-o sursă de mare

încredere. Pe acest Popescu, eu, în tinereţile mele, l-am cunoscut: îmi fusese comandant de companie, ne punea să cântăm: „Ofiţerii ştie multe / Ei ne-nvaţă şi pe noi...” A părăsit armata, s-a întors la şaibă şi a început o nouă carieră. Era el un prost, dar era un prost deştept, simţise de unde bat acum vânturile. La toate şedinţele de partid şi sindicale, se ridica şi spunea, indiferent de ordinea de zi, mereu acelaşi lucru. Ce? Doar atât: „Tovarăşi, eu toate le înţeleg, toate le

aprob, dar vă întreb un singur lucru: când vom ajunge să lichidăm cu rămăşiţele noastre mistice şi religioase?” Azi aşa, mâine aşa, într-o bună zi nu s-a mai râs de el, nu tu remarcat de „cineva”: apoi săltat, mai târziu promovat şi, în cele din urmă, ca o încununare a unei frumoase cariere de agitator, fu numit inspector cu ateismul de lângă sfânta noastră Mitropolie. Lua masa cu Mitropolitul, bea cu el, călătorea cu maşina acestuia pe la toate mănăstirile şi hramurile. Când Înalt Preasfinţitul se închina înainte de ospeţe şi mese, el stătea cuvios, cu capul plecat, conform instrucţiunilor primite: respecta rămăşiţele mistice, ca să fie şi el respectat în postul său antimistic. Avea acest Popescu o nevastă smucită, plină de ifose şi nazuri, tip de ţaţă ajunsă să se coafeze şi să-şi cumpere covoare persane ţesute la mănăstiri. Era ea oafă şi ţanţoşă, dar avea, înlăuntrul ei, şi o fudulie încăpăţânată de şatră sau bordei. Ea – pe baza relaţiilor religioase ale soţului – fu numită de „organe” cu acte în toată regula, un fel de secretară cu vigilenţa la căminul arhiepiscopal „Renaşterea”, unde trag popii de la ţară şi maicile de la mănăstiri, când vin în delegaţii la Sfânta Mitropolie. Toate au mers bine şi gras câţiva ani frumoşi. Dar apoi, într-o noapte, ateul Popescu se pomeni că nevastă-sa, ascunzându-se de el, bate mătănii şi bolboroseşte rugăciuni în bucătărie, sub o icoană secretă. Descusând-o energic, ea mărturisi, ca şi vechii martiri, că „crede” şi că s-a „convertit”. Credea de-adevăratelea. Vă daţi seama, pentru inspectorul Popescu o mai mare nenorocire nici că se putea! Îşi vedea, bietul om, şi postul, şi dosarul, şi pensia pulverizându-se, nu printr-un oarecare vot de blam cu avertisment, ci chiar printr-o pierdere a calităţii de membru, desfacerea contractului de muncă, ştergerea sa din listele de onoare ale agitatorilor activişti. Ce era să facă? A început cu munca de lămurire, cu Engels, Feuerbach, Saul Apostol, Al. Tănase: tămâie. Nimic. A adus profesori universitari să o lămurească ştiinţific: fără nici un rezultat. Femeia se ţinea tare pe poziţie: materia e materie, istoria e istorie, Dumnezeu e Dumnezeu. Ea respectă materia (e doar meseria soţului ei), ea se închină şi în faţa istoriei sau a evoluţiei maimuţelor, dar de Dumnezeu nu se lasă. Vine moartea, vine judecata de apoi, ea nu vrea să ardă în focul continuu din iad. Dacă e nevoie, se călugăreşte, dacă nu e nevoie, îşi dă numai demisia din vigilenţă şi intră vânzătoare la aprozar. Nu contează: sufletul să nu şi-l piardă. A trăit în păcat, lângă un slujitor al diavolului, măcar acum, în ceasul din urmă, să-şi vadă de mântuire şi de pocăinţă... Nu se ştie cine i-a dat următorul sfat disperatului Popescu: să-l cheme pe celebrul popă Spiridon. Să-i

citească acesta nevestisii, sub patrafir, nişte acatiste de dezlegare... Popa Spiridon nu a refuzat invitaţia, dar, având în vedere funcţia soţului credincioasei, a cerut să aibă învoirea Înalt Preasfinţitului. Mitropolitul, după lungi şi complicate tratative cu patriarhia, i-a dat lui Spiridon voie să citească acatistele. Şi popa le-a citit, noaptea, de faţă fiind atât feţe bisericeşti, cât mai ales alte feţe. Plus Popescu, victima. Nenorocita femeie fu dezlegată de demonii credinţei... Nu râdeţi, ateul Popescu însuşi, în lacrimi, a îngenuncheat şi a strigat: „Minune, minune!”. Totul e posibil în teologie şi politică. Acest popă Spiridon – ştie toată lumea vârstnică din Isarlâk – a fost cel care a acceptat să-i ţină predică de veşnică pomenire, după slujba de moarte, lui Iosif Visarionovici. A zis aşa: „îl pomenim şi ne rugăm pentru mântuirea sufletului său, pentru că, în felul său diavolesc, a fost totuşi un foarte bun creştin. Da un antisemit e un bun evreu fiindcă întreţine în poporul iudeu flacăra rezistenţei şi a credinţei: şi un reacţionar trebuie să fie considerat a fi un bun comunist, fiindcă justifică lefurile şi primele lucrătorilor din aparatul de represiune: astfel şi Stalin a fost un bun creştin, fiindcă a urgisit creştinătatea. Sufletul lui nu va fi judecat după canoanele bisericii noastre, ci după canoanele dialecticii din istorie. Din punctul de vedere al acestei dialectici, totul este posibil, chiar şi sufletul lui Iosif Visarionovici poate fi reconsiderat în ceruri, iertat şi mântuit...” Şi soţia lui Popescu, zicea acelaşi popă Spiridon, e posedată de un diavol dialectic. Ca mulţi alţii care vorbesc numai de bine, dar fac numai tot răul, aşa şi biata femeie este şi nu este o credincioasă. Un comunist ateu nu poate intra să se roage într-o biserică creştină decât dacă se roagă dialectic. Ce balaur sfânt e şi această dialectică, nici nu îndrăznesc să aflu: uite popa, nu e popa, când o aud la şedinţe – astăzi tot ce facem, facem conform unei dialectici ştiinţifice planificate, negaţia negaţiei, foamea e bunăstare, iar frigul e un salt spre o nouă culme – mie mi se întoarce stomacul, fac furuncule pe conştiinţă. Eu văd că pâinea de azi e mai bună decât cea de mâine; ştiu că şeful numit azi e mai prost decât şeful destituit ieri, dar mult mai deştept decât prostul care îl va înlocui mâine. Şi aşa mai departe... Cresc statisticile şi realizările la televizor şi în ziare, iar nivelul nostru de trai o fi crescând el „dialectic”, dar de fapt coboară sub nivelul anilor de greu război... În mintea mea, Burra (scris cu doi „r”) se ceartă mereu cu Brutus. Dar fără nici un rezultat. Domnule profesor, jur pe copiii mei că nu vă exagerez, eu de câte ori mă gândesc la patrie şi popor, am nişte dureri sfâşietoare sub stomac. Pe mine mă doare

fizic dragostea asta dialectică, mă doare şi nu-mi trece nici când beau, nici

când mă rog, nici când fac dragoste... Carmina zice că semăn cu măgarul lui Nastratin: acela cu o ureche auzea adevărul, cu cealaltă auzea minciuna, ce era în capul lui e şi în capul vizirilor noştri...

Nu-l mai ascultam: andantele duios al peisajului contra-punctat de melosul latin al bravului soldat Brutus (fratele meu mai mic) se retrase brusc după sârmele ghimpate ale fricii, în presimţirile mele, auzii zbârnâind soneria noastră, când sosea cine nu trebuia la uşă:

– Brutus, îl întrebai brusc, spune-mi sincer: ai văzut vreodată un drac? Nu în cărţi sau la biserici, ci aşa, pe stradă, la volan, în biroul directorului tău?

– Hă, hă, râse Bura, poveste veche: am văzut şi văd. Vede şi Mărin, a început să vadă şi nevastă-mea. Draci de tot felul: verzi, roşii, violeţi: cu coarne, coadă, veseli, plângăreţi, giumbuşlucari...

– De când am plecat ţi s-a arătat vreunul?

– Nu. Dar ştiu la ce vă referiţi. Nu am dorit să vă sperii, nici să vă stric plăcerea acestui drum, dar lucru neobişnuit, am trecut pe lângă trei sergenţi de circulaţie, ar fi trebuit să mă oprească, să-mi ceară actele, să-mi dea ocazia să le ofer aceste cincizeci de ouă proaspete pe care le depun de fiecare dată ca peşcheş, la ieşirile din oraş, raia, judeţ: nimic. Toţi s-au uitat la numărul camionului, apoi – am văzut asta prin oglinda retrovizoare – m-au anunţat cuiva prin radioul lor portativ. Suntem urmăriţi. Nu cred că eu sunt cel în cauză: fac drumul acesta tot la trei zile, am acte în regulă, plătesc şpaga stabilită, mă şi tutuiesc cu toţi gaborii de pe parcurs. Eu cred că cel filat sunteţi dumneavoastră, iar cel care a pus să fiţi urmărit e şi mare, şi tare... V-o spun ca să fiţi pregătit.

Ce era să-i zic? Rostii tare strigarea lui Dante: Papé Satan, papé Satan, aleppe! Mi se făcu un pic de frig, ninsoarea în plină vară devenise probabilă. Teama se instala în fotoliul bătrânesc din parasinipatie, anotimpul interior anunţa furtuni şi vreme rea. În faţa ochilor mei, conform scenariului arhetipal, se derula amintirea unui lung şir de robi, târându-şi, prin noroi şi lapoviţă, pahod-na-Sibirul ultimei eliberări. Copacii, crângurile, zăvoaiele pe lângă care treceam îşi pierdură culoarea de voioasă primăvară. Sfărâmasem în palme, privindu-mi munţii, câteva fire de izmă creaţă: acum, aceste palme miroseau a cauciuc ars, a cârpe putrede, a teamă sub capac.

– E ora două, îmi zise Burra: peste un ceas vă depun la răscruce.

Nu-i răspunsei. Mă simţeam vinovat.

Mai mult: înfricat. Deşi eu aş fi fost autorul (anonim) al unei încercări de clasificare deontică a Fricii – întreprinsă în primii ani de celulă, cu mijloace, bine-nţeles, simple,

de artizanat filozofic – acum, în această plutitoare cabină de camion, simţeam că ceea ce denumisem atunci Metafrică (frica de păcat, frica de damnare, frica de Dumnezeu răzbunătorul) se amesteca, la nivelul animalic al instinctului de apărare (prin fugă, ascundere, intrare sub pământ) cu toate celelalte forme de apărare, grijă, spaimă, fior, întuneric, groază etc. Toate acestea figurau, metodologic clasificate, în tabelele alcătuite de mine, între Frica cea mai de jos (frica de bătaie, de foame, de moarte câinească) şi Frica de sus, compusă din elemente de revelaţie, credinţă şi iniţiere. Numai în singurătate şi meditaţie – pustnică sau penitenciară – diferitele densităţi de Frică se aranjează singure, pe straturi, tensiuni şi gravităţi, putând fi diferenţiate sau lucid combătute, similia similibus, contraria contraribus. Dar până şi mongoloizii noştri paznici, cu timpul, şi-au dat seama că, închis pentru multă vreme, un om devine sau un simplu animal de pivniţă şi întuneric, sau, în cele mai multe cazuri, se mântuie evoluând spre un fel de sfinţenie sui-generis, vecină cu senina idioţie, dar şi cu stihiile valorilor-scop. Cel care îşi organizează Frica, oriunde ar fi, începe să primească ajutoare de sus. Nu mai este singur. Din contră, se adevereşte, prin antagonism şi paradox, dictonul franţuzesc care zice: un homme seul est toujours en mauvaise compagnie. Deci, într-o companie periculoasă, dar periculoasă pentru cei care te-au închis şi care te vor ucide sufleteşte. (Pentru acest motiv cei mai înfricaţi cetăţeni de afară nu sunt cei care au făcut foarte mulţi ani de puşcărie, ci cei care, după numai trei luni de frângeri în anchetă şi un an de semirodaj celular, ies însemnaţi pe toată viaţa: tremură ca frunza şi, după treizeci de ani, se înverzesc când li se sună la uşă). Dar asta se întâmplă şi când eşti scos la munca faraonică (dig, canal, stuf etc.): vasul cu diferite straturi de frică se răstoarnă, se amestecă. Trebuie un anume exerciţiu de concentrare ca să menţii ordinea şi ierarhia în câmpul confuz al spaimelor de tot felul. În primele zile după ieşirea mea din detenţie, simpla apariţie a unui şobolan sau coropişniţă stârnea în sistemul meu de alarmă o simbolică evocare a ideii de iad sau judecată de apoi. „Acolo”, totul era ceresc de simplu, îmi amintesc: se apropia cravaşa sau vergeaua de oţel de carnea feselor mele, eu închideam ochii şi mă rugam pentru Fiinţa noastră, pentru Fiinţele lumii întregi: curelele grele ce rupeau mizera mea carcasă mi se păreau un modest obol dat pentru mântuirea mea, ca creatură, de răul suferinţei şi de ruşinea de a fi om. Ideea de neant şi de absurd stau la baza fricii originare. Ele nu pot fi combătute decât prin suferinţă. Durerea fizică e doar un sindrom al suferinţei

ontologice. Doar în Hristos durerea de a fi om se confundă cu suferinţa pentru această omenire. Cele trei trepte din Decaruga mea corespundeau pragmatic celor trei trepte de Frică. Consideram, pe acea vreme, orice rugăciune ca un act de sacrificiu şi taină, prin care ardeam sau dizolvam în absolut indiferenţa cronică, ascunsă, cauzată numai în parte de fricile acute ale zilei şi nopţilor de lagăr sau celular. Ce este religia – în cea mai simplă şi mai de jos definiţie a ei – decât nevoia omului de a găsi un protector în lupta cu nenorocirile sale? Ce este frica mea de acum (ce splendide sunt pădurile, ce sublimi sunt munţii albaştri din zare!) decât presimţirea unei nenorociri ce pluteşte ca un vultur peste neputinţa noastră de târâtoare rănite? Gândul că hienele pândesc soarta noastră, planificându-ne prăbuşirea mândriei şi liniştii, mă îngrozea. Nu vrem nimic, nu cerem nimic: dorim să fim lăsaţi în pace, vrem doar cartela noastră de pesimuşi, mica noastră libertate de sclavi anonimi, mărunta fericire de a ne iubi, ignorând şi istoria, şi prestigiul ţării, şi construirea cu un ceas mai devreme... (Mereu o văd pe Limpi încolţită de câini-lupi, îi zăresc ochii mari cu care îmi ştie rănile toate, ochii cu care se roagă pentru mine, pentru Anca şi Petrică, pentru toată lumea, în afară de ea). De fapt, întreagă această deontologie a Fricii (ca semn şi semnificaţie a suferinţei lumii) nu era decât capitolul introductiv al acelui op (nescris, dar gândit în amănunte) pe care, cu umilinţă şi pioşenie, l-am intitulat: Prolegomenă la o viitoare VICTIMOLOGIE. În lunile (sau în anul) slobozirii mele din mină şi trimiterii mele în „domiciliu" spre Isarlâk, fiind grav bolnav, cu febre şi halucinaţii rebele, fiind şi obsedat că voi muri foarte curând, am pus pe hârtie, cum am putut, capitolele care „acolo" mi se păreau a fi ca şi scrise – logic şi sistematic perfect puse la punct. A ieşit, desigur, o lucrare in nuce: ceva haotic, un fel de râu mânios, spărgând platoşele de gheaţă ale unei ierni interioare ce nu se mai termina. Nu cred că Limpi a putut citi scrijeliturile acelea: le-a luat şi mi-a spus: „Le trimit la Moşu, el e singurul în stare să le citească şi, eventual, să ţi le transcrie pe curat". Pe urmă, vindecându-mă, am uitat total de această „prolegomenă" a mea. Uneori, vindecarea nu înseamnă vindicare şi uitare şi iertare a tot şi toate...

Treceam printr-un sat oarecare. O babă la o fântână cu roată, două fetiţe jucând şotron, un unchieş păzind o capră (sau invers), trei tractorişti ameţiţi, lângă trei remorci pline de bălegar. Un popă în „tenişi", trei leliţe desculţe, vesele foarte. Case fără fum, ogrăzi pustii, sat fără câini... (Burra mustăcea fumând, motorul camionului ne acompania tăcerile).

...Desigur, iniţial, acest tratat de victimologie ar fi fost destinat să fie o simplă replică teoretică la ceea ce îndeobşte numim criminologie. Dacă prin criminologie se înţelege disciplina care studiază cauzele şi urmările unei crime, adică metodele prin care e descoperit, dovedit şi pedepsit, conform legilor, un om ce a comis o crimă, prin victimologie eu înţelegeam să studiez cauzele şi urmările faptului de a deveni, a fi şi a rămâne o victimă nevinovată (a legilor, a istoriei, a nebuniei celor care dictează şi legile, şi istoria): deci urmărirea, descoperirea şi absolvirea de anonimat a acelor victime ale căror criminali se plimbă sănătoşi, dorm liniştiţi, primesc în tribună defilarea copiilor fostelor victime sau a taţilor viitoarelor victime. La început totul mi s-a părut foarte clar şi simplu. Studiul din primul capitol, ocupându-se de injustiţie ca de un atribut obligatoriu mai ales al acelora care iau puterea în numele unei noi dreptăţi, lucrurile s-au complicat, conceptul de „victimă" s-a extins considerabil, în afara victimelor juridice (de la care am pornit), am descoperit victime sociale (sclavii, soldaţii, proletarii voluntari fără voie etc.), victime ale Naturii (păduri, ape, holde ucise din prostie sau simplă obsesie utopică) şi chiar victime ideatice, axiologice: cuvinte, idei, valori – ucise nevinovat sau compromise în aşa hal încât nici în visata mea absurdă clinică din Genopolis, de „terapie lexicală", nu ar mai fi putut fi nici măcar recondiţionate. Tratatul cuprindea şi o geografie victimologică – şi chiar un fel de listă a popoarelor ce urmau a deveni „victime" ale politicii marilor puteri. (Poporul nostru – ciudat – pe acea vreme nu figura pe această listă, care-i avea în frunte pe bieţii ruşi şi chinezi...) Acel comic Manual al bunului puşcăriaş era un simplu catehism ironic, derivat din tristeţea noastră de victime istorice permanente. Noi, cei închişi, nu aveam nevoie de el, fiecare deţinut inteligent, dar mai ales ţăranii şi studenţii, puteau fi consideraţi ab initio doctori în victimologie. Manualul era destinat – declaram noi în scârbă şi neputinţă – „pentru uzul filozofilor poststalinişti şi al tovarăşilor lor de drum din cretinul şi iresponsabilul Occident" (Occident fiind egal cu Accident). O prostie, bine-nţeles, un capriciu defulant, o simplă baladă siberiană compusă la gurile Istrului, pentru uşurarea şi înveselirea inimilor celor care ştiau că aici e Finis Terra tuturor iluziilor şi speranţelor politice.

– Papé Satan, papé Satan, aleppe! îmi spuse râzând tânărul meu companion, Burra. Expresia asta, să ştiţi, am mai auzit-o. Dar nimeni nu a ştiut sau nu a vrut să-mi explice cam ce înseamnă, în ce limbă

este. Dacă cheamă sau goneşte diavolul... înseamnă: îl

– Nici eu, i-am spus, nu ştiu ce

rostesc de câte ori simt că se apropie de mine vreunul din djugaşii agiei noastre.

– Am înţeles... Umblu mult, domnule profesor, îmi place să circul, să întâlnesc fel de fel de oameni... Mă simt foarte vinovat faţă de satul nostru, faţă de ce a mai rămas din vechiul nostru sat. Totul e în comă, azi-mâine dispare complet. Rămân în loc complexele agricole, colhozurile, gospodăriile de stat. Acum, se aude, e vorba să-i fixeze pe tineri, să nu poată pleca la şcoli mai mari, să rămână în sat. Te-ai născut la sat, mori tot în sat... Dar nu asta voiam eu să vă spun. M-aţi întrebat de draci: cred că există, i-am şi văzut. Sau a fost ca şi când i-aş fi văzut. Satele acestea răscolite de reforme, chiar şi cele care se declară a fi milionare, să ştiţi, sunt pline de secte religioase. Biserica noastră ortodoxă doarme: somn vinovat, laş şi păcătos doarme. Oamenii sunt nevoiţi să-şi caute singuri mântuirea şi mângâierile prin credinţă. Potopul acesta de nenorociri şi nedreptăţi fără sfârşit trebuie explicat cumva: fiecare om simte nevoia să citească Biblia în felul său, dar nu singur, ci împreună cu câţiva apropiaţi, care îi seamănă şi cu care se adună ca să cânte, să tălmăcească şi să se roage. Fiecare sectă e cu nebunii şi nebunia lor, fiecare se crede singura adevărată deţinătoare a întregului şi ultimului adevăr: îi ascult, tocmai fiindcă seamănă în fanatism cu

politicienii totalitarişti, nu-i pot crede şi nici urmări. Cine a trecut prin plictiseala încuiată şi liturgică a şedinţelor de partid devine imun faţă de orice convingere definitivă. Dar există în mai toate sectele un fel de „adevăr” de bază, o obsesie ce mă pune serios pe gânduri. Am cunoscut şi preoţi bătrâni şi monahi învăţaţi care, şi ei, credeau în această ultimă împărăţie a răului.

– Ultimă împărăţie a răului!? Ce înseamnă asta?

– Am întrebat, mi s-a explicat. Se spune că, dintru începuturi, Lucifer a fost egal în putere cu bunul Dumnezeu. Împreună au făcut lumea: Lucifer a făcut cele ce se văd, pământul, corpurile, fiarele – Dumnezeu a creat mişcarea, viaţa, energia, sufletele. Pe urmă, ca oricare alţi asociaţi, s-au certat rău de tot: Dumnezeu a învins, l-a prăvălit pe Lucifer în iad şi a început să guverneze singur, după legea lui veche. Dar nu a reuşit: partea de lume făcută de diavol tot de diavol asculta. A avut atunci loc un fel de împăcare, fiecare din părţi acceptând prezenţa celeilalte: Dumnezeu, prin profeţii şi îngerii săi, îndemna la bine: dracul, prin militarii şi intelectualii săi, la rele: după acest hăis-şi-cea, lumea a intrat într-o zodie de sălbăticii, războaie şi revoluţii, care păreau să nu mai aibă sfârşit. Atunci s-a hotărât a treia conferinţă de pace. Dumnezeu acceptând o nouă ordine mondială,

în urma imensului progres ştiinţific – Lucifer fiind primul doctor docent în fizică nucleară –, s-a căzut de acord ca fiecare din părţile ce au investit să domine cu rândul câte trei mii de ani cereşti în socoteala istorică, pământeană. Important este că la tragerea la sorţi a ieşit Lucifer. El a început seria stăpânirilor alternative. Dar bunul Dumnezeu, aflând că zarurile fuseseră măsluite, s-a supărat foc şi s-a mutat definitiv în altă lume. Grădina lui e mare, are de unde alege... Acum, aici, a început cea mai pură şi fără de concurenţă înstăpânire a diavolului. El a inventat politica, imperialismul, lupta pentru pace şi progres. Religia sa oficială e materialismul, care domină la ambele popoare alese: şi la ruşi, şi la americani. Scopul său e distrugerea cât mai rapidă a acestei lumi, care nu-l mai interesează: Lucifer e sătul de putere, s-a şi plictisit de lumea asta creştină, vrea s-o lichideze ca să se poată muta alături de Dumnezeu: acolo e rostul său, acolo se simte el şi dialectic, şi istoric...

– Foarte interesant, am zis, dar parcă am citit undeva această poveste.

– Desigur. Cei cu care discut eu spun şi ei că vechea noastră credinţă, primul nostru creştinism, era plin de legenda asta cu facerea lumii de către doi stăpâni egali în forţă şi planificare. Dar am auzit şi o versiune mai cumplită a acestei legende: unii din credincioşi – ucenici în biblii şi scripturi – cred că Dumnezeul nostru nu ar fi fost decât un fel de mic Dumnezeu, un fel de Dumnezeu-adjunct, trimis în delegaţie pe un lot experimental de către un şef mai mare, dar nu cel mai mare. Nereuşind a implanta dragostea şi dreptatea pe planeta noastră – deşi e cea mai frumoasă planetă din inventarul ceresc –, bunul nostru Dumnezeu a fost rechemat. Şi-a lăsat El Fiul ca să încerce să salveze ce se mai putea salva – dar şi Fiul acesta, prins fără acte, fără ocupaţie şi domiciliu fix, a fost condamnat din nou, de astă dată la muncă silnică de dulgher: face cruci pentru alţii, are normă, trăieşte mizer ca orice om al muncii... Asta, după unii. După alţii, ar fi avut loc, din cauza Marii Revoluţii din Octombrie, o ceartă teribilă între Dumnezeul Vechiului Testament şi Cel al Noului Testament: Iehova s-a refugiat în

America, Dumnezeul nostru a intrat sub pământ, se ascunde pe undeva pe aici, în Răsărit. Iar Domnul nostru Iisus Hristos, refuzând să urce la ceruri, din mila lui pentru noi, rătăceşte între Riga şi Sofia, mângâind sufletele celor care au fost vânduţi la Yalta... Americanii nu mai vin, hunii nu mai pleacă, asta-i situaţia. Acum, îmi spuneau mie nişte predicatori care sunt doctori în apocalipse şi alte grozăvii, orice făptură omenească, aici, trebuie să se îngrijească singură – fără biserică, fără popi sau cărţi

sfinte – de mântuirea sufletului său. Fiindcă există oameni şi popoare care pier, oameni şi popoare care sunt sinucise (adică împinse să-şi facă singure seama) şi oameni şi popoare care mor frumos. Cine moare rămâne pe listă, are şanse de mântuire: cine piere e scăzut din inventar, ca un rebut, ca un furnicar prost. Tristeţea, jăluirea, alcoolul, acapararea de bunuri şi titluri sunt forme în care suntem sinucişi. Adică, murim de mâna şi prostia noastră, dar nu din cauza sau de bunăvoia noastră. Iadul de tip nou se construieşte aici, cu materialul clienţilor, prin muncă voluntar-patriotică: în iadul cel vechi nu mai sunt locuri. Îndemonirea lumii e în plin marş: cerul şi aerul se vor înlocui prin frică, pădurile şi apele se vor murdări şi vor fi sufocate de numărul uriaş al maşinilor; focul de sus e gata pregătit, lumea va pieri sigur, ferice de cei care vor avea norocul să moară ca oamenii, nu ca şobolanii. Nimeni, la noi, nu mai crede în vreo înviere, chiar şi judecătorii de apoi sunt mituiţi şi manevraţi. Şi apoi, ce rost ar mai avea? Dumnezeu a pierdut lupta, s-a lăsat păcălit şi minţit: noi, de pildă, ne-am pomenit atei şi comunişti după o singură iscălitură a unor şefi de state creştine, morale, democratice. Înainte de vreme, un om putea să-şi vândă sufletul făcând un târg cu diavolul: dar asta pe baza unui contract cinstit, târguit conform legilor cererii şi ofertei. Dar noi? Noi am fost împinşi cu grămada, fără să fim întrebaţi, cu neveste şi copii, cu căţel şi purcel, ţări întregi, uriaşe colective de suflete creştineşti, am trecut cu forţa, cântând şi agitând steguleţe, în lagărul ateu al socialismului biruitor. De aceea, sectanţii, după a mea părere, pe undeva au şi ei dreptate. Nu? Sfânta noastră pravoslavnică biserică e până-n gât în noroi şi putreziciune: popii s-au ticăloşit, predicile lor sunt scrise de cel rău, doar fumul tămâii şi ochiul icoanelor mai păstrează câte ceva din taina şi puterea vechii credinţe. Trei sferturi din ţărănimea mizeră a satelor colectivizate, din proletariatul socialist al betonvilurilor noastre citeşte pe ascuns, fiecare cum poate, Biblia. Şi o comentează conform celor văzute şi trăite de ei. Nu numai noi zărim diavoli şi draci în drumul nostru: şi ei văd. Mai mult decât atât: ei ştiu să recunoască, aproape cu precizie, care sunt etapele prin care un om se poate transforma, chiar fără să-şi dea seama, într-un drac activ, cu uniformă şi soldă.

– Nu cred!

– Nici eu nu am crezut. Iată, mi-a explicat mie unul, Sofran, ăsta ştie şi greceşte şi latineşte, deşi e un simplu mulgător: în primul rând, după ce ai intrat în turbincă, ţi se şterg, îţi dispar liniile din palma stângă. Apoi, nu te mai uiţi în oglindă – şi, chiar de te uiţi, nu

te mai vezi clar. Nu mai ai imagine. Şi la urmă, după ce te saturi de putere şi vezi peste tot portretul tău mărit de alţii, începi să crezi sincer că eşti un fel de mic Dumnezeu, că nu greşeşti niciodată şi că numai prin meritele genialităţii tale ai ajuns un fel de buric al pământului. După faza asta vin cruzimea, crima, pieirea. La unii. La alţii...

– La alţii?

– Pe alţii, după ce se satură de avere şi de putere, îi apucă deodată o imensă nevoie de dragoste. Dracul le-a dat tot ce şi-au dorit, ce n-a visat nici mama lor – acum nu doresc decât să fie iubiţi. De copii, de tineret, de poporul întreg. Chiar dacă sunt simpli primari sau secretari de raia, doresc să fie ascultaţi şi crezuţi. Ţin discursuri din ce în ce mai lungi, îşi doresc pieţe din ce în ce mai largi, se sfarmă să fie aplaudaţi, urmaţi, admiraţi: pentru bunătatea, dreptatea, frumuseţea şi înălţimea cerească a gândului lor... Aici, mi se pare mie, are loc cea mai mare bătaie de joc a Diavolului-Lucifer. Începe să-l imite pe Dumnezeu, împrumutându-i imnurile, vorbele, idealurile. Dar are loc şi o răsturnare a planului iniţial: în timp ce adevăraţii credincioşi creştini, fiind soldaţi ai unui Dumnezeu urgisit şi gonit de peste tot, fraţi ai lui Hristos întru pătimire şi răstignire (în lagăre, închisori, cazărmi), văd în faţă numai sfârşitul acestei lumi şi mântuirea doar a unui număr foarte mic de „aleşi”, comuniştii văd înainte un viitor luminos, un paradis al păcii şi dreptăţii, într-o internaţională în care ne vom pupa cu toţii, liberi şi sătui...

– Am înţeles. Acum, tare aş vrea să ştiu: în ce crede comunistul Burra Brutus?

Burra râse tinereşte, mă bătu peste genunchi, îşi aprinse o nouă mărăşească.

– Nu-mi plac concluziile, domnule profesor. Totdeauna mi-a fost frică să zic: iată, în asta cred, în asta nu cred, din drumul ăsta nu mă abat nici dacă mă duceţi la spânzurătoare... Convingerile definitive sunt cauza tuturor relelor. Noi trebuie să luptăm ca oamenii să poată avea convingeri, dar să combatem orice convingere ce vine cu bâta şi anasâna, de sus, odată pentru totdeauna. Eu – la vârsta asta a experienţelor şi gândurilor mele – consider că Răul şi Binele nu alcătuiesc două tabere: cunosc predicatori şi preoţi învăţaţi care de ar avea o sabie ar tăia şi spânzura mai rău decât tătucul Stalin; şi cunosc activişti şi chiar berze albastre care se roagă în taină şi care, tocmai fiindcă trăiesc în mijlocul mlaştinii, întreţinând mlaştina, ascund în suflet un mugur cinstit

de ruşine şi remuşcare. De aceea eu, cu mintea mea cea de pe urmă, cu mintea mea de Brutus haţegan în veşnică bejenie, nu pot decât să vă repet ceea ce v-am spus şi la

începutul călătoriei noastre: am încredere în steaua celor fără de noroc, sper
că, prin ajutorul bunului Dumnezeu şi al oamenilor cinstiţi şi curaţi, căruţa socialismului nostru falimentar să poată fi reparată din mers şi că, fără să oprim mersul Istoriei, să reuşim a schimba motorul, plus cele patru roţi, să-i punem alte frâne, alt schimbător de viteze, alt ambreiaj. Sufleteşte, vă jur, chiar dacă mă îngrozeşte uriaşa putere şi pohta de luptă a Armatei Roşii, nu fug cu speranţele înspre stricăciunea confuză şi egoismul laş al societăţilor occidentale. Nu. Sub imensa suferinţă a Rusiei – şi în materie de suferinţă Rusia este în fruntea popoarelor, China, urmând-o îndeaproape – trebuie să existe un jar de credinţă şi o cenuşă de nădejde. Ce pot să aştept de la nişte popoare ce nu au cunoscut nici frica de arestări, nici puşcăria, nici moartea anonimă în lagăre sau închisori? Nimic, doar milă creştinească dispreţuitoare şi încurajări de sus şi de departe. Pentru ei am fost totdeauna carne pentru tun, acum aşteaptă să devenim carne pentru presa lor setoasă după sângele nostru. Nu s-a găsit nimeni acolo, în acel luminat Occident antitotalitarist, care să scrie măcar un rând despre cei peste un milion de soldaţi ai noştri morţi în cel de-al doilea război mondial. Noi suntem singurul popor din Europa asta nenorocită care, fără să fim fascişti, am combătut cu armele imperialismul roşu; fără să fim bolşevici, tot cu armele, am combătut şi imperialismul fascist al Germaniei. Am lăsat şase sute de mii de morţi în stepele Rusiei, trei sute de mii de alţi morţi în pustele Ungariei şi munţii Cehiei. Băieţi unul şi unul: floarea cinstei şi tinereţii noastre – fiindcă lichelele şi afaceriştii au avut grijă să se aranjeze în spate, la diferite manutanţe. După jertfa asta, au urmat trei valuri de arestări: câteva sute de mii de alţi bărbaţi aleşi, ţărani şi cărturari, socialişti şi ţărănişti, greco-catolici şi protestanţi, au umplut puşcăriile şi lagărele, în munţii noştri, până în 196l, nişte disperaţi au murit luptând împotriva hidrei; au început-o cu hidra fascistă, au continuat-o cu cea roşie. Fiecare din aceste hidre ne-a tăiat câte o bucată din trupul ţării. Poporul nostru a cunoscut pe masa de operaţie, fără anestezic, şi fascismul, şi comunismul. Noi ştiam din 1946 că nu există între ele decât o diferenţă a uniformelor şi a formelor de fanatism orb şi surd. Francezilor, care se cred deştepţii Europei, le-au trebuit treizeci de ani ca să se trezească din ameţeala lor stângistă, nemţii şi azi sunt paralizaţi de confuzii şi vinovăţie; noi am fost un popor de 18 milioane de semidezvoltaţi, din care, fără să câştigăm nici măcar o pagină în istoria Europei, am sacrificat opt la sută, un milion şi jumătate de bărbaţi tineri, de ţărani sperând

o împroprietărire, cărturari sperând reforme sociale şi progres moral, de preoţi sperând o biserică trezită din somnul slavon sau grecesc. Ca laptele care a fost de trei ori fiert şi strecurat, am devenit acum o masă de inimi rănite şi de disperaţi fără orizont. Ca ariciul, ne-am făcut rotunzi, tăcuţi, impenetrabili. Vom pieri de foame, de frig, de uitare. De scârba de a trăi. De urâtul din această lume părăsită de Dumnezeu, plină de lucruri şi planuri fără de nici un Dumnezeu...

– Ai doi copii, Burra Brutus! Nu ai voie să disperi!

– Aşa este. Nici nu disper, îmi vomez otrăvurile, atât. Nu cred în strămoşii mei viteji, mă doare în cot de vitejia antiotomană a voievozilor noştri. Eu sunt mândru că aparţin unui popor care nu a dat nici un sfânt în calendar, nu a avut războaie religioase, nu a ars necredincioşi pe ruguri, nu a organizat pogromuri antisemite, nu a răspândit cu sabia vreo credinţă sau alta. De noi niciodată nimănui nu i-a fost frică: noi totdeauna ne-am apărat. De aceea ar trebui să se ridice o statuie acelor ofiţeri şi ostaşi ai noştri care au fost împuşcaţi fiindcă au refuzat să treacă, în 1941, cu arma în mână, peste Nistru. Numai într-un secol şi jumătate, de la 1711, Stănileşti, şi până în 1856, războiul Crimeii, au trecut peste trupul vlăguit al acestei ţări opt uriaşe războaie şi douăzeci şi două de năvăliri şi invazii. Cu tot alaiul lor de jafuri, crime şi umiliri. De Sylvania noastră ce să mai vorbim: de la plecarea lui Aurelian, anul 27l, până în 1918, am trăit o Yaltă continuă. Goţii, hunii, gepizii, avarii, pecenegii, ungurii, tătarii, turcii, ruşii, turcii, austriecii, ruşii etcetera. Suntem, domnule profesor, doctori docenţi în apărare pasivă, artişti emeriţi în supra-sub-vieţuire. Urlăm ca lupii, deşi suntem blânzi ca nişte oi, nu dorim decât să fim lăsaţi în pace, în rostul şi lângă vatra noastră latin-vulgară. Fraţii noştri bulgari se mândresc cu circa cincizeci de partizani comunişti, eroi ai partidului lor: la fel şi fraţii noştri sârbi sau unguri. Noi nu putem arăta portretul nici unui ilegalist mai acătării. Cei doi sau trei „eroi” ai marxism-leninismului nostru au murit ucişi de rivalii lor de partid: istoria partidului comunist din ţara noastră este trista poveste a unor bieţi neurastenici exaltaţi, străini pripăşiţi; străini şi de etnia, şi de tradiţia ţărănească a pământului nostru, străini şi de firea tolerantă a poporului, liberală şi critică până şi cu duşmanii săi

de moarte. Dar la ora ce o trăim acum, tradiţionala noastră apărare prin pasivitate şi elasticitate a devenit deosebit de grea, de complicată. Riscantă chiar. Nu mai e vorba să ne apărăm sărăcia, şi nevoile, şi neamul împotriva unor zapcii, ceauşi şi arnăuţi sălbatici şi cruzi: la puterea militară a ocupanţilor se adaugă toată presa, învăţământul,

televizorul, radioul, şedinţele, mitingurile, cântecele şi dansurile noastre toate. Duşmanul nu se mai mulţumeşte cu roadele muncii mele, cu roadele pământului strămoşesc: el vrea şi sufletul meu, şi sufletul copiilor mei, şi sufletul întregului meu trecut istoric. Vrea şi limba mea, şi proverbele mele, şi icoanele, şi rugăciunile ce le am ascunse undeva. Soţia mea îmi învaţă copiii să se roage în taină: eu sunt obligat să-i explic lui Brutus al meu unde şi de ce minte profesorul său de istorie sau economie politică, de ce s-a rupt poporul de cei care îl conduc, de ce discursurile ce le aude la şcoală sau la televiziune sunt numai apă de ploaie. Adevărul e de partea celor care tac şi suferă, tac şi rabdă... În ziua în care tovarăşii mei comunişti vor începe, nesiliţi de nimeni, să cânte „Hai la lupta cea mare, rob cu rob să ne unim”, uitându-se nu în ochii sătui de putere ai celor din tribune, ci în ochii nemembrilor de partid, din ziua aceea voi şti că începem să ieşim din tunel, din peşteri, din această noapte fără dimineaţă. Contabilul nostru are o vorbă idioată: „din jale se-ntrupează electricitatea!”. Eu zic: din jale se va-ntrupa şi libertatea. Dracii pe care îi vedem, îndemoniţii ce stăpânesc lumea noastră vor dispărea ca ceara în faţa focului...În privinţa asta, eu cred tot mai mult în ce-mi spune acel Sofron, care o fi el nebun şi biblic, dar carte ştie şi profet este. „În umbra oricărui portret se ascunde moartea!”. Asta e! Tactica noastră de supravieţuire, o spune tot el, pocăitul şi sâmbetistul de Sofron, este supunerea, tăcerea, răbdarea. Ca ceaţa care e peste tot, dar care nu poate fi nici bătută, nici combătută. Nici împuşcată. Răul trebuie dus la exasperare, la disoluţie. El nu poate fi nici schimbat, nici îmblânzit: poate fi doar lăsat să se umfle, să se umfle – într-o bună zi ori va crăpa, ori se va ridica la ceruri. O armată imensă de propagandişti, înarmaţi cu broşuri, cărţi şi puteri fără limite, stau în faţa unui popor tăcut, care îi ascultă, îi aplaudă, îi şi felicită: ca apoi, ca raţa ce a trecut prin apă, să se întoarcă acasă, la aşteptare, blesteme şi rugăciuni. Va veni o zi când diavolului-şef nu are să-i mai placă lumea asta: va propune convorbiri de pace cu binele, adevărul, cu dreptatea celor mici şi slabi. Portretele au cea mai scurtă istorie, ele se mănâncă între ele, cu cât sunt mai mari şi mai numeroase, cu atât ideea ce o reprezintă e mai aproape de scârbă şi comă. Timpul nu mai e în mâna politicienilor, e în mâna cerului, nu ştim pentru cine lucrează. O minune trebuie să se întâmple: ori la ruşi, ori la americani, ori la această curvă de Europa. Lumea e sătulă de militari şi economişti. Lumea e mai ales sătulă de vorbe. De minciuni. De speranţe deşarte. Sau pierim de gât cu adversarul nostru, sau

după această lungă răstignire îl vom întâlni pe acel Hristos al săracilor, care se ascunde undeva printre noi. El va şti să ne arate – fără popi, fără biserici de stat, fără teologi sau predicatori fanatici – care ar fi cărarea morală, simplă, ce va putea să ne ducă înapoi, la împăcarea cu Dumnezeu, cu pământul-mumă, cu cerul-tată şi cu limba curată a inimilor noastre curate.

– Amin!... Eşti foarte înţelept, Burra!

– Nici vorbă. Sunt citit, mai citit decât media şoferilor şi mecanicilor de categoria mea. Sindicatul nostru a întreprins un fel de anchetă socială, să vadă cine şi cât citeşte. Ce s-a constatat? Că cel mai mult citesc muncitorii, mai ales cei care nu sunt membri şi nu au munci de răspundere; ei ştiu şi politică, şi marxism, şi radio, şi istorie, şi antimarxism. Contabilii, inginerii, doctorii – cu mici excepţii – nu citesc decât romane poliţiste sau miliţiste. Directorii, activiştii mari, ştabii din conducere nu citesc absolut nimic. Nu citesc nici măcar presa pe care o scriu, chipurile, şi o controlează. În această lume întoarsă pe dos, zău dacă îndrăznesc să presupun cam cât citeşte Reagan sau Suleimanul nostru: mi-e frică să nu-mi sară Dieselul ăsta în aer din cauza râsului şi a veseliei. Cititul, astăzi, este luxul celor exploataţi şi nefericiţi: al celor cu lefuri foarte mici şi cu timpul liber neocupat nici de sarcini, nici de cârciumi sau biserică. Filosofii zilelor noastre sunt portarii de noapte – portarul nostru citeşte Hegel cu un creion roşu în mână –, paznicii de câmp, pădurarii. Magazinerii, pensionaţii de boală, fecioarele ce nu au reuşit la admitere în facultate, acarii, vânzătoarele de tablouri contemporane. Ciobanii citesc Thomas Mann şi Dostoievski, sunt ştiutori de Scriptură şi folclor, vă daţi seama cam cum îi ascultă ei pe inspectorii culturali ce vin să le facă agitaţie pentru şeptel şi ateism? După părerea mea, numai sărăcia şi urgisirea nasc cultură şi înţelepciune. Îmbuibarea, şefia şi maşina la scară duc la stricăciune, nervi, nevoia de curve şi de droguri. Nu ca să mă laud, dar v-aş pofti la mine, să vă arăt mica mea bibliotecă. Nu e grozavă – să tot fie o mie de volume –, dar astea sunt citite şi subliniate. Ce ziceţi? Mărin mă invidiază, el, cu meseria lui, e nevoit să ajungă la cultură citind în ochii şi buzunarele găurite ale clienţilor săi. Eu, din contră: poftim, mâine trag pe dreapta, mănânc ce apuc şi termin cartea asta, care nu e a mea. E împrumutată de la o bibliotecă. Condiţia umană. Aţi auzit de ea?

– Am citit-o. Demult. Singurul lucru pe care l-am reţinut a fost regretul că la noi nimeni nu a avut la îndemână o pastilă de cianură. În clipa în care nu mai avea de ales...

– Nu vă înţeleg.

– Citeşte cartea asta, Burra Brutus: ea a fost, după

război, biblia falsă a unei generaţii false. Dar îţi doresc din inimă să nu ajungi vreodată să simţi nevoia de a-ţi procura o pastilă de libertate prin moarte.

– De moarte şi de murire nu mi-e frică. De nimicire, de pieire, de desfiinţare mi-e frică. Ochii mei sunt aţintiţi asupra stăpânilor lumii noastre: au avut toată puterea, au dispus de toate mijloacele de conducere şi iată-i acum, sunt mai goi şi mai disperaţi ca oricând. Le fuge pământul de sub picioare. Istoria îi va obliga să dea mâna unii cu alţii, fiindcă pământul acesta face parte din trupurile noastre. Minciunile se adună şi strică mersul norilor, aduc secete şi inundaţii... Toate romanele cu comunişti îi arată după ce s-au convins şi încep să umble cu pistoale şi bombe. Nu-mi plac. Eu caut o carte sinceră în care să mi se arate drumul ce duce la convingere: cum ajunge un om să rămână comunist, chiar şi după ce e numit director. Sau colonel. Sau academician. Cum împacă el în sufletul său capra cu varza şi pe amândouă cu lupul din Kremlin, care nu ştie de glumă. Când rămân singur în cabina asta a mea, invit la o discuţie pe câte unul din marii şefi ai lumii noastre. Profit de ocazie şi le spun verde în faţă adevărul ce e ascuns în popor. Mă cert cu Brejnev, cu Reagan, cu socialiştii francezi, cu laburiştii britanici. Cu acel vechi, dar iresponsabil preşedinte al Internaţionalei socialiste, mare prieten cu

babalâcii din Kremlin, Willy Brandt, care nu are curajul să-i întrebe pe marii săi prieteni întru Ostpolitik: cam ce s-a întâmplat cu social-democraţii din ţările ocupate de ruşi? Cum au dispărut ei peste noapte, fără urmă ? Unde le sunt mormintele? Îi adun câteodată pe toţi laolaltă şi le spun verde în faţă: „Fraţilor, voi nu vedeţi că suntem cu toţii în gura balaurului, poate că am şi fost înghiţiţi, dar încă nu a apărut decretul cu... Măi fraţilor, avem aceeaşi istorie, aceeaşi soartă, nu vă mai faceţi că nu vedeţi tăvălugul. Papa şi Patriarhul nostru, ce rost mai are să vă înfruntaţi, ca smintiţii pentru câteva dogme ce ne separă? Hristos e unul, creştinismul trebuie să fie tot unul. În lagăre şi închisori nu au mai existat religii, au existat doar creştini fără confesiune. Măi Reagan, îi strig eu aici, fii atent, al treilea război mondial a început de mult! Ruşii nu au pierdut niciodată, ei nu s-au retras de nicăieri: nici nu pot da îndărăt, maşina lor nu are marşarier. Puterea le stă în încăpăţânarea de a merge înainte, mereu înainte, indiferent cu ce riscuri şi jertfe...!”. Îmi ţin astfel singur hangul, mă mai răcoresc, simt şi eu că sunt un european liber, cu păreri, cu glagorie... Pe cel mai iubit fiu al poporului nostru nu-l convoc niciodată. El s-a ridicat atât de sus, peste şapte rânduri de nori din tămâie şi slavă, încât trebuie lăsat de-acum să plutească, să domnească, să se autosfinţească. Nu mai

e om: e capodoperă, e zmeul-zmeilor, buricul pământului, marele cârmaci al cârmuiţilor. E zeu şi Dumnezeu. Atotştiutor şi infailibil. Asta ne-a fost soarta: mie, ca un comunist ce sunt, mi-a dat o lecţie definitivă. Ce se va alege de partid, cu care se confundă, cu istoria şi poporul, pe care i-a înghiţit în numele lui, asta e o problemă la care nu mă gândesc decât când mă dor măselele. Sau când e secetă lungă, iarna... Fiţi atent, domnule profesor: urmărirea camionului nostru continuă. Dacă vom fi luaţi la trei-păzeşte, să rămânem înţeleşi: am discutat tot timpul despre motoare, eu v-am explicat care e diferenţa între un motor obişnuit şi un Diesel. E clar?

Simţeam şi eu apropierea perfidă a pericolului. Nu mirosea a copite arse, nici a smoală fierbinte: peisajul continua să fie dureros de blând şi de valah: vâlcele, răzoare, măguri, dâlme cu livezi sau padine gata de prima coasă. Nori de vată, câmpuri încolţite, ici-colo turme de oi sau cirezi de vite. Babe, ţigani, bufete unde beau tractorişti şi brigadieri nebărbieriţi de o lună. Ţară, Patrie. Dragă... Dar, dincolo de bucuria „fenomenală” a ochiului, simţeam cârceii de spaimă ai „numenului”. Eram urmăriţi. Sergenţii pe lângă care treceam ne notau numărul maşinii, apoi comunicau prin radioul lor portativ. Parasimpaticul meu era în alarmă mută, glanda pineală sau cea suprarenală secreta un plus de adrenalină. Ghipsul de la mâna mea stângă îmi amintea titlul primului roman rusesc citit după război: Şi a fost ziua a doua! Discursul senatorului roman de la volan plutea încă în cabină, îl şi vedeam bătut la maşină ca act de acuzaţie: „Pentru uneltire şi complot împotriva ordinii sociale...” Sufletele noastre brave, deşi fericite pentru această omenească întâlnire, se pregăteau pentru a înfrunta duşmanul necunoscut. El putea veni de oriunde: din aer, de sub pământ, din direcţia tuturor punctelor cardinale. Nu zăream dracul cel arămiu, care, la mine, premerge spaimelor legate de berze şi anchete; în schimb simţeam iarăşi în stomac, în plexul solar, acea dureroasă încolăcire de presimţiri, memorie şi frică ce anunţă, de obicei, marile nenorociri. Ochii Olimpiei nu-i zăream: o vedeam doar cu spatele spre mine, departe, pierzându-se, ca o siluetă străină, în ceaţa unei alei pustii, străjuită de plopi în vâlvătaie.

Motorul duduia prietenos, ca vântul treceam printre zăvoaie cu arini şi dealuri cu vii abia plantate. Priveam cu coada ochiului spre profilul energic al bărbatului de lângă mine. Burra Brutus. Burra cu doi „r”. Părea îngândurat. Dacă eu mă gândeam la Olimpia, el, sigur, îşi strângea în braţe copiii. Semăna cu cineva, nu-mi dădeam seama cu cine. Poate cu mine – aşa cum eram pe vremea când refuzam să defilez. Respira

forţă şi luciditate. Şi un fel de duioşie critică faţă de idei şi istorie, ce mă surprindea şi mă încânta.

– Hopa! strigă el deodată, uite popa: să ne facem cruce, domnule profesor, începe sârba miresei.

Doi sergenţi încurelaţi ne făceau de departe semne să tragem spre dreapta. Am tras, am oprit. Burra deschise uşa cabinei şi dădu drumul caterincii sale de şofer umblat şi păţit:

– Oo, să-mi trăieşti, tovarăşe sergent Ciulică ! Bine că ne-ntâlnirăm: mătuşa din Isarlâk îţi trimite nişte ouă proaspete pentru cozonaci. Uite-le aici, avui grijă să nu se spargă...

Sergentul Ciulică, roşu la faţă ca un harbuz, sănătos şi sigur de sine, nu schiţă nici măcar un zâmbet. Făcu un semn celuilalt sergent. Acesta – mânios şi scrâşnind din dinţi – veni, luă cele cincizeci de ouă (proaspete), le puse cu grijă pe capota maşinii miliţiei, apoi ca un tunet, strigă de răsunară zările:

– Încerci să mituieşti organele? Dă-te jos, banditule! Burra îngăimă ceva nedesluşit. Fusese luat pe neaşteptate. Eu bănuiam că, dacă a fost făcut „bandit”, însemna că arestarea lui e foarte probabilă.

Într-adevăr, doi „tovarăşi” în civil (îmbrăcaţi elegant ca pentru teatru sau concert filarmonic) ieşiră din pădurea de la marginea şoselei şi, fără să scoată o vorbă, îl încadrară strâns pe Burra Brutus. Acesta ţipă:

„De ce cătuşe? Nu aveţi dreptul! Constituţia ţării mă apără. Drepturile omului...” Răsunară câteva palme profesioniste, zdravene, câteva ghionturi buşite.

Vedeam gura lui Brutus spuzindu-se de sânge. Scuipă, îmi aruncă o privire în care era totul. TOTUL. O privire de sinteză, în care Ciuma se prea curvea cu Condiţia Umană, iar Contractul Social şi Capitalul cu Fiinţa şi Neantul. Ostpolitik. Coexistenţa paşnică. Neameninţarea cu forţa Nefolosirea forţei. Helsinki. Madrid. Îl loveau cumplit, fără milă. Căzut pe jos, Bura cânta în ultimă disperare: „Hai la lupta cea mare, rob cu rob...”.

Şi în clipa asta, împietrit de uimire şi spaimă cum eram, auzii vocea mieroasă a sergentului Ciulică:

– Dumneavoastră sunteţi profesorul Deziderius Candid?

– Da, am răspuns, eu aş fi... Vă rog să-mi explicaţi: de ce l-aţi bătut pe şoferul Bura? Este un om cumsecade. Un comunist cinstit, vă jur că...

– Lăsaţi-l pe Bura, el e în mâini bune. Pe dumneavoastră vă aşteaptă de-acum o altă maşină. Poftiţi jos. Luaţi-vă şi desagii...

Coborâi. Bura nu mai urla, gemea doar: nu voia să intre în maşină. Unul din sergenţi îl lovea cu un matrac negru şi gros. Voiam să strig şi eu ceva, să mă reped în ajutorul lui. Nu puteam: eram paralizat – în oasele

mele re-educate funcţiona încă acea pasivitate de lagăr, cât apatia neputinţei, reflexul confundării obligatorii a solidarităţii cu solitudinea. Aerul de pădure se prelingea înspre un azur de cer total străin şi indiferent. Vedeam dracii mărunţi coborând veseli de pe pereţii bisericii Sfântului Gheorghe cel fals, o simţeam pe Limpi, desculţă, umblând prin Troia în flăcări, după lumânări la negru. Bura continua să-şi cânte Internaţionala sa de burat fără leac. Sergentul din faţa mea îmi zâmbea semioficial. Cu al său foarte alb baston de circulaţie, îmi arăta o maşină de culoarea vânătă a prunelor bistriţe, dinspre care, ca un mesager al zeilor necunoscuţi, venea zâmbind spre mine... un prea distins domn. Care-mi făcea semne prietenoase, de parcă ne-am fi cunoscut de când lumea. Să fi avut în jur de 45–50 de ani – dar arăta sănătos, prosper. Jovial şi bucuros. (E tipul, îmi ziceam, care ieri a fost bancher, azi e directorul muzeului sau circului de stat, mâine poate ajunge oricând un temut bookmaker al bursei pe Wallstreet.) Greşeam, totuşi: nu avea în privirea sa nici un clin de falsitate, nu-i citeam pe faţă nici o linie sau unghi de suspectă perfidie sau teatru cu tendinţă. Din contra. Venea spre mine bucurându-se, cu braţele deschise ca pentru o caldă şi cinstită îmbrăţişare.

Dar într-o mână avea un minciog, în cealaltă un set de beţe de bambus. Era îmbrăcat ca un pescar uzat, cu cizme murdare, cu haine mototolite, bătute de ploi şi ninsori, cu o pălărie de vagabond vesel, ce-i acoperea hoţeşte o chelie de savant în ştiinţe exacte sau economie. Era el un pescar, dar nu un pescar oarecare: părea a fi un ministru de finanţe ce are patima undiţei şi, ca atare, îşi ia foarte în serios acest hobby devenit deosebit de aristocratic. Sergentul îl salută ca pe un general, în mintea mea mijea surpriza unei aduceri aminte. Parcă-l mai văzusem undeva, parcă ştiam cine este...

– Stimate şi iubite domnule profesor Candid – îl auzii declinând titulatura mea din Genopolis –, ce plăcere, ce bucurie să vă întâlnesc !

Fisa îmi căzu. Era fostul meu student din ultimul meu an din învăţământul universitar. Îl chema Marcus Winter şi era – de departe – una dintre cele mai remarcabile inteligenţe, o mare şi promiţătoare capacitate logică şi speculativă, mai ales în acei ani tulburi în care începuse deja năvala masivă de pui de cioară, pe care – vorba bunului meu coleg, Deroşca – trebuia noi să-i transformăm, repede şi ieftin, în tot atâţia vulturi revoluţionari, vigilenţi şi omniştienţi.

Ne îmbrăţişarăm. Sergentul zâmbea complice. Bura dispăruse definitiv în maşina miliţiei. Frica mea anabazică se mută în do majorul unei sonate pentru

un fost student şi o orchestră de întrebări. Sergentul se oferi să-mi care desagii spre maşina Mercedes-Benz. Winter, luându-mă prieteneşte de braţ, mă întrebă emoţionat:

– Vă mai aduceţi aminte de mine?

– Cum să nu? îi răspunsei. Eşti studentul din anul doi, Marcus Winter, ai ţinut şi susţinut o teză valoroasă la seminarul meu, cu titlul – cred că ţi-l voi cita corect – Consideraţii asupra idealismului naiv al terminologici materialiste. Greşesc?

– Deloc. Aveţi o memorie de invidiat. Mă şi sperie memoria ce o aveţi. Nu vă faceţi griji în legătură cu şoferul acela: nu are nici o legătură cu dumneavoastră. O simplă coincidenţă, vă asigur. Poftiţi în maşina mea. Luaţi loc, am sarcina de a vă duce eu mai departe!

– Îl cunoaşteţi pe ortograful Sommer? îl întrebai, uitându-mă fix în ochii lui limpezi şi inteligenţi.

– Da, îmi răspunse fără nici o ezitare: este un văr bun al soţiei mele, un văr ingrat şi încăpăţânat, totuşi o rudă la care ţin foarte mult. Aşa cum ţin şi la fostul meu profesor de fostă filozofie.

În maşină mirosea a igienă şi nivel de trai american. Lux, calm şi voluptate. Eram confuz, speriat; un drac violet ce dormea (sau se prefăcea că doarme) pe bancheta din spate îmi amintea „realiile” şi „nominaliile” condiţiei mele de zoon antipolitic şi

parasocial. În timp ce „colegul” Winter depunea în portbagaj desagii mei plini cu pâini (şi alte bunuri de larg consum), eu, copleşit de perfecţiunea şi aranjamentul tehnic al interiorului acestei maşini, pentru mine ultramodernă, încercam să fac pace în mine, consultându-mi barometrele de siguranţă, frână şi autocontrol, dar compunându-mi, în acelaşi timp, şi o faţă calmă şi credibilă înaintea acestui pescar misterios pe care, oricât efort aş fi făcut, nu puteam nicicum să mi-l imaginez, stând liniştit pe malul unui iaz, râu sau baltă, pândind printre trestii apariţia norocoasă a unui crap, ştiucă sau lipan. „Pune, Doamne, pază memoriei mele!”, am zis pe dinăuntru, în timp ce binecuvântai popeşte şi pe demonul din spatele meu, ce mi se năzărea că toarce ca o pisică sătulă de oameni şi omenire. Încet-încet îmi regăsii obrazul neutru de intelectual neutru, într-o situaţie ce o doream cât mai neutră posibil. În clipa în care domnul Marcus Winter se aşeză la volan, cu blândeţe, dar şi cu oarecare premeditată fermitate, îi prinsei mâna dantelat înmănuşată, oprindu-l să pornească motorul.

– Iubite colega, îi spusei, în numele amintirilor noastre comune, cred că am dreptul să-ţi cer anumite explicaţii; cine eşti matale acum, ce sarcini ai în legătură cu persoana mea, în serviciul cui lucrezi, de

unde ai aflat că exist, de ce m-ai aşteptat aici, de ce nu ai apărut direct în Isarlâk etcetera, etcetera...

Studentul Winter mă privi cu mirare şi dragoste: râse puţin, apoi, de parcă aş fi fost bunicul său senil şi cu gută artritică, mă linişti bătându-mă pe umeri, filantrop şi înţelegător.

– Domnule profesor, vă datorez, câteva preţioase concepte: trup, suflet, spirit; individ, persoană, personalitate; eu, supra-eu, sine; temperament, fire, caracter; social, politic, moral; aparenţă, esenţă, substanţă; viaţă, trăire, fiinţă; valoare-mijloc, valoare-scop, valoare-sacră; imanent, transcendent, absolut; materialism, idealism, criticism; capitalism, socialism, lichelism; relativ, absolut, schimbător; normă, lege, principiu; principiu, axiomă, dogmă; rahat, savant, dictator; cretin, oligofren, ideolog... Şi aşa mai departe. Le-am înşirat alandala, fără nici o „sistemă”, anume ca să vă enervez. Fiindcă, vă jur, pe acele vremuri, numai când eraţi foarte mânios reuşeaţi să ne convingeţi...

Gata, eram acasă, mă scăldam în fluviul meu. Apăsă pe un buton sidefiu şi în faţa mea se desfăşură un mic bar ascuns. Plin de sticle capitaliste, vesele şi promiţătoare. Alune americane sărate, ţigări de foi uşoare, felii de lămâi şi cuburi de gheaţă transparentă. Visam. Winter îmi turnă un pahar de whisky, un alt

pahar de suc de roşii. Câinele violet din spate dispăru subit – în schimb, o muzică preclasică, oboi şi clavecin, ca un tul nevăzut, mă mută în altă lume.

(Pentru o clipă, îmi reveni în minte o spaimă veche, absurdă, fără nici o legătură cu situaţia de acum. Pe vremuri, un coleg m-a adus să-mi arate muzeul de arheologie la care lucra: el, având treabă, mă părăsi în grădina din spate a muzeului, unde erau expuse sau îngrămădite alandala vechile sarcofage etrusce, tracice, romane şi protocreştine. Sute de sarcofage, de stele funerare, de ex-voto-uri. Am rătăcit printre ele, aşteptându-mi amicul ce întârzia. Eram tânăr, toate aceste pietre funerare mă lăsau rece. Totuşi, tot plimbându-mă în cerc în acea grădină ascunsă, deodată mi s-a părut că m-am pierdut, că nu mai pot găsi ieşirea din acest cimitir străvechi. Prietenul meu mă uitase, mă înecam, am simţit nevoia să strig după ajutor. Peste tot erau numai ziduri şi morminte, morminte în ziduri, şiruri de pietre tombale înverzite şi urâte, pline de figuri vagi, şterse de ploi şi vreme ca de sifilis... Eram disperat, căutam ieşirea sau măcar zidul înalt ce separa această grădină-depozit de parcul oraşului. Dar nu reuşeam să ies dintre sarcofage; nu existau cărări, mi se părea că visez şi că nu mă pot trezi, că nu am murit, dar am fost adus aici dintr-o greşeală. Atunci, pe un smoc de iarbă uscată,

zării doi iepuri albi, de casă. Se acuplau paşnic, lâncedele
griji sarlâce, spre un munte necunoscut.
zvâcnit, iepureşte. Deodată, m-am simţit salvat. Ca şi

Necunoscut şi, probabil, magic.
cân
d
mi-
ar fi
căz
ut
un
văl
de
pe
ochi
, am
găsi
t
repe
de
poa
rta
cim
itiru
lui,
dru
mul
spre
parc
şi
oam

eni...) În cinstea noţiunilor înşirate, am acceptat băutura. Ca tânăr dascăl, lip

sit
de
fri
că
şi
ex
pe
rie
nţ
ă,
în
ce
rc
a
m
pe
at
un
ci
să
vi
nd
ec,
să
cu
răţ
,
să
sal
ve
z
co
nc
ep

tel
e
gr
av
e
ce
pă
re
au
a
fi
ati
ns
e
de
dif
eri
te
bo
li
as
cu
ns
e
şi
m
ur
da
re.
O,
te
m
po
ra.

..
Cl
ini
ca
m
ea
de
le
xi
co
lo
gi
e
pa
tol
og
ic
ă.
Se
mi
na
rul
m
eu
de
ort
oe
pi
e,
ba
za
t
pe
tă

ce
re
şi
de
se
n
ge
o
m
etr
ic.
Di
cţi
on
ar
ul
m
eu
de
cu
vi
nt
e
co
m
pr
o
mi
se,
uc
ise
sa
u
în

gr
op
at
e
de
vii
.
Eg
ali
tat
e,
Li
be
rta
te,
Dr
ep
tat
e,
co
ns
id
er
at
e
ca
mi
tra
lie
re
şi
bo
m
ba

rdi
er
e
în
sl
uj
ba
un
ui
no
u
ev
m
ed
iu
scl
av
ag
ist
...
Şi
ac
u
m,
ac
est
m
art
or
di
n
tre
cu
t:

Marcus Winter. Alunecam ca un planor celest, mi se părea că pădurile şi prelun

cil
e
ce
le
tra
ve
rs
a
m,
ur
câ
nd
pa
nt
el
e
as
fal
tat
e
al
e
m
un
tel
ui
bă
trâ
n
di
n
faţ
ă,
su

nt
aq
ui
s
su
b
m
er
su
s:
pa
rc
ă
în
ot
a
m
în
vi
s,
că
ut
ân
d
su
b
sal
ci
a
co
pil
ări
ei
m

el
e
săl
ba
tic
e
ra
cu
l
as
cu
ns
su
b
m
âl,
ra
cu
l
de
ca
re
mi
-
er
a
at
ât
de
fri
că,
da
r
pe

CAPITOLULALII-LEA

În care aflăm cât de mică şi de amărâtă e lumea în care trăim. Studentul Winter se dovedeşte a fi un personaj teribil de important. În purgatoriu ne povestim păcatele. Nimeni nu e curat, toţi suntem vinovaţi. Câteva mici secrete ale inchiziţiei din epoca electronică. Unde a greşit Olimpia? De ce e Marx un utopist mistic? Winter despre hegira saxonă. O clasificare a berzelor albastre şi un manifest antimatematic. Chiar şi un victimolog poate fi un
criminal. Un fier de plug pleacă spre Roma eternă. Despre cea de-a doua umbră a fiecăruia dintre noi. Adio, Europa!

Conform bunelor tradiţii orientale, domnul Winter îşi începu „saga” prin câteva mărturisiri de-a dreptul uluitoare.

– Iubite domnule profesor, îmi spuse el, înainte de a începe să-mi declin identităţile şi misiunea ce o am pe lângă distinsa dumneavoastră persoană, ţin să vă mărturisesc cu toată sinceritatea că am stat circa două ore în această maşină a mea, aşteptându-vă. Am stat şi m-am gândit: ce atitudine să iau, cât să vă spun, cât să nu vă spun... Pe urmă, intuindu-vă perfect, având şi o veche şi nestinsă dragoste pentru tragic-ridicola dumneavoastră personalitate, ştiind prin ce aţi trecut, bănuind prin ce veţi mai trece, am hotărât, nu fără foarte mari riscuri, eu însumi fiind la ora asta într-o foarte periculoasă situaţie, să vă vorbesc cât se poate de deschis. Să-mi fac datoria de om faţă de mine însumi, faţă de cei care m-au trimis în calea dumneavoastră, dar mai ales faţă de doamna Olimpia, pe care o admir şi pe care aş dori din inimă s-o pot feri de pericolele ce o pândesc de aproape...

– Nu înţeleg nimic, dragă Winter!

– Am fost obligat să părăsesc filozofia în acelaşi timp cu dumneavoastră. Ca să-mi salvez pielea, m-am mutat în Capitală, unde am reuşit să mă înscriu la Politehnică. Acum sunt inginer; specialitatea: electronică. Am şi un doctorat, plus o jumătate de normă de conferenţiar la Facultatea de Electronică şi Automatică.

– Foarte frumos, foarte interesant.

Doar că...

– ... Doar că nu înţelegeţi ce legătură

au toate aceste titluri ale mele cu situaţia dumneavoastră de acum.

– Exact. Aştept explicaţia dumitale, colega!

– Domnule profesor, din motive pe care voi avea

grijă să vi le explic mai târziu, am fost nevoit să intru în serviciul tehnic al temutei noastre agii. (Aţi pălit: nu-i nimic, are să vă treacă!) Nu am grad militar: sunt un angajat civil de înaltă calificare: răspund de întregul aparataj electronic de control, pândă şi spionaj intern al acestui serviciu secret. Ascultarea convorbirilor, înregistrarea tainică a unor discuţii particulare, plasarea unor microfoane ascunse, comunicări prin radio, fotografieri şi filmări ascunse. Cu alte cuvinte întregul aparataj nipon şi refegist de urmărire şi fotografiere la distanţă, ca şi întregul sistem de spionare auriculară a unor convorbiri oficiale sau particulare – toate aceste „foarte murdare" şi teribil de secrete acţiuni ale birourilor noastre de vigilenţă, informaţii şi contrainformaţii stau sub directa mea comandă şi grijă. Eu am fost acela care, dintr-o nevăzută cămăruţă, am înregistrat atât magistrala dumneavoastră conferinţă despre Marx şi utopie, cât şi discuţiile ce au urmat după aceea... Am fost atât de încântat şi de fericit auzindu-vă vorbind după atâţia ani şi totuşi la fel, încât mi-au dat lacrimile. Credeţi-mă !

Am gustat din sucul de roşii: era – sau mi se părea – foarte amar. Drumul nostru urca printre pâlcuri de pădure. Mesteceni albi îşi alternau gracilele siluete cu goruni tineri; capre şi oi, în grupuri mici, păşteau răsfirate pe coaste şi în dumbrăvi. Un pianissimo concert pentru flaut, pian şi orchestră se auzea abia şoptit, ca din altă lume. Winter conducea prudent, urmărindu-mă în acelaşi timp. Zâmbea. Ar fi trebuit să fiu alarmat, dar, spre mirarea mea, nici un impuls de pericol nu se anunţa în măduvele mele, nu întrezăream în jur nici unul din acele semne sau însemne ce premerg emoţiilor mele legate de agie, anchetă, turnători sau torţionari. Winter avea o privire curată, liniile feţei lui exprimau o bonomie sinceră şi amicală. Nici o cută, nici o umbră nu-mi semnalau falsul, pericolul, trădarea...

– Aţi rămas buimăcit, îmi spuse. Văd – şi vă înţeleg perfect. Dar toate se vor lămuri la timp. La această sumară autobiografie trebuie să adaug faptul că

sunt căsătorit cu sora mai mică a unei doamne Iuditha Deutsch, o doctoriţă evreică, emigrată de peste zece ani în Franţa. La nunta mea – dumneavoastră încă nu ieşiserăţi din lagăr – a participat şi domnişoara Olimpia Ţăranu, actuala dumneavoastră soţie. Priviţi aici, v-am pregătit o fotografie din acei ani... Pe mine şi pe soţia dumneavoastră ne puteţi recunoaşte uşor: pe soţia mea şi sora ei le puteţi deduce. Eram foarte fericit. Sosisem în Isarlâk cu o repartizare republicană, îmi luasem diploma de inginer electronist cu media l0. Reuşisem să intru şi în partid. Voiam să uit trecutul

meu şi al familiei mele, să încep aici, departe de etnia şi tradiţia neamului meu saxon, o viaţă nouă: fără filozofie, fără lexicologie patologică... Nu am avut noroc!

Mă uitam la fotografie. Limpi, alături de o doamnă mai în vârstă, dar deosebit de frumoasă şi expresivă, strălucea într-un fel de nimb de tinereţe şi vioiciune ce o făceau să semene cu portretele englezoaicelor din secolul trecut. Winter – cu un promiţător început de chelie – părea a fi arhetipul neamţului familist, definitiv şi pe viaţă îndrăgostit de mireasa lui, calină, filigrană, topită şi ea de emoţie şi devoţiune.

– Domnule Winter, deşi îmi este cumplit de greu şi de penibil, mă simt totuşi obligat să-ţi vorbesc cu toată sinceritatea. Mi-ai fost student – pentru amărâta mea de viaţă, acei primi şi ultimi ani ai mei de catedră şi libertate reprezintă un fel de nucleu interior de energie şi mândrie. Nu am minţit, nu am trădat, nu m-am lepădat de profesorii şi clasicii profesiunii mele. Soarta mea – mi-am zis-o totdeauna – a fost oarecum similară cu soarta filozofiei şi a disciplinelor umaniste: în acest tragic Untergang pe care îl trăieşte toată Europa în prezent, eu nu sunt decât o biată furnică ce a supravieţuit, printr-o minune, imensei glaciaţiuni ce a urmat după cel de-al doilea război mondial. Tatăl dumitale – care m-a onorat cu prietenia sa – domnul doctor Otto Winter, a fost unul dintre marii noştri muzeologi şi etnografi din Cibiniumul de altădată. A fost cunoscut ca antifascist şi ca un antimilitarist de grea autoritate, în consecinţă, dumneata, domnule coleg, şi ca familie, şi ca studii (mă refer la cei doi sau trei ani de filozofie pe care i-ai făcut în Genopolis), ar trebui să ai la bază câteva noţiuni de morală elementară – nu creştină, nici politică –, eu mă refer la morala universal valabilă care interzice oricărei conştiinţe ce se mai respectă să devină instrument sau mijloc al acestui cumplit şi criminal Rău care este agia ce-o serveşti. Am fost împreună când am hotărât să nu iscălim – nici profesorii şi nici studenţii – acel silnic act prin care ni se cerea, mimându-se un fel de plebiscit, desfiinţarea bisericii greco-catolice. Şi a Blasiuşului ca istorie şi bibliotecă... Tot împreună am protestat împotriva epurării bibliotecilor, împotriva desfiinţării Institutului de sociologie şi etnografie... Nu l-am recunoscut pe noul rector, fiindcă fusese un notoriu trădător fascist... Am avut, aşadar, tăria de caracter de a ne exprima opiniile, riscând şi plătind pentru

aceste gesturi de curaj şi morală. Atunci, iartă-mă, cum vrei să înţeleg şi să-mi explic faptul că, la această oră, dumneata, unul din cei mai străluciţi studenţi de atunci ai Facultăţii de Filozofie, îmi declini

aici nişte funcţii ce mă fac să intru în pământ de groază şi ruşine... Sper că am fost destul de clar!

– Foarte clar!

Maşina coti spre dreapta şi, părăsind şoseaua asfaltată, intră în luminişul necosit al unei păduri de stejar. Mirosea plăcut, se vedea până departe. Munţii vineţi îi întrezăream printr-un fel de pâclă ce începea după acest deal înalt, presărat cu case, vii, livezi. Winter îmi arătă un loc unde puteam să stăm comod. Ţara o aveam la picioare: ca un covor ţărănesc, se întindea până în zare, spre răsărit. Pe un trepied magic apărură toate bunătăţile din bar. Prin uşa deschisă a maşinii, ca un parfum, se filtra discret un concert preclasic absolut dumnezeiesc.

– Domnule profesor, îmi spuse Winter după ce ne aşezarăm, trebuie să ştiţi, înainte de toate, că eu am fost acela care a insistat de a vă opri din acest drum la care aţi pornit. La agie nu se ştie că v-am fost student: cel puţin cei cu care lucrez, azi nu ştiu acest lucru. Şi nici nu-i interesează. Nu se ştie nici faptul că soţia dumneavoastră e o prietenă a familiei soţiei mele. De altfel, de când a plecat Iuditha, sora soţiei mele, cu doamna Olimpia abia dacă ne-am văzut de două sau trei ori. Pe stradă, din întâmplare. Aşa încât, în clipa în care s-a pus problema să fiţi urmărit şi întors din drum (se credea

că veţi pleca împreună cu soţia

dumneavoastră), eu, având nişte calcule foarte personale, m-am oferit în mod voluntar: „Tot merg la pescuit, am zis, lăsaţi-mă pe mine să-i abordez!”. Şi, când am fost întrebat de ce mă interesaţi, ca persoană, în mod special, le-am spus: „I-am urmărit expunerea despre Marx, mi se pare a fi un tip de cărturar aparţinând unei specii din care nu mai avem altul în Isarlâk!”. S-a râs şi mi s-a aprobat această misiune...

– Misiune? Ce fel de misiune?

– Domnule profesor, propun să începem cu treburile „oficiale”. Lăsăm povestea cu morala mea pentru o explicaţie pe care am să v-o ofer după ce vă veţi lămuri singur că vă vreau binele.

– Chiar dacă îmi vrei binele, domnule Winter, zău dacă văd cum m-ai putea ajuta. Uite această mână în ghips: cei care m-au zvântut în bătaie mi-au vrut şi ei, probabil, numai binele.

Ordinul de a fi maltratat îl adusese şeful dumitale direct, başcolonelul Osmanescu.

– Vă înşelaţi. Domnule profesor, dumneavoastră aţi comis o mică, dar foarte delicată greşeală. Aţi arătat cu degetul şi aţi ţipat tare: „Karl Marx nu e un scriitor de utopii ştiinţifico-fantastice, el este şi rămâne marele clasic al revoluţiei mondiale!” Osmanescu a greşit şi el: dorind să-l înfunde pe profesorul Tutilă Doi, a organizat acea conferinţă. La

care aţi strălucit prin informaţie, precizie, europenism – iar doamna Olimpia s-a remarcat a fi o diplomată dotată cu un simţ politic total ieşit din comun. De aici de la această conferinţă, a început un fel de nebunie locală, plenare după plenare, rotiri de cadre şi tăieri de capete mărunte. Problema Karl Marx şi cea a posterităţii sau actualităţii sale depăşeşte graniţele unui mărunt târg universitar din Balcanii traco-getici. Aşa încât – spre a nu fi încolţiţi de anume bănuieli ale Sublimei Porţi – personal Magnificul nostru sultan Suleiman l-a trimis în Isarlâk pe başvizirul său ideologic, Tutilă Unu. Care a sosit alaltăieri seară şi care a şi luat în mână operaţia de stingere rapidă a incendiului.

– Nu-ţi înţeleg limbajul. Ce înseamnă „incendiu” în lumea dumneavoastră?

– Oo, poate termenul folosit e prea pompieresc. Aflaţi, domnule profesor, că agia noastră, în cercurile comuniste din lumea întreagă, este recunoscută a fi cea mai eficace, cea mai vigilentă, cea mai totală. Organizarea ei fantastică a fost consecinţa faptului că ţara asta e locuită de singurul popor latin cucerit de expansiunea stalinistă. Un popor şiret, elastic, păţit – teribil de antrenat în a dejuca orice ocupaţie străină. Pornit în permanenţă pe râs şi băşcălie, haz de necaz, dar şi pe prefăcătorie şi trădare... O armată de un milion de ostaşi majoritatea ţărani şi învăţători – au bătut cătunele Imperiului de sud: ştiau totul despre colhozuri, ţărani şi viitorul luminos... În primii zece-cincisprezece ani, puterea Sublimei Porţi s-a folosit la noi, ca unelte de ocupaţie, pedepsire şi îndoctrinare, de două etnii nefericite: de evreii îngroziţi de fascism, abia ieşiţi din holocaust, mai ales de cei naivi sau fanatici, agăţându-se de Marx şi Lenin ca de o barcă de pe „Titanic”, şi de ungurii, complexaţi de abuzurile antisemite şi expansioniste, treziţi la realitate, după visul unei Hungaria Magna, de către proletariat şi comisarii lui roşii, sperând o salvare a lor naţională prin zelul şi hiperzelul cu care cei rămaşi în afara ţării lor mume au devenit jandarmii şi agenţii noii ordini. Dumneavoastră nu aveaţi ilegalişti, nici proletariat de extremă stângă, nici studenţime anarho-revoluţionară: evreii şi ungurii aveau. Aveau şi legături cu Kominternul, aveau o tradiţie a revoluţiei, fie de piaţă, fie de

eprubetă. Aşa că Stalin – care a fost un geniu în felul său, crud şi asiatic – s-a folosit de ei peste tot unde a putut. De îndată ce puterea Aparatului s-a constituit, în toate republicile democrat-populare, evreii au fost invitaţi să se retragă şi îndemnaţi să plece. Cât mai repede, cât mai departe, şi cât mai fără de memorie sau remuşcări. Iar ungurilor li s-a pus în faţă naţionalismul milenar al autohtonilor,

al celor naivi şi proşti mai ales. La ora asta – tocmai fiindcă nu avem nici un soldat sovietic şi nici un tanc roşu pe teritoriul ţării noastre – suntem obligaţi să dispunem de cel mai formidabil sistem de pază şi ocupaţie internă. Nu mai avem nevoie de procese sau lagăre de exterminare: s-a pus la punct un aparat de control al poporului, încât, vorba lui Osmanescu, „şi muştele în zbor pot fi urmărite şi ascultate cum bâzâie!”.

– Bănuiam. Cunosc această „perfecţiune” pe propria-mi piele. Acum, dacă îmi permiţi, te-aş ruga să te întorci la „incendiul“ de care ai amintit.

– Da. Iertaţi-mi divagaţiunile. Sunt foarte mulţi ani în care am învăţat să tac, să tac, să tac. Acceptând ca singurul mijloc de a rămâne viu în viaţă (nu e un pleonasm, vă asigur), acel să zicem, mafiot principiu şi lege care se cheamă „Omertá”. N-am văzut nimic, nu ştiu nimic, nu spun nimic nici dacă mă jupuiţi de viu. Dar aici nu este vorba ca eu să vă destăinui dumneavoastră nişte grave secrete de stat. Nu. Tot ce vă spun este o simplă introducere: doresc să vă apropii de atmosfera specifică. Nu de raţiunea logică a faptelor, ci de raţiunea-iraţională sub care aţi căzut din nenorocire. Unul din sacrosanctele principii ale agiei noastre sună astfel: „Este mult mai uşor să stingi, rând pe rând, un milion de chibrite aprinse, decât să alergi să stingi o pădure, mină, facultate sau uzină care a luat foc peste noapte!”...Polonezii – aţi auzit, sper – nu au fost vigilenţi la timp, acum au în faţă nu chibrite ce se aprind separat, ca la noi, ci colective şi organizaţii în marş şi ofensivă. Dumneavoastră aţi aprins un chibrit rar şi teribil de periculos: se numeşte Karl Marx. Soţia dumneavoastră, în plină şedinţă plenară de paşalâc, a declarat în gura mare că ea vrea să citească Manifestul comunist, că vrea să ştie ce e cu dictatura proletariatului şi cu revoluţia noastră, dând a înţelege că nu înţelege de ce suntem o republică în momentul în care Marx e o simplă statuie de ghips urgisită, în schimb avem un sultan genialissim, atotştiutor şi atotputernic. Desigur, ea nu a făcut greşeli în apărarea ei şi a cauzei casei sale, dar ecoul, ecoul politic al discursului ei a fost uriaş, cutremurător...

– Am aflat asta. Ce e cu acest Tutilă Unu?

– Este un vizir foarte puternic, foarte inteligent şi extrem de temut... El – după a mea părere – a fost trimis în Isarlâk în mod

special, ca să restabilească ordinea, pedepsind fără milă pe cei care au stârnit această furtună ideologică – total inutilă, inoportună şi chiar periculoasă pentru înaltul Divan – dar, mai ales, să lămurească definitiv şi categoric cadrele noii conduceri în legătură cu locul pe care-l mai ocupă

Marx în ideologia oficială a slăvitului nostru sultanat... Nu l-am cunoscut până acum – doar de două zile lucrez cu el. Este, vă asigur, o forţă. Conform noii mode kremline, nu-şi maschează dispreţul politic şi intelectual faţă de „stilul” Nabucodonosorului nostru, pe sultana validée o numeşte, fără frică, „salata asta de renume mondial”. Are, pare-se, un dispreţ profund faţă de poporul de jos, faţă de lipsurile sale alimentare. Se comportă şi vorbeşte de parcă ar fi mesagerul viitorului secol – un fel de ambasador al unei mari puteri, trimis în control la nişte subdezvoltaţi, cretini, laşi şi incapabili. Dar de născut s-a născut pe aceste meleaguri, aşa încât nu e scutit de defectele tribului său. A sărit să-şi salveze fratele, agitatorul futurolog, deşi acesta era până-n gât în rahat. L-a mazilit pe Caftangiu, cât şi pe fostul bimbaşă, Ilderim. A ars şi a ras în jurul său. Metoda asta, la noi, în agie, se cheamă „a defrişa”: adică a curaţi locul spre a se pune în evidenţă rana ce va trebui operată sau ţapii ce urmează a fi jertfiţi.

– Ce legătură are acest Tutilă Unu cu mine şi cu soţia mea?

– Aici voiam să ajungem: domnule profesor, tovarăşul Tutilă este văr cu doamna Olimpia. Asta ar fi prima premisă. El a ascultat banda pe care v-am înregistrat conferinţa ţinută în subsolul vilei noastre conspirative. E peste măsură de furios. Vă urăşte de moarte, asta a fost impresia mea, şi eu cred că vă urăşte fiindcă doamna Olimpia şi Moşul la care vă duceţi acum ar putea să păteze cumva dosarul său de familie. Nu ştiu. De un singur lucru vreau să vă conving: acest Tutilă Unu trebuie să fie crud şi necruţător, să taie în carne vie aici, să radă din rădăcini răul ce s-a urnit. Numai astfel va învinge bănuielile Înaltei Porţi, bănuielile din Isarlâk, dar mai ales întrebările ce se ridică sus de tot, în Olimpul sublim al boşorogilor din Kremlin, ce conduc şi regizează scenariul de independenţă şi naţionalism care se joacă – mai bine zis: se experimentează – în ţara noastră, cu poporul nostru. Karl Marx este piatra unghiulară a comunismului internaţionalist, în jurul acestui nume se mişcă planetele politicii

mondiale, atât la Pekin, cât şi la Havana. Într-un moment dificil de manevră integraţionistă, la capătul unei faze de destindere şi la începutul unei foarte aspre faze de îngheţ şi strângere a rândurilor, întrebările pe care le-aţi stârnit dumneavoastră, semnele de întrebare ridicate de doamna Olimpia au primit, prin natura sistemului nostru hipercentralizat, un răsunet şi o pondere ideologică deosebit de gravă: dacă e să fim realişti, astăzi, în lumea întreagă, doar două sau trei persoane uriaşe, din Kremlin sau China, îşi pot permite

întrebarea: „Mai este Marx un clasic pe care îl urmăm sau a devenit, peste noapte, o simplă statuie de ghips pe care, pur şi formal, o aplaudăm din când în când?”.

– Am înţeles. Continuă, te rog!

– Premisa a doua: tovarăşul Tutilă Unu s-a arătat deosebit de interesat de autobiografiile succesive din dosarul doamnei Olimpia. Se pare că ar fi căutat un anume amănunt, o referire oarecare la el sau la familia lui. Or – dându-mi ordin să fac copii xerox după ele – am avut ocazia să citesc atât vechile ei autobiografii, de pe vremea când era o simplă utecistă, cât şi cele mai noi, care i s-au cerut acum, în vederea numirii ei ca directoare, adică în aparatul de stat. Nicăieri nu aminteşte, cu nici un cuvânt măcar, de apartenenţa ei la clanul Tutilă. Totuşi, parcă o anume frază din litania de înjurături cu care doamna dumneavoastră l-a beştelit pe poetul Omar Kaimakov, în faţa blocului, l-ar fi interesat mai mult. Iată, am aici, transcrisă, fraza la care vizirul Tutilă a tresărit şi a mârâit cu ură, dar şi satisfăcut: „...Să-i spui ăluia, cu doctorat în peşcheşuri şi cacealmale că-l am acum în buzunarul şorţului de la bucătărie. Am să-l învăţ eu ce înseamnă oportunism, deviaţionism etcetera.”...Un secret există. Nu ştiu care, dar de un lucru sunt sigur: Tutilă Unu vă urăşte – şi vă urăşte fiindcă se teme de ceva. Pare a fi hotărât ca – o dată cu furtuna iscată de scandalul Karl

Marx – să lichideze definitiv şi cu „problema” Olimpia Ţăranu. Staţi, nu mă întrerupeţi. Aseară a sosit informaţia că un oarecare Tudor Tutilă, unchiul fraţilor Tutilă, s-ar fi sinucis. Vestea l-a bucurat mult, dar, aflând că doamna Olimpia şi cu dumneavoastră vă pregătiţi să veniţi de urgenţă la Ponoare, l-a pus în mare alarmă. S-a hotărât ca responsabilul de la „Mignon”, Mărin, să fie filat de aproape, să fie urmărită maşina cu care aţi călătorit, iar mie, care mă oferisem voluntar pentru treaba asta, mi s-a trasat sarcina să vă sperii bine de tot, apoi să vă întorc din drum, împiedicându-vă cu orice preţ să vă întâlniţi cu acel bunic pe care, în actele noastre, şi noi îl numim „Moşul”: deşi el se cheamă Pătru Ţăranu, de şaptezeci şi şase de ani, fost deţinut politic, necolectivist, nesectant, dar periculos agitator şi contrabandist. Cu mari relaţii în toată ţara, fiind şi foarte bine informat din punct de vedere politic şi ideologic. În ultima clipă s-a văzut că doamna Olimpia nu vă însoţeşte. În consecinţă, am primit sarcina de a vă speria numai pe dumneavoastră. Asta şi fac acum. În felul meu, conform iniţiativei mele particulare.

Omul mă privea zâmbind, cu un fel de milă din care nu lipsea o undă de înţelegere şi solidaritate. Situaţia creată era totuşi falsă. Mă simţeam ca la percheziţie, în puşcărie: sergentul care îmi găsise

vârful de creion şi cuţitaşul de tablă (comorile mele ascunse) mi le restituia respectuos, zâmbind şi în numele iubirii aproapelui. Stupid. Ireal.

– Domnule Winter, iartă-mă, ceva nu mi se pare a fi în ordine. Am impresia că dumneata vrei să-mi ţii şi sula în coastă, dar să fii şi cu sufletul matale în rai. Vrei să salvezi capra, să cruţi varza, dar rămânând totuşi în slujba lupului flămând. Nu ştiu cu cine stau de vorbă acum: cu studentul Winter, fiul lui Otto Winter, sau cu inginerul Winter, şef peste telefoanele, microfoanele, megafoanele secrete ale criminalei noastre agii. În misiune specială, travestit în pescar amator. Unui fost student al meu pot să-i pun această întrebare, la care eu, în condiţii cumplit de grele, nu am încetat a răspunde, repetându-mi-o mereu: „În serviciul cui funcţionează conştiinţa dumitale? A Răului, a Binelui? Sau se scaldă hibrid şi pragmatic între Iad şi Rai, în purgatoriul omului «de specialitate»? Al inginerului care inventează o armă criminală, o şi realizează tehnic, dar nu-l interesează nici cine i-a comandat-o, nici cine o va folosi şi împotriva cui?...”

– Domnule profesor, doar v-am spus: am stat trei ore în drum, aşteptându-vă. Recapitulând tot ce ştiam despre dumneavoastră, tot ce simţeam în legătură cu dumneavoastră. De aseară – de când am acceptat să intru voluntar în acest, să-i zicem, conflict de familie –

am ştiut şi ce mă aşteaptă, şi ce urmăresc. Oricât ar părea de absurd – faţă de dumneavoastră personal, faţă de filosofia pe care am învăţat-o în umbra dumneavoastră, conştiinţa mea este foarte curată. Subliniez: curată, eroică şi, aş adăuga... deosebit de tristă şi de deznădăjduită. Dar despre această interioară nefericire a mea vom vorbi ceva mai târziu. Acum vă propun să separăm dosarele: întâi eu voi spune ceea ce ar fi trebuit să vă spun dacă eram un simplu agent în misiune de timorare. Apoi, tot eu am să vă spun care e părerea mea, de fost student al dumneavoastră şi veţi hotărî singur ce aveţi de făcut – iar eu, ca desert, am să vă povestesc cum de am ajuns să lucrez exact unde lucrez. Acceptaţi?

– Ce altceva pot să fac? Poftim: am separat dosarele. Ce conţine primul? Cel cu sperietura.

– Da. Trebuia să vă aştept, să vă provoc un şoc teatral prin arestarea şi „cafteala” nemiloasă a şoferului Bura Brutus. Asta ca uvertură. După aceea, ritos, zicând că vă respect, vă admir şi vă vreau numai binele, trebuia să vă sfătuiesc să vă întoarceţi acasă. Nu e cazul să fiţi amestecat în ancheta din Ponoare. Dacă aţi fi ezitat, trebuia să vă spun că nepotul dumneavoastră, denunţat de ortograful Sommer, se găseşte în anchetă şi că e în pericol de a fi arestat şi dat pe mâna procuraturii...

Dumnezeule!

– Staţi, că nu am terminat, în cazul de astă dată, să că v-aţi fi încăpăţânat a merge la Moşul dumneavoastră, trebuia să vă arăt asta... Poftim !

Din traista ce o aveam în portbagaj, domnul Winter, ca un scamator priceput, extrase o pâine. Una din cele cinci pâini pe care mi le dăduse Mărin să le duc cu mine. Din coltucul ce părea a fi început de un şoarece sau şobolan, îmi scoase un fel de inel-mosor, de mărimea unei monede de cinci lei. Dar mai gros şi deosebit de sofisticat.

– Ce e asta? întrebai, dar începusem să bănuiesc ce poate fi...

– Un microfon. Japonez. Cu acesta trebuia să vă şantajez, spunându-vă că prin el a fost înregistrată întreaga discuţie ce aţi avut-o cu şoferul Bura. Care e un mare trăncănitor. Deci un foarte util provocator.

– Groaznic!

– Mai trebuia să vă arăt acest paşaport – poftim, vi-l arăt – pe numele bunicului dumneavoastră, făcut la cererea lui, prin care, având şi toate vizele necesare, şi biletul până la Viena, Moşul ar fi fost sfătuit şi îndemnat de binevoitorul său nepot, başvizirul Tutilă Unu, să plece cât mai repede. Până nu se răzgândesc cei de la paşapoarte. Se ştie că a mai făcut două drumuri în străinătate. Este rugat ca,

meargă cu acte în regulă, cu trenul, prin Curtici... Dacă refuză, aşa cum a făcut-o de mai multe ori, atunci îi vom spune că nepoata lui favorită, Olimpia, va fi acuzată de complicitate şi de omisiune de denunţ pentru călătoriile anterioare... Acesta ar fi dosarul unu. Cel oficial, adică scenariul pe baza căruia dumneavoastră aţi fi fost readus în Isarlâk, Moşul ar fi fost pus să plece cu trenul, prin Curtici, doamna Olimpia ar fi fost anihilată ca memorie şi rudă.

– Am înţeles. Acum, fii amabil si-mi desfăşoară dosarul doi. Care, dacă nu mă înşel, conţine punctul dumitale personal de vedere...

– Exact. Mi-am făcut toate calculele, mi-am luat toate măsurile, acum sunt în situaţia de a vă ajuta concret. Spunându-vă adevărul!

Mă înveselii subit.

– Adevărul!? Ce splendid cuvânt! Domnule Winter, trebuie să recunoşti că, lângă acest microfon ascuns într-o pâine, după bătăile ce le îndură fratele Bura, sub ameninţările ce plouă peste noi toţi, cuvântul acesta îmi apare ca un înger zugrăvit pe poarta de intrare a iadului. Nu crezi?

– Aşa este... Fără să doresc a deveni un avocat al diavolului, permiteţi-mi totuşi a vă atrage atenţia că dumneavoastră operaţi cu judecăţi de valoare într-o lume în care nu există valori-fosile, teorii ale unor

valori definitiv îngropate, criterii de valorificare învechite şi chiar criminale... Dumneavoastră aţi stat zece ani în puşcărie pe nedrept: eu stau de zece ani în serviciul celor care v-au închis, tot pe nedrept. E cazul să recunoaştem amândoi, în mod onest, că acest hibrid al Timpului Absolut, Istoria s-a separat definitiv de Morală şi Drept. Aşa cum spaţiul socio-uman s-a separat de spaţiul infinit, matematic. În timp, lucrurile şi evenimentele se succed unul după celălalt: în spaţiu, ele sunt aşezate unul lângă celălalt. Pe vremea studiilor noastre idealist-critice, timpul era ireversibil; spaţiul, din contră, era reversibil. Or, iertaţi-mi îndrăzneala teoretică, astăzi totul mi se pare inversat. Este limpede pentru orice ochi atent că, de pildă, inchiziţia, cnutul, fascismul, comunismul, terorismul... sunt foarte prezente, coexistă unul prin celălalt, unul pentru celălalt. La noi, aici, acest blestemat éternel retour se simte şi mai acut, aproape ţipător la cer: hunii n-au plecat, au venit şi turcii, şi pecenegii – aşteptăm şi năvălirea oştilor ţariste prietene. Migraţiunea popoarelor e în plin curs: saxonii mei, din cele şapte cetăţi de graniţă antitătare, îşi încarcă civilizaţia şi istoria în căruţele cu care au sosit şi se fofilează spre Occident; tătarii de care au apărat Occidentul sunt acum, din cauza cretinităţii şi inconştienţei acestui Occident, în inima Berlinului... În Boemia sosesc muncitori chmeri, în Germania sunt câteva milioane de turci, care vor să rămână. Ca şi maghrebinii din Africa în Franţa, ca şi negrii sau indienii din Anglia fostelor colonii. L'éternel retour ne învaţă că prostia, cruzimea, pofta de putere şi patima pentru bunuri şi valori „mai" veşnice sunt mai categorice decât adevărul, binele, frumosul... Numai în spaţiu nu există întoarcere: căutaţi-vă satul natal, peisajul din copilărie, pădurile de altădată. Obrazul ţării, imaginea sa metadimensională: nu o veţi mai găsi. Entropia, ca un cancer, macerează mai ales valorile legate de veşnicie şi de transcendent. Căutaţi-vă culturile ce le credeam sacre, pe cea greacă, iudaică, creştină, luministă, liberal-socialistă etc. Nu veţi mai găsi decât sisteme economice noofage şi thanatomorfe. Aici unde stăm, suntem acum ca doi bătrâni din Efes sau Corint, ascultăm cântul unei mierle şi ne întrebăm: unde e Elada noastră, unde e biblioteca din Alexandria, cine va prelua torţa cunoaşterii binelui şi răului, din faţa acestor barbari care au pornit să cucerească nu numai lumea, dar însăşi lumina acestei lumi?...

– Ai dreptate. Să ne întoarcem la adevăr... La adevărul mic, imediat. Pentru mine, domnule inginer Winter, ca fost puşcăriaş (acest titlu e mult mai greu şi

mai durabil decât cel de „fost universitar"), adevărul

acela mărunt şi imediat se rezumă la trei teribil de realist-socialiste noţiuni obiective: cătuşele la mâini, gratiile la celulă şi cravaşa domnului anchetator sau paznic... Acum e rândul matale să defineşti adevărul mic al lumii din care soseşti: ca sol de pace, cu o năframă-n vârf de băţ...

– Sunt pregătit. Am cap de neamţ, tot ce fac, fac bine şi temeinic. Chiar şi răul. În consecinţă, iată definiţia adevărului mic din lumea gigantică a agiei noastre: „Adevăr este tot ce nu trebuie să ştie şi să descopere duşmanul nostru!”. Punct. Revelaţia filosofică uriaşă ce mi-a fost dat s-o trăiesc în lumea asta cumplită în care am văzut lumina zilei, nu din vina mea – subliniez: nu din vina mea –, constă în următoarea aserţiune: este posibilă şi chiar foarte viabilă o lume modernă şi contemporană fără morală, fără cultură, fără popor şi chiar fără Dumnezeu. Fără adevăr şi fără libertate, într-o ipseitate a puterii ca scop şi mijloc. Faptul că se poate trăi în afara gravitaţiei, dincolo de atmosferă, mi se pare o surpriză tehnică absolut minoră în raport cu miracolul unei lumi bazate pe minciună, kitsch, incompetenţă, spionaj şi frică. Că în această lume toţi oamenii sunt cumplit de nefericiţi şi bolnavi de sfârşeală, lehamite şi plictis (în frunte, mai ales, cu casta intangibililor din divan şi agie), asta nu mai are nici o importanţă.

Aparatul funcţionează, e sănătos, optimist, în plină şi eficace expansiune. Adevărurile toate – şi cele mărunte, şi cele mai mari, şi ultimele adevăruri – sunt ţinute ascunse, într-un fel de trezorerie secretă: din când în când, la rare răstimpuri, cu mare fereală şi zgârcenie, se dă autorizaţie pentru scoaterea la lumină a câte unui mic adevăr (pe care lumea de jos îl ştie de mult pe pielea ei); umblarea la tezaurul ascuns e un privilegiu pe care îl au doar marii pontifi, unii sultani sau ţari, niciodată vreunul din cărturari sau oamenii din popor. Or, vedeţi dumneavoastră, de câteva decenii şi mai bine, marxismul şi tezele sale originare sunt lingouri date la retopit. Marx, ca nume şi simbol, rămâne metodistul sacrosanct al luării puterii, dar prin firea şi natura acestei puteri, imediat după aceea, puterea însăşi îl transformă în stafie şi rebut: apar noii doctori în filosofie, trăncănitorii educaţiei politice şi ideologice, acestora le e de-a dreptul penibil, dacă nu chiar imposibil, să se apropie de lucrările sale originale. Veţi înţelege de ce scoaterea publică din mistica trezorerie a unor concepte lăsate acolo anume ca să putrezească şi să fie

uitate definitiv şi de marxiştii de profesie înseamnă pentru dispeceratul politic al ţării, şi chiar al întregului lagăr din care facem parte, un act de sacrilegiu şi alarmă. Lumea a treia e cu ochii pe noi, ea se află în faza fericită în care

nu are de pierdut decât lanţurile, pe când noi suntem după Geneză, ne zbatem
– vorba naşului dumneavoastră, Tutilă Doi – să rentabilizăm şi lanţurile ai căror producători, proprietari şi beneficiari am ajuns, în sfârşit... Marx este un simplu mit. Dar un mit teribil de rentabil, atât pentru capitalişti, cât şi pentru marea împărăţie a socialismului biruitor şi chiar real. Unii înjură capitalismul imperialist, dar li se scurg ochii după capital, alţii defăimează socialismul, dar li se scurg ochii după disciplina şi unitatea proletariatului înarmat, îndoctrinat şi pornit să cucerească întreaga lume... După a mea părere, cei care din ignoranţă sau prostie l-au plasat pe Marx între clasicii literaturii S.F. i-au făcut o mare cinste. Pe care nici nu ştiu dacă o merită...

– Nu te înţeleg. Explică-te!

– Cu plăcere. Vă rog să serviţi: eu, prin specificul secretos al muncii mele, nu am voie nici să fumez, nici să beau... Domnule profesor, cum v-am spus, v-am admirat sincer pentru claritatea şi logica impecabilă cu care, la acea conferinţă, v-aţi expus punctul de vedere. Aţi explicat unor viermi ce înseamnă zborul, unor şobolani de scurtă istorie ce înseamnă să fii Spartacus la Roma. Personal însă, din motive de singurătate şi melancolie eshatologică, citesc cu pasiune literatură ştiinţifico-fantastică. Am acces la cele mai rare cărţi, chiar şi la cele mai periculoase din punct de vedere politic. Mi-aş permite să vă amintesc câteva nume. În afară de Ray Bradbury, care este foarte creştin, şi Isaac Asimov, care nu e decât un rabin moralizator, aş mai cita numele unui Arthur Clarke, Robert Heinlein, Alfred van Vogt; dintre francezii noului val, pe R. Laferty şi P. Curval. Vă asigur că toţi aceşti mari visători sunt în fond nişte bravi predicatori ai conştiinţei: încearcă fiecare să se substituie acelei morale ce nu a funcţionat şi continuă să fie absentă din marile laboratoare în care s-au pus la punct tehnicile robotizării şi distrugerii lumii noastre. Karl Marx a fost un simplu utopist, ucenicul vrăjitor al lui Hegel, a pus în mişcare o uriaşă maşină socială de ură, crimă şi minciuni, desfiinţând morala, înlocuind-o, fără să vrea, cu religia fricii, cu raţionamentul pistolului şi cu glosolalia ţarilor şi sultănaşilor când roşii, când verzi. În raport cu el, întreaga literatură S.F. mi

se pare o naivă şi angelică încercare de a reabilita cât de cât termenul acesta criminal şi demonic: „ştiinţa”, aşa cum este el folosit de dictatori, militari şi mai ales de serviciile tuturor agiilor din lume...

– Mă bucur să aud asta. Continuă!

Iarba era proaspătă, copacii din faţă îşi legănau uşor vârfurile mângâiate de briza răcoroasă a muntelui. Două capre slobode ne priveau de sus cu un

fel de mirată şi comică nedumerire. Ciuguleam alunele Carter, gustam cu plăcere din sucul de roşii stropit cu gin irlandez Mă simţeam bine (la suprafaţa apelor mele), chiar dacă, la diferite straturi de adâncimi şi presimţiri, ca nişte gheare ale beznei, mă muşcau din când în când câinii roşii ai fricii şi întunericului. Mi se părea că mă înscrisesem pe voluta sacră a unui drum serpentin, cineva îmi aducea în faţă martorii doctei mele ignoranţe, obligându-mă să iau act exact de acele realităţi pe care ori le-am evitat până acum, ori le-am judecat superficial şi de departe. Acest Winter sosea din trecutul meu, fiind în acelaşi timp şi agentul destinului ce mă pândea la colţ, în viitorul cel mai apropiat. Mi se părea calm, curat, tăios ca un cristal de cuarţ. Sincer. Nici un unghi fals, nici o dungă suspectă în ochii lui, nici o umbră rea în spatele zâmbetului său discret şi trist.

– Domnule profesor, îl auzii continuându-şi argumentaţia, în biblioteca mea, autorii serioşi de S.F. sunt încadraţi de marii mistici şi teologi, creştini, arabi sau budişti. Meister Eckart şi Jacob Bohme, Harnack, Guardini, Barth şi Maritain sunt cheile cu care încerc să deschid şi să înţeleg toţi aceşti autori bântuiţi de roboţi, monştri, războaie stelare, evadări din spaţiu şi timp. După epoca acelor copilăreşti descoperiri din secolul trecut, la ora asta trăim, în ştiinţă mai ales, o avalanşă de surprize şi revelaţii de-a dreptul mistice, metafizice. Da. Fizicienii şi biologii stau în faţa unui univers copleşit de mistere – ceea ce aflăm şi măsurăm noi din acest ocean imens de taine nu sunt decât tot atâtea revelaţii teofanice, cutremurătoare. Dacă adaug şi istoria la această uriaşă desfăşurare a ştiinţei, istoria redevenită sub ochii noştri destin sau providenţă divină, atunci sunt obligat a recunoaşte cinstit că, după a mea ultimă şi severă convingere, absolut raţională, Marea Revoluţie din Octombrie, cuptoarele de la Auschwitz şi gulagurile staliniste, tratatul de la Yalta, inventarea bombei cu hidrogen şi zborurile conduse de computere, toate acestea laolaltă trebuie să fie considerate ca fiind tot atâtea ultimatumuri metafizice trimise de Divinitate, spre a ne face să înţelegem acel CEVA ce refuzăm cu încăpăţânare a înţelege. Gravitaţia, căldura, magnetismul,

radiaţia nucleară sunt, deocamdată, sursele cele mai banale de energie. Toate fiind nişte uriaşe necunoscute in sich. Teoria generală a câmpurilor se întinde tot mai mult spre psihicul plantelor, animalelor, oamenilor, legile probabilităţii cad una după alta, întreaga logică se mută spre simbolică, în timp ce raţiunea pură cedează teren credinţei, revelaţiei, intuiţiei extrasenzoriale. În funcţia ce o am în cadrul oribilei mele specialităţi, dacă trec peste gândul păcatului cotidian obligatoriu,

uneori, în momentele mele binecuvântate, am sentimentul că sunt un favorizat cardiolog: am în posesia mea un stetoscop unic, prin care eu pot asculta cum bate, cum bate tot mai slab şi mai sincopat, inima acestei biete ţări, sufletul ascuns al poporului care-mi oferă salariul şi pâinea copiilor... Mai mult decât atât: domnule profesor, sunteţi primul om din această afurisită lume căruia vreau să-i mărturisesc – cu riscul de a mă emoţiona până la lacrimă – că uneori, în anumite seri transparente, am certitudinea interioară, intimă, dar transcendentă, că o inteligenţă transmundană are branşată peste toate sistemele noastre de pândă şi spionaj sistemele sale proprii de informatică. Da, da: cineva, dispunând de un analizor colosal, ne studiază, ne urmăreşte, ne provoacă experimental... Nu mă refer la faptul că uneori ni se încurcă firele, frecvenţele, că au loc, fără nici un motiv tehnic, inteligibil, suspansuri, pauze şi blocaje bizare în întregul nostru aparataj; nici la fenomenul, cunoscut de toţi colegii mei de specialitate, prin care se şterg benzi de magnetofon, se voalează fotografii, xerograme, primindu-se mesaje confuze, absurde, dar toate în cheia cifrului nostru ultrasecret: toate acestea sunt, să zicem, cuantumul de dezordine ce apare oriunde se adună pe un spaţiu prea mic un cumul prea mare de informaţii şi decizii.

Şi automatele din abatoare sau din fabricile de conserve cunosc asemenea mistice intervenţii. Eu aş dori să vă spun altceva: că simt prezenţa difuză, teribilă, şireată, dar finalistă, a Spiritului, a Ideii hegeliene. Îi spun aşa fiindcă îmi place să cred că întreg acest secol de jalnică antifilosofie nu este decât o răzbunare hegeliană, o lecţie şi o pedeapsă prin care un adevărat geniu în metafizică şi logică demonstrează, prin popoare şi istorie, că Ideea este cea care organizează Materia (şi chiar pe materialişti), în vederea ajungerii la libertate şi la spiritul acela universal, într-un anume fel, omenirea a ajuns propriul său cobai, istoria nu este decât un simplu experiment dialectic, crimele şi minciunile folosite sunt reactivii şi catalizatorii necesari, cele două mari puteri nu sunt decât o teză în faţa unei antiteze. Noi facem şi dregem, ne considerăm demiurgi şi teocizi, când de fapt nu suntem decât o jalnică etapă dintr-o parabolă morală ce ni se desen-animează sub ochi, fără să o înţelegem. Din tot acest film sau comedie tragic-ridicolă – după un scenariu scris de Altcineva, în Altă parte – noi ar fi trebuit să învăţăm băbeşte că nu se poate o omenire fără adevăr şi un minimum de libertate, că dragostea e forţa ce mână stelele şi apropie pe oameni, că din clipa în care încălcăm legea morală din noi, imperativul divin şi demofilia prin

dreptate şi egalitate (ca principii spre care să tindem mereu), atunci Cineva, din Metacentrala lumii, se supără, ne retrage investiţiile, ne izolează şi ne împinge spre întuneric şi dispariţie... Frământam în palme câteva fire de izmă creaţă: caprele, dându-şi seama că suntem total inofensivi, s-au apropiat şi s-au aşezat să rumege nu departe de noi: simţeam răcoarea dulce a pământului, bucuria de primăvară a ierburilor: auzeam de dinăuntru un concert pentru violoncel şi orchestră, pentru filosofie şi istorie. Nu voiam să-mi întrerup studentul: nu la îndoielile mele răspundea el acum.

– Desigur, simt în ochii dumneavoastră întrebarea: „Dar ce cauţi tu, Winter, pe galera asta?". That is the question. Iubite domnule profesor doctor Desiderius Candid, prin voia zeilor şi a stăpânilor lor mandatari, eu, la ora asta, nu sunt decât un modest laborant care urmăreşte şi studiază tehnic gradul de laşizare, latronizare, înfricare, descurajare şi prostire în masă ştiinţific ante-calculată a acestui popor condamnat la lentă, dar sigură pieire. Altfel aş fi un simplu inginer, fac ce fac toţi inginerii din această nebună civilizaţie. Un politician îmi dă ordine să caut, să inventez, să aplic: un politruc şi un militar iau rezultatele inteligenţei mele şi fac cu ele ce vor. Trăim într-o lume schizofrenică, maniacală: ştiinţa nu mai e de mult în serviciul naturii sau al omului: în această split society, diferenţa între cultură şi societate s-a şters demult. La lecţiile dumneavoastră, mi-a plăcut să aud că în cultura tânără a germanilor şi în cea şi mai tânără a valahilor se face o diferenţă – total antilatină şi antislavonă – între cultură şi civilizaţie. Civilizaţia, spuneaţi dumneavoastră (citându-i, probabil, pe Frobenius, Spengler, Blaga), ar fi summa valorilor şi bunurilor obţinute de om în lupta sa cu mediul înconjurător – în timp ce cultura ar fi summa valorilor şi bunurilor create de om prin lupta sa interioară cu sine însuşi. Frumos, clasic, totul sună ca o romanţă de pe vremea bunicilor noastre. Astăzi, la noi cel puţin, întreaga cultură şi civilizaţie s-au confundat, sintetizându-se într-un singur concept: cel de politică. Acesta, credeţi-mă, este nici mai mult nici mai puţin decât summa mijloacelor teoretice şi practice prin care omul poate să distrugă tot ce a adăugat Naturii şi tot ce a creat prin şi pentru sufletul său. Mamuta stultitae,

Sollen-ul paranoic, imperativul categoric al tuturor efemerelor dictaturi salvamunde – iată politica, această curvă cu care suntem căsătoriţi, după ce ne-am gonit din casă religia şi filosofia întru care ne-am născut şi am ajuns oameni-oameni. Îmi detest şi îmi ador meseria, cu o mână ajut crima ce se pregăteşte, cu cealaltă scriu scrisori către bunul Dumnezeu. Eu nu

bat, nu ucid, nu anchetez: pregătesc doar materialele anexe. Ce este orice observaţie ştiinţifică? O pândă continuă. Ce este orice experiment ştiinţific? Un secret obţinut prin torturarea barbară a subiectului sau obiectului cercetat. Cobaii, iepurii, atomii şi celulele biosului încep să se revolte: natura e obligată să se apere de oamenii de ştiinţă, aceştia nefiind decât avangarda morţii ce urmează. Numai în cazul Naturii, Verteidigung este într-adevăr Angriff. Naturgeschichte a devenit Weltgeschichte, şi Weltgeschichte, o spune Hegel însuşi, este Weltgerichte. Acum pândit este omul şi torturată ştiinţific a ajuns conştiinţa lui. Cred că 90% din toate marile invenţii ale secolului nostru servesc fie la spionarea reciprocă, fie la un viitor holocaust, în care, conform unei raţiuni apocaliptice, omul, ca fostă fiinţă cu har şi acces la graţie, să poată fi eliminat, ca un cobai rebutat şi incurabil infectat... Mi-a fost dat să aud nu o dată în jurul meu argumente de felul următor: „bătaia e o metodă ştiinţifică verificată, primitivă, dar foarte eficace, crima e un simplu mijloc de a elimina riscurile viitoare. Aşa cum există un cuantum de accidente rutiere, de oameni ucişi de maşini, aşa e normal să existe şi un număr de accidente juridice, de oameni ucişi nu de o maşină, ci de un aparat. Între un şofer beat de alcool, viteză sau disperare şi un colonel beat de putere şi vanitate nu există decât o diferenţă de vagă nuanţă...” Ce ziceţi?

Nu i-am răspuns. Diferenţa ar fi între faptul că un şofer răspunde cu capul în faţa legilor, pe când colonelul... Mă mulţumii să-i arăt ghipsul de la mână şi câteva vânătăi ce le mai simţeam pe gâtul meu.

– Ştiu, îmi spuse Winter... Pentru asta am dorit să vă vorbesc. Şi să vă ajut. Ştiu că argumentele mele sunt teribil de asemănătoare cu cele ale doctorilor fascişti care au acceptat, în numele ştiinţei, să lucreze, experimentând asupra deţinuţilor vii din lagărele de exterminare. Lumea întreagă e un imens lagăr în care, credeţi-mă, se experimentează, politic şi militar, dispariţia ei. Totală sau parţială. Amputarea e admisă, ca eventualitate; dar, oare, moartea nu e şi ea o totală amputare? Tatăl meu a fost un notoriu cărturar saxon, antifascist, antihitlerist; eu, în tinereţile

mele, alături de dumneavoastră, am fost un brav antistalinist, un democreştin, moral şi protestant: teză, antiteză, sinteză. Soţia mea este evreică, m-am simţit totdeauna vinovat faţă de evrei, am uşurat plecarea multora. Soţia mea e deja în Germania, la sora ei mai mică. Cu amândoi copiii mei. Eu sunt încolţit, de trei zile am înaintat cererea mea de plecare definitivă. Dar am înaintat-o la Înalta Poartă, nu în Isarlâk: de-acum, sunt în afara legii. E numai o chestie de zile sau de ore

până când voi fi chemat să mi se repete, urlând, că deţin grave secrete de stat. Dar am luat măsuri, maşina asta frumoasă şi nouă nu mai e a mea, poate că e preţul trecerii mele spre Occident... Spre acel occident de la care toată lumea aşteaptă o minune, neştiind că el însuşi este un provizorat întâmplător, amăgitor şi în criză. Şomajul, drogurile, deruta ideologică, vacuumul moral, lipsa totală de mari spaţii pentru marile probleme, pălăvrăgeala în gol şi filosofarea pe pielea altor popoare – toate acestea le văd acum, de aici, sine ira et studio. Tineretul nostru este supus, la noi, unui sistem ucigător de învăţământ industrial, total ineficace, cu sinistre consecinţe psihonevrotice pe multe generaţii înainte: un fel de bourrage de crâne et lavage de cerveau; tineretul din Apus (credeţi-mă, vorbesc în cunoştinţă de cauză), pierzând total încrederea în familie, şcoală, biserică, societate, trăieşte reversul medaliei: un fel de scârbă şi gol al existenţei, o panică a neantului în faţa înarmărilor, poluării, anarhiilor de tot felul... În anul trecut, Yolanda, sora Iudithei, şi-a pierdut unicul fiu, pe Gunther. Elev inteligent şi pur, frumos ca un înger şi chinuit ca un damnat. Nu împlinise şaptesprezece ani. Într-o seară a luat-o de mână pe „prietena” lui, o fecioară din grupul lor, de aceeaşi vârstă cu el şi, împreună, fără frică sau ezitare, s-au aruncat de la etajul zece al unei clădiri. Nedrogaţi fiind – copii de familii bune, cu părinţi avuţi, cu camere separate, pline de muzică disperată şi de lecturi S.F. Gunther i-a scris doar mamei sale (pe tatăl său, profesor de fizică, îl dispreţuia, numindu-l un „sclav al crimei”), pe reversul unei recipise de curăţătorie: „Vă iert, Mutti. Murim ca să vă arătăm câtă scârbă ne faceţi. Daţi-vă conştiinţele la curăţat. Aşa cum sunteţi acum, mirosiţi deja a cadavre uralo-atlantice!”.

– Groaznic. Stupid şi groaznic.

– Îndurăm ceea ce singuri, cu mâna noastră, ne-am făcut-o. Dar copiii noştri – neputincioşi în faţa ideologiilor ce-i iau în stăpânire, neputincioşi în faţa problemelor acestei lumi pornite să se arunce în moarte de la etajul ultim al civilizaţiei sale – stau derutaţi, nevrozaţi, hipnotizaţi. Nu au decât două drumuri: ori se pustiesc interior, devenind lichele STAS şi soldaţi robotizaţi, ori refuză societatea, scufundându-se în alcool, drog, anarhie sau mistică parareligioasă...

– Atunci de ce pleci?

– Nu plec: fug. Mă simt gonit de aici cu un picior în spate. Strămoşii mei au sosit în Silvania prin secolele XII–XIII. Au clădit cetăţi, au fost nişte meşteşugari şi ţărani harnici, plasaţi între imperii războinice. Nu au dat soldaţi, nu s-au

amestecat în

politică: au ţinut cumpăna între turci şi unguri, habsburgi şi turci, mai târziu între valahii majoritari, dar „toleraţi”, şi ungurii nobilitari şi protestanţi. Strămoşii tatălui meu au înfiinţat prima tipografie de pe aceste meleaguri: prima Carte de rugăciuni în limba autohtonilor, cu litere slavone, s-a tipărit de către strămoşii mei. Prima fabrică de hârtie am construit-o tot noi. Nu am fost un factor de mare cultură, dar am fost şi am rămas o etnie civilizatoare prin excelenţă. Nu am avut universităţi, dar am avut şcoli, am tipărit cărţi, am întărit cetăţile şi satele noastre independente, am adus orga în bisericile noastre. Nu am purtat arme, nu am suportat o nobilime. Burgurile noastre au fost feudale, dar burgheze: conduse de un sfat ales şi întreţinute de bresle meşteşugăreşti. Am rezistat cu greu ispitelor germanizante ale Sfântului imperiu habsburgic, trecând la protestantism. Am rezistat şi ispitelor principilor unguri sau valahi, arătându-le cartea drepturilor acordată nouă de regii unguri, Geza şi Andrei al II-lea, atunci când ne-au chemat să apărăm colţul Carpaţilor. Între cele două războaie – ca un semn de înţelegere şi concesie – regii voştri nemţi ne-au dat voie să facem armata în regimul „călăraşi cu schimbul”, adică trei luni instrucţie formală plus o „taxă de cal” ce ne scutea de serviciul de cazarmă şi de concentrări. Ne-am împăcat excelent. bucurându-ne de toate libertăţile: noi eram mândri de cetăţile, gospodăriile, manufacturile şi fabricile noastre – voi veneaţi dintr-un cumplit ev mediu de şerbie şi iobăgie însângerată, cu o limbă proaspătă şi un folclor teribil, cu o poftă de intrare în Europa de-a dreptul copleşitoare. În Silvania, poarta asta spre civilizaţia occidentală, prin agricultură şi industrii mici, dar foarte rentabile, am fost noi. În timp ce intelectualitatea vechiului regat se îndrepta spre spiritul francez sau italian, cărturarii voştri silvani, prin noi, au luat contact cu spiritul luminismului şi cu Sturm und Drang-ul Germaniei şi Austriei. Ceva fundamental ne unea: noi eram marginalii Europei germane, voi eraţi marginalii Europei latine... Limba noastră este mai aproape de cea engleză decât de cea germană, regiunea din care am venit – nordul Germaniei, Luxemburg, Holstein – fusese şi baza de plecare a expediţiei saxone a lui Wilhelm Cuceritorul. Tatăl meu – pe care l-aţi cunoscut bine – cu oarecare umor istoric, în timpul războiului, zicea: „Noi, saxonii din Silvania, suntem aşezaţi sufleteşte între anglo-saxonii care se apără şi teufel-saxonii care atacă...!“. Suntem singura etnie germană veche care ne-am păstrat portul, graiul şi obiceiurile de la începutul acestui mileniu. Secolul ultim ne-a obligat să facem politică – şi politica noastră a fost o nenorocire,

un dezastru. De altfel şi azi. În Apus, am auzit vorba asta: „Dacă pe vremuri bunul Dumnezeu a creat armata italiană ca să aibă şi bieţii austrieci pe cine bate, mai nou, tot bunul Dumnezeu a creat diplomaţia americană ca să aibă şi nemţii de azi pe cine concura în gafe şi confuzii!...”. Saşii şi şvabii nu pleacă de aici: ei fug din faţa unei barbarii moderne pe care nu o înţeleg şi în care nu văd decât o formă perfidă de sclavagism feudal, de tip turcesc sau rusesc. Cei care au pornit cu acest fluviu al disperării – coboară un gheţar, lavinele sunt împinse spre margini – nu mai găsesc în ţara lor de baştină nici limba lor maternă, nici traiul lor comunitar, nici spiritul mândriei morale şi economice a Dorfului şi Burgului pe care, la cel mai înalt nivel est-european, l-au predat unor colonişti ţigani, lumpenvagabonzilor adunaţi de la marginea satelor şi oraşelor industriale socialiste... Am fost în Federala Germană, am cunoscut direct tragica tristeţe a dezrădăcinării celor din neamul meu. Cei şapte sau opt sute de ani petrecuţi într-un anume peisaj sufletesc, spiritual, nu se pot şterge cu una, cu două. Exilul, pentru nişte ţărani şi orăşeni saxoni, nu e o simplă transhumanţă, ci o operaţie chirurgicală dureroasă şi lungă, făcută fără anestezic: un fel de amputare silnică a spaţiului şi timpului interior, o mutaţie ontologică din stabilitate şi rost în nomadismul industrial, dispersarea matricei comunitare în meltingpot-ul nediferenţiat al unui stat german hibrid şi nesigur. Acolo se adună de sărbători, venind de la mari distanţe: nu mai vorbesc săseşte – nu că au uitat, dar limba asta îi doare, copiii lor nu o mai cunosc – ca să se simtă solidari şi aproape, se îmbată cu ţuică, cu vin de Târnave, plâng apoi şi cântă doine ciobăneşti... Germania de astăzi nu are nimic cu Germania din visele noastre... Se pare că sub ruinele celui de-al doilea război mondial a fost îngropat şi rostul spiritual al spiritului german ca Spirit, şi nu ca populaţie, întindere, economie...

– Frate Winter, strămoşii mamei mele au venit în Banat pe vremea Măriei Tereza, din Boemia: Germania ar fi şi pentru mine un fel de mătuşă. Sau mamă vitregă. Ce zici?

– Nu am cunoscut acest amănunt din originea dumneavoastră foarte sănătoasă... Cum vă spuneam, pe vremea tatălui meu – care definea Europa ca un fel de Silvanie în care trei mari seminţii, latinii, germanii şi slavii trebuie să se unească şi să se completeze reciproc – consideram, pe linia total antinaţionalistă a clasicilor romantismului german, că această tânără cultură, care a dat filosofiei şi literelor, artelor şi muzicii câteva genii universale, are misiunea divină de a împăca, din mijlocul geografic unde a fost aşezată

de bunul Dumnezeu, latinitatea cu lumea slavonă, nordul cu sudul, catolicismul cu protestantismul, spiritul cartezian cu spiritul faustic, empirismul anglo-saxon cu liberalismul anarhic şi dogmatic italo-hispanic. Politica ne-a tâmpit, naţionalismul ne-a îmbătat, totalitarismul ne-a orbit. Am pierdut două războaie mondiale şi purtăm pe conştiinţă întreaga împărţire a lumii de astăzi. Ne-am pocăit, ne-am pus cenuşă-n cap, umblăm în vârful picioarelor ca să nu trezim memoria popoarelor mici sau mari. Acum – îmi spuneau mie nişte confraţi ai mei, din München şi Freiburg – germanii de azi sunt nişte evrei fără umor, nişte americani din flori, nişte foşti ostrogoţi porniţi pe căpătuială şi lux. O vinovăţie funciară îi imobilizează, se avântă în muncă şi afaceri ca să uite, ca să se justifice, în afară. Din severa disciplină prusacă, militărească, au trecut direct într-o absurdă şi potrivnică antiautoritare Pädagogik, creînd o şcoală din care nu ies nişte cetăţeni liberi şi democraţi şi nici tineri umanizaţi prin umanism benevol: nu! Ies nişte uriaşi sănătoşi, semiluminaţi, care, după ce fac, liber şi ieftin, înconjurul turistic al lumii şi, tot liber şi foarte ieftin, înconjurul sexului lor eliberat, devin, majoritatea, candidaţi la derută, anarhie şi un fel de sinucidere în mediocritatea de consum şi consumaţie... De Germania Borusă nu vă spun nimic: am fost şi acolo. Această Germanie, cap de pod asiatic, a fost creată de istorie spre a dovedi naivilor şi proştilor din lumea întreagă elementarul, dar cumplitul adevăr că stalinizarea prinde chiar şi la cele mai evoluate popoare, că rusificarea lentă şi lungă nu e un accident, ci o metodă „ştiinţifică”, experimentată şi pusă la punct atât în Caucaz, cât şi în inima Prusiei lui Kant şi Frederic cel Mare... Nu pot să uit cum, la una din lecţiile sau discuţiile noastre de seminar, ne-aţi povestit că, pe vremea lui Kant şi Fichte, cărţile de filosofie apăreau şi în broşuri, ca nişte foiletoane, pe capitole, cu menţiunea: „urmarea în numărul viitor”. Şi că, în multe din oraşele electoratelor germane, lumea bună aştepta în grupuri, seara, sosirea... poştalionului ce le aducea teancul de fascicule, de pildă cu Critica oricărei revelaţii de Fichte. Aşteptau, discutând cu frenezie şi patos, să vadă cum va rezolva filosoful din Jena sau Königsberg antinomiile de teoria cunoaşterii sau metafizică... Îmi vine să plâng şi să râd gândindu-mă că aici, în această finisterra europeană, se păstrează încă, la modul cel mai autentic, o anume idee romantică despre Franţa (care nu mai există aşa la ea acasă), şi o altă idee, tot romantică, despre ce a fost, ce ar trebui să fie Spiritul german, ca gândire, limbă, creaţie şi mesaj numenal... Acum, stând cu dumneavoastră împreună, pe o iarbă valahă, cu

picioarele în râul Vavilonului istoriei, ce nu iartă nimic şi pe nimeni,
meditaţiile mele toate – cele din timpul liber, antiingineresc – se învârt tot în jurul ideii de Revelaţie. Offenbarung. Catolicii scolastici susţineau revelaţia naturală (cea care iese din minunile Creaţiunii) şi revelaţia supranaturală (cea pe care Dumnezeu, sub formă de Spirit sau Graţie, ca pe o lumină de sus, ne-o trimite în clipele sfinte): la acestea, protestanţii mei evanghelici au adăugat revelaţia prin lecturarea intensă şi arzătoare a Bibliei. Eu cred – date fiind cele ce se întâmplă în lume – că va trebui să admitem şi revelaţiile de tip mozaic şi islamic: adică revelaţiile oferite de evenimente, istorie, revoluţii şi războaie. Deschid ochii mari, mă cutremur şi mă întorc la formula hegeliană în care cred ca în Hristos: Weltgeschichte ist Weltgerichte. Are loc pregătirea metafizică a unui proces divin, intentat împotriva unei omeniri stupide şi criminale. Dosarul se umple de mărturii, soarta fiecăruia din noi alcătuieşte câte o foaie din actele procuraturii transcendentale, indiferent dacă vom servi ca martori ai apărării sau ai acuzării. Sau ca simple victime nevinovate.

– Nu cred că e chiar indiferent ce fel de martor eşti!... Personal, iubite coleg, sper să fiu citat ca victimă şi nu ca aparat represiv.

– Linişte, domnule profesor: linişte, memorie şi

luciditate. Volens nolens, ne scăldăm în apele aceluiaşi fluviu murdar. Ca foşti filosofi de profesie, trebuie să ne recunoaştem ratarea. Nu a noastră numai, ci chiar a disciplinelor academice cărora le-am închinat anii şi conştiinţele noastre curate şi tinere. Priviţi peste harta gândirii europene de astăzi, nu se poate să nu exclamaţi, asemenea profeţilor din Babilon: „Adio, filosofie! Adio, raţiune şi meditaţie: au murit marile sisteme, nu se mai nasc mari gânditori!”... Suntem după potop. La modă acum, în tot Occidentul, chiar şi la germanii păţiţi sunt profesorii sterili şi sceptici, politologii sofişti, capabili să treacă, nonşalant şi cu tupeu, dintr-o extremă în alta. Lichele cu bibliografie la zi, căcănari deştepţi, histrioni ai sofismelor de tot felul. Maniaci

ai răz-gândirii, gândacii de bucătărie scăpaţi de seismul Yalta, cameleonii existenţialişti ai fundului în mai multe luntre eventuale. Curvele din acest bordel de Dieux care este Europa politică de azi nu vor să afle şi să afirme că axa lumii şi luminii trece prin şira spinării care nu e nici de dreapta şi nici de stânga: în secolele XVII, XVIII şi chiar XIX, gândirea filosofică devansa societatea şi istoria, mergea în frunte, arătând drumul sau drumurile. Astăzi gânditorii, chiar şi cei mai serioşi şi cinstiţi, sosesc cu luciditatea şi melancolia lor la căpătâiul unui muribund: vin în ceasul de pe urmă, vin să ne spună frumos şi clar că

nu mai există nici o speranţă, nici un rost, nici o valoare nemuritoare; că totul e Absurd, că suntem drumul cel mai scurt şi mai cretin dintre două neanturi, unul din care nu ştim de ce am apărut şi altul în care nu ştim cum vom dispărea. În loc să ne mângâie sau să ne încurajeze, ne demonstrează logic, poetic, magic faptul că, din păcate, Marx a greşit, Lenin a exagerat, cerul e gol şi Hristos nu a fost decât un biet iudeu nenorocit, total lipsit de umor şi simţ politic...

– Domnule Winter, eu zic să lăsăm Galileea. Să ne întoarcem la oile şi câinii noştri. În ceea ce priveşte filosofia europeană de astăzi, cred că putem fi de aceeaşi părere: mai ales că nu o cunoşteam decât din auzite şi prin intermediari. M-ar interesa mai degrabă părerea ce o ai, ca tehnician al temutei noastre agii, despre instituţia ce o deserveşti... Dacă noi, ştiind că Burra şi Mărin, la ora asta, sunt bătuţi măr pentru ca eu şi Olimpia să fim speriaţi de moarte, atunci, vorbind noi în general despre generalităţile Abendlandurilor, nu facem decât să-i imităm pe filosofii ce-şi bat joc de ghinionul nostru geografic şi istoric. În consecinţă, fă-mi favoarea şi-mi spune ce crezi despre berzele albastre ce păzesc imensa noastră leprozerie neoturcă.

– Domnule profesor, nimeni nu va putea pătrunde vreodată toate tainele acestei mistice instituţii. Ea este vecină, la extreme, atât cu Diavolul, cât şi cu bunul Dumnezeu. Aşa cum văd şi înţeleg eu lucrurile, dinlăuntrul strâmt în care lucrez, eu consider agia ca o confrerie monahală – un fel de templieri sau ioaniţi – în slujba unei fanatice religii atee, dar cu foarte mulţi sfinţi şi dumnezei mărunţi şi de conjunctură. Cine intră nu mai poate să iasă, cine e prins cu un deget îşi va oferi singur, mai târziu, şi mâna, şi soţia, şi copiii. Este vorba de o stare de posesiune ce nu poate fi explicată raţional. Cei tineri recrutaţi trăiesc doi-trei ani de iluzii şi crize: speră să-şi facă cinstit datoria, să rămână buni patrioţi şi foarte buni fii, soţi şi taţi. Nu se poate! încet-încet, prin firea magică, hipnotică, demonică a situaţiilor, se divizează în trei categorii foarte distincte: apterii sau pinguinii, cei cărora li s-au atrofiat sau tăiat numai aripile, eunucii, cei care sunt ostatici prin esenţialul lor, şi rurii. Vă explic imediat. Nu eu am inventat acest termen, el derivă din R.U.R. (Raţional Universal Robot),

fiind titlul şi tema unei piese ştiinţifico-fantastice scrise de un ceh, pe nume Karel Čapek. Ei bine, rurii, circa 30% din efectivele noastre, reprezintă, din punct de vedere moral şi psihologic, tot ce poate fi mai crud, nemilos, inuman din câte au visat utopiştii de altădată. Eu cred că e vorba de o specie total nouă, de un salt calitativ cu

semnul minus în cadrul speciei noastre. După marile epurări şi procese din capitala Sublimei Porţi, după oceanul de crime săvârşite în lagărele de exterminare fasciste, după imensele maree de represiune ce au urmat după ultimul război, nu se poate să nu ne gândim că ar fi cazul să ne schimbăm radical tot ce ştim despre om şi condiţia sa, în cadrul psihologiilor şi sociologiilor clasice. Rurii sunt soldaţii fanatici ai unui absurd ce se lipseşte de justificări: puterea, la ei, e un fel de orbire, surzire, castrare mintală; un adevărat rur, chiar dacă ajunge într-o mănăstire franciscană, nu mai poate fi recuperat nicicum. Armata din care fac ei parte nu va da niciodată o luptă pe faţă, de aceea nici nu pot pierde. De altfel, imaginaţi-vă, domnule profesor, o instituţie ai cărei membri nu se tem de absolut nimeni şi nu răspund niciodată în faţa legilor sau a poporului: nici de divan nu se tem (puterea divanului derivă din ei, şi nu invers), nici de posteritate: se tem doar între ei, conform statutului oricărei societăţi crude şi secrete, în care, în mod obligatoriu, fiecare e suspectat şi fiecare suspectează la rândul său: fiecare răspândeşte frica, fiind el însuşi înfricat, comite crima neştiindu-se precis niciodată dacă el, autorul, este o victimă sau numai un călău de serviciu, de specială încredere a superiorilor săi. O singură lege mi se pare că trebuie s-o reţinem noi, amândoi, acum: şi anume că această teribilă instituţie, compusă din diferite grade de posedaţi, se conformează unui principiu hamurabian ce sună cam aşa: „la noi, nimic şi nimeni nu e iertat sau uitat!”.

– Deci Tutilă Unu şi Osmanescu ar fi nişte ruri?

– Tutilă Unu este un super-rur, un ideolog-şef al rurismului, dacă ne putem exprima astfel. Osmanescu nu e decât un biet eunuc, fără nici o şansă de devenire. Fiindcă trebuie să ştiţi: un bun câine de vânătoare sau urmărire este rezultatul unei rase şi al unui dresaj adecvat; un rur este un miracol. El se revelează, se developează, se schimbă la faţă şi la suflet într-o singură clipă, săltându-se singur dintr-o specie în alta. Nu-mi pot imagina cum – dintr-un popor atât de bleg, de blând şi milos – se pot naşte nişte torţionari de o perfecţiune apropiată de cristal sau tigru. Câmpul puterii îşi are surprizele sale. Fiara din om nu a pierit: din contră, a luat diferite forme, mult mai reuşite fizic şi psihic şi, în plus, multilateral sofisticate. Râul e creator, are fantezie, spirit de invenţie şi chiar geniu în metodologia sa. Fiind climat, mijloc şi scop, având la îndemână şi la longue durée, precum şi totalitatea aparatajelor tehnice şi a mass-mediilor monopolizate, cei care sunt în serviciul său nu trebuie să se grăbească, să poată concepe planuri psihologice pe decenii înainte, putând lucra

fără frică sub nasul Europei, folosind chiar din plin toată imaginaţia sadică şi criminalistică din filmele, romanele de spionaj şi groază cu care e împănată piaţa cititorului mediocru din întreaga lume capitalistă. Eu sunt convins că la academiile de spionaj din Caucaz sau Urali se râde cu hohote când se citesc serialele, să zicem, de tipul James Bond. Se râde – dar se şi fişează orice inovaţie, idee, metodă sau gadget nou. Democraţiile îşi au meritele lor necontestate, legate de pace, producţie, eficacitate, libertăţi civile: dar suferă de trei uriaşe defecte, şi anume: sunt incapabile de iniţiativă şi agresivitate directă, se dovedesc a fi total neputincioase în faţa spionajului şi atentatelor străine şi, ceea ce eu cred a fi mai grav, aceste state democrate, în frunte cu Statele Unite ale Americii, sunt de-a dreptul îmbibate de literatura (foarte citită, distractivă, de amuzament şi deconectare) alcătuită din milioanele de romane poliţiste, de spionaj, de crimă şi aventură în slujba crimei: se creează astfel, în propriul popor, frica inconştientă faţă de imensa putere şi cruzime a inamicului, se naşte în unii indivizi, mai slabi de înger, dorinţa de a încerca aventura vieţii de spion pe cont propriu şi contra propriei patrii şi mai ales, are loc, pe nesimţite şi în masă, dizolvarea distanţei morale ce desparte cele două tabere şi cauze, în aceste literaturi nediscutându-se deloc idei şi filosofii, ci arătându-se doar metode de luptă, torţionare, tragere pe sfoară, crime făcute cu sânge rece. Or, din acest punct de vedere, distanţa dintre o cauză bună şi una rea dispare, se relativizează...

– Mă tem, dragă Winter, că ai foarte mare dreptate... Mă gândesc şi la efectul de şoc paradoxal: adică, la frecventele cazuri în care, după ce s-au citit un milion de romane de spionaj hiperinteligent, marele public cititor află deodată, din ziare şi radio, că, de pildă, în familia regală engleză a fost descoperit un spion sovietic care acţiona de peste zece ani, că adjunctul forţelor armate din RFG ar fi suspectat de, în sfârşit, izbucneşte şi scandalul prin care se descoperă că şeful cifrului din Pentagon, împreună cu nevasta şi fiul său, lucra, în pace şi onor, pentru serviciul secret al inamicului... de cincisprezece ani. În mod gratuit, mulţumindu-se cu leafa în dolari ce le-o servea exact statul pe care-l trădau, fără să aibă nici cea mai mică convingere, ideologie sau ură de clasă... Şocul unei asemenea idioţii nu mai e literatură, e război psihologic câştigat, şi nu m-aş mira să aflu într-o zi că toate sau majoritatea acestor edituri de romane-fluviu de spionaj şi luptă antidrog şi antianarhiste să fie discret finanţate în ruble convertibile...

– Nu ştiu. V-am transmis toate aceste pesimiste

observaţii ale mele numai şi numai fiindcă eu însumi mă găsesc într-o situaţie grea şi fiindcă, spunându-mi-le tare, aplic de fapt metoda mea personală prin care lupt din răsputeri spre a putea rămâne un simplu apter, o biată gânganie electronistă, rătăcită în cuşca unor demoni atotputernici şi fără milă... Dar, dincolo de acest clasament tipologic, fatal în orice instituţie închisă, credeţi-mă, agia noastră este un minister foarte eficace, harnic şi punctual, în care se râde şi se glumeşte, fiind posibile prietenii şi camaraderii de bună calitate. La noi e cald, e bine: avem mâncare şi băutură, avem şi femei, şi maşini, ni se oferă cele mai bune locuinţe, soţiile şi copiii noştri au viitorul asigurat, ni se oferă cea mai paşnică şi fără de griji retragere în pensie sau moarte...

– Mmmda! Noi, în puşcărie, îi clasificam tot în trei categorii, dar altfel: în birocraţi, brute simple şi călăi. Desigur, astăzi văd această malefică raritate în mod spectral desfăcută în elementele sale teofanice sau demonologice... Am trecut prea uşor peste fenomenul inchiziţiei, al vânătorilor de vrăjitoare, al camerelor de tortură din castelele medievale. Religia poate deveni criminală în clipa în care fanatismul o transformă în politică şi agresiune fizică sau sufletească... Dar faptul că se pot naşte monştri morali dintr-o simplă eprubetă a puterii totalitare mă obligă să mă gândesc la un fel de clonare a răului, la o terato-geneză sau teratologie mistică, demoniacă: mai ales că monstruozitatea celor pe care i-am cunoscut nu era fizică, ci pur sufletească, sadică, la maximum conştientă social, deşi la maximum inconştientă metafizic. Natura – sau câmpul acesta al puterii nelimitate – creează minuni: această nouă specie de hominieni, care astăzi bat în numele unui dictator, mâine ucigând în numele contrariului acestuia, azi sunt în slujba dictaturii proletariatului, mâine doar în slujba dictatorului ce şterge până şi cuvântul „proletar”, având dreptul de „veto” la orice dosar, avansare, paşaport, angajare de serviciu – ei bine, nu se poate ca această categorie de antropoizi să nu sufere pe undeva, adânc de tot, trebuind să plătească impozitul biologic şi moral pentru favorul de a fi o nouă specie. Nu crezi?

– Fără îndoială. La începuturi – pe vremea lui Troţki şi Dzerjinski – ei derivau

din puterea revoluţiei: astăzi, întreaga putere politică derivă din ei: magia este instituţia mistică ce face legătura între divan şi popor, izolând şi păzind atât pe îndivăniţi, cât mai ales pe poporeni. Consider – ca un observator neimplicat direct – că au loc, într-adevăr, anumite bizare fenomene, nişte indirecte – cum ziceţi dumneavoastră – „impozite”, ce se plătesc statistic de către băieţii noştri. Nu mă refer la atrofierea afectivă: ea e generală

azi în rândul tineretului: li se cer într-una, pe toate căile de comunicare şi învăţământ, numai dragoste, jertfă, eroism, încredere oarbă în cârmaci: e normal să li se extirpe din copilărie orice sentiment prin care să poată iubi, crede sau dărui. Dar la băieţii noştri această raclare afectivă e oarecum cerebrală: ei nu se pot pune în situaţia altora, nu cunosc mila sau căinţa, sunt incapabili de a face conexiuni subiective cu legile, cu morala sau cu familia din care provin. Eu cred că ajung frigizi, incapabili de dragoste, chiar şi actul sexual devenind o simplă onanie în doi. Numărul de impotenţi, de sadici, de alcoolici-pe-ascuns e la fel de mare ca şi la şedinţomaniacii din divan. De aici, probabil, numărul mare de copii mongoloizi, oligofreni sau handicapaţi. Chiar şi copiii reuşiţi fizic se nasc cu o privire specială, învăţătoarele îi depistează din primele zile de şcoală. Cred sincer, domnule profesor, că legea morală din univers e o lege fizică, reală, avându-şi regulile, forţa, dar şi şiretenia şi răzbunările sale necruţătoare. Pe vremea idealismului nostru liberal, îmi aduc aminte, noi consideram trei categorii de oameni ca fiind, din punct de vedere ontologic, nişte sacrificaţi: actorii, călugării şi ofiţerii... Astăzi, aceştia sunt reabilitaţi: ei trebuie să fie înlocuiţi prin apterii, eunucii şi rurii de care v-am vorbit. Puterea este o radiaţie, mai perfidă şi mai periculoasă decât cea a uraniului: nu degeaba primii şefi au fost vrăjitorii din peşteri. Iar puterea politică nelimitată, dincolo de implicaţiile sale politico-sociale, este, cred eu, o gravă abatere de la un principiu cosmic de echilibru şi geometrie transcendentală. Un „Y” în plus este pe cale să se înscrie în genele cromozomice ale unei părţi bune din omenire. Acest „Y” duce la cruzime, cinism, crimă, război sfânt, dar şi la un fel de sinucidere, prin ură şi singurătate, prin izolare de oameni şi valori.

– Domnule Winter, mi se pare ciudat că vorbeşti de „ei” de parcă nu ai face corp comun cu „ei”! Acest microfon plasat într-o pâine...

– Acest microfon e fals. E surd. Şi apoi, v-am mai spus, ne scăldăm în acelaşi fluviu. Iată, se apropie de noi acea veste groaznică prin care, de astă dată, eu devin o victimă şi dumneavoastră, fără voie, un martor al acuzării mele... Nu vă miraţi: praxis-ul vieţii m-a învăţat că prostia, lichelismul şi laşitatea nu pot fi izolate: chiar dacă te închizi în cea mai mândră din singurătăţile caracterelor eroice, aerul şi apa, pâinea şi undele hertziene vor ajunge, cu timpul, să te cuprindă şi să te cucerească. Pe dinăuntru, indirect, după decenii de igrasie şi mucegai ambient...

Winter râdea – ce veselie stranie, îmi ziceam – arătându-mi oarecum amuzat un

jeep militar ce se apropia încet de noi.

– Îi vedeţi? îmi şopti la ureche. Să ştiţi că de astă dată nu pe dumneavoastră vă caută, ci pe mine. Îi aşteptam oarecum – deşi nu credeam că mica mea surpriză, lăsată să explodeze cu întârziere în Isarlâk, va fi descoperită atât de repede. Ori unchiul Sommer, ori eu am greşit pe undeva... Aa, aceştia nu sunt ofiţeri de rang, sunt doar doi bieţi pinguini de margine. Lăsaţi-i pe seama mea, nu scoateţi nici o vorbă, îi expediez repede. Dar mai am timp să vă spun... domnule profesor Deziderius Candid, totalitarismele de astăzi nu mai sunt de mult fenomene pur istorice: Hitler şi Stalin au fost ultimii dictatori din istorie: după ei a început era cosmică, am ieşit din istorie, din întâmplare şi schimbări, şi am intrat în Destinul cel mare. Suntem în plină glaciaţiune, se schimbă polii magnetici, are loc o astrofizica şi astrochimică schimbare a metabolismelor de cunoaştere şi caracter ale întregii specii umane... Lunga durată e o armă mai puternică decât orice religie sau ideologie.

Ne ridicarăm în picioare. Din maşina militară coborâră doi indivizi. Nu gorile, mai degrabă doi babuini în căutare de lucru. Umorul Olimpiei îmi dădea târcoale. Ea i-ar fi caracterizat imediat în felul următor: primul, în uniformă, este o simplă gogoaşă umflată-n oţet, celălalt, civilul, o chiftea din acelea din care se găsesc doar în bufetul gării din Piatra-Olt. Călcau prin iarba înaltă, plină de flori a luminişului de parcă ar fi fost desculţi pe o plajă de sticle de bere sparte.

Uniforma cu grad de plutonier-major ne salută în silă. Cu vocea impersonală a organelor de control, ne ceru actele. Celălalt, civilul, chiftea bună-n grad, zgârmă dintr-un buzunar un mic aparat fotografic. Winter îi făcu semn să stea pe loc: apoi, văzând că mă reped să-mi dau buletinul spre legitimare, mă opri din avânt, scoase din buzunarul de la piept un simplu ecuson (cu ciungă albastră), îl arătă şi întrebă:

– Ajunge?

Uniforma luă poziţie de drepţi şi salută ţipând:

– Să trăiţi, am înţeles. Dar, adăugă el cu un ton ceva mai pristandic, datoria e datorie.

Winter nu-l băgă în seamă. Mă luă

de braţ şi mă aranjă să stau pe parbrizul din faţă al maşinii sale. El luă loc simetric cu mine.

– Tovarăşe, îi spuse civilului, ai ordin să faci două fotografii: una cu noi doi stând de vorbă pe iarbă, alta cu maşina mea, în care să se vadă şi marca, şi numărul de înregistrare. Iată-ne aranjaţi aşa cum trebuie: vei face o singură fotografie. Economia de peliculă ne priveşte pe amândoi.

Tipul păli niţel. Reţinându-şi mânia, încercă să ne arate dinţii, într-un fel de zâmbet King-Kong. Ne

fotografie cu grijă, îngenunchind. Caprele, speriate, o luară la goană prin făget. Plutonierul salută din nou, apoi, milităreşte, strigă către maşina rămasă în şosea.

– Soldat Candid!

îşi făcu şi el. Civilul îl săgeta cu o privire

Uluit, trăsnit de surpriză văzui cum din spatele jeepului se desprinde un fel de Făt-Frumos tuns chilug şi cremenii de disciplină. Aducea în mână o coroană mică, sobră: frunze artificiale de lauri, împrejmuind un miez de garoafe roşii de toată splendoarea. Soldatul, descoperit, se opri speriat în faţa noastră. Urlă: „Să trăiţi!”, întinzându-ne milităreşte coroana funerară.

-Tovarăşe inginer, rosti civilul fotograf, sunteţi rugat să daţi această coroană „persoanei” care merge la înmormântare. Este din partea... Se opri cu teamă. Apoi, arătându-ne cele două fâşii de hârtie creponată se mulţumi să ne spună: scrie aici din partea cui este!

Mă uitam în ochii frumoşi ai soldatului ce avea acelaşi nume cu mine. Ca în vis, făcui doi paşi spre el şi preluai coroana pe care o ţinea rigid, de parcă ar fi fost o ladă cu explozive. Citii tare dedicaţiile: „Iubitului nostru unchi Tudor Tutilă – scria pe una din laturi – omagiul îndurerat al nepoţilor săi, Ilie şi Grigore”.

Aşezai coroana pe capota maşinii noastre. Winter râdea cu lacrimi. Uniforma ne întinse o foaie să o semnăm. Semnarăm amândoi, îmi făcui cruce. Soldatul Candid

ucigătoare, cel în uniformă căută să-l scuze:

– Iertaţi-l, ne spuse, miroase încă a lapte. Lăsaţi, că-l dezvăţăm noi şi de crucea crucii mamei lui...

– Să trăiţi, urlă soldatul Candid, vă raportez că am avut ordin să fac cruce. De la tovarăşul...

– Gura! Dacă ai avut ordin e în ordine. Fuga marş înapoi.

Plutonierul gogoaşă, împreună cu fotograful cel palid, după ce ne salutară regulamentar, fără să ne mai spună vreo vorbă, se retraseră şi ei spre jeepul lor. Demarară repede, dar în loc s-o ia înapoi, spre Isarlâk, o luară înainte, în direcţia drumului nostru.

Winter îmi umplu paharul cu suc, mi-l stropi reglementar cu ginul irlandez cuvenit. Priveam amândoi coroana mortuară, ştiind cine sunt îndureraţii nepoţi Ilie şi Grigore. Totul părea a lua aspectul unei farse, care începea să ne depăşească.

– Ce înseamnă toate acestea, domnule coleg, în limbajul dumitale codificat? îl întrebai pe studentul Winter.

– Daţi-mi răgazul să mă gândesc. Să analizez...

– Ce să analizezi? Ce se întâmplă dacă eu refuz să duc această coroană ? În definitiv, nu sunt nici ţârcovnicul şi nici cioclul familiei Tutilă.

Nu-mi răspunse. Controla atent osatura coroanei: nu era nimic ascuns în ea. Se uită spre mine, oftă, oftă.

Caprele noastre, ieşind din hăţişuri, se apropiară călcând graţios, fără frică.

Ne priviră, se întrebară. Se liniştiră. Le-am mângâiat cu dragoste: mi se păreau a fi trimisele paşnice ale unui zeu Pan care avea şi el dreptul să ne verifice înainte de a ne primi în împărăţia lui.

– În ce mă priveşte, lucrurile îmi par foarte clare: dar, în cazul călătoriei dumneavoastră, se pare că a intervenit o necunoscută periculoasă. Sommer? Doamna Olimpia? Osanescu? Nu ştiu. Adevărul este că Tutilă Unu era informat că şi doamna Olimpia va pleca la această întâlnire cu Moşul ei. Se temea – asta e impresia mea – de această întâlnire. Mi-a dat ordin s-o împiedic cu orice preţ... Dar, trimiţând această coroană, toată misiunea mea cade baltă. De ce? Mai mult, sunteţi rugaţi, în calitate de rudă, să depuneţi această coroană pe mormântul unui unchi care s-a sinucis. Şi a cărui moarte i-a bucurat nespus de mult. De ce vă roagă acum pe dumneavoastră şi nu pe mine? Ce rost are, sau ce ascunde acest gest familial, când ordinul de înhumare rapidă s-a dat în faţa mea, la telefon!?

Îmi pierdui răbdarea. Winter mă atrăgea spre o altă dramă, care nu mă interesa.

– Iubite colega, îi spusei înţepat şi ritos, m-am bucurat să te reîntâlnesc după atâţia ani; nu m-am bucurat aflând unde şi cam la ce lucrezi. Nu mă amestec în ciorba stăpânirii: eu sunt de partea lui Burra, care a fost bătut sub ochii mei, de partea lui Mărin, nepotul meu, de partea Moşului, care e stâlpul familiei întregi. Sunt plin de vânătăi, mâna mea stângă – o vezi? – e în ghips. Soţia mea se apără cu întreaga ei minte şi pricepere împotriva unei viituri ce ne ameninţă şi casa, şi liniştea, şi cinstea, şi înţelepciunea noastră de pesimişti incurabili... Aşa încât te rog să mă duci la ţintă, acolo unde trebuia să mă lase „fratele” meu, şoferul Burra Brutus. Dacă refuzi, plec pe jos, mă lipsesc de maşina dumitale... am zis!

Winter ridică braţele spre cer – apoi mă apucă de amândoi umerii: părea disperat, speriat, ochii îi jucau în lacrimi. Şi totuşi, în culoarea verde a privirii sale, citeam un fel de milă şi jale neobişnuită.

– Vai, vai, domnule profesor, îl auzii, cum de nu înţelegeţi nici acum că avem aceeaşi soartă? Eu am venit la dumneavoastră cu toate cărţile pe faţă: jur pe viaţa copiilor mei. De când aţi fost pus sub urmărire, am căutat să fac tot ce se poate ca să vă ajut. Recunosc: în sinea

mea, speram să pun mâna pe o nelegiuire rea, pe o crimă veche, spre a o folosi, la nevoie, ca şantaj pentru obţinerea plecării mele definitive. Soţia mea şi cei doi copii ai mei nu sunt în vizită în Germania, ci au rămas definitiv acolo, şi asta

la ordinul meu... Din ura pe care o declanşa simplul nume al soţiei dumneavoastră am dedus că între ea, bunicul ei şi acest sinucigaş unchi la al cărui mormânt aţi fost chemat, pe de o parte, şi clanul Tutilă, pe de alta, se ascunde, ca în toate marile familii, un cadavru misterios. Când personal başvizirul Tutilă Unu mi-a dat ordin să plasez în pieptul statuii lui Marx un microfon, ca să înregistrăm ce vă spuneţi în timp ce eraţi închişi în subsolul teatrului, am înţeles că treaba e gravă şi că sunt pe drumul cel bun.

– Dumnezeule! Un microfon în...

– Da! În general, serviciile noastre de urmărire folosesc tehnicile electronice cele mai sofisticate pentru trei categorii de indivizi: străinii suspecţi (toţi străinii sunt suspecţi), ştabii în funcţii politice sau militare grele şi afaceriştii din comerţul exterior, valutar. Pentru aceştia nu ne zgârcim în a folosi aparatura cea mai scumpă. Pentru poporul de rând, ne mulţumim cu informatorii, turnătorii, provocatorii voluntari, din care, după trei decenii de înseminare ştiinţifică, avem la ora asta mai mult decât e necesar... Era normal ca, în clipa în care mi s-a ordonat să vă plasez un extrafin microfon, să-mi dau seama că nu e vorba de secrete legate de panificaţie sau de producţia de sucuri şi marmelade. Dosarul dumneavoastră penal e de-a dreptul penibil de inocent: omisiune de denunţ. Iar cel de cadre al soţiei dumneavoastră poate servi de model pentru o piesă de teatru cu titlul O eroină a muncii dezinteresate. Atunci ce rost avea să vi se acorde un scenariu atât de absurd ca atragerea şi închiderea în pivniţele teatrului şi înregistrarea convorbirii ce aţi avut-o acolo, lângă bustul evacuat!?... Am avut – şi aţi a avut noroc că marele vizir Tutilă, fiind grăbit să plece spre braţele calde ale doamnei Carmen Caftangiu, m-a lăsat singur în camera de ascultare de deasupra magaziei în cauză. Dimineaţa i-am spus başvizirului că, spre marele meu regret, din cauza unor pereţi şi conducte, înregistrarea nu a reuşit. Banda pe care le-am prezentat-o era un mârâit bruiat, nu se putea înţelege nimic. Banda cu înregistrarea curată a convorbirii dumneavoastră o am aici: o ştiu aproape pe dinafară. Nu vă pot spune cât de emoţionat am fost auzindu-vă şi ce sentimente aţi răscolit în mine.

– Domnule Winter, îi spusei îngrozit şi înfuriat de cele auzite, sper că nu ai de gând să mă şantajezi cu această bandă de

spionaj murdar?

Simţeam fizic un fel de lespede de piatră rece aşezându-se peste întreaga-mi memorie: vedeam ochii înlăcrimaţi ai Olimpiei, simţeam în nări mirosul de şobolani şi naftalină al acelei celule-capcană. Winter se uita la mine ca la o stafie, tremura, mi se

părea că e şi el gata să izbucnească în plâns sau în revoltă.

– Să stăm jos, domnule profesor. Să încercăm să rămânem calmi. Avem timp. De aici, cu maşina mea, într-o jumătate de oră vă depun direct în căruţa lui nea Vasile, care, sigur, vă aşteaptă. Cu el, într-o oră, puteţi fi sus, la casa Moşului. care vă aşteaptă şi el. Aş fi putut să mă spăl ca Pilat pe mâini şi să îmi văd nepăsător de meseria mea: am de mult convingerea că nu are nici un rost să lupt împotriva ignoranţei, înfumurării şi – iertaţi-mi tăria vorbelor – a stupizeniei dumneavoastră total anacronice şi naive. Dar, cum vă spuneam, eu însumi mă găsesc într-o înfundătură disperată, corneliană: dragoste sau datorie... În sfârşit, asta mă priveşte pe mine. Pe dumneavoastră vă implor să nu vă înfuriaţi: imaginaţi-vă că am chemat-o şi pe doamna Olimpia, ca martoră obiectivă, la această, să-i zicem, confesiune sau mărturisire a mea. O voi face cu inima grea – dar fără nici o urmă de resentiment sau dorinţă de răzbunare...

Am simţit lângă mine trupul cald şi blând al uneia din caprele noastre gazde. O mângâiai între corniţe, simţind cum mi se topesc umorile mâniei. Winter, răscolit şi stăpânindu-se cu greu, mesteca nervos în dinţi o coadă de măcriş, privea departe şi ofta; privea probabil departe ca să poată vedea adânc înapoi în timp.

– Domnule profesor, începu el cu un glas stins, uşor răguşit de emoţie sau de efortul de a se stăpâni, va trebui să ne întoarcem amândoi în Genopolisul anului 49: aş zice, la ultimele zile în care ne-am mai întâlnit, fiindcă Facultatea de Filosofie fusese desfiinţată, corpul profesoral vechi a fost dispersat, studenţii risipindu-se fiecare pe unde a putut. Lozinca era : Sauve qui peut! Politic, eram încă, în felul nostru idiot şi romantic, convinşi că, la viitoarele alegeri libere ce ne-au fost promise de aliaţii occidentali, se va vedea de partea cui este poporul... Credeam în loialitatea vorbelor despre democraţie, autodeterminare, drepturile omului etcetera. Domnul Harriman, întorcându-se de la Moscova, ne-a garantat respectarea drepturilor politice, îndemnându-ne să le cerem şi să le pretindem de la ruşii cu care

el căzuse de acord. Minţea. Ştia ce ne aşteaptă, dar spera că revolta de stradă a popoarelor va corecta orbirea şi laşitatea idioată a lui Roosevelt şi Churchill. Colegii noştri evrei, pe linia comunităţii lor, fuseseră prompt informaţi de confraţii lor din New York că ocupaţia rusă va dura cel puţin cincizeci de ani. Noi nu-i credeam, nu-i puteam crede. Eram după un război pe care-l câştigasem pe jumătate, lumea întreagă era împărţită în jumătăţi, Coreea, Germania, Berlinul,

Vietnamul, Europa etc... Nu ne puteam închipui că un asemenea provizorat
poate fi tolerat de foarte civilizaţii şi puternicii noştri protectori apuseni. Ne uitam la tancurile cu portretul lui Stalin, la lozincile ce apăruseră ca din altă lume, la forma primitivă şi barbară a marxismului în care cu toţii credeam, şi ne ziceam: „aşa ceva nu există!”. (Exact aşa a zis şi acel cioban care – uitându-se o zi întreabă la o girafă – a ajuns la concluzia că sau a băut, sau şi-a pierdut minţile.) Poporul de jos şi chiar şi cei mai informaţi dintre cărturari credeau stupid şi absurd în „venirea americanilor”. Americanii intrau în zodia Mc Carthy, francezii mai ales, dar şi englezii şi italienii, din frică sau vinovăţie, se descopereau a fi cu toţii leşinaţi de admiraţie nu faţă de cei care au debarcat în Normandia sau Sicilia, ci faţă de magica, salvamunda Armată Roşie... Englezii se dezmembrau, Churchill începuse să picteze şi să-şi scrie memoriile... La noi au fost inaugurate primele procese intentate vechilor orânduiri: partidelor istorice, bisericii catolice, presei tradiţionale. Legionarii au fost primiţi în partid.

– Dragă Winter, te implor, nu-mi face acum istoria acelor ani: crede-mă, am avut timpul necesar să mi-o recapitulez, nu o dată... Povestirea originilor e o boală mitologica, grecească. Toate nenorocirile lumii de jos se trag din încleştarea unor Titani: la noi, doi fraţi taie capul celui de-al treilea numai fiindcă e mai frumos şi mai mic. Apoi, ascund acest cap într-o purpură roşie şi încep împărţirea turmei... Misterele orfice, ca şi cele yaltice, încep cu o crimă comisă sus de tot, de către nişte zei egoişti şi ambiţioşi...

– Sunt neamţ, domnule profesor, şi nemţii de astăzi se întreabă cutremuraţi: „Cum a fost posibil un Hitler?”. Francezii se întreabă şi ei: „Cum a fost posibil un Pétain?”. Chinezii încep şi ei să se întrebe: „Cum a fost posibil un Mao?”. Numai ruşii, acasă la ei nu se vor întreba niciodată: „Cum a fost posibil un Stalin?” – fiindcă Stalin s-a identificat cu istoria lor, fiindcă Stalin este calitatea şi defectul lor maîtresse, fiindcă din Stalin nu există scăpare decât fie în victoria totală, fie în neantul sau apocalipsa sfârşitului de

lume... Şi tare mă tem că şi la noi va fi foarte greu să ne explicăm, într-o frumoasă zi de început de nouă epocă sau eră, „cum a fost posibil un Suleiman atât de total magnific!?”... Nu vă enervaţi, îmi fac încălzirea celulelor, nu mi-e deloc uşor să umblu la dosarul acesta şi tragic, şi ridicol, şi ireversibil...

– Winter, iubitule, ca vechi şi încercat puşcăriaş trebuie să neg acum ceea ce ţi-am spus ca profesor odinioară: istoria, dragul meu, o fac şi o scriu învingătorii cei mari: la ideile şi sintezele generale nu au dreptul decât tot marile popoare şi marile puteri,

iar întrebări grave nu sunt permise decât muribunzilor: şi, eventual, celor ca dumneata, care, de vei reuşi să treci „dincolo”, îţi vei putea scrie memoriile de om cinstit şi lucid. Noi doi, acum, dacă e posibil să fim practici şi oneşti, eu zic să ne arătăm reciproc rănile primite. Ale mele se văd, se ştiu – eu însumi, în întregime, sunt o rană deschisă şi nevindecabilă. Acum e rândul dumitale, Herr Winter, să-mi arăţi vreun ghips sau vreo vânătaie ascunsă... Winter se înveseli subit, se ridică şi se duse la maşină. Se întoarse cu o mapă de plastic. Albastră. O desfăcu şi, dintre multele hârtii de acolo, scoase câteva coli îngălbenite.

– Pe tatăl meu, îmi spuse, l-aţi cunoscut. Fiind un om de seamă în cadrul grupului etnic german, a fost printre puţinii care s-a ridicat şi a luptat împotriva fascizării saxonilor, împotriva înrolării tineretului nostru în Wermachtul german. Avea excelente relaţii cu şefii unor partide istorice, a reuşit să obţină ca tinerii care nu voiau să treacă în armata germană să fie reţinuţi – camuflaţi sub nume uşor schimbate – în cadrele de rezervă ale armatei locului. Aceşti saxoni au scăpat cu viaţă – fiindcă cei pe care hitleriştii i-au încorporat în ’43, instruindu-i în mare grabă, doar în trei luni, au pierit stupid în Serbia sau Polonia. Am avut două surori: cea mare, Helga, a fost deportată în Rusia în ianuarie 1945... Cea mică, Ursula, a scăpat atunci: e măritată în Köln şi e gazda nevestei şi a copiilor mei. Tata, imediat după terminarea războiului, a avut doi sau trei ani de reabilitare totală, pe baza atitudinii sale antihitleriste din timpul războiului. Pe baza aceasta am putut eu să mă înscriu la Facultatea de Filosofie din Genopolis, unde v-am audiat şi pe dumneavoastră, care eraţi, pe atunci, cel mai tânăr, dar şi cel mai bătăuş conferenţiar al acelor ani de cumpănă şi rinocerizare. Helga nu s-a întors din Rusia. Era cea mai deşteaptă din familie, ea a fost adevărata mea mamă. A rămas acolo, s-a măritat cu un fel de nacealnic rus, pe nume Serghei Hlebanov, s-a mutat în Urali, are cinci copii şi eu cred că, în felul ei, e fericită. Şi realizată. Ne-a scris că nu vrea să vină să ne vadă şi nici nu doreşte ca vreunul din noi să o caute în noua ei patrie. Adresa nu ne-a indicat-o... Când au început deportările în Bărăgan, am fost şi noi evacuaţi, deşi nu eram ţărani. Tata a murit acolo, după trei ani; dar, prin relaţiile

ce le mai avea, a reuşit să mă înscrie la Facultatea de Electronică a Politehnicii. Ursula, teribil de descurcăreaţă, a reuşit să scape de Bărăgan, s-a întors acasă, devenind, la optsprezece ani ai ei, linotipistă în tipografia noastră naţionalizată. Ea m-a menţinut la facultate vânzând noilor stăpâni covoarele, argintăria, tablourile şi cărţile din moştenirea părintească ce a scăpat de potop. S-a măritat cu un coleg al

meu, fiu de mare ştab – astfel a fost printre primii care au reuşit să „rămână” în Germania...Povestea aceasta seamănă cu toate poveştile neamului meu: fiecare familie este o tragedie, fiecare biografie în parte o rană necicatrizată. Foarte atent ascunsă şi negată.

– Îmi vine să râd, Winter. Ne-am întors în evul mediu timpuriu. Orice ţară şi orice popor care greşea fie faţă de Papă, fie faţă de împărat, era declarată expositio in praedam. Liberă de a fi prădată. Doar că prădătorii de azi erau şi ei nişte foşti prădaţi de ieri. Filosofia istoriei noastre de azi trebuie să înceapă cu analiza spectrală a instituţiei talciocului şi a consignaţiei. Ca filosofi de pe tuşă, noi doi, acum, suntem tot nişte valori de talcioc, nici dracu nu ne mai bagă în seamă: singura noastră mângâiere ar fi gândul acela sinistru că va sosi şi vremea când acest ocean de barbarie şi cruzime „ştiinţifică” îi va cuprinde şi pe politologii diagnosticieni de la Sorbona, Oxford sau Harvard...

Winter mă bătu protector pe umeri. Nu mai părea a fi fostul meu student.

– Domnule profesor Candid, îmi zise, am putea discuta la nesfârşit această problemă: dacă suntem victimele unei utopii, pionierii viitoarei ordini mondiale sau simpli martori într-un proces metafizic în care se judecă Istoria, prin crimele Omului către Omenire şi Lume. Nu vreau să ne asemănăm acelor diplomaţi ai perpetuu-absurdului care discută, timp de un deceniu, despre viitoarele discuţii la care se va hotărî forma mesei la care se vor aşeza cei ce vor începe discuţiile despre... M-aţi acuzat de trădare, mi-aţi spus verde în faţă că pentru un om ce a trecut printr-o facultate de filosofie cinstită nu există nici o scuză de a fi angajatul celei mai amorale instituţii din întreaga civilizaţie, capitalistă sau socialistă, din lume... Fără să vrem sau să dorim am ajuns să jucăm alături în această ciuleandră a dracului. Eu vin acum şi – jurând pe cei opt sute de ani de istorie şi civilizaţie ai neamului meu – vă spun, citându-vi-l pe Dostoievski: „Toţi suntem vinovaţi pentru totul!”.

– Nu înţeleg!

– Iată un act din mapa aceasta. Dar, înainte de a vi-l arăta, îmi voi permite să vă reamintesc ultima noastră întâlnire.

– O ţin minte. Am râs foarte mult. Dar nu mai ştiu de ce...

– Exact. Am să vă reamintesc eu de ce am râs atunci. Mi-aţi dat să bat la maşină un fel de scrisoare-pamflet adresată Seminarului de Matematici şi Fizică, condus administrativ de prietenul

dumneavoastră, psihologul Fronius. Ajuns decan. Istoria, domnule profesor, pentru

micile popoare sau

măruntele instituţii de cultură ale acestora, nu este decât o succesiune de înmormântări. Filosofia a înlăturat teologia cu ajutorul ştiinţelor: acum, matematicile, aliindu-se cu fizica, au eliminat vechea filosofie, înlocuind-o temporar cu ideologia. Aştept ca fizica să elimine matematicile şi politica să elimine ideologia – urmând ca tehnologia şi economiile politice să rămână stăpâne pe întreaga gândire teoretică.

– Deci – iartă-mă că nu pot fi atent la înmormântările ce mi le înşiri – ţi-am dat să baţi la maşină o scrisoare-pamflet către Fronius. Care, având un trecut cam verde şi cu diagonală, a trecut repede de partea învingătorilor, conform dictonului popular „Orice pătlăgea verde, după ce se coace, devine roşie şi abia după aceea începe să putrezească!". Ce s-a întâmplat cu acea scrisoare? Nu-mi mai aduc aminte.

– E normal: vă pregăteaţi să plecaţi în Munţii Apuseni: începuse agonia filosofiei...

– Am fost nevoit să accept un post de simplu profesor de istorie şi naturale la un mic gimnaziu dintr-un vechi orăşel minier, în timpul liber, am studiat la faţa locului istoria veşnicei noastre iobăgii...

– Când aţi revenit, ca profesor de liceu, în Genopolis, nu m-aţi mai găsit.

– Aşa este. Dar m-am interesat! Mi s-a spus că ai plecat definitiv spre sud. Sau în capitală, nu mai ţin minte... Aşadar, ce s-a întâmplat cu...?

– Am bătut la maşina mea de scris textul scrisorii dumneavoastră. Apoi m-am dus cu el la tovarăşul decan Fronius. L-a citit. A râs uşor, mânzeşte şi a căzut pe gânduri. M-a trimis cu scrisoarea la marele comisar al universităţii, celebrul Saul Apostol. Acesta nu a mai râs, mi-a luat adresa, datele şi a zis: „În sfârşit!". Peste o săptămână am fost arestat. Camera mi-a fost răvăşită: s-au găsit manuscrisul dumneavoastră, maşina mea de scris... Eu am mărturisit că sunt autorul acestui text, pe care l-am scris cu naiva intenţie de a-i face să râdă pe profesorii şi colegii de la Matematici. Am fost tuns, bătut straşnic şi pus să curăţ latrinele de la poliţie. Arestările în poporul de jos încă nu începuseră. După trei luni mi-au dat drumul, cu condiţia să părăsesc definitiv oraşul şi facultatea...

– Nu ai spus că eu sunt autorul acelui pamflet?

– Domnule profesor, înaintea dumneavoastră, am comis şi eu

„omisiunea mea de denunţ“. Eram fiul tatălui meu şi studentul dumneavoastră. Vă aduceţi aminte, vorbeaţi despre soarta popoarelor mici, ziceaţi, vă citez acum: „Fiii unor asemenea popoare trebuie să fie viteji în tinereţe, eroi la maturitate şi neapărat victime sau martiri la bătrâneţe! Fiii marilor

popoare au favoarea de a fi... exact invers...” Aveam, aşadar, ocazia de a fi viteaz. Am fost viteaz! Norocul meu că nu am fost luat prea în serios a constat şi în faptul că ugro-sciţii de atunci nu prea înţelegeau cele scrise: iar exemplarele pe care – din proprie iniţiativă -ca Luther, le-am afişat pe poarta cea mare a Universităţii au dispărut fără urmă... Iată, aici am manuscrisul dumneavoastră, pe care l-am păstrat ca pe o scumpă relicvă: iată şi copia făcută de mine la maşină: figurează şi azi în dosarul meu de cadre.

Luai coala galbenă, îmi scosei ochelarii de citit. Da!... Era scrisul meu din tinereţe, scrisul meu afurisit, neînfricat, impetuos...

– Să-l citim, îmi propuse zâmbind studentul Winter. Pe acea vreme am râs cu hohote de aceste ironice băşcălii academice. După treizeci şi ceva de ani s-ar putea ca ele să sune cu totul altfel...

Am început să citesc: întâi mai încet, apoi din ce în ce mai amuzat de textul acesta, de care uitasem cu desăvârşire. Caprele noastre – afabile gazde în acest luminiş plin de margarete şi cicoare albastră – îşi întrerupseră rumegatul paşnic şi ne ascultau cu o seriozitate uimită, din altă lume.

Iată cum suna manifestul meu de atunci:

Domnule Decan,

dorind să contribuim cu modestele noastre lumini filosofice (cuvântul „filosofice” era subliniat cu o linie neagră de doliu), vă trimitem alăturat câteva sugestii concrete spre a fi citite şi, eventual, analizate în plenul primului Seminar reunit al ştiinţelor pozitive, Matematica şi Fizica. Dat fiind faptul că tema acestui Seminar al ocupanţilor şi al fostei Facultăţi de Filosofie ar fi legarea teoriei de practică, propunerile noastre se înscriu perfect în această ordine de idei.

Iată deci ce sugerăm noi să fie introdus în planul dumneavoastră de perspectivă:

1. Realizarea unui tensiometru pentru stabilirea exactă a gradului de plictis, oboseală şi disperare.

2. Aparat pentru măsurarea uzurii unor noţiuni nobile.

3. Sistem de recondiţionare, cu mijloace locale, a unor idealuri compromise, falsificate sau ratate.

4. Punerea la punct a tehnologiei pentru realizarea sudurii intenţiilor de fapte şi a vorbelor de realitatea înconjurătoare.

5. Radioscopia publică a datelor statistice, a laudelor şi a promisiunilor.

6. Sistem de detectare a pierderilor de caracter

sau a scurgerilor inutile de conştiinţă.

7. Transformatorul agitaţiei vizuale în entuziasm ştiinţific, prin evitarea consumului de morală autohtonă, aceasta f ind materie-lingou ce intră în datoriile noastre de război.

8. Studiu privind forţa magnetică a fotoliilor rect-orale.

9. Calculul integral al raportului macrosocial dintre lichelism şi prostie.

10. Proiectarea unui telescop pentru fotografierea la distanţă a speranţelor.

11. Realizarea sintetică a unui cristal capabil să facă spectroscopia utopiilor.

12. Stabilirea, conform greutăţii specifice, a locului pe care îl ocupă minciuna în tabloul lui Mendeleev.

13. Aplicarea lui mv^2 în problema nepotismului.

14. Ionizarea (eventual marcarea atomică) a particulelor de vanitate şi egoism.

15. Sirenă publică automată pentru semnalarea furturilor în ştiinţă, cultură, economie etc...

16. Sistem de accelerare a procesului de putrezire a unor valori veşnice, reacţionare.

17. Cardiograma sincretică a ANIMEI poporului de jos.

18. Refrigerator atomic pentru combaterea

radiaţiilor noemice ale Cuvântului, ca Logos primar.

19. Analizor dinamic al dogmelor, ca forţe antagoniste, în lupta neantagonistă dintre ştiinţă şi religie.

20. Racordarea vitezei Fric i de la viteza sunetului la viteza Luminii.

21. Fotografierea cu raze X sau Y a conceptelor de divinitate şi libertate, în vederea demascării lor ca agenţi ai lagărului imperialist.

Etc...

În speranţa că modestele noastre sugestii vor contribui la praxis-ul revoluţiei tehnico-ştiinţifice, vă rugăm cu respect a le lua în considerare, amintindu-le şi în procesul-pur-verbal al seminarului. Colectivul de profesori de filosofie, rămas pe drumuri, se angajează oricând să vă vină în ajutor: ca simpli zilieri-umanişti, ca iobagi ai ideilor generale sau ca prizonieri în lagărul în care lumina vine de unde vine.

Un grup de tovarăşi.

Am izbucnit în râs. Şi eu, şi Winter. Am râs ca în purgatoriu, singurul loc unde râs-cu-plânsul nostru est-european poate funcţiona în voie. Prietenele noastre caprine ne priveau nedumerite: vexate chiar. Râsul nostru total părea a fi o notă falsă în armonia

rustică a crângurilor şi livezilor ce se aşterneau la picioarele noastre.

– Doamne, exclamai plin de încântare, cât de tineri eram! Nu ai impresia, dragă Winter, că aceste nevinovate băşcălii didactice, mutatis mutandis, pot fi actuale chiar şi azi, după trei decenii?

– Domnule profesor, nu cred şi nu mă interesează. Pentru noi, Istoria s-a terminat la Yalta: a înţepenit, a damblagit şi se pregăteşte de moarte prin scleroză în plăci Accidia. Nu mai sunt posibile mari răsturnări, mari evenimente: revoluţia înseamnă stare pe loc, evoluţia înseamnă involuţie, progresul nu ar fi decât starea uterină prin care ne pregătim pentru o nouă naştere, într-o şi mai nouă barbarie, civilizată, computerizată, mediocretinizată... Dar să lăsăm prostiile serioase, pentru noi doi aceste amintiri sunt un lux nepermis. După cum vedeţi, nu v-am denunţat. Am fost un tânăr viteaz, de nădejde şi onoare. Am suportat bătăile, tunsul, am curăţit latrinele gealaţilor cu conştiinţa curată că numai astfel voi putea rămâne curat... Nu am avut dreptate! Pentru bucata asta de hârtie, scrisă de dumneavoastră, dar ataşată pe vecie de dosarul meu, eu am ajuns, volens-nolens, acolo unde sunt şi astăzi...

– Nu înţeleg. Mi se pare absurd.

– Vă voi povesti. Cât se poate mai scurt. Fiind

exmatriculat din Facultatea de Filosofie, însemna, selbstverstandig, să nu mai pot fi admis în nici o altă facultate din republică. Tatăl meu era încă „cineva” în Cibinium, cu toate că sora mea Helga fusese deportată. Avea legături trainice şi vechi cu comunitatea evreiască din oraşul de jos, aşa că nu i-a fost prea greu să-mi obţină, în ultima clipă, nişte acte ce dovedeau că sunt evreu sadea. După cum poate ştiţi, din Silvania de sud, unde dominau autohtonii valahi şi saxonii cei mai bogaţi, nu a fost deportat nici un evreu. Mai mult decât atât: în timp ce din nordul ocupat de fascismul ugro-altaic au fost duşi la moarte peste două sute de mii de evrei, majoritatea cărturari şi comercianţi asimilaţi, la noi a fost pace şi linişte: în afară de „dezonoarea” de a nu fi admişi ca soldaţi spre a fi duşi astfel spre stepele morţii anonime, copiii evreilor au stat acasă, în biblioteci, au luat lecţii de pian, limbi străine, putând studia în voie marxism-leninismul. Astfel se explică faptul că, după răsăritul luminii de la răsărit, ei au putut constitui cea mai unitară şi mai serioasă rezervă de cadre de conducere: miniştri, comisari, directori generali, generali-directori, ideologi, poeţi şi dramaturgi ai noii ordini europene... Deci, tata mi-a procurat acte de evreu sărac, rabinul însuşi a intervenit, prin relaţiile sale, ca să fiu primit la Politehnică: fără trecut, fără

frica de a fi considerat neamţ.

– Perfect. Găsesc că tatăl tău a procedat foarte bine.

– El a murit într-un chip foarte trist, undeva, lângă o baltă a Istrului. Nu am putut veni la înmormântarea lui, puteam fi identificat... Ursula s-a îngrijit de toate. A murit apoi şi rabinul care-i era prieten, singurul care ar fi putut, la o adică, să-mi certifice identitatea. Ursula îmi trimitea regulat câte o mie de lei pe lună. Am obţinut şi bursă de merit. Am făcut carte serioasă. În ultimul an, am cunoscut-o pe soţia mea, Yolanda, nepoata domnului Sommer. Pe acea vreme, domnul Sommer era tovarăşul Sommer, un fel de director general peste toate tipografiile şi tipăriturile din paşalâc. Am iubit-o pe Yolanda, din dragoste m-am căsătorit cu ea. Nu a fost uşor, dar până la urmă familia ei mi-a iertat originea ariană, germană. M-am mutat în Isarlâk, zicându-mi: să începem o viaţă nouă, departe de saxoni şi de Siebenbürgen. Am primit un post excelent, la o fabrică de maşini electrice. M-am şi remarcat imediat. În timpul unei concentrări, am fost trecut, pe nesimţite, la o centrală radar a armatei. De aici, într-o frumoasă zi, m-am pomenit „detaşat” la un serviciu special: să execut nişte instalaţii noi, ultrasecrete. Am executat. Yolanda era gravidă, unchii şi protectorii mei nu mai erau ştabi. Dinspre Urali bătea acum un discret crivăţ antisemit. O generaţie nouă, autohtonă, de foşti ţărani, acum activişti fălcoşi, pătraţi şi încuiaţi, îşi cereau dreptul la numerus clausus. După trei luni de „detaşare”, am cerut să mă întorc la uzina mea de bază. Devenisem, conştient şi sigur de ceea ce, înainte, bănuisem doar: că lucram în serviciul temutei noastre agii. Mi s-a spus: să stau liniştit, cererea mea de reîntoarcere nu poate fi aprobată. De ce? am întrebat eu. Deţineţi acum grave secrete de stat, mi s-a răspuns. Am făcut un scandal de pomină, am mers în audienţa, am scris memorii: nici un răspuns. Atunci – de acord cu soţia mea, care, între timp, îmi născuse fiul mult dorit – am refuzat să mai lucrez. M-au lăsat, m-au lăsat, dar, într-o zi, când am ţipat cât am putut pe acele coridoare ale subsolului electronic, doi gealaţi surdomuţi mi-au administrat o foarte „ştiinţifică” bătaie. Fără să-mi rupă vreun os, fără să-mi atingă grav vreun organ important, m-au făcut – cum se zice în limbaj profesionist – „tocană de iepure cu măsline”. Am zăcut la infirmerie câteva zile. Câteva foarte grele zile...

– Groaznic, dragă Winter!

– Trebuia să-mi spuneţi aşa: „şi tu, fiul meu...?” Acum, vă rog să fiţi atent. A

patra sau a cincea zi (în care fusesem lăsat să mă fezandez în suc propriu,

tamponându-mi cu apă de plumb vânătăile câştigate), se prezentară la mine trei grade înalte, în uniforme de „berze albastre”. Plus un procuror în civil. Calmi, ca şi când nimic nu s-ar fi întâmplat, fără nici o mânie sau precipitare, mi s-au arătat, pe rând, mai multe declaraţii: a sorei mele Ursula, ale celor doi unchi Sommer, a celui mai credincios al meu coleg de facultate. Am refuzat să le citesc declaraţiile, strigând: „am declarat, înainte de a-mi depune dosarul de primire în partid, toate aceste amănunte: că sunt saxon, că am fost dat afară din Facultatea de Filosofie din cauza unui pamflet, că mi-am făcut acte de evreu sărac...” Coloneii continuau să-mi zâmbească cu dragoste. „Secretarul facultăţii, mi-a spus unul din ei, poate fi convins oricând să ne dea o declaraţie că nu a ştiut nimic, că a fost indus în eroare”. „Dar, am ţipat eu, ce urmăriţi cu această brutală forţare a mea? Tata a fost un antifascist cunoscut, eu am fost un antistalinist cinstit, nu am ce căuta în această instituţie, pe care o consider şi fascistă, şi stalinistă!”.

Winter tăcu. Era aprins la faţă, simţeam cât de dureroase şi încă vii sunt aceste aduceri aminte. Când scapi din Sodoma sau Gomora, nu ai voie să te uiţi înapoi, nu e bine să-ţi reaminteşti. Era linişte în jurul nostru, aerul de primăvăratică amiază vibra duios; simţeam în nări mirosul reavăn al pământului cald, aroma ierburilor grase, boarea zăpezilor din munţii albaştri, îndepărtaţi. Industria poluează Spaţiul curăţiei noastre, istoria murdăreşte Timpul ce ni s-a repartizat la naştere, prin Providenţă. Spaţiul e îndurerat. Timpul poate fi bolnav de cancer sau sifilis. Nu ştiu care din aceste două dimensiuni ale lumii suferă mai mult, mai jalnic, mai fără de speranţă...

Winter ofta, continuând să-şi răsfoiască dosarul său albastru.

– Îmi este greu să continuu, îmi spuse. Domnule profesor, eram foarte speriat îmi dădeam seama că ei sunt pregătiţi prin ceea ce ştiu, iar eu eram vinovat prin ceea ce nu ştiam şi ascundeam, neştiind ce ştiu ei. Eterna poveste: orice anchetă începe cu o bătaie şi sfârşeşte cu o anamneză totală. M-au lăsat să-i blestem, să mă lepăd de ei. Nu le păsa,

nu păreau deloc jigniţi sau mâniaţi. Din contră. Unul din ei – probabil comandantul secţiei – mă servi cu un pahar cu apă şi o ţigară. Apoi, râzând cu toţii, îmi puseră în faţă... ce credeţi? O declaraţie a dumneavoastră!

– A mea? Imposibil, în anii aceia eu eram în al doilea cincinal de detenţie politică...

– Şi totuşi... Era vorba de un memoriu sau o declaraţie prin care dumneavoastră, deţinut, condamnat la zece ani pentru agitaţie şi defăimare, scriaţi, cum manu propria, de undeva dintr-un lagăr

de muncă, direct către procurorul general al paşalâkului nostru liber.
Declaraţi solemn că, în infirmeria de febră tifoidă din lagăr, a murit în braţele dumneavoastră un deţinut arestat şi condamnat în 1949. Fiindcă scrisese şi publicase vreo zece articole semnate N. Paloş în cotidianul ţărănist, reacţionar, „Patria“, din Genopolis. Dumneavoastră declaraţi că acele articole au fost scrise de dumneavoastră şi că pseudonimul N. Paloş l-aţi ales la întâmplare, din prudenţă şi pedanterie gazetărească. Presa, ziceaţi dumneavoastră, trebuie să fie un paloş, dar nu unul care taie. Deci un Nepaloş. Mai spuneaţi acolo că, din păcate, redactorii acelui nenorocit, ultim ziar de opoziţie, au murit cu toţii prin lagăre – dar că, acum vă citez exact, „studentul meu Marcus Winter poate dovedi oricând că nu învăţătorul Nicula Paloş este autorul acelor articole”; deoarece, pe acea vreme, el, studentul Winter Marcus, vă servea de dactilograf şi curier pentru aceste nenorocite articole. Cereaţi reabilitarea nevinovatului Nicula Paloş şi judecarea dumneavoastră...

Părea că cerul se dărâmă peste capul meu.

– Dumnezeule, exclamai, aşa este...

– Iată aici, domnule profesor Deziderius Candid, alias N. Paloş, copia declaraţiei dumneavoastră olografe. Figurează atât în dosarul dumneavoastră penal, cât şi în cel de cadre al meu. De mâine va figura şi în dosarul soţiei dumneavoastră, vă asigur. Mai aflaţi că, în graba şi grămada arestărilor din anii ’50, ca să fie sigure, organele de atunci au arestat nu un singur N. Paloş, ci vreo trei sau patru: Nicolae, Nichifor, Năstase – nu se mai ştie... Cazul în sine era închis, clasat. Declaraţia dumneavoastră nu era decât o stupidă şi cretină râcâire a fundului unui cazan ars şi aruncat la gunoi... Colonelul care mă ancheta mi-a spus-o cu toată franchețea: „Neamule, nu ne interesează Facultatea ta de Filosofie, nici faptul că eşti jidan sau saxon: dar avem nevoie de tine aici, fiindcă în treaba asta a noastră nu putem amesteca pe unul dintre ai noştri. Ne trebuie un neamţ cinstit, priceput, fără vicii, fără ambiţii sau putere politică specială. Nu putem angaja pe

vreunul din tribul nostru: ori ne vinde, ori se vinde. Ne trebuie aşadar, un neamţ fără rude sau obligaţii, fără mamă, fără tată, fără neamuri sau trecut în acest Isarlâk alutan. Acum, chiar că nu mai avem de ales: dacă dăm drumul memoriului acestui nebun şi idiot profesor-deţinut, e limpede că pe el trebuie să-l ucidem, fiind martorul în viaţă al unei grave erori judiciare a noastre, iar pe tine, dragă Winter, trebuie să te izolăm, fără proces, pe toată viaţa... Dar, dacă accepţi să lucrezi în continuare pentru noi, ca inginer civil, colaborator extern de

specialitate, anulăm idioţenia aceasta, uităm de acel profesor al tău, uităm şi de toţi Paloşii ce au căzut în această cursă de şoareci...

Winter îmi puse în palme copia memoriului meu. Se ridică şi se duse la maşina lui. Umplu ras două pahare de plastic: unul mi-l întinse mie, cu celălalt se retrase mai încolo, spre şanţul şoselei. Rămăsei singur, cu votca şi amintirile mele... Care nu iartă. Cu stafiile trecutului meu. Winter avusese dreptate spunându-mi: „Nimeni nu e nevinovat: toţi suntem vinovaţi pentru totul!”.

M-am dus lângă el. Privind în pământ, mângâind capul cornutei ce mă urma ca o umbră, începui să depăn mărturisirea păcatului meu de moarte. A păcatului despre care nu-i vorbisem nici sorei mele, nici Olimpiei. Doar în rugăciunile mele de taină îl aminteam, în speranţa că duhul părinţilor mei curaţi şi buni vor interveni în ceruri pentru a se şterge din cazierul conştiinţei mele acest păcat pe care l-am comis fără de voia mea, fără ştiinţă sau intenţie.

– Frate Winter, va trebui să suporţi confesiunea mea de durere şi groază. Omul acela, Nicula Paloş, a murit într-adevăr în braţele mele. Fusesem internat în acea infirmerie ca să mor: eram distrofic în ultimul grad, făcusem şi febră. Ca într-un coşmar, îmi aduc totuşi aminte de tot ce mi s-a întâmplat acolo. Un coleg al meu, poet, tuberculos în finish, mi-a spus într-o seară: „Este aici şi un ziarist din Genopolisul tău: îşi ştie pe dinafară toate articolele pentru care a fost arestat şi pe care le-a publicat în „Patria“, în 1946. Are doisprezece ani de puşcărie făcuţi, ar mai avea trei ani până la expirarea pedepsei...” Aşa am ajuns în camera mortuară a acelei infirmerii de lagăr. Pe jos foiau şoarecii de câmp, pe sus se vedea acoperişul de stuf al barăcii. M-am aranjat să dorm în pat cu el. Era foarte slăbit, foarte îmbătrânit, îl văd şi acum în faţa ochilor: fără dinţi, fără degetele de la o mână, cu faţa şi gâtul pline de nişte bube ce puroiau. Cu greu mai reuşeam să-i vâr pe gât câteva linguri de arpacaş sau paste fierte... Nu am putut afla nimic despre familia lui, despre satul sau oraşul din care se trăgea. Nimic. De câte ori îşi revenea din halucinaţiile de febră, se comporta lucid şi clar: pentru o oră-două îmi recita fragmente întregi din articolele mele. Răsunau ridicol în baraca aceea de muribunzi, răsunau tragic în conştiinţa şi memoria mea. Ca un martir în delir, de fiecare dată ne declara strigând: „Aceste articole sunt opera mea. Nimeni în ţara asta nu a scris mai curajos şi mai drept decât mine, nimeni nu a pătimit pentru

scrisul său, ca mine... Mor, dar mor cu mândria că nu

am trăit degeaba!...”[1] Şi continua să recite ore întregi din acele articole. Nu-şi mai amintea nimic din viaţa lui, orice îl întrebam, el numai şi numai de articolele sale putea să-mi povestească. Bănuiesc că, în timpul crud al unor anchete din acei ani „de reeducare”, tânărul învăţător Nicula Paloş fusese obligat nu numai să recunoască faptul că este autorul lor, dar să le şi înveţe pe dinafară. Pe urmă, soarta lui identificându-se cu aceste articole ale vitejiei sale politice, încet-încet, au devenit realmente ale lui, el asumându-şi în întregime şi conţinutul lor. De fapt, el era autorul adevărat: a scris aceste articole pe cruce, cu sângele lui, nu?... A murit după o săptămână sau două. Cu mare greutate şi înfruntând dispreţul colegilor mei de suferinţă, am cerut să merg voluntar să-l îngrop. Eram trei ciocli: am învelit patru cadavre în rogojini pe care le-am legat cu sârmă, ca pe nişte baloturi. Capetele şi picioarele morţilor rămăseseră în afară. Cu căruţa bucătăriei, însoţiţi de doi pistolari din pază şi de un sergent albastru neînarmat, după stingere, am plecat spre baltă. Am mers vreo două ore. Nu pot să uit culoarea cerului din noaptea aceea: vânăt-indigo, cu câţiva nori mai negri străluminaţi de o lună ce nu se arăta. Căruţa înainta cu greu, roţile se înfundau în nisipul umed. Împingeam din spate. Capul sărmanului N. Paloş era lângă umărul meu. Puteam să mângâi craniul său de ocnaş, să-i sărut fruntea de victimă-martir. Părea senin, mi se părea fericit, împăcat. Nobil. Curat. Mântuit... Am ajuns la acel aşa-zis cimitir. Un simplu luminiş nisipos, acoperit de bălării. Luna răsărise. Puturăm astfel să zărim vreo treizeci-patruzeci de beţe de lemn pe care erau înscrise, cu creion chimic, nişte numere matricole. Am săpat o groapă. După un metru am dat de apă. Am mai săpat şi în apă cât am putut. Mi s-a făcut rău: am lăsat

[1] Autorul ţine să precizeze că toate amănuntele legate de puşcărie, mină sau război, din această carte de confesiuni sunt absolut autentice. De pildă, cazul N. Paloş. Acesta a murit într-adevăr în braţele sale, în primăvara anului 1960, în lagărul din Salcia.

ca ceilalţi confraţi ai mei de muncă voluntară (acei deţinuţi politici ce acceptă să execute asemenea înhumări, ce revin de obicei deţinuţilor de drept comun, au dreptul dimineaţa, la întoarcere, la un foarte preţios „turtoi” suplimentar) să îndeplinească restul. Baloturile rotunde de rogojini fură azvârlite în apa din fundul gropii comune. Aud şi acum clipocitul mâlos al acestei ape pline de nisip, lipitori şi alge. Apoi, cu lopeţile noastre, foarte repede, acoperirăm groapa, bătucind pământul. Sergentul înfipse la

capătul acestui mormânt un singur ţăruş: pe care erau patru numere matricole
de mărimea miilor sau zecilor de mii. Nu aveam cum citi şi ghici care era numărul ce corespundea fiinţei victimei mele. Nici nu are vreo importanţă, nu-i aşa? După cum arătau scorburile sălciilor din apropierea acestui ţintirim de tip nou, îmi dădeam seama că Istrul, aici, se revarsă în fiecare primăvară, ştergând cuminte orice urmă, orice nume sau număr...

– Nu trebuia nicicum să daţi declaraţia asta nenorocită: ce rost avea? Nici nu mai eraţi autorul acelor articole: pe cine voiaţi să reabilitaţi?

– Nu am decât scuza că am făcut-o în urma unei cumplite crize de conştiinţă. Dacă nu scriam acel memoriu – îmi spuneau acei doi sau trei prieteni de suflet cărora le povestisem aventura mea din infirmerie –, ar fi trebuit să mă sinucid. Făcându-mi harakiri în faţa comandantului lagărului sau dându-mi foc cumva într-o zi de mare sărbătoare politică... În noaptea aceea în care l-am înmormântat pe acest sublim gazetar al neamului meu, mi-am dat seama de un lucru: sunt şi rămân ale noastre numai operele şi faptele pentru care murim. Numai ţara pentru care murim e ţara noastră, numai onoarea pentru care murim este onoarea noastră...

Mă înmuiasem tot, îmi dăduseră lacrimile.

– Nu trebuie să plângeţi, domnule profesor. Fiecare din noi am plătit. Şi vom plăti. Dând Cezarului ce este al lui Dumnezeu, supravieţuind prin subexistenţă, făcându-ne frate cu dracul nu ca să trecem puntea, ci numai şi numai ca să putem spera că mai există cuvântul Punte. Să nu credeţi că v-am citit aceste acte din dosarul nostru comun cu intenţia de a vă umili sau acuza. Doamne fereşte! Suntem în aceeaşi barcă, găurită şi putredă, va trebui să ne ajutăm să ne salvăm reciproc măcar ceva din sufletele noastre.

– Ştiu. Te voi asculta cu atenţie, voi face tot ce-mi ceri. Dar aş dori, pentru împlinirea acestui ceas greu, să-mi dai voie să-ţi povestesc ceea ce îi povestesc şi scumpei mele soţii ori de câte ori, bând eu din votca lacrimilor mele neuitabile, evitând să amintesc numele lui N. Paloş, fac totuşi un fel de mea culpa, mea maxima culpa. Fiindcă în lumea noastră de aici absolut totul se plăteşte, dar în valută „de dincolo”... Paloş al nostru a murit în primăvara anului de exterminare 1960. În vara ce a urmat, am lucrat la digul morţii,

în condiţii de felahi egipteni. Dar soarele a fost bun, hrana s-a mai înviorat, în toamnă, cei tineri eram oarecum refăcuţi fizic. Am fost duşi, în loturi de câte o mie cinci sute de deţinuţi, în bacuri, sub pavilion francez, la tăiat de stuf în delta sălbatică a Istrului. Am călătorit câteva zile, în condiţii de iad, claie-grămadă.

O scară verticală ne lega de chepengul de sus. Am ajuns, în plin crivăţ şi ger,
la una din nenumăratele insule acoperite cât vedeai cu ochii de trestii galbene, groase cât degetul cel mare şi înalte de peste patru sau cinci metri... Acolo, pe gheaţă, încălţaţi în opinci făcute din anvelope vechi, legate cu sârmă, înfofoliţi în cârpe, înarmaţi cu tarpane (nişte seceri cu coada de aproape un metru), tăiam trestia, o legam în snopi grei, pe care îi duceam pe umeri, uneori, şi până la un kilometru distanţă, prin miriştea desfundată şi tăioasă ca sticla, până la grindul unde un nacealnic lipovean şi un sergent urgisit de soartă ne numărau şi ne calculau norma pe ziua respectivă. Opt snopi de fiecare deţinut, de tăiat, legat şi cărat la grind. Imposibil de realizat: la fiecare cinci tăietori, unul, în urma lor, lega snopii. Trebuia să fie foarte puternic şi abil, să execute această legătură în aşa fel, încât snopul luat pe umăr, ţinut în echilibru cu tarpanul, dar cu pămătuful spicelor plutind în mocirla sau gheaţa spartă a miriştii, să nu se desfacă pe drum. Mâncam doar dimineaţa, pe întuneric, în cală, jos – şi seara, tot acolo şi tot pe întuneric. Pereţii bacului şiroiau de umezeală, mirosea a rugină, mâl, tineta unică era mereu ocupată de cei care aveau diaree. Deveniserăm nişte fiare. De la 5 decembrie până la 15 martie – atâta durează sezonul la tăiat – nimeni nu s-a spălat, nimeni nu s-a bărbierit.

Eram opt brigăzi în fiecare bac, deci cam patru sau cinci sute de deţinuţi, dormind în cele trei cale ale acestui şlep de grâne de pe vremea împăratului Franz-Joseph. În fiecare seară, după numărătoare, câte trei de fiecare brigadă eram bătuţi la cur de miliţienii din pază. Pentru norma neîndeplinită. Te culcai cu gâtul pe pragul barăcii lor de pe covertă, tu îţi scoteai pantalonii, izmenele, ei, cu o vargă de fier elastic sau cu capătul centurii cu cataramă, îţi dădeau la fund cele zece, cincisprezece sau douăzeci şi cinci de lovituri „reglementare”. Nu le puteai număra, după a cincea lovitură, totul devine o durere continuă a întregului trup, nu mai simţi când izbeşte cureaua. Uneori aveai voie să ţipi, alteori nu: ţipătul era un favor, depindea de bunăvoinţa din acea seară a călăului tău... Desigur, am stabilit mai târziu, toate aceste frumoase etape ale luptei de clasă se întâmplau în anul în care delegaţii patriei noastre dragi, la ONU, protestau energic împotriva folosirii muncii forţate în unele ţări neocolonialiste. Nemţii ridicau zidul Berlinului, iar domnii filosofi de la Paris li se închinau lui Ilya Ehrenburg şi Şolohov... Iartă-mă, iar m-am rătăcit: paranteza e un blestem al generaţiei mele, mereu şi mereu rătăcim în acest sinistru labirint care e Istoria şi în care, cu spatele înainte, dezarmaţi şi

subnutriţi, înaintăm spre minotaur, fără să știm când şi unde îl

vom întâlni, cum îi vom cere iertare, lingându-l în fund, cum şi unde ne vom reîntoarce după aceea. Fiindcă Ariadna a dispărut, firul ei nu mai există: trăim, vorba poetului mort de beat, într-un ev aprins, întregul nostru trecut e concentrat în ziua de azi – şi chiar această zi de azi nu este decât frica şi groaza de ziua de mâine. Când, sigur, va fi mult mai rău... Nimerisem acolo, în patul trei de sus, împreună cu un şvab, pe nume Johannes Schmidt. Avea circa douăzeci şi şapte de ani, era foarte puternic, foarte tăcut, funcţiona ca o maşină. Fusese arestat când avea cincisprezece sau şaisprezece ani, ca elev; apucase mina de plumb, canalul morţii, câteva reeducări bestiale. Trebuia să dorm în pat cu el. Am simţit din prima zi că mă urăşte. Toate încercările mele de a-i vorbi, de a-l apropia eşuară, îmi dădea brânci de sus, cădeam printre paturi ca un sac de bostani, îmi arunca obielele puse la uscat, scuipa peste turtoiul meu. Urlam la el, îl blestemam, degeaba. Brigadierul – şeful... de salon", îl chema tot Tutilă, fusese ofiţer deblocat, pâinea lui Dumnezeu, lui îi datorez, faptul că am scăpat cu viaţă în iarna aceea de stuf mortal – nu voia şi nu putea să intervină: îl cunoştea pe Schmidt din alte lagăre, zicea: „Aţi avut ghinion, aşa e el, puşcăria l-a sălbăticii, are să-i treacă !". Dar după o săptămână sau două am simţit că sunt în pericol: eram şi eu după destui ani de grea detenţie ca să nu ştiu că, dacă un camarad de celulă sau baracă vrea să te ucidă, te poate ucide uşor, fără să i se poată imputa ceva. Mori de foame, de frig sau de epuizare... Într-o seară îmi pusesem gamela cu terci şi marmeladă sus, pe partea mea de pat. Eu îmi scoteam opincile, obielele, ciuleii: cu grijă, pe rând, ca să le pun să se usuce, cât de cât, să le pot găsi dimineaţa, pe bâjbâite... Schmidt – care funcţiona ca un ceasornic, chiar şi aici – era de mult descălţat, întins pe pat. De acolo, sub ochii tuturor celor din jur (eram ca furnicile într-un furnicar), îmi întoarse gamela cu mâncare în cap... Se făcu tăcere. Am crezut că explodez de mânie, sângele mi se urcă la cap. L-am tras de picioare în jos. Urlam tot ce-mi ieşea pe gură: „Neamţ cretin, fascist ordinar, fiară rasistă, nu mă mir că aţi pierdut războiul!"... Nu am apucat să dau în el decât o singură dată. Faţă de forţa şi tinereţea lui, eram un simplu vierme biped. Schmidt – fără să strige, fără să scoată un singur cuvânt, cu o faţă pe care nu tremura nici un muşchi, cu nişte ochi albaştri, reci, de parcă ar fi fost din sticlă – m-a bătut de m-a rupt. M-a bătut cu pumnii, reglementar, ca într-un meci de box – dar m-a bătut atât de rău, încât am rămas, plin de sânge, întins pe jos. Nimeni nu a îndrăznit să vină în ajutorul meu. Cineva, mai târziu, mi-a adus o pătură şi o cană cu

apă. Am dormit pe fierul duşumelei, pe paiele pline de noroi ale calei trei.
Dimineaţa, din milă, brigadierul Tutilă m-a repartizat la curăţat de cartofi. Seara, am fost mutat departe de duşmanul meu, în alt pat: lângă un tânăr arhitect care voise să se călugărească, se şi dusese la Rarău, dar acolo... În sfârşit, au trecut aşa câteva săptămâni. Inteligenţa şi bunătatea mea funcţionau normal, începusem să fiu cunoscut şi recunoscut în jurul meu. Într-o seară, având eu o criză de lacrimi, am povestit celor din jurul meu cum l-am omorât, fără să ştiu, pe învăţătorul Nicula Paloş. Era o poveste ca toate poveştile, era cazul meu, cei din jur m-au ascultat cu respect şi în mare tăcere... Cred că era o zi de odihnă, poate chiar seara de revelion, nu mai ţin minte. Când mi-am terminat mărturisirea, rostindu-mi apoi tare una din rugăciunile de iertare, a venit la mine Johannes Schmidt. Mi-a dat turtoiul lui – ceea ce însemna maximul de dar ce exista în acea sublume a noastră. Apoi mi-a zis aşa: „Nu vă cer iertare, fiindcă nu are rost. V-am urât de moarte şi v-am bătut din răzbunare, numai şi numai fiindcă am auzit pe aici că unii vă strigau «domnule profesor». Da. Aflaţi că eu am fost elev, în Timişoara. Aveam paisprezece ani. Un diriginte al nostru – în care noi credeam ca în Dumnezeu – ne-a organizat, în cadrul Hitlerjugend-ului din liceul nostru german, în echipe de luptă şi sabotaj. Ruşii înaintau, nemţii se pregăteau pentru un fel de război de gherilă. Ne-a învăţat să tăiem cabluri de telefon, să aruncăm în aer linii de cale ferată. Dar războiul a trecut peste noi ca un tăvălug. Eram copil, uitasem de acel diriginte erou. În 1947, ne-a convocat pe ascuns. Să ne comunice ceva important. Ne-am adunat în pivniţa liceului. Eram acum în clasa a opta, deci aveam aproape şaisprezece ani. Acolo, în locul idolului nostru, dirigintele politic, a sosit miliţia. Am fost arestaţi. După şase luni, ni s-a făcut un fel de proces public, în sala de festivităţi a liceului. Colegii liberi scandau în cor: «Moarte lor, moarte lor, moarte trădătorilor!». Ca unic martor al acuzării a apărut el, profesorul nostru. Ne-a demascat, cerând pentru noi pedepse exemplare. De atunci au trecut doisprezece ani. Am auzit că acest profesor de literatură a ajuns director, inspector: scrie şi poezii, fotografia lui a apărut în ziare. Din clasa mea de treizeci şi cinci de elevi, am supravieţuit doar cinci sau şase. Eu mai am trei ani şi-mi termin condamnarea...”

Tăcui. Winter privea în pământ. Nu făcuse puşcărie, îl simţeam totuşi vibrând pe lungimea mea de undă.

– Domnule profesor, îmi spuse cu voce sugrumată şi joasă, se vede că ne apropiem de judecata de apoi: ne povestim păcatele. Acum ascultaţi şi o addenda la

propria-mi autobiografie. Pe care am evitat să v-o spun... Când au fost ridicaţi tinerii saxoni spre a fi deportaţi în Rusia – asta s-a întâmplat la începutul lunii ianuarie în 1945 – am fost şi eu ridicat împreună cu Helga. Ursula nu împlinise paisprezece ani, ea fusese cruţată. Tata, disperat, a reuşit să convingă pe nu ştiu cine din gară să mă scape. În timp ce trenul nostru de robie era gata de plecare, cineva a deschis uşa bou-vagonului în care eram înghesuiţi, strigându-mă pe nume. Am ieşit, un impiegat în uniformă de ceferist mi-a spus să fug cât pot, printre linii. Aşa am scăpat eu de deportare. Făcându-se însă o nouă numărătoare – fiindcă cei din vagonul meu au început să strige, primii, isteric: „Fuge, a evadat!” – comandantul rus al transportului a prins pe peronul gării un elev de liceu rătăcit pe acolo. Fiu de feroviar, îl chema Marcu, la fel ca pe mine, Marcu Aurelian. A fost vârât în vagonul meu. Îi cunosc povestea, în lagărul din Ucraina a stat un an, după care a vrut să evadeze. A fost prins şi mutat între deţinuţii sovietici. A mai încercat de două ori să evadeze: a fost de fiecare dată prins şi, până la urmă, adunase o condamnare politică de douăzeci şi cinci de ani. A scăpat după congresul lui Hruşciov, fiind graţiat. Putea să rămână în ţara lui de adopţiune, aşa cum a rămas Helga. Avea acum douăzeci şi opt de ani, făcuse treisprezece ani de lagăr greu, lângă Cercul Polar, voia să revină în patria natală. A revenit. Aici, fără să-şi poată vedea părinţii, a fost arestat chiar la graniţă şi condamnat la încă opt ani. A scăpat abia în 1964. La treizeci şi cinci de ani, după nouăsprezece ani de puşcărie... A emigrat în R.F.G. Sora mea a dat de urma lui. Visul meu este să-l pot găsi, să îngenunchez ruseşte în faţa lui şi să...

– N-are nici un rost, Winter: fiecare om cu crucea lui. Ifigenia trebuie sacrificată fiindcă Elena e curvă şi Menelau un dobitoc încornorat. Zeii au fost totdeauna de partea războinicilor. Crima e parte integrantă din fiziologia istoriei.

– Aşa este. Probabil. Uneori mă gândesc: dacă poeţii care refuză să scrie poezii patriotice sau partinice nu trebuie să le fie recunoscători celor care acceptă să scrie aşa ceva, nu? Fiindcă cineva trebuie să le scrie. Oamenii cu conştiinţa curată sunt paraziţii sociali şi morali ai turnătorilor şi lichelelor ce fac treaba asta, fără de care societatea noastră nu funcţionează. Nu cumva albeaţa îngerilor din ceruri se bazează pe întunericul şi murdăria celor din iad? Cumnatul meu poate face fizică electronică fiindcă eu, aici, îi ţin spatele. Dar acestea sunt paranteze stupide, inutile şi de margine. Mai important ar fi să adaug la povestea

elevului Marcu Aurelian încă un mic amănunt: venise în gară să-i aducă de mâncare tatălui

său, care era impiegat. Exact impiegatul care m-a făcut scăpat din vagon. Asta am aflat-o mai târziu: tata, înainte de a muri, acolo, în Bărăgan, i-a mărturisit-o sorii mele, Ursula... Dar şi sora asta a mea are o poveste...

– Winter, soţia mea, când ne permitem luxul de a visa la viitor – un viitor mai puţin luminos, dar mai plin de adevăruri şi omenie –, crede că va trebui să-l începem cu şapte ani slabi, în care toată lumea să-şi povestească totul despre sine. Nu unii altora – fiindcă aşa ceva nu mai e posibil niciodată de-acum încolo –, ci să povestim singuri văzduhului, norilor, păsărilor călătoare. Olimpia mea, având ea nişte rădăcini sfinte în arhimagia acestui pământ, e ferm convinsă că nici o poveste de durere sau caznă nu piere. Undele hertziene sunt arhipline de emisiunile tuturor puternicilor acestei lumi: nu se poate, îmi spune Olimpia, nu se poate ca pentru sufletele celor mulţi şi obidiţi să nu fie rezervată în eter o undă sfântă pe care, ca într-un limb al memoriei celor anonimi, să nu se păstreze nesfârşitele, măruntele, dar cutremurătoarele lor mărturisiri de păcat sau pocăinţă... De altfel, tot de la ea ştiu, pe aici, pe acest colţ de pământ, având cea mai mare cantitate de ticăloşie şi neruşinare pe cap de locuitor, a înfrunzit şi înflorit o ciudată credinţă: tot mai mulţi oameni – chiar şi din cei cu formaţie materialist-ştiinţifică – încep să se convingă, să creadă că între cuvinte şi păduri, între păcate şi vite există o legătură ascunsă: inundaţiile şi cutremurele sunt cauzate în primul rând de miliardele de minciuni şi idioţii, de falsuri şi trâmbiţări ce poluează mai rău ca ploile acide. Laudele şi bestialităţile se adună ca norii, aplauzele şi uralele fac să tremure coaja de ou pe care trăim... Ne întoarcem, dragă colega, la presocratici: pământul e un organism viu, un organism sensibil şi inteligent: legea sa sunt dragostea, echilibrul şi bunul-simţ: cine încalcă legile sale morale, logice sau gramaticale stârneşte mânia cerului şi răzbunările din adâncuri... De ce crezi că s-au ataşat aceste două capre de noi? Simt „câmpul” de Adevăr şi Suferinţe ce s-a creat în jurul nostru. Uită-te la frunze, la păsări, la norii aceia: ne ascultă, ne înţeleg, ne leagănă. Eu îmi închipui Iadul ca un loc unde se tace, unde e interzis să povesteşti, să-ţi aduci aminte. Pentru mine şi Olimpia mea, Raiul de după judecată nu poate fi decât un loc unde, în pace şi curăţie, ne vom putea depăna istoriile măruntelor noastre deşertăciuni. Cartea asta arabă, 1001 de nopţi, mai aproape de sufletul nostru acum

decât Divina comedie: fiindcă iadul prin care trecem, coborând mereu, e fără de speranţă, dar este şi fără de memorie. A trebuit să ne raclăm sufletele de grozăviile trăite în timpul războiului cald, ca să facem

loc grozăviilor şi mai cumplite din timpul războiului rece ce a urmat. A trebuit apoi să uităm şi acest obsedant scenariu, ca să putem face faţă noului val de minciuni şi înscenări: crimei de mistificare a istoriei, naţionalismului, folclorului şi tradiţiei noastre. Noi trăim acum a treia scopire a trupului şi sufletului ţării. Francezii, de pildă, trăiesc şi azi din liliputana lor dramă, retrăiesc „literar şi filosofic”, drama cartelelor de alimente la Paris şi tragedia scufundării flotei lor la Toulon. Să nu te miri atunci că-ţi spun: uneori, în momentele mele de solidaritate europeană, simt o poftă nebună de a trage câteva picioare în fundul unor diplomaţi itineranţi, din aceia care cred că politica paşilor foarte mici (şi pe vârfuri) poate să ne ajute să transformăm în paprikaş sau salam polonez acest imens rahat în care ne-au vârât pentru cel puţin un secol. Să-i ia dracul, nu aduce veacul ce aduce ceasul, noi am trecut prin tifos şi ciumă, lepră şi schizofrenie, ei abia acum învaţă, din cărţi şi ziare, cum să se teamă de gripă şi să-şi scuipe-n sân de frică... Europa e laşă, o consider condamnată la afganizare, cinci milioane de ruri, viteji şi perfect îndoctrinaţi, hrăniţi cu pâine americană, unt francez şi cârnaţi germani, sunt gata să vină s-o elibereze... S-o alfabetizeze şi s-o înveţe care e diferenţa între egoism şi comunism, între ideologie şi idiologie... Porcii. Inconştienţii. Sinucigaşii !

Winter râdea amuzat, furia mea de acum îi amintea, probabil, sibilinicele mele vituperări de pe vremea când mă ascundeam sub pseudonimul N. Paloş.

– Domnule profesor, îmi spuse, rar mi-a fost dat să aud o mai acerbă şi mai convingătoare declaraţie pentru o Europă Unită!

Băurăm uşor. Pentru Europa noastră laşă şi preacurvă, ai cărei fii eram mai ales prin defectele noastre. Mânia şi răul, ca aburii după ploaie, se ridicară spre cer. Un câine vagabond, prietenos şi puşlama ne privea cerşind din ochi. Caprele se ridicară, îl goniră, apoi se întoarseră lângă umerii noştri. Winter îmi aduse două benzi de magnetofon, scoase a treia bandă din buzunarul cămăşii sale. Îmi făcu semn să nu mă sperii. Le împachetă într-o cutie de metal, pe care o împrejmui cu leucoplast. Cutia mi-o puse în mână...

– Domnule profesor, a sosit şi clipa adevărului meu. Dacă despre problemele de conştiinţă se poate povesti lung şi cu multe paranteze, despre salvarea vieţilor noastre ameninţate trebuie să vorbim şi să hotărâm scurt şi precis.

– Te ascult. Am toată încrederea în cinstea ta!

– Întâi: şi eu, de mult, nu am decât un singur gând, să scap de tineta asta! În cazul meu, asta

înseamnă să scap de ţara asta şi să plec lângă nevastă şi cei doi copii ai mei. Am tatonat discret: în Israel nu mă primesc (s-a interesat nevastă-mea, ştie ea ce-mi spune) fiindcă sunt un fals evreu; în Germania nu pot fi admis, fiindcă am „dezertat" din etnia mea, am acolo destui consăteni care nu-mi iartă nici felul în care mi-am făcut facultatea, nici pe cine am luat de nevastă şi mai ales ce meserie am acum, aici. Dinspre Siberia bate un vânt rece, când antisemit, când antigerman, miroase oricum a dosar şi a demascare. Mi se spune tot mai des „Marcel" sau „băă Marcelică": Osmanescu, nu demult, fiind beat, a dorit să-i arăt dacă sunt sau nu tăiat împrejur... Deci: cogito – ergo vreau şi trebuie să plec. Speram că, pornind pe linia cazului Tutilă Unu şi Tutilă Doi, să reuşesc a pune mâna pe o mârşăvie veche prin care să pot şantaja unde trebuie. Prea s-au bucurat aflând de unchiul lor – care a fost „sinucis“, după a mea părere. Au vrut să vă oprească a vă întâlni cu Moşul. De ce? Iată paşaportul pe care-l trimit acestui bătrân. Despre el se ştie precis că de două ori până acum, cu ajutorul, se crede, al unor contrabandişti ţigani din Serbia, a trecut dincolo. A fost la Viena, a fost la Paris. Acum doreşte să meargă la Roma. Ca să moară acolo. Paşaportul acesta oficial, să ştiţi, are o mică hibă calculată: dacă merge cu trenul la Curtici, pentru această ştampilă seacă, greşit aplicată, e coborât din tren şi arestat. Discret, conform reţetei clasice: a plecat din ţară, dar nu a ajuns nicăieri. Pricepeţi? Deci eu zic aşa: să-i daţi paşaportul, el să se prefacă încântat că l-a primit, dar îl sfătuiesc, spre binele celor care rămân aici, să plece şi să circule tot pe liniile sale ţigăneşti. Şi, dacă poate, îl rog, în numele prieteniei mele cu dumneavoastră şi cu doamna Olimpia, să ducă această cutie soţiei mele. Adresa ei e scrisă aici. Ea va şti ce trebuie să facă cu aceste benzi, de va fi cazul.

– Ce conţine această cutie? Ce rost au nişte benzi, dincolo?

– Veţi afla. O bandă e cu conferinţa dumneavoastră despre Marx şi literatura ştiinţifico-fantastică, urmată de toate discuţiile din noaptea aceea. A doua e înregistrarea a ce aţi vorbit cu doamna dumneavoastră în cavele teatrului, acum două zile... Acestea trebuie aduse la cunoştinţa opiniei publice europene, în caz, că păţiţi ceva. Fiindcă sunteţi în mare pericol: vă asigur că acest Tutilă Unu e necruţător şi crud ca un rege din Babilon... Banda cu ce am vorbit noi doi aici, în acest luminiş al acestor sacre capre, mă priveşte pe mine: mai precis, priveşte soarta copiilor şi a numelui ce-l poartă. Soţia mea posedă deja acolo fotocopiile acelui manifest trimis seminarului de

matematici, cauza primei mele

nenorociri politice. I-am transmis şi copiile celor zece sau douăzeci de articole semnate N. Paloş, însoţite de memoriul dumneavoastră idiot: în felul acesta eu, de departe, de aici, pot întruni acolo o comisie de anchetă care, chiar dacă nu-mi acordă azil politic mie, măcar curăţă de învinuiri şi pâri murdare numele soţiei şi copiilor mei. E clar, domnule profesor?

– Prea clar. Mă tem însă că dracul nu doarme. El poate interveni neprevăzut în acest silogism cam poliţienesc. Nu ştiu dacă Moşul va mai putea să treacă dincolo; nu ştiu dacă soţia mea nu întreprinde acum acolo, în Isarlâk, câteva mişcări de şah care să anuleze tot ce tăinuim noi aici!

– Aveţi dreptate. Există un coeficient de risc şi eroare. Dar nu avem încotro. Nici eu şi nici dumneavoastră. Aparatul e în mers, dosarele noastre – chiar dacă, deocamdată, nu sunt legate între ele – se găsesc alături, pe masa başvizirului. Unchiul meu Sommer are misiunea să-i explice şi s-o liniştească pe doamna Olimpia: fiul său e ascuns în baraca mea de pescar. Moşul dumneavoastră, deşi e trecut de şaptezeci şi cinci de ani, nu e omul care să se teamă sau să se răzgândească. A făcut la notariat un act de donaţie pe numele nepoatei sale Florica şi a soţului acesteia, Mărin. Le lasă moştenire casa şi grădina ce o are în vârful Ponoarelor. A declarat în gura mare la notariat, ştiind că tot ce va spune se va transmite unde trebuie, că a îngropat un fier de plug vechi la Viena, altul lângă Arcul de Triumf, la Paris: acum mai are unul, ultimul, pe care trebuie neapărat să-l îngroape la Roma, între Columnă şi Vatican.

– Olimpia nu mi-a vorbit niciodată de aceste minuni ale Moşului.

– A avut motivele ei... La noi se râde de nebunia lui, totuşi, până acum, nimeni nu a îndrăznit să-l ancheteze. Probabil că din cauza acelui Mr. Tutilă, pe care tare aş fi vrut să-l fi cunoscut şi eu. Se ştie că Moşul e niţel sărit, dar se ştie că nu minte: mai mult se bănuieşte că aceste simbolice pelerinaje ascund un grav miez, politic...

– Care?

– Nu ştiu sigur. Bănuiesc numai. Poate că e vorba de un fel de... ancorare a ţării: a ţării sale, care a intrat în derivă şi alunecă acum, încet, clar sigur, spre Balcani, spre Asia Mică, spre Asia Mare, spre Africa, spre Afganistan... Cele trei capitale ar fi rezumatul european al istoriei noastre naţionale: un fier de plug pentru Silvania, la Viena, un fier pentru Pacea din

Versailles şi al treilea, cel mai disperat, pentru eterna Romă, maica limbii şi spiritului santinelei uitate în răsărit...

– Cam ridicol, nu crezi?

– Nu avem voie să-l judecăm. El face ceva, în timp ce noi nu facem nimic. Sublimul e frate cu ridicolul – numai Dumnezeu poate judeca simbolurile tragice. Din punctul lui de vedere – vreau să zic, din punctul de vedere al unui ţăran bătrân, dar foarte luminat –, contemplarea de sinteză a soartei neamului său, a ţării sale, nu poate fi decât cumplit de deznădăjduitoare. Nu mai avem cărturari cinstiţi, nici presă şi nici învăţământ în care şi prin care să creştem nişte generaţii de viitor, cu viitor. Folclorul şi istoria naţională au fost falsificate şi uzate până dincolo de ruşine şi crimă, întregul sistem agro-industrial, construit cu atâta trudă, zgomot şi împrumuturi încă neplătite, se dovedeşte a fi o imensă harababură, un colos paranoic de sminteală, risipă şi nerentabilitate. Isarlâkul nostru e un exemplu tipic: un imens sat, devenit industrial şi universitar, peste care s-a clădit un oraş-dormitor din beton. Şi peste întreagă această mamută bună intenţie păguboasă domneşte un singur portret: cel al magnificului nostru sultan. Un imens aparat îl apără, nu de duşmani, ci de adevăr şi de confruntare cu poporul. După degradarea în trei decenii a caracterelor, acum a început rapida destrămare a instituţiilor celor mai vechi şi mai solide. Calitatea vieţii a scăzut, se apropie în toate de nivelul epocii fanariote. Chiar şi poporul, ca factor biosocial, se urâţeşte, se prosteşte, se ţigăneşte alarmant de rapid şi larg. Avem bacalaureaţi care nu ştiu scrie, doctori în filosofie care nu ştiu citi: o falsă elită a parvenirii şi a puterii se lăfăie în cinism şi indiferenţă, având binecuvântarea calculată a occidentalilor şi toleranţa şi mai calculată a celor de la Sublima Poartă. Acolo sus, pare-se, într-un birou special ce se ocupă de „îmblânzirea şi integrarea" acestei bârne latine în oceanul slavon al marelui frate, nişte funcţionari deştepţi şi specializaţi îşi freacă mâinile cu satisfacţie: s-a descoperit, printr-o simplă întâmplare, metoda cea mai eficace şi mai rapidă de a desfiinţa şi nimici sufletul unui popor advers şi hiperîncăpăţânat. Iată reţeta: se numeşte în fruntea lui un dictator fără rădăcini, nici ţăran, nici muncitor, nici cărturar, în schimb ignorant şi fanfaron, i se acordă puteri depline, faraonice, apoi este lăsat să facă ce îl taie capul, înconjurându-l de linguşitori şi lătrători fără nici o conştiinţă sau milă faţă de popor. Puterea absolută, combinată cu ignoranţa şi îngâmfarea pustie, ca un smog uriaş, va începe să apese, să turtească şi să degradeze totul. Ceea ce nu au reuşit cinci mii de consilieri supra-pregătiţi realizează, fără cheltuieli sau amestec din afară, prostia autohtonă, în timpul cel mai scurt şi cu acte internaţionale în regulă. La ora asta, trăim într-un stat în care au dispărut şi poporul, şi

societatea. Chiar şi naţiunea, ca unitate şi continuitate. Avem o populaţie şi un popor, o masă amorfă şi nu o societate cu conştiinţă de sine. Un imens aparat izolează toate conştiinţele, fiind prezent până şi în bucătării sau dormitoare. Nu mai avem nici ţărănime, nici muncitorime, nici intelectuali, nici biserică, nici sindicate, nici armată, nici măcar câţiva comunişti lucizi, sinceri enoriaşi ai acestei babilonice pseudoreligii. Un geniu multilateral lăbărţat ne dă lumina în toate sectoarele, între el şi popor suntem noi, braţul cel lung al Revoluţiei. Dar nimeni de la noi – în afară de nişte vulturi pleşuvi de mare înălţime, ca, de pilda, acest başvizir Tutilă Unu – nu poate să răspundă la o întrebare atât de simplă ca următoarea: „Noi, braţul lung din această ţară, în slujba cui suntem acum? În slujba poporului care ne dă pâinea şi grasele salarii, sau în slujba unui tiran – tiran de tranziţie, care se crede infailibil şi buric al politicii mondiale?”. Nimeni nu poate răspunde la o asemenea întrebare, nici măcar nu îndrăzneşte a schiţa silueta vreunei îndoieli. Aparatul merge perfect, funcţionează eficace, poate că gradul de sărăcie şi întunecime la care am ajuns este exact formula viitorului fericit, reţeta rezervată pentru multe alte popoare şi state ce vor fi eliberate şi integrate...

– Groaznic, Winter! Ceea ce-mi spui e de-a dreptul apocaliptic!

– Nu luaţi în seamă vorbele mele: sunt speriat, urmărit, eu nu mai am nici o ţară în care să pot îngropa fierul de plug al familiei mele.

- Burra şi Marin, la ora asta, sunt „fezandaţi”. Olimpia se plimbă pe marginea unui vulcan; eu nu ştiu ce hram port, ce mesaj duc, ce trebuie să mai spun sau să fac ca să abat fulgerele acestei frumoase zile de primăvară.

– Aţi uitat de Sommer, căruia i s-a refuzat paşaportul din cauza mea, numai a mea. Da! Fiul său, Itzac – mort probabil de frică, frig şi ţânţari –, mă aşteaptă în cabana mea de pescar. Ca Iosif în fundul fântânii unde l-au aruncat fraţii săi.

– Să ne gândim la o soluţie.

– Acum e ora două, îmi zise Winter, e timpul să plecăm. În treizeci de minute vă depun la poalele Muntelui de Aramă: de acolo vă va lua Baci Vasile cu căruţa lui. Vă sfătuiesc să nu-l contraziceţi, să-l îngânaţi numai...

Ca într-o capsulă de zbor cosmic, mă simţeam acum, alături de confratele Winter, asemeni unui mic Faust, îngrozit şi neştiutor, urcând, nu coborând, spre misterioasele „mume”. Dureroasa frumuseţe a plaiurilor şi pădurilor, vibraţia luminii printre arbori, cântul mut al spaţiului (simfonie mai mult decât

clasică) mă făceau să mă simt ca un atom, ca o monadă, ca un strop de spumă pe creasta unui val oceanic, ca un fir de nisip ridicat de mânia unui simun în Sahara. Spirala cercului meu se închidea: acum simţeam asta limpede. Când ne naştem, plecăm pe orbită înspre deschidere şi ieşire, acum, că ne apropiem de moarte, voluta se strâmtează mereu, spre interior, în acel negru punct în care, odată ajunşi, poate că vom afla Totul sau Nimicul.

Winter tăcea încruntat: trebuia să rup această linişte rea.

– Ai observat, îi spusei, modul politicos în care cele două capre gazde, ne-au condus la maşină, mirându-se şi regretând că plecăm? Consider prezenţa lor un semn magic de bună veste... Numai în ochii unui animal blând mai poţi zări adâncimea şi puritatea iniţială a Genezei. Sau a paradisului definitiv pierdut.

– Domnule profesor, îmi răspunse studentul meu, vă invidiez pentru natura angelică ce o aveţi. Eu nu pot să mă gândesc decât la acel morsus diaboli, muşcătura diavolului, concept pe care l-am învăţat de la dumneavoastră; asta pe vremea când, sub forma ironică a unei pseudodemonologii, încercaţi să ne explicaţi structurile istoriei şi politicii lumii noastre, postbelice, revoluţionare şi progresiste. Vă aduceţi aminte? Spuneaţi atunci că semnul după care ne vom putea da seama că am intrat definitiv în posesia diavolului se va ivi atunci când, fără să ne uităm în oglindă (în care s-ar putea să nu ne mai zărim), în plină lumină a sfântului Soare, vom constata, cu uimire şi groază că avem... două umbre.

– Două umbre? Am uitat.

– Da. Două umbre. Una va fi cea de la soare: conform legilor optice cunoscute. Dar cealaltă umbră – pe care nu o vom pierde nici în întuneric şi nici în somn – va însemna un fel de marcaj al morţii, un semn că puterea politică ce o slujim aici este o forţă a unei armate de „dincolo”; în viaţă fiind, am devenit un fel de strigoi sau năluci, un număr de inventar în iad sau în rai, făcând tranziţia între cei damnaţi şi cei mântuiţi. Nu ştiu, ştiu atât: că eu simt această a doua umbră a mea.

– Eu nu o simt. Deocamdată.

–...O simt şi – cât pot – o studiez. Nu este – cum am crezut la început – consecinţa diferitelor forme de frică, filtrate şi cristalizate: nu. Văd, ca şi dumneavoastră, demoni şi diavoli, nu mă îngrozesc, mă amuză chiar. Dar umbra asta

secundă îmi dă sentimentul pe care îl încerc doar atunci când, tot trebăluind la sistemele mele de pândă şi ascultare, realizez, am impresia, uneori chiar certitudinea, că un serviciu sau dispecerat străin, metafizic, este branşat

peste toate sistemele noastre de cercetare, spionaj sau crimă. Umbra mea dublă nu poate fi, îmi zic, decât semnul că am devenit un funcţionar plătit al diavolului, unul din oamenii de ştiinţă, din inginerii ce fac parte din armata sa de invazie a lumii şi a valorilor ei. Ca un primitiv din jungla africană, mă tem de forţa unei cumplite vrăjitorii. Fiindcă faza asta, „a dublei umbre", spuneaţi dumneavoastră prin 48, nu este ultima fază de neagră magie. Se poate întâmpla ca într-o zi să devenim muţi. Bâlbâiţi, tot mai bâlbâiţi, primitivi, reduşi la câteva interjecţii, găgăuţi, şi la urmă muţi de tot. Să constatăm, încetul cu încetul, că literele din cărţi se şterg, că tablourile şi fotografiile se voalează, că ochiul nu mai vede decât la câţiva paşi înainte, şi doar în alb-negru: iar urechea nu mai distinge decât două note: Si-Fa. Nota de spaimă şi alarmă a ciocârliei. Limba, spiritul, lumina, graţia divină se retrag din noi, se retrag din natură şi din materie. Hegel, romanticul Hegel, credea că alles was zerfallt, vergeht zu Recht. Ce naivitate ! După revoluţie, tot ce se destramă nu duce spre justiţie sau dreptate, ci spre moarte şi pustiire a totul.

– Sau spre bunul Dumnezeu !

– Nu cred. Ruşii au fost cel mai credincios popor din Europa veche: mult mai credincioşi şi umili-creştini decât spaniolii sau germanii. Dacă în 1945, după victoria lor împotriva hidrei fasciste, la cârma Rusiei ar fi fost nişte slavofili temători şi mistici, nişte ţărani sau cărturari de tipul Tolstoi, Mâşkin sau Alioşa Karamazov, ruşii ar fi putut să depună armele, să se îmbrace în rubaşca lor tradiţională şi, desculţi, ca nişte pelerini ai dragostei şi iertării prin Hristos şi Maica Fecioara, ar fi putut să vină, un puhoi de suflete blânde şi frăţeşti, cântând gospadi pomilui, spre Europa putredă, compromisă şi absolut derutată. Ar fi fost primiţi peste tot cu braţele deschise, ar fi avut loc un proces de unificare prin credinţă, simplitate, sărăcie, ar fi căzut şi zidurile Parisului, şi zidurile Constantinopolului, la simplul cânt al celor pocăiţi după crimele şi îndemonirile din ultimul holocaust... Dar

Dumnezeu a vrut altfel, nu a fost cu ei: ruşii au orbit, victoria i-a îmbătat de putere şi sete de putere: au uitat că sufletul lor pravoslavnic, că talentul lor de a putea suferi şi pentru alţii, în numele altora, constituia o putere mult mai mare decât armata lor roşie...

– Dragă Winter, te implor: tot ce-mi spui se adaugă coşmarurilor mele cotidiene. Prostia aulică a lumii a atins de mult doza sa letală: nu-mi vorbi de ruşi, simt îmbrăţişarea lor ucraină, ştiu că din îmbrăţişarea aceasta nu există scăpare. Avem atâtea probleme de rezolvat! Fraţii noştri ugro-avari au fost viteji în 1956, au fost zdrobiţi de tancuri; fraţii noştri

husiţi din Boemia şi Moravia au fost eroi în 1968, au fost şi ei nimiciţi; fraţii noştri mazuri şi poleaci sunt eroi, vor fi şi ei destrămaţi şi anihilaţi prin osmoză, diversiune, divide et impera, boruşii sunt demult templierii şi ioaniţii Sublimei Porţi; iar noi, considerându-ne artişti în arta de a dribla orice ocupaţie străină, am vrut să păcălim îngâmfarea sultanală şi iată-ne ajunşi la conduita unui trib primitiv dansând idiot în jurul unui totem-tabu al propriei noastre independenţe... Nu mai pot. Am nervii slabi. Rezist la bătaie, la pălmuire şi scuipat – dar nu mai rezist la idei generale.

– Iertaţi-mă, domnule profesor: aveţi perfectă dreptate. Am trântit câteva uşi, mi s-au deschis şi mie câteva ferestre. Ştiu că pasărea Minervei ţipă de mult: „E prea târziu, prea târziu!”. Ca inginer, aparţin de ficaţii tovarăşului Prometeu; ca om, mă apăr cât pot de vulturii pedepsei zeilor neiertători... Vă pun muzică – iar eu voi încerca, fără calculator şi fără tabele de logaritmi, să extrag rădăcina cubică dintr-un rahat cât Olimpul... Pentru mine, criza entweder-oder s-a terminat. Curând, vreau – nu vreau, va trebui să mă ridic peste bine şi rău...

Vivaldi... Am închis ochii şi am rostit pe dinăuntru rugăciunea mea de liniştire. Muzica mă învăluia, fiecare acord mă elibera din lanţuri, înălţându-mă.

Înainte de detenţie nu frecventasem astfel muzica preclasică sau barocă, îmi plăcea – dar mi se părea monotonă şi „făcută” după prea rigide canoane. Dar acum, mai ales alături de Olimpia, am înţeles dintr-o dată că întreaga muzică, până la Wagner, este o continuă şi cutremurătoare rugăciune. O vorbire spre Dumnezeu, o confesiune a tuturor durerilor şi deznădejdilor noastre. Cea mai pură meditaţie, cel mai perfect silogism de teodicee sau teodorie... De câte ori prindeam la radio o asemenea cerească suferinţă (Corelli, Monteverdi, Vivaldi, Scarlatti, Bach, Handel, Mozart, Beethoven), ne aşezam cu Olimpia pe canapeaua ei de zestre şi ascultam în tăcere, cu spinările drepte, ţinându-ne totdeauna de mână. Şi acum, ascultând violoncelul acestui Vivaldi, simţeam în palme mâna ei de stareţă bizantină, mâna ei de icoană şi candelă. Preoţii au compromis rugăciunile, poeţii şi politrucii au compromis Cuvântul, mass-mediile au compromis cuvintele şi imaginea lor.

Muzica e o artă fără cuvânt, cea veche a scăpat de mâlurile secolelor ştiinţifice. În camera noastră, de pesimuşi fără copii şi fără de nici o speranţă, până şi menuetele şi gavotele epocii luminilor ni se păreau a fi imnuri şi ode îngereşti, înălţate de suflete de copii către un cer încă iubitor şi iertător de oameni...

– Sosim îndată, domnule profesor.

Iată ce am

gândit: vizita celor doi pinguini, coroana asta pentru unchiul Tutilă, fotografierea maşinii noastre sunt semne că în Isarlâk s-a schimbat ceva din calculul iniţial, în ceea ce mă priveşte, eu nu prea am de ales: pe Itzac Sommer, dacă mă mai aşteaptă în cabană, am să-l trimit sus, la Moşul dumneavoastră: el ştie cine e tatăl acestui copil, mă ştie şi pe mine. Îl rog să-i dea adăpost câteva zile.

– Dar dacă Moşul pleacă în acel pelerinaj la Roma? Fiindcă nu-i exclus, nu-i aşa?

– M-am gândit şi la asta. Atunci – în numele Tatălui şi al Fiului şi al Sfântului Spirit – îl rog să-l ia cu el. Iar pe dumneavoastră, ca pe un naş şi tutore involuntar al destinului meu, v-aş implora să-i predaţi cutia cu benzile de înregistrare. Numele soţiei şi copiilor mei depinde de această dovadă vie...

– Poate că şi numele tău? Nu crezi?

Winter frână brusc şi opri. Pălise, tremura. Ochii cu care se uita la mine, fără să fie plini de lacrimi, mi s-au părut neobişnuit de umezi şi de sticloşi.

– Dumneavoastră mi-aţi spus astăzi: „Numai onoarea pentru care eşti în stare să mori e adevărată onoare!”. Domnule profesor, urmează acum ultima verigă din raţionamentul tragic al vieţii mele... După cum v-am spus, am depus cerere de renunţare la cetăţenie şi de plecare definitivă în R.F.G., alături de soţia şi copiii mei. Ieri-seara, mult mai repede decât mă aşteptam, Tutilă Unu a venit la mine şi – ca unui coleg la care ţine mult – mi-a spus: „Ţi-am aprobat cererea: eşti transferat la ambasada noastră din Koln, în acelaşi post, aceeaşi funcţie, doar cu câteva obligaţii locale speciale... Vei fi aproape de familie, te vom ajuta să-ţi obţii cetăţenia germană, ne şi convine. Aşa că felicitări: dincolo de asta nu-ţi mai poţi dori nimic. Doar ne cunoşti!”.

– Groaznic!

– Îmi procurasem – numai eu ştiu cum – această splendidă maşină, în speranţa că prin ea voi putea mitui pe cineva înalt din serviciul nostru de emigrare. Speranţa asta a încetat din clipa în care şi eu, şi maşina mea, am fost puşi sub severă urmărire... Chiar dacă, prin absurd, aş reuşi să trec înot Istrul acesta nenorocit, mâna cea lungă mă poate distruge total

oriunde aş încerca să încep o viaţă nouă. Compromiţându-mă, murdărindu-mă, demascându-mă ca agent dublu sau ca triplu escroc internaţional.

– Înţeleg. Doamne, dar atunci...

– Pfeiler, Saulen, Kann man brechen! Aher nicht ein freies Herz!”. Poate că umbra a doua nu era decât a doua aripă: cea care îmi lipsea ca să pot zbura. Nu? Uitaţi-vă, vine nea Vasile spre noi. Daţi-i tutunul

acesta, sticla de vodcă, bateriile. Reprezintă vama ce i-o plătesc pentru duminicile mele la pescuit... Să nu ne mai privim în ochi: tot ce a fost de spus s-a spus: de-acum să ne gândim numai la cei pe care-i iubim, la cei pentru care merită să murim frumos. Vă spun adio, iubite domnule conferenţiar doctor Deziderius Candid. Acum sper că v-aţi convins: „Toţi suntem vinovaţi, pentru tot!”.

– Dar încotro, Winter? Încotro şi de ce?

– Am pornit la pescuit, merg la pescuit. Este singurul loc unde poţi învăţa ceva despre viermi şi rostul lor în această lume.

Coborî repede, îmi puse în braţe bagajele mele, mă îmbrăţişă, mă sărută pe frunte. Făcu un semn de prietenie şi adio către ţăranul ce se apropia de noi; apoi, fără să se întoarcă, ca un om cuprins de o grabă mânioasă, demară în trombă şi pieri ca o nălucă din ochii noştri.

Nea Vasile mă privi, mă analiză ca pe o gânganie.

– Venişi, îmi zise.

– Venii.

– Tu ăi fi soţul Olimpiei noastre?

– Eu!

– Se aude că ai fost profesor!

– Sunt. Un fost profesor. Sper că ai încredere în mine.

– Am. Eşti bărbatul Olimpiei. Olimpia lumina ochilor Moşului. Eu cu Moşul am fi nişte neamuri. Am stat cu el şi la Gherlă. Vreo cinci ani. Iar Mărin, ăl de-o luă pe Florica voastră, mi-e nepot de soră. Aşa că...

CAPITOLULALIII-LEA

Profesorul Candid întâlneşte un cal şarg ce-i aminteşte de o tinereţe pierdută într-un război pierdut. Aflăm de ce se sting cătunele, de ce se pustiesc stânile din muncele. Nea Vasile, deşi ar fi un politician înnăscut, simte serile nevoia de a citi din Biblie. Ce crede Moşul nostru despre ţară, istorie, de ce vrea să plece la Roma. Cine sunt lipitorile stelelor noastre. Nea Vasile, cu cât urcă mai sus pe munte, cu atât coboară mai jos, în iadul deznădejdilor fără de leac. Profesorul nostru – nu degeaba îl cheamă Candid – continuă să creadă într-o oră a adevărului ce va trebui să vină. Altfel...

Cine a cunoscut frica de bătaie a scăpat – cred eu – definitiv şi de frica de a muri. Personal, mult mai deseori m-am rugat Celui de Sus să mă ajute să mor decât să rămân în viaţă. Am văzut oameni – tineri puternici – murind numai fiindcă doreau cumplit să moară. Mă îndoiesc că „angoasele existenţiale” (noi le naştem, occidentalii le botează) sunt cauzate de anume dereglări ale sistemului nostru neuropsihic: mai degrabă aş fi înclinat să presupun că, aşa cum anumite cristale sau metale, când trec printr-un fascicul special de radiaţii sau printr-un câmp încărcat de electricitate, primesc anumite calităţi speciale (se adună sau se destramă), calităţi pe care le pierd de îndată ce ies din mediul respectiv, tot aşa şi fiinţele umane au locuri, ceasuri, situaţii când devin mnemoactive şi moirante. Îşi amintesc brusc, văzându-şi înainte soarta ce le aşteaptă. A povesti – aşa cum au făcut-o Burra şi Winter – ar fi singura metodă (menschilches, alzu menschliches) prin care dăm viaţă prezentului mort; prin care legăm trecutul de viitor, transformând curgerea şi devenirea timpului în luciditate şi stare pe loc. „Să povestim, să povestim, fără de încetare să povestim!” – acesta era ordinul seniorilor din celulă, pivniţă sau baracă. Povestirea, ca act de memorie şi creaţie, constituie singurul mediu prin care, folosind lăuta bătrână a limbii materne, dizolvam graniţele dintre vis şi realitate, dintre frică şi pieire, dintre je şi moi, eu şi mine. În timpul povestirii, viziunea sfârşitului tău nu mai este, nu o mai realizezi decât sub forma unei abstracte săgeţi ce vine, fără zgomot, din spate; sau a unei singure raze albastre, reci, ce trece ca un laser ceresc prin şira spinării tale.

Baci Vasile, având câteva treburi de aranjat în ograda lui de „individualist autogestionar”, îmi arătă, la vreo sută de paşi, o silişte în pantă, în care, între câţiva nuci şi peri sălbatici, se vedea un căluţ şarg

păscând. „Îl cheamă Luţu”, îmi spuse – şi în clipa aceea am simţit fiorul unei amintiri trecându-mi prin inimă.

M-am dus în livadă, m-am apropiat de el, vorbindu-i: „Luţule, Luţule, i-am spus cu dragoste, vai! Cât am dorit să-ţi cer iertare!...”. Calul nu se feri de mine, mă lăsă să-l mângâi, să-l sărut: să-mi culc capul meu de soldat bătrân pe coama lui caldă şi curată.

...La cei nouăspreze ani ai mei, printr-o nebunie sportivă, am ajuns unul dintre cei mai buni planorişti ai ţării. Eram convins cu întreg trupul şi mintea mea de atunci că nu există în lume plăcere mai sublimă decât aceea de a te desprinde de pământ şi, fără motor, ca un vultur, speculând curenţii de ascensiune, să te înalţi, câştigând înălţime, coborând totuşi pe spirale fine, de mare artă şi intuiţie. Singur, la opt sute de metri, visam să prind odată o coloană de aer cald care să mă urce la două mii de metri: aş fi încercat să trec munţi, ocolind văile, folosind pantele unde curenţii nu te sug, ci te înalţă. Nu am reuşit să trec peste o mie de metri – dar am stabilit în vara lui 1939, un mic record de 48 minute de zbor planat, cu un Wrona polonez, fără carcasă. Vreau să spun că, de pildă revelaţia primei femei cu care te culci, după câţiva ani de internat şi poluţii stupide şi murdare, este fără nici o îndoială, o cutremurătoare senzaţie de bucurie. O

ontologică mutaţie a trupului şi fiinţei tale spre femeie şi patimă. Dar – să mă ierte psihanaliştii, aceşti preoţi ai unei religii bazate pe lipsa de ruşine şi pe masochismul despuierii „ştiinţifice” – această fantastică revelaţie a primului act sexual nu se poate compara, ca eliberare şi fericire, cu senzaţia pe care o încerci când, fără motor, subliniez, fără motor, te desprinzi de lut şi începi să pluteşti. Ca o pasăre, ca un vultur, ca un zeu atotputernic.

...Am fost, bine-nţeles, conform stupidităţii militarilor de totdeauna, când a început războiul, repartizat... la un regiment de artilerie călăreaţă. Învăţasem să călăresc pe diferite gloabe cazone, indiferente, resemnate. Relaţia dintre un cal şi un călăreţ este o relaţie de încredere şi dragoste reciprocă. Caii de regiment – ca şi bărcile de închiriat, ca şi actorii ce joacă prea mult şi orice – devin cai cu adevărat abia în clipa în care un soldat-om îi îndrăgeşte şi-i preferă. Ca sergent-furier, am fost trimis la rechiziţii de cai în ţara Bârsei. La Rupea (n-am să pot uita niciodată), în piaţă, l-am zărit prima dată pe Luţu al meu. Era tot şarg, ca şi acesta de acum. Doi copii – un băieţel de doisprezece ani şi o fetiţă ceva mai mică – nu se puteau dezlipi de el. Când a fost luat şi dus să i se ardă în copita din faţă numărul regimentului care îl rechiziţionase, copiii au venit la

mine. Îl aduceau de frâu. Băiatul, scotocind în chimirul său, încercă stângaci să-mi strecoare în palmă o monedă de cincizeci de lei. Cred că era toată averea lui. „De ce?”, am întrebat eu, ca un prost ce eram. „Păi, îmi spuse băiatul, ca să aveţi grijă de el: îl cheamă Luţu. Luaţi-l dumneavoastră, e cel mai bun cal din lume!”... Nu a fost uşor, dar până la urmă am dat de Luţu în imensitatea de oameni şi cai ce se pregăteau pentru front L-am repartizat la grupa mea de cercetare. Luţu m-a învăţat să călăresc cu adevărat, Luţu m-a iniţiat în acea omenie pe care o simţi numai în apropierea unui animal cu care devii un singur trup şi un singur suflet. Îl hrăneam cu mâna mea, îi vorbeam ca unui frate, învăţasem să-l potcovesc singur. Au fost zile în care a trebuit să fur sau să delapidez pentru el: am făcut-o. Un locotenent, pe nume Veneta Oskar, a vrut să mi-l ia. Nu era cal de galop, nici de obstacole: dar la trap ţinea extraordinar, singur îşi fixa perioadele de efort şi odihnă. Lui Oskar ăsta – care, în civil, era ceva avocat sau notar – i-am spus între patru ochi: „Dacă mi-l luaţi, nu vă garantez că un glonte rusesc rătăcit nu are să vă nimerească în ceafă: eu fiind lângă dumneavoastră...”. A renunţat. În timpul acelei napoleoniene retrageri din stepa calmucă – de fapt nu ştia nimeni dacă ne retragem, dacă înaintăm, dacă fugim de ruşi sau mergem spre ei ca să ne predăm – în sfârşit, în acele trei luni de iad alb, Luţu mi-a salvat viaţa de mai multe ori. Nelăsându-mă să adorm în zăpadă. Lingându-mă pe faţă când simţea că încep să visez roz. O dată, intrând cu el într-un grajd ţărănesc părăsit, s-a prăbuşit podeaua cu noi. Am căzut într-o pivniţă ascunsă, plină de butoaie cu murături. Unitatea mea pleca dimineaţa, eu am refuzat ordinul comandantului (un prost: şi fricos şi hoţ) de a împuşca calul pe care nu puteam nicicum să-l scot dintr-o pivniţă, adâncă de trei metri, fără trepte sau rampă. Am rămas lângă Luţu. Norocul nostru a fost că duşumeaua grajdului s-a rupt în rate, butoaiele de castraveţi şi „pomidori” muraţi ne-au amortizat căderea. Am făcut rost de un târnăcop şi – singur. nemâncat, nedormit – am săpat trepte în pământul ce scăpăra de îngheţat ce era. L-am scos pe Luţu: după trei zile, am ajuns din urmă o unitate de-a noastră. Dar nu pe a noastră. Căderea asta şi rămânerea mea în urmă mi-au salvat viaţa, fiindcă bateria mea anticar a nimerit într-o ambuscadă a siberienilor şi a fost nimicită total... Aş putea povesti zile şi nopţi despre Luţu al meu: mult mai multe şi mai nobile întâmplări decât despre colegii mei de la Litere... Dar numai copiii şi soldaţii bătrâni mai ştiu astăzi ce înseamnă un cal bun, ce înseamnă să pui şaua şi să încaleci

o ființă care ți-e ca un frate, între ale cărei picioare, când e

culcată, poţi să dormi, pe minus treizeci de grade, cu spatele lipit de burta ei caldă. Care îţi mănâncă din palmă, care îţi recunoaşte vocea sau fluieratul din o mie de alţi răcani... Calul nu e inteligent ca un câine, e altfel: are nobleţea şi resemnarea sa stoică, o formă de istoricitate vecină cu sfinţenia şi martiriul. Prostia unor ofiţeri de cavalerie nu e decât una din dovezile că omul numai în anumite condiţii de bunătate şi înţelegere poate să comunice cu calul său, pe aceeaşi lungime de undă. Luţu, bineînţeles, nu înţelegea cuvintele mele, dar simţea că îl iubesc, că-i sunt frate şi că aş fi în stare să mă bat pentru el. Mă uitam ore întregi în ochii lui ca într-o fântână adâncă, încercând să ghicesc ce e dincolo, cum se explică dragostea noastră, în afară de orice psihologie sau teologie. Uneori, în visele mele de oboseală sau ger, îi vedeam pe cei doi copilaşi de care-l despărţisem acolo, în piaţa din Rupea. Îmi imaginam livada în care, ca mânz, zburdase: gustul sălciu al laptelui mumei, „potcoava-i de-argint ce doarme încă în Munţii Apuseni". Am văzut nesfârşite desene şi picturi sau zugrăveli despre rai şi iad: nicăieri nu am zărit un cal. Unde o fi calul Sfântului Gheorghe sau al Sfântului Martin? Unde sunt sufletele sau umbrele milioanelor de cai ucişi în toate războaiele, pentru toţi tiranii, cauzele, convingerile sau valorile noastre ferme? Nu ştim. Poate că vechii indieni din America de Nord cunosc câte ceva despre acele green paturages în care se mută vânătorii viteji împreună cu caii lor...

Şi a sosit clipa în care şi noua mea unitate fu încercuită din toate părţile. Ştiam că într-o zi, maximum două, va trebui să ne predăm. Am zis: să încerc, singur, o ieşire. Să profit de faptul că ştiu şi ruseşte, şi nemţeşte, schimbând mantaua şi casca, să încerc a mă strecura printre fronturi, ca o nălucă. Drumul pe care, de săptămâni întregi, ne târam în agonia acelui coşmaresc dezastru era încadrat de leşurile cailor morţi (de frig, de foame, de glonţ). Dar ciudat (vedeam şi acum în faţa ochilor acele cadavre îngheţate, golite de măruntaie prin bunăvoinţa lupilor de stepă), ceea ce era fantastic, de neuitat, sublim în felul său, mi s-a părut că nici un cal (în afară de cei împuşcaţi) nu murea întins. Nu ! Ci cabrat, cu gâtul, greabănul, capul încordate în sus. Într-o ultimă crispare – înainte de a-şi da sufletul, trupul încerca o ultimă ridicare. Şi în această postură nobilă şi tragică îi înţepenea moartea, gerul îi îngheţa după. Ochii le erau scoşi de păsările răpitoare, dar carnea trupului le era tare ca cremenea. Ciocănită, suna ca marmura. Pe sute de kilometri, zeci de mii de asemenea cai îngheţaţi, în posturi de statuarie sculpturală ce ar fi putut să facă concurenţă, mai mult: să facă să pălească toate frizele

de pe toate Parthenoanele lumii. Nu existau doi cai să moară la fel. Fiecare, în clipa ultimei zvâcniri, îşi realiza forma de supremă frumuseţe şi mândrie... Mi-am luat calul de dârlogi şi l-am dus departe de acest drum al morţii. I-am scos şaua, frâul. Voiam să-i las pătura, apoi m-am gândit că... I-am luat-o! Am încercat să-i explic lui Luţu ce şi cum, i-am cerut şi iertare, dar eram şi foarte grăbit şi foarte speriat. Nu se uita la mine, stătea cu capul înălţat, cu gura larg deschisă. Poate că mă blestema în clipa aceea. Pe mine şi tot neamul omenesc. A rămas în lumina albastră a zăpezii proiectat ca o stafie pe orizontul de plumb al stepei. Eram departe de el, la câteva sute de metri, când l-am auzit nechezând. Îmi tremura inima, plângeam în hohote şi totuşi... nu m-am întors. Nu am avut curajul să îl mai văd o dată...

(„Istoria, îl auzeam pe Sergiu dăscălindu-mă în baraca de tifici în care ajunsesem la douăzeci de ani după ce-l trădasem pe Luţu, istoria a început probabil o dată cu încălecarea primului cal – şi se va termina în faza în care caii vor fi înlocuiţi de tancuri, avioane, rachete. Infinitele câmpuri de bătălie, pline de patetice cadavre, au fost uitate. Nimeni nu a învăţat nimic din istorie – toate aceste cumplite suferinţe au fost şi rămân uitate. Ca şi suferinţa noastră politică de acum. Dacă ai putea să te ridici în aer, ca un arab retrograd pe covorul său fermecat, ai putea vedea, nu departe de leprozeria noastră, aproape de ţărmul mării, un câmp cu iarbă tăioasă, de culoarea şi gustul iodului, în acel câmp stau şi aşteaptă, în tăcere şi resemnare, câteva sute de gloabe şi mârţoage, ultimii cai ai acestui tărâm scitic străvechi. Ei, aceşti foşti cai de ogradă şi gospodărie ţărănească, au aparţinut unei agriculturi tradiţionale. În numele tractorului ce va veni, ei au fost aduşi aici spre a constitui hrana noastră pentru lunile ce vin. Omul e singurul animal ce îşi consumă propriul trecut: les peuples heureux n’ont pas d’histoire, noi având istorie şi istoricieni, scriem cărţi pe care apoi le ardem, clădim biserici pe care apoi le dărâmăm, facem războaie călare pe caii pe care apoi îi mâncăm. Deşi caii se împuşcă, nu-i aşa? – află că aceste biete victime ale luptei de clasă sunt hingherite de un ţigan ultraviolet (pre nume Iamandi, dacă vrei să

ştii). Cum? Simplu şi groaznic: o roată (te rog să reţii istoricitatea acestui cuvânt, roată), deci, pe o roată şi o osie de fost afet de tun, servind de scripete, victima, indiferent de originea sa socială, de meritele sau trecutul său, este spânzurată cu o funie şi trasă în sus ca să rămână înţepenită în două picioare. În poziţia aceasta, ochiul înghite tot cerul. Toate celulele din acest imens şi splendid pachet de proteine urlă de durere şi se roagă în limba lor, fără cuvinte. Atunci, cu un baros, călăul

vine pe la spate – totdeauna pe la spate – şi îl izbeşte în creştet. Calul nu moare, ameţeşte numai: cu un cuţit lung i se deschide vena jugulară. Sângele ţâşneşte până la trei metri, câini vagabonzi vin în haită să-l hăpăie, mârâind fericiţi. Între privirea din ochii acestui animal, sacru, dar inconştient, şi privirea călăului care, rânjind, îşi şterge cuţitul în părul coamei lui, la această oră a poziţiei noastre în cosmos, se înscrie şi paralaxa poziţiei noastre morale în lume, faţă de lume. Care din noi este animalul, ce înţelegem printr-o bestie, cu ce drept ne considerăm scopul Creaţiunii, încoronarea efortului de desăvârşire al naturii prin religie, morală, metafizică?...).

Luţu acesta al lui nea Vasile (nu avea mai mult de patru sau cinci ani) mă privea mirat: fără frică, doar cu un uşor tremur de răbdare şi ironie al buzelor negre. Îl luai de căpăstru şi-l trăsei după mine. Se lăsă. Caii simt omul umblat la cai. Nea Vasile, cu hamurile în mâini, îmi făcea semne să vin.

Înhămarăm în tăcere.

– Cum ai zis că-l cheamă? întrebai mai târziu.

– Luţu. Cum să-l cheme altfel?

– De ce nu-i potcovit? insistai eu, oarecum mirat de copitele cam sparte ale lui Luţu.

– De unde potcoave? Caielele se aduc prin contrabandă de la sârbi, tocmai din Bosnia. Pentru un kilogram de caiele cer zece kilograme de sare de bucătărie. Ce fac ţiganii şătrari nu e bun, nu ţine. Nu avem fier moale, nici covăcii cum trebuie. La Bouţari şi Teregova ar fi singurele potcovării bune: dar e departe, drum de două zile peste munte. O potcoavă te costă cât un dinte de aur la un dentist particular. Nu face... aşa că îl port pe Luţu fără potcoave, ca pe vremea hunilor.

Coroana funerară a Tutililor o legarăm de hulubă. Loitre la căruţă nu aveam, doar o ladă în faţă, pe care stăteam. Roţile erau subţiri, ca de trăsură.

– Nu trecem prin sat, nu are rost să fiţi prea văzut. Dacă ne întâlnim cu miliţianul, îi spuneţi că aţi venit la înmormântare. Deşi, la ora asta, eu cred că înmormântarea s-a terminat.

– Coroana asta, am ţinut să precizez, nu e din partea noastră: e trimisă de fraţii Tutilă.

– Câinii! Întâi îi dai în cap, apoi îi

plângi la înmormântare!

Bătrânul râdea amărât, clătinându-şi capul albit.

– Nu-nţeleg! îi spusei.

– Cine înţelege? Tutilă ăsta era el smucit şi năpădit, dar nu era deloc omul care să se spânzure. Singur, nesilit de nimeni. Fiind un vechi baptist, ştia la Biblie cât zece popi de-ai noştri. E adevărat, în ultima vreme scria cam prea multe scrisori: nu se ştie cui, nu

se ştie de ce. Scrisori lungi, pe care le expedia, pr diferiţi „fraţi” de-ai săi din oficii îndepărtate de satul şi de casa sa... Eu cred că moartea de la aceste scrisori i se trage. Alaltăieri noaptea i-a fost aprinsă o căpiţă de otavă din grădină: oamenii – şi miliţia care, ca prin minune, nu se culcase deloc – alergară să vadă ce e. L-au găsit în şură, şi tăiat la gât cu briciul, şi spânzurat de grindă: cam mult pentru un „student” în Biblie, nu crezi? Şi, după miliţieni, pe loc a apărut şi procurorul de serviciu, cu ordin să-l îngropăm repede, repede. Am vrut să trimitem telegrame, nu s-au primit. Telegrama prin care vă chema Moşul nu amintea nimic de înmormântare...

– Cred că nici nu ne priveşte drama asta a familiei Tutilă!

– Nu se ştie. Tatăl ăstora doi, de trimiseră coroana asta de erou al muncii, a murit în ’55, împuşcat de nu se ştie cine. Moşul era lângă el, o ţinea în braţe pe Olimpia, care era moartă de spaimă. În aceeaşi noapte s-a dat foc şi morii în care trebăluia cu încăpăţânare tatăl fetei.

– Cum, socrul meu nu a murit în război?

– A murit el în război, conform actelor: dar s-a întors viu şi a stat ascuns, conform obiceiului pământului. După război, nu ştiu ce i-a apucat, şi pe el, şi pe Moşu, şi-au rin pus în cap să refacă o moară

de-a lor veche şi o piuă de bătut pănuri şi cergi. Erau amândoi buni lemnari, buni pietrari. Degeaba. Ion Ţăranu, tatăl Olimpiei, a murit împuşcat în moara lui neterminată şi a ars după aceea cu moară cu tot. Noi credem că cei doi copilandri ce-au tras în căruţa în care l-au ucis pe Gore Tutilă şi l-au rănit pe Moşu Pătru au fost chiar cei doi puşcaşi cărora le dăduse Ion drumul în moară. Fiindcă-i cunoştea, nu? Altfel nu le deschidea în miezul nopţii. Probabil, încercând să-i dezarmeze, a fost împuşcat – apoi, ca să nu rămână nici o urmă, s-a dat foc şi morii...

– Dar cercetările ce-au stabilit?

– Nimic. Singurul care ştia cine a tras a fost exact ăl de murise împuşcat, tatăl acestor doi fraţi Tutilă. Şi fratele acestuia, ăl de-l înmormântarăm astăzi. Dar un jurământ greu, creştinesc, s-a rostit undeva, cândva. Olimpia şi Moşu sunt amestecaţi în acest vechi jurământ. Cercetare nu s-a mai făcut, deşi tot satul ştia că Tutilii amândoi ştiau că se va trage în oameni. Dar au zis: dacă mergem şi noi, atunci nu au să îndrăznească.

– Cine? De ce?

– Asta-i întrebarea cea grea. Cine? De ce? Nu ştie nimeni. Tudor Tutilă a stat un an în anchetă, nu au putut scoate nimic de la el. Moşu a bătut şi el drumul jilavelor şi gherlelor, pe el cred că nici nu l-au întrebat

de partizanii aceia cam verzi şi neumblaţi nici cu puşca, nici cu ideologia.
Amândoi băieţii mortului de atunci au făcut repede carieră militară. S-au văzut ofiţeri, ştabi, berze albastre: am auzit că acum taie şi spânzură, având fiecare din ei câte o grea iscălitură sub nişte epoleţi ce nu se văd, dar se simt. Asta-i viaţa...

Nu am fost niciodată cititor pasionat de romane poliţiste. Chiar dacă îl iubeam pe Maigret şi eram încântat de inteligenţa iscoditoare a domnişoarei Marple, asta era ceva cu totul întâmplător, legat, probabil, de formaţia mea logic-raţională, moral-justiţiară, în cadrul obsesiilor de criminologie şi victimologie din timpul detenţiilor mele prea lungi. Dar acum, fără voia mea, eram obligat să fac o legătură între teama Tutililor şi moartea, cel puţin bizară, a acestui martor baptist al unei crime, probabil, paricide... Am gonit corbii imaginaţiei mele deductive: mă numeam Candid şi – în conformitate cu hotărârea stelelor şi diviziunea răspunderilor în familie – consideram că era treaba năzdrăvanei mele consoarte să lege şi să dezlege aceste probleme îngrozitoare, dintr-o epocă în care crima, sub o formă sau alta, era prezentă în fiecare casă, instituţie, profesiune.

Privite de sus – de la înălţimile prăpăstioase unde se mai citeşte Marx sau Lenin – câteva sute de mii de ţărani, total nevinovaţi, ucişi într-o anume revoluţie artificială, provocată şi regizată din afară, nu înseamnă mai nimic: inerente erori sau orori ale unei faze obligatorii, de tranziţie. Nimeni nu se gândeşte că în spatele acestor cifre de moarte se găsesc familii, vite, şuri, grădini şi ogoare pătimite. Ţăranii – care astăzi se uită nepăsători şi indiferenţi când se îngroapă cincizeci de viţei morţi de foame din cauza unei erori de planificare sau de birocraţie în gol – pe acea vreme erau în stare să facă zece kilometri pe jos, cu o găleată în mână, numai şi numai ca să-şi adape calul ce le fusese luat cu japca şi care stătea într-un ţarc, crăpând de foame şi de sete, înainte de a fi dus la canal, să servească de hrană robilor de acolo; sau de acei gospodari care, după ce au fost siliţi să asiste la arderea în grămadă a căruţelor lor, scociorau prin cenuşa rămasă, căutând să ducă acasă, în semn de amintire, un cerc de roată sau un fier de tânjală... Toate aceste mici, dar cumplite fapte alcătuiesc acea istorie reală, criminal dialectică, pe care o ignoră absolut toţi politologii şi istoriografii de profesie... Abia am păşit pe cărarea ce urcă spre copilăria Olimpiei, în

numai câteva minute, acest nea Vasile mi-a schiţat capitolele încă neterminate ale unei tragedii în serial a atrizilor locului.

Bibliotecile ne pot revela monstruozităţile barbariei – ca minciună,

prostie sau catastrofă teoretică –, adevărata tragedie trebuie citită în ochii acestui nea Vasile, în uliţa asta pustie, de sat fără câini, de case vechi turtite umil sub cer, ascunse după câţiva copaci bătrâni, cu coşuri din care nu ieşea nici un fum, cu garduri dărăpănate, fântâni fără lanţ, geamuri şi uşi bătute în cuie...

– Vatra satului Olimpiei e mai încolo, peste dealul acela, îmi explica bătrânul căruţaş. Am fi fost şase cătune, ca puii de sub o cloşcă. Patru din aceste aşezări de oieri şi crescători de vite s-au pustiit. Nu mai găseşti nici un suflet prin ele. Copiii s-au tras spre şantiere, fabrici, lefuri, la oraşe. Bătrânii s-au stins unul după altul: de foame, de frig, de uitare sau bătrâneţe. Au dispărut fără urmă sate întregi: oamenii şi-au luat lumea în cap, s-au băjenit singuri, au intrat în munte şi au pierit. Sunt zece munţi aici, cât vezi cu ochii în zare: ar putea fi pe ele sute de stâni, sălaşuri, caşării. Nu sunt. Nimic nu se poate începe şi nici sfârşi cu „ăştia”. Se adună, să zicem, cinci ciobani pricepuţi, cu o mie de oi bune. Fac contract: li se fixează câtă brânză, lână, carne şi câţi miei trebuie să predea anual. Bun! Peste o săptămână vin cinci mahări de la centru, le numără oile, le fixează păşunea, chiria, le aduc broşuri şi un responsabil direct. Apoi vin alţii, care le măresc cota de brânză, de lână, de carne. Sosesc ordine ca ciobanii să cosească şi să facă stoguri de fân „în timpul liber”: unul din ciobani e trimis la cursuri sau la schimb de experienţă. Vin acum şi organele, flămânde, de stat: pentru nişte brânză, pentru un miel pe sub mână, pentru un chef haiducesc cu ştabi de la Înalta Poartă. După trei ani, ciobanii constată că au muncit de s-au spetit, sunt datori faţă de stat, nu au bani pentru iernat: fânul s-a scumpit, brânza o ia statul cu 20 lei şi o vinde (dar oare cui o vinde?) cu 80 de lei kilogramul. Oamenii se deşteaptă, scapă de oi, lichidează stâna şi se trage fiecare unde poate, la minimum de muncă şi răspundere, trăind din văzduh sau mici afaceri, iernând ca ursul într-un fel de somnie şi nepăsare fără de rost sau capăt. Există şi ciobani cărora le merge foarte bine: mai există. Dar ăştia fac haiducie, arată trei ciopoare de oi declarate, dar au alte cinci ascunse în văgăuni sau plaiuri numai de ei ştiute. Lucrează mână-n mână cu diferiţi şmecheri de la stăpânire, ung unde trebuie, joacă ciuleandra în jurul puşcăriei ce-i aşteaptă dacă vor fi prinşi şi demascaţi...

– Baci Vasile, îi spusei, aici nu e

regiune colectivizată. E munte sărac, eu mă mir că stăpânirea nu a înţeles nici după treizeci de ani că...

– Ba a înţeles ea foarte bine ce trebuia să înţeleagă. Dar nu poate, nu vrea şi nu îndrăzneşte. De trei lucruri se păzeşte ca de foc: să nu se

îmbogăţească cineva muncind cinstit, să nu vândă nimeni direct la populaţie şi, mai ales, să nu renască în oameni dorul sau revolta după pământul şi vitele pierdute. Mai bine să moară satul decât să ţipe vreunul „Noi vrem pământ!”. Se tem degeaba. Ciobanii bătrâni se sting, oieritul şi creşterea vitelor mari nu sunt meserii ce se învaţă la oraş, cu creta în mână. Munţii se pustiesc, păşunile vechi se umplu de rogoz şi pir. Brazii se taie, coastele se spală, rămân munţii în curu gol, iar văile se seacă de ape. Au adus nişte tise canadiene: ziceau că acestea cresc nu într-o sută de ani, ca bradul nostru; ci numai în zece: le-au plantat cu soldaţii, cu elevii în practică; nu s-a prins nici una. Dar nici nu a apărut vreunul din deştepţii pe care i-am trimis în Canada: Doamne fereşte! Munţii contează în scripte ca fiind împăduriţi, se şi fac planuri ca şi alţi munţi să le urmeze exemplul. Pădurarul nostru se închină la şapte icoane, dă bani la mănăstiri pentru acatiste, ca să nu se descopere, cât e el în viaţă, povestea asta cu tisele canadiene... Şi eu am, trecute în plan, pe hârtie, zece oi, o vacă şi doi viţei. Plus cincizeci de găini ouătoare. În realitate am numai opt raţe care se hrănesc singure, la baltă.

– Şi cum ai să te descurci când ţi le vor cere la Centrul de achiziţii?

– Asta-i bună! Eu să mă descurc? Ei să se descurce! Pe hârtie totul e posibil: ce se ouă şi se fată în scripte tot în scripte se şi consumă. Conform planurilor şi cifrelor, noi suntem un popor gras, consumăm trei mii de calorii pe zi: conform realităţii, murim de foame şi de frig. Şi de urât. De trei ani ni s-a tăiat electricitatea, gaz lampant nu există. Seara citesc la opaiţ de ulei – numai duminicile îmi permit să aprind o lumânare de ceară. Copiii m-au cam uitat, dau pe aici doar când mişcă viermele în măr. Eu şi baba mea mâncăm ştevie şi urzici: am o râşniţă veche de piatră, macin nişte boabe când nu avem pâine de la oraş, ne facem terci din păsat. Baterii de radio îmi trimite Mărin, ascult ştirile, comentariile, sunt fericit: lumea se duce de râpă, moartea, cu o coasă în mână,

umblă prin Geneva şi Helsinki, dar chiuie şi taie tot mai des şi mai mult. Mai o înmormântare la Kremlin, mai un scandal de spionaj la Washington: fug comisarii poporului şi scriu cărţi contra. Fug şi copiii ştabilor, fug şi nemţii, şi evreii, noi ne mirăm că nu fuge exact acela care umblă în caleşti regale. După diplome de doctor şi savant de renume... Uite acolo, vezi casa aceea cu ţiglă? Acolo stătea o babă sfântă, cea mai mare cusătoare de ii şi catrinţe din tot judeţul. O chema Ana Stanca, împlinise optzeci de ani, şi-a chemat copiii, nepoţii şi strănepoţii la aniversarea ei. S-a umplut uliţa de maşini elegante, de domni în haine

frumoase, de ofiţeri şi matracuce ondulate şi pline de inele. Înaltă şi nouă ciocoime, domnule! Baba a dat o masă pe cinste. A hrănit trei generaţii de oameni de tip nou. Cu şcoli, cu titluri sau grade. Viziri, ceauşi, paşvani, seimeni, calemgii de bazar sau divan. Plus soţiile şi odraslele acestora. La chef, s-au încăierat pe moştenirea babei Ana. Că avea, această fostă învăţătoare a mea, o casă plină de cusături rare şi scumpe: velinţi, scoarţe, ştergare. Oale şi icoane. Pături din aba şi dimie, o colecţie de cojoace şi şube vechi, piese de muzeu, nu altceva. Ca porcii, domnule, au spart casa şi au jefuit care cum a putut. Ca în codru, sub ochii întregului sat. Înjurându-se ca la uşa cortului, neamurile, bătându-se între ele, au smuls totul şi au cărat cât au putut, umplându-şi portbagajele maşinilor. Am văzut totul cu ochii mei, vă jur: aşa ceva a trebuit să fie când au intrat turcii în sfânta cetate a Constantinopolului... Au spart geamurile şi cuietorile de la cele trei lăzi de zestre pe care baba Ana, patrioată de tip vechi, voia să le lase pentru muzeul satului... Au plecat apoi furioşi, certaţi, călcând câinii şi raţele ce le ieşeau în drum. Nici n-au aşteptat să sosească popa să citească molitva de datină: ei au venit, au jefuit, au plecat în pustietatea păgâniei lor, să-şi agaţe pe pereţi truda şi agoniseala sfântă a babei noastre.

– Şi baba Ana?

– Nu a zis nimic. Nu a blestemat, nu s-a plâns nimănui. Avea o ladă de nuc, pictată frumos, puteai s-o duci la biserică... Şi-a aprins două lumânări la cap şi s-a culcat frumos în lada golită. A închis ochii şi a început să se roage. Au vrut femeile s-o scoată, s-o hrănească, s-o culce undeva: nu a fost chip. Baba se hotărâse să moară... Şi a şi murit. Frumos, în tăcere, după cuviinţă. Aşa o moarte îmi doresc şi eu.

Traversarăm un crâng, apoi o livadă de pruni, în floare târzie. Drumul urca uşor pe o coastă de deal molcom. Soarele strălucea blând, mirosea puternic a floare de soc, a muguri de sadină şi a ciuperci sălbatice. Măceşi şi aluni încadrau, în dreapta şi în stânga, drumul acesta de pietre albe şi lut de culoarea şocolatei uitate. Păsări mici, cu pene foarte colorate, îşi construiau socialismul lor de familie şi de numai un an. Viermi şi miriapozi păroşi, târându-se leneşi pe frunzele late de podbal şi brusture, îmi aminteau senzaţiile de cunoaştere şi aventură încercate în teribil de libera şi fericita mea copilărie. Vibra cântul muntelui în sângele meu, plămânii şi sufletul mi se umpleau de slava ascunsă şi indiferentă a înălţimilor. Zeama zăpezilor în topire o simţeam în nări. Acolo sus, unde străluceşte cornul alb al Cernelor, trebuie să fie acum epoca

ghioceilor şi a brânduşelor violete.

Sub o troiţă sfărâmată, cârpită cu tinichea, un moşneag guşat ne făcea semne de bucurie. Nea Vasile rupse o bucată din pâinea lui, tăie şi o felie de slănină:

– Aveţi zece lei? mă întrebă.

– Bine-nţeles.

– Să-i dăm: e omul lui Dumnezeu, orbul satului. Dar vede, totuşi. Nu ştim unde doarme, ce mănâncă, trăieşte ca păsările cerului. Din nimic. Auziţi-l numai cum îmi va răspunde. Pe aici, indiferent cine trece, el are o singură formă de conversaţie.

– Să-mi trăieşti, Ursule, şi la mai mare! strigă către orbul care ne saluta cu bâta sa de corn.

Să trăieşti, Vasile, şi să nu mori
înainte de a muri!

Ia să-mi spui tu mie (nea Vasile îmi dete un ghiont), el, el mai bântuie?

– Bântuie ! îi răspunse Vasile.

– Se umflă?

– Se umflu!

– Crapă?

– Crapă!

– Nu crapă, mă Vasile; broasca, de ajunge bou, bou rămâne: acum să aşteptăm să vedem cam ce se va întâmpla cu viţelul...

– Noi să fim sănătoşi, baci Ursule, şi să auzim şi de bine.

– Bogdaproste!

Luţu necheză vesel. Vasile îmi arătă un nor întunecat ce părea a se apropia dinspre răsărit. Apoi, fără nici o legătură, începu să-mi povestească (mie sau lui Luţu?) despre moartea lui.

– Nu zic că mi-e frică: dar nu mă simt încă terminat şi nici pregătit. Serile îmi vine să mă rog cu voce tare şi atunci îmi dau seama că nu ştiu decât Tatăl nostru. Şi câteva pricesne prinse cu urechea. Popi de-ai noştri nu mai vin nici măcar la biserica din Vatra Ponoarelor, darămite la schiturile noastre zvârlite, prin văgăuni sau pe creste: ei zic că nu e rentabil. Câteva babe sărace, doi-trei moşnegi neputincioşi – ăştia, de se uită la ei, Domnul nostru Iisus îi şi mântuie pe loc. Din milă, din respect. Bătrâna noastră biserică a fost ea bună pe vremea când satul era sat şi oamenii erau oameni, fiindcă se gospodăreau singuri, muncind din greu. Atunci ne stătea bine în biserică, mai ales de sărbători: ca brazii stăteam acolo, nu ne interesa nici ce spune popa, nici ce face popa: eram în sălaşul Domnului, noi, robii săi de totdeauna. Păstram cu sfinţenie obiceiurile, posturile (cu mici abateri creştineşti); nunta era nuntă şi botezurile erau botezuri.

Nemaivorbind de măreţia împărătească a înnormântărilor şi pomenirilor după moarte. De Crăciun, de Paşti, de Rusalii – ne îmbătăm cum se cuvine, nu ne urmărea nici gândul rău al diavolului,

nici spaima judecăţii de apoi; ia-ne, Doamne, aşa cum suntem, ca frunzele, ca iarba câmpului, ca păsările cerului; ce rost are să te cerţi cu unul sau altul, pentru o taină sau alta? Nu? Certurile între teologi sunt ca şi certurile între politicieni: nu se termină, nu duc la nimic, bucură făloşenia popilor, dar întunecă şi întristează faţa Celui Răstignit. Dar acum, dacă sărbătorile au dispărut şi dacă postul nu mai e post, ci decret şi pedeapsă de stat, dacă nu-ţi vin copiii nici de zilele mari, dacă popa, când vine, citeşte o predică despre clasa muncitoare, progres şi canalul către mare, atunci te apucă aşa, pe vreme de ploaie sau negură, un dor după Biblie. Noi nu avem Biblii, nici nu am fost obişnuiţi să avem, umilinţa şi rânduiala întru răbdare şi cumsecădenie au ţinut loc şi de rugăciune, şi de nădejde în marea trecere spre hodini. Nu prea credem noi în rai sau în iad; dar în poveşti credem, ele sunt bune ca să ne alunge spaimele şi să ne vindece de soamnele urâte şi rele. Nu? Acum am ajuns ca nu mă mai pot lipsi să nu citesc seara, la opaiţ sau la lumânare, un psalm sau vreo apocalipsă. Mi-e dor de povestirile cu înrobirile poporului iudeu în Eghipet, în Babilon, sub romani. Caut şi mă zbat să găsesc şi să-mi cumpăr neapărat o Biblie: cum o fi, poate fi şi penticostală, iehovistă sau baptistă, numai Biblie să fie. Nu am găsit, aşa că am hotărât să trec la pocăiţi: o să am nişte fraţi, nişte surori, mă botez şi eu, şi Sofia mea şi gata. Voce să cânt nu am, nici de predicat nu voi ajunge să predic. Dar voi obţine o Biblie şi câteva broşuri (dracu să mă pieptene, când zic „broşură” îmi vine să-mi dau jos cioarecii ăştia americani); îmi vând icoanele – de ce să mi le fure copiii, care nu cred în nimic în lumea asta, nici în ziua de ieri, nici în cea de mâine? – şi încep să fac însemnări într-un caiet. Cum a fost cu Iacob şi îngerul ăla, cu Iosif şi vacile lui, cu Nabucodonosor, care a înnebunit fiindcă era prea mare şi prea genial...

Horum, rerum... Urcam încet pe un drum pietruit, cu dale late, aşezate temeinic şi cu rânduială. Vechiul drum pe care au trecut cândva legiunile romane. Egiptenii au inventat sufletul, încercând să-l facă nemuritor: grecii au inventat spiritul, fiindcă se ştiau foarte muritori, romanii au inventat istoria, fiindcă, muritori fiind, voiau să rămână nemuritori... Baci Vasile semăna puţin cu Seneca, doar că refuza, deocamdată, să-şi taie venele la ordin de sus. Nu se temea de Nero, avea zece raţe, o râşniţă neolitică, trăia ca să vadă şi să înţeleagă. Până când, şi cum, şi de ce? Toţi cei care ne-am pierdut încrederea în istorie şi umanitate, ca să nu alunecăm în apatia îndobitocirii şi a letargiei vieţii cotidiene, a trebuit să ne

întoarcem cu faţa către Dumnezeu. Continuăm a face politica

noastră de rezistenţă personală (dar o politică internaţională, mondială chiar),
însă o facem în direct dialog cu El. Am ieşit din biserică pentru ca să putem rămâne creştini. Acum, nu spre o anume religie ne întoarcem, nici spre popi, predicatori sau profeţi, ci spre bunul Dumnezeu al protocreştinismului nostru ţărănesc, primitiv, simplu: pe El îl luăm ca martor, confrate, şef de lot, Tată şi judecător al nenorocirii în care am căzut şi din care nu vedem nici un fel de ieşire.

– S-au ticăloşit oamenii, îşi continua plângerea fratele Vasile, s-au prostit şi s-au urâţit. În satul de unde e Olimpia ta, avem o şcoală mare, cu vreo treizeci de dascăli. Doamne, toţi sunt tineri şi totuşi arată ca nişte fiare: murdari, duhnind a băutură, cu priviri de mistreţi încolţiţi. Pe vremea mea, aveam un învăţător şi o învăţătoare: ne învăţau să citim, să scriem şi să cântăm. Aceştia de ies acum din şcoli se duc la armată şi acolo trebuie să-i alfabetizeze. Urăsc şi cartea, şi istoria, şi poezia: urăsc tot, nu au cheag nici în ce vorbesc, nici în ce fac...O singură familie domneşte în Vatra Ponoarelor: el e preşedinte, ea e directoare de liceu, cumnaţii sunt directori la CAP, finii şi verii sunt responsabili şi magazineri. Familia asta taie şi spânzură: alături, în alt sat, e o altă familie, înrudită cu ai noştri. Şi amândouă, ca verigile unui lanţ, sunt „neamuri” cu conducerea de la judeţ şi chiar de la anumite ministere. Aceştia o duc ca-n rai, v-o spun eu, fanarioţii şi tovarăşii sovrom au fost nişte îngeri pe lângă ei. Au paza lor, servitorii lor, lingăii lor. Legea lor... Astăzi fac o revoluţie dărâmându-ne grajdurile, şurile, sălaşele; mâine tot ei încep o nouă revoluţie, obligându-ne să reclădim gospodăria, şura, grajdul. Poimâine, de se vor răzgândi cei de la Înalta Stăpânire, la o nouă împărţire a pământurilor, la o nouă revoluţie agrară (prin care să reuşim să ne ajungem din urmă, adică măcar acolo unde eram înainte de război), tot membrii acestor familii vor avea listele, pâinea şi cuţitul... Statul s-a despărţit definitiv de popor. Între acest stat de nebuni şi fricoşi, de intelectuali şi specialişti de tip nou, şi poporul păcălit, înşelat, deznădăjduit, se află o pătură de lipitori şi ploşniţe grase, de cumnăţii şi năşii, unsă cu toate unsorile, capabilă de orice crimă sau trădare, numai şi numai ca să-şi păstreze averile şi puterile, care sunt moştenirea pentru copiii şi copiii copiilor lor... Preşedinta din

Ponoare o spune fără ruşine în gura mare: „Am dat douăzeci de mii de lei ca fata cea mică să treacă la treaptă în Isarlâk, voi da patruzeci de mii de lei când va fi să treacă şi de treapta a doua pentru băiat, am gata o maşină «Dacia», o dau la cheie, ca să reuşească la admitere în facultate...”. Între timp,

dascălii se îneacă în murdărie şi beţii fără rost, popii, câţi mai sunt, devin propagandişti atei şi turnători voluntari; nimeni nu mai vrea copii: cine mai are, caută să scape de ei trimiţându-i la moara fără de noroc a şantierelor, uzinelor, minelor noastre din ce în ce mai mari şi mai nerentabile. Domnule profesor, între popor şi partid, între agricultură şi industrie a avut loc un lung şi afurisit război: un război de treizeci de ani. Acum se vede: din acest război, satul şi agricultura au ieşit biruitoare. Dar cu ce preţ? Pierind, destrămându-se, murind. Am vrut la început să îmblânzim fiara, aruncându-i în cale câte o bucată din carnea noastră; am încercat să păcălim fiara, umflând-o, cântând-o, lăudându-o, doar, doar o crăpa de atâta glorie şi victorie. Nu a crăpat. Acum, ţara stă faţă în faţă cu o stăpânire sălbatică şi străină total: înnebunită, fiindcă nu i-au ieşit socotelile şi fiindcă, jur-împrejur, se arată stăpâniri socialiste care, deşi au fost în urma noastră toate, acum trăiesc chivernisit, nu cerşesc, nu bat toba şi nici nu cântă laude până la leşin. Cu cât tăcem şi răbdăm mai mult, cu atât ura şi dispreţul stăpânirii cresc. Ne tratează ca pe nişte slugi puturoase, ca pe nişte câini vagabonzi: ne numără capetele, vitele, ovarele muierilor, tineretul taurin sau cel brigadieresc...

Nea Vasile mă privi peste umăr, cu oarecare îndoială.

– Să nu vă supăraţi, domnule profesor, că îmi trăncănesc acatistele mele de om sărac şi iobag fără de noroc: asta o fac şi când sunt singur cu Luţu al meu. Facem politică în doi: eu îi spun, el dă din cap, se îndoieşte, eu iar îi spun – şi uite aşa trece anul, trece veacul, ne apropiem şi noi de judecata ceasului greu, de cumpăna vieţii noastre... Hai să coborâm acum, urcuşul e ceva mai greu. Trecem printr-o pădure de paltini. La anul va fi tăiată – , vindem lemnul la nemţi ca să-şi facă viori şi piane. Noi să ne scoatem pălăriile, o pădure din asta condamnată la export merită s-o cinstim ca pe o sfântă muceniţă...

Ne descoperirăm. Pădurea era rară, înaltă, dreaptă, încremenită într-un fel de solemnitate sacră, plină de tăcere, vibraţie, ascunsă rugăciune. „Cântă pe dinăuntru” – mi-am zis, aducându-mi aminte de Olimpia, care ne considera că suntem un popor de copaci. Parcă o auzeam: „Am stat o mie de ani în picioare, ascultând vânturile năvălirilor barbare, molfăitul slujbelor într-o limbă ce nu o înţelegeam. Ne-am obişnuit să răbdăm, să aşteptăm, să nu ne revoltăm. Bizantinismul nostru foarte latin se baza pe capacitatea noastră de a ieşi din istorie, de a trăi vegetal, în limitele timpului mic, organic. De îndată ce ne-am părăsit cochiliile noastre de melci ai pădurilor

şi pajurilor, încercând şi noi să intrăm în Europa, trecând, de la fluier şi doină, la Bach şi Beethoven, a dat peste noi iarna asta hunică, barbară: în loc să cântăm în catedrale şi universităţi, pe mai multe voci, în contrapunct şi polifonie, am fost încolonaţi, cătăniţi şi obligaţi să cântăm în cor o singură cântare, având un singur dirijor, şi acela afon, genial şi erou între eroi...”

– Eu cred, îl auzii pe baci Vasile, că şi în viaţa plantelor, a copacilor mai ales, a avut loc o schimbare de rost. Până acum, copacii tindeau spre cer, scopul lor era să atingă maximumul de înălţime, cu maximumul de frunze şi lumină. Mai nou, pare-se, noima creşterii lor s-a schimbat. Scopul nu mai e în coroană, ci în rădăcini. Acestea să fie cât mai puternice, cât mai adânc înfipte în pământ. Copacul se va tăia, se va vinde, codrul se va pustii, dar rădăcinile, ele între ele, mai grăiesc, amintindu-şi. Un copac, domnule profesor, moare de trei ori: întâi când îl retează ferăstrăul mecanic, apoi, agonizează îndelung până-i putrezesc frunzele, crengile. Abia când i se topesc în humă rădăcinile toate (care pot să rămână vii şi zece ani după tăierea pădurii), atunci putem zice că acel copac a murit de tot şi cu totul... Ei, asta-i viaţa: securea nu iartă, nu ştie de milă. Numără şi calculează. Eu, când aud cuvântul „celuloză”, mă îngrozesc şi mă închin: văd frumoasele noastre păduri, codrii noştri toţi transformaţi în directive şi discursuri, văd munţi întregi pierind în deşertăciunea a ceea ce se scrie azi ca să poată fi uitat mâine...

– Baci Vasile, iartă-mă, tare aş vrea să ştiu: ce spune Moşul nostru la toate aceste necazuri?

– Nu ştiu. Nu l-am văzut de mult.

– Cum aşa?

– Trăieşte ca un călugăr... Deşi, cred eu, în felul său, e foarte bogat. Cu albinele lui, ca vestit doctor de albine, e cunoscut în toată ţara. Are undeva o presă de făcut lumânări de ceară, dar nimeni nu ştie unde este, ce face el cu lumânările sale. Casa îi e încăpută: grădină de rai, livadă cu pruni încă tineri, păşune pentru două vite mari. Fiind apicultor, e scutit de multe angarale. Umblă prin ţară, adună cărţi, veşti, nădejdi. Uneori se urcă în munţi şi umblă cântând şi blestemând pe creste. Alteori, de zile mari, se duce într-o preluncă a lui; acolo, aşezat pe o buturugă, vorbeşte copacilor, păsărilor. Nu e nebun, să ştii! E numai foarte, foarte îndurerat. Odată, asta

în urmă cu câţiva ani, mi-a spus că o aşteaptă pe Olimpia, să vină să-i lucreze grădina, şi pe soţul ei, să vină să-i cerceteze cărţile. Că are trei odăi pline. Altă dată mi-a dat a înţelege că se va muta la Marin şi Florica: nu mai putea de dorul copiilor... Acum, după câte se aude, se

pregăteşte pentru cel de-al treilea drum al său. La Roma. Vrea să îngroape acolo un fier de plug vechi. Dar vrea, mi se pare, să înainteze acolo şi o plângere: către bunul Dumnezeu...

– De ce acolo? E catolic?

– Nu ştiu. Dar caută un stâlp de care să se sprijine. El spune că biserica noastră ortodoxă e în curs de pieire, şi-a pierdut sfinţenia, e doar un schelet fără suflet. Noi trebuie să ne salvăm limba, trebuie să rămânem legaţi de Europa, trebuie să ne refacem legăturile cu popoarele care ne sunt surori şi fraţi: biserica Romei, mi-a spus el, are cea mai lungă şi mai grea istorie a păcatelor legate de putere, războaie, deşertăciuni. Ea a învăţat – este singura biserică din Europa care a învăţat pe viu, din greşelile sale – marea lecţie a iertării, toleranţei, înfrăţirii întru Hristos. Noi va trebui să re-învăţăm latineşte, va trebui să uităm sodomele Bizanţului, ispitirile Kievului, amăgirea muntelui Athos. Trebuie să ieşim din Balcani, chiar de va fi să ardem trei sute de ani de tradiţii şi mândrii ortodoxe. Cum să sperăm într-o înţelegere a marilor puteri, într-o unire a statelor europene, dacă doi capi de biserică apostolicească nu se pot înţelege nici măcar în ceea ce priveşte sărbătorirea Paştelui în aceeaşi duminică?... Credinţa începe cu dragostea întru Hristos şi cu nădejdea în mântuire: certurile popilor şi învăţaţilor vin după aceea: ele nu curăţă şi nu limpezesc nimic, aduc numai vrajbă, invidie, duşmănii şi zavistii. Mai ales acum, când oceanul de ateism şi barbarie, ce vine o dată cu progresul tehnic şi ideologic, ameninţă în egală măsură atât Răsăritul, cât şi Apusul.

– Asta e şi părerea mea !

– Tocmai!... Moşul vrea să-i ducă Papei o „decarugă”: adică zece rugăciuni ce s-au născut în robiile puşcăriilor noastre. Ca să se ştie unde trebuie că am trecut prin sabie şi foc şi că ne-am întors la primele zile şi primele secole de după Hristos. Credinţa noastră, câtă a mai rămas, va trebui să coboare, de acum încolo, sub pământ, în catacombele de pe vremea lui Nero şi Domiţian. Martirii ard pe ruguri nevăzute, sunt sfâşiaţi de fiare noi, în circuri şi pieţe din ce în ce mai mari. Nu s-au stins cuptoarele din Auschwitz, Buchenwald, Dachau: mii de alte cuptoare le-au luat locul, în ele se arde CUVÂNTUL. În ele se transformă în cenuşă, fum şi scrum întreaga morală a lumii noastre şi greceşti, şi latine, şi iudaice, şi germanice, şi slavone. Oradour şi Lidice sunt numai începutul raderii de pe faţa pământului a unor nevinovate

aşezări umane: acum, judeţe întregi sunt răscolite de buldozere, care, ca nişte fiare ale apocalipsei, transformă obrazul ţării în rană şi deşert.

Peste trei decenii, copiii noştri se vor întreba: „Cum aţi putut face o asemenea crimă?”. Noi nu vom putea să le răspundem decât aşa: „Am scos cărbuni slabi ca să facem electricitate scumpă; cu această electricitate am mânat uriaşele combine cu care scoteam cărbuni slabi spre a-i arde scump şi aşa mai departe...”.

– Mă doare tot ce-mi spui, nea Vasile!

– Nu eu îţi vorbesc, domnule profesor: eu nu fac decât să-ţi spun ce cred eu că ar spune Moşul când priveşte spre ţara de jos, unde mârâie şi muşcă ţărâna acele uriaşe excavatoare nemţeşti... Nu e el singurul care stă şi priveşte pustiirea şi murdărirea ţării. Se adună uneori, de zile mari, până la zece bătrâni, din toate părţile patriei. Aceştia sunt ultimii înţelepţi – cei care trag linia şi adună, măsurând apele potopului, bătăile inimii pământului. Se îmbracă toţi în haine albe de ţărani bătrâni, stau ca în strană, fiecare îşi deapănă propria litanie. Unii cred că totul e pierdut, chiar şi sufletul, chiar şi bunul Dumnezeu; alţii, din contră, sunt de părere că Cerul a fost bun şi înţelegător cu firea şi greşelile noastre, obligându-ne la trei rânduri de îngheţuri şi la alte trei rânduri de dezgheţuri. Exploatarea cea mai fanariotă, cruzimea cea mai hunică, ruşinea cea mai umilitoare – iată treptele prin care am învăţat să gândim politic şi să simţim religios. Fiecare ţăran, zic unii din aceşti bătrâni înţelepţi, a absolvit înalta şcoală a sclaviei, în care se predă despre libertate şi dreptate; ultimului conţopist de oraş sau de ţară, când se uită în ochii copiilor săi, îi vine să îngenuncheze şi să ceară ajutor din ceruri. Ultimul tractorist, în pană de motorină, ascultă radioul trei ore pe zi, ştie politică, vede politică mai clar decât o văd miniştrii Europei, adunaţi să se certe pentru preţul untului, piaţa vinurilor sau pescuitul heringilor. Ce putem aştepta noi de la ghiftuiţi care, din cauza umbrelei atomice americane, nu văd decât paiul din ochii noştri speriaţi? Ei ştiu totul despre noi, au scris biblioteci întregi despre robia noastră, dar sunt incapabili să înţeleagă şi să simtă că nenorocirea prin care trecem noi e o rană a trupului din care şi ei fac parte: noi suntem buboiul, infecţia şi febra sunt în altă parte, răul din lume nu e separabil, vaccinul împotriva prostiei şi cruzimii încă nu s-a inventat....”Urâciunea pustiirii”, zice Moşul, după Matei, capitolul 24, versetul 15. Noi aici ne sufocăm sub clopotul acesta de sminteală şi minciună, fără de nici o speranţă nici dinspre răsărit, nici dinspre apus. Am fost înghiţiţi, să

rămânem înghiţiţi; în Cambodgia şi Eritreea e şi mai rău. Vom muri, domnule profesor, şi nici măcar nu vom muri frumos: vom pieri, ne vom stinge, praf şi pulbere; cântând şi aplaudând ne vom scufunda în nisipul mişcător al acestei erori care, neoprită la timp,

a devenit o gravă greşeală: acum suntem după o catastrofă şi înainte de dezastru. Cum să mai cred că din sărăcia asta, cu zurgălăi şi trompete, va putea creşte un nufăr alb de speranţă bună? Cum să mai visez, că va veni o dimineaţă în care vom face inventarul cinstit al minciunilor şi greşelilor comise, ca să vedem ce adevăruri şi ce virtuţi mai pot fi salvate pentru urmaşii noştri!? Totul a fost spus şi murdărit; totul a fost spus şi aplaudat; Hristos de ar veni să ne arate rănile sale, l-am crede provocator, l – am preda legat primului sectorist de serviciu...

– Nea Vasile, i-am spus uimit, acum parcă îmi vorbeşti altfel şi în altă limbă decât atunci când ne-am întâlnit.

– Nu te mira, domnule profesor. Urcăm, în serpentină, pe munte, jos e tărâmul înjurăturilor, blestemelor, ticăloşiilor. Pe măsură ce câştigăm în înălţime, aerul se schimbă, gândurile se schimbă şi ele. Nu grăim numai dinăuntrul nostru, grăim şi după suflarea pământului, lumina pădurii, slava cerului, care aici e mai aproape. Urc deseori acest drum: totdeauna, la acest loc, lângă această mândră pădure de paltini, îmi vin aceleaşi gânduri, aceleaşi vorbe, aceleaşi lacrimi... Ce pot să fac? Sunt un biet căruţaş sărac, mă bucur că trăiesc la poalele Moşului, prin el şi grădina lui. Vei vedea-o, vei înţelege atunci...

– Moşul... e şi el disperat? Fără de nădejde?

– Nu ştiu... Într-o zi, de pildă mi-a spus: Vasile, află că şi pământul e obosit. Florile sunt mai sărace în culoare, în nectar. Frunzele se nasc obosite, parcă ştiu din mugure ce este toamna, când va fi iarna. Albinele mele au momente de delăsare, lene, lehamite. Nu e vorba de vreo boală. E un semn. Sfârşeala nu a cuprins numai oamenii, ci şi întreaga fire, poate şi stihiile toate. O albină care trece pe sub un fir de înaltă tensiune, pe lângă un megafon sau cap de primar propagandist, cade ca trăsnită, fără nici o explicaţie ştiinţifică... Natura, mi-a spus Moşul, s-a săturat de oameni; vrea să scape de specia asta de floare ucigaşă şi sinucigaşă... Poate că şi Dumnezeu, privind de sus minunea asta care a fost pământul nostru cu toate darurile sale, îşi întoarce acum privirea către fiarele pădurilor, către muşte şi scoici. Avem semne că nici Iadul nu e mulţumit de

modul în care îi realizăm planificările. Nu i-a reuşit nici „Omul Nou”, în care s-a pus atâta nădejde. Pleavă şi vorbe-n vânt. Am văzut draci ruşinându-se, am văzut drac plângându-ne de milă.

– Şi eu, adăugai cu gâtul sufocat de emoţii.

– Zice Moşul: suntem un popor de ţărani, de soldaţi latini lăsaţi la vatră. Bizantinizaţi de slavoni, luminaţi şi exploataţi de greci fanarioţi, sub ocupaţie

turcească, având, mai târziu, un rege prusac, o boierime franţuzită, pândiţi fiind mereu de câteva imperii muribunde, toate dornice să ne „elibereze”, să ne mântuiască, înghiţindu-ne de vii şi cât mai repede. Am ieşit din sclavie şi iobăgie ieri, ca astăzi să fim sclavii şi iobagii zilei-lumină: din plin ev mediu feudalist, am căzut direct în era electronică, cu toată slava şi otrava sa... De ce să ne mirăm că nu ne mai rezistă inima la atâtea suprasarcini? Nu am apucat să ne formăm o burghezie conştientă şi mândră, aristocraţia ce am avut-o a fost fie străină, fie înstrăinată, a pierit din primii ani de represiune, sindicate nu am avut niciodată, decât în câteva centre industriale vechi, unde agia a avut grijă să facă repede transfuziile de sânge necesare, aducând ţărani flămânzi, gata de orice pentru o bucată de pâine şi o cartelă mai grasă. Biserica noastră s-a condamnat la autoadormire, episcopii şi mitropoliţii călătoresc şi se îmbuibă, popii de rând sunt mai hrăpăreţi şi mai flămânzi decât ultimul cârciumar sătesc pentru tractorişti şi mulgători. Naţionalismul nostru de popor tânăr şi viteaz a fost compromis şi sufocat de hipernaţionalismul oficial al sultanului şi al haremului său de eunuci: folclorul a pierit din uz, şi abuz, ce trebuia să cântăm şi să jucăm doar la sărbătorile noastre, cântăm şi jucăm la toate sărbătoririle lor.

Care nu se mai termină, în veci pururea. Ele se vor sfârşi abia în ziua în care ultimul ţăran, în ultimul său costum, îşi va da duhul pe o scenă de festival sau aniversare glorioasă... Da, domnule profesor: satul nostru a câştigat războiul său de treizeci de ani: aşa este. Dar sufletul său a pierit în acest război, întoarcere nu există, s-a tăiat definitiv ombilicul ce ne lega de muma noastră, pământul. Există acum erbicide, insecticide, fungicide: de ce să nu vorbim şi de sufleticide?

Eram în drum spre Emaus: acest Vasile gândea şi vorbea ca şi Olimpia mea. Mi s-a întâmplat să urc în tren şi să călătoresc câteva ore alături de un doctor docent şi, la coborâre, să îmi dau seama că e şi prost, şi limitat, şi mai ales fricos. Nu mi s-a întâmplat însă ca să pornesc la drum cu un ţăran simplu şi de margine – şi pe parcurs să nu îmi dau seama că el, de fapt, e un fel de profet al lucidităţii şi plângerilor noastre.

– Învăţământul, zice Moşul, e o moară în care se stâlcesc caractere şi se-nvaţă supunerea, linguşirea şi turnarea aproapelui. Presa toată e o tortură a minţii şi inimilor: acelaşi megafon, ce urlă aceleaşi laude despre aceeaşi minune. Care nu există... Între popor şi stăpânire s-a căscat o prăpastie de netrecut: statul e susţinut de Sublima Poartă din punct de

vedere politic

şi de capitalismul bancar din punct de vedere economic. Diplomaţia laşă şi înfricată a Europei încearcă a amăgi cu vorbe şi miere foamea mondială a ursului... Poporul e părăsit, fiecare se salvează singur, cum poate, furând şi minţind. Dacă se adună trei, unul e informator: dacă se adună zece, trei din ei vor fi duşi la agie şi bătuţi la sânge spre a se curma din rădăcini orice gând de adunare sau mârâială. Toate acestea le vedem, le ştim: ele bat la ochi. Şi totuşi, savanţii şi diplomaţii occidentali vin în roiuri să ne felicite şi să ne ofere decoraţii şi onoruri...

– Acestea sunt părerile Moşului, întrebai cu teamă, sau sunt gândurile ce le-ai copt în timpul drumurilor tale, baci Vasile?

– Ce importanţă mai are? Ceea ce spun eu spune şi Moşul, spun şi muntele, şi pădurea asta ce va fi tăiată, şi oile ce vor trebui, la anul, să-şi dubleze cantitatea de lână contractată... Adevărul nu poate fi ascuns: el trebuie spus – cu vremea toate aceste adevăruri orfane vor reuşi să se adune şi să se rostească undeva sus, într-un parlament cinstit al soartei noastre. Şi dacă nu se vor rosti în lumea asta, măcar să se rostească la judecata de apoi a popoarelor, a puternicilor acestei lumi... Moşul, de vreo zece ani şi mai bine, e ferm convins că în spatele acestei gălăgii de independenţă şi neamestec în treburile interne se găseşte ascuns un plan teribil şi mortal de nimicire a noastră. Da! E absolut clar, zice el, că cineva, în umbra nevăzută a stăpânirii noastre de la Înalta Poartă, ascuns după vorbele mari şi spumele la gură ale propagandiştilor noştri ultranaţionalişti, urmăreşte cu precizie şi calm trei scopuri importante, întâi, prin ofiţerii, berzele albastre, vameşii de la hotare, oberchelnerii din hoteluri şi ghizii de la turism, ei vor să întunece şi să murdărească faima noastră veche, de popor inteligent, ospitalier, tolerant, deschis faţă de lume, doritor de a fi european, în Europa... Cei ce ne vizitează acum, încet dar sigur, încep să se convingă, pe pielea şi punga lor, că suntem un popor hain, bişniţar, poliţienesc, tâmpit şi atât de murdar şi imoral, încât e o minune că limba noastră mai seamănă cu italiana şi franceza... Pricepi? Apoi, există un alt plan, tot „ştiinţific”, mult mai al dracului: să ni se ia gustul de viaţă. Să ne sature de lume, să ne facă să dorim singuri şi moartea, şi pieirea. Da! Excesul de

politică a ucis politica din conştiinţa oamenilor, excesul de muncă a distrus pofta de muncă. Nu mai trăim, funcţionăm doar, aşteptând pensia, aşteptând moartea, nemaisperând în nici o minune, nici o înviere, nici o eventuală reformă a reformelor existente. Toate cuvintele sunt obosite, rebutate: chiar dacă am tăcea un secol de acum încolo, nu vom putea face ca

pământul acesta să uite nebunia aplauzelor şi uralelor la care am ajuns prin dresaj, selecţie şi frică. Mai mult decât atât: a devenit clar pentru orice om încă gânditor că presa, radioul, televiziunea noastră sunt nişte instrumente de tortură şi înnebunire artificială, în schimb, serile, antenele noastre de la oraşe sunt îndreptate spre capitalele vecine: în singurătatea familiei, funcţionează activ doar distracţia vecinilor, în limba şi legea lor. Ce au apărat taţii şi bunicii noştri în primul război mondial se pierde acum, încet, dar sigur, din cauză că la televiziunea noastră nimeni nu găseşte nimic, în afară de laude, imnuri, statistici şi planuri pentru încă o eră înainte, de culme a culmilor... Ce suntem noi astăzi? Moşul zice că suntem un fel de Afganistan cucerit nu de o armată din afară, ci de o armă din lăuntru, descoperită şi aplicată de cei care experimentează cu sufletele popoarelor înrobite. În Afganistan se mai dau lupte, războiul acolo încă nu e decis. Dar la noi, acest amestec de nebunie, prostie şi frică a reuşit a fi vaccinat în mai toate inimile: Dumnezeu se ascunde, se face că nu există, că nu-i pasă, iar noi din lupi din codru am devenit câini de pază, lingând mâna înmănuşată a stăpânilor. Din ţărani liberi, iată-ne şerbi, iobagi, sclavi, cerşind pâinea ce noi o producem şi trăind după mila celor ce ne-au jefuit de tot ce aveam...

– Eşti foarte necăjit, baci Vasile: poate că... poate că tocmai din această biblică robie să se nască ziua de mâine a copiilor noştri. Olimpia crede că noi suntem imuni faţă de politică, faţă de istorie: chiar şi faţă de răul din noi sau din jurul nostru. Am trăit două mii de ani sub barbari: cum puteam, în o sută de ani numai, să învăţăm lecţia democraţiei, a libertăţii şi drepturilor omului? Am pierdut şi am câştigat cel de-al doilea război mondial, irosind peste un milion de bărbaţi tineri, curaţi şi curajoşi. Apoi, am căzut direct în iadul asiatic al „revoluţiei” staliniste; în şapte valuri de epurări şi arestări, am mai distrus trei generaţii de cărturari, specialişti, ţărani liberi. Acum am trecut pe teatrul acesta sultanal, devenind prima republică monarhică, absolută şi ereditară. Crezi că vreo iotă din inima noastră s-a schimbat? Eu pot să jur că absolut nimeni nu crede în nimic, că absolut nimeni nu e cât de cât fericit sau mulţumit: nici măcar familiile sau elanurile ce deţin puterea în umbra Portretului nu creşte nici iarbă şi nici o floare de speranţă. Ziua de mâine nu există, toţi cei puternici se culcă cu grija că mâine vor putea fi maziliţi. Crede-mă: la vecinii noştri mai auzi discuţii, întrebări, certuri; există acolo marxişti cinstiţi, marxişti deznădăjduiţi, marxişti înşelaţi: la

noi nu există decât câţiva fricoşi suplinesc trăncănitori şi câteva lichele semidocte ce

„ştiinţa” în întreg alaiul acesta bisericesc de socialism „ştiinţific”. Cu icoane, cu liturghii: cu eretici, cu rai, cu iad, cu lauda zilnică a Atotputernicului şi a Atotştiutorului. Cu canoane, post şi auto-biciuire continuă... Am citit undeva, chinezii vechi spuneau că un imperiu care e pe cale de distrugere şi pieire se poate recunoaşte după următoarele semne: are prea multe legi; aceste legi se bat cap în cap; aceste capete sunt fără de cap; iar Capul nu face decât să tot dea la legi, prin care să fie apărat capul de prea multele legi care se bat cap în cap, fiindcă trebuie să scoată şi o lege împotriva multelor legi... şi aşa mai departe.

– Îmi plac chinezii ăştia, râse Vasile.

Au dreptate.

– Fiindcă au şi o lungă experienţă în materie de împărăţie şi teroare... Dar, revenind la noi, nu crezi, nea Vasile, că dacă, aşa cum am văzut. Binele a fost nimicit de Mai Binele pe care l-a zămislit, nu cumva şi Răul va putea fi distrus prin Mai Răul ce s-a ridicat deasupra? Aud mereu în jurul meu: la serviciu, ne stradă, la cârciumă: „cu cât e mai rău, cu atât e mai bine!” În puşcărie, când sergenţii deveneau blânzi şi nepăsători, ştiam că puşcăria s-a aşezat şi va fi lungă; abia când începeau să bată sau să schingiuiască, ştiam că afară ceva se va schimba curând. Noi nu mai putem să ne vedem viitorul uitându-ne în gura savanţilor şi vizirilor de conjunctură, ci în privirea deznădăjduită a copiilor, în umbra a doua ce a apărut pe lângă vânduţii şi renegaţii puterii, în bâlbâială propagandiştilor care nu mai ştiu nici ei pe unde să-şi scoată cămaşa Rezerve de inimă şi caracter nu mai există decât în cei exploataţi, minţiţi, înfometaţi: în cei care suferă. Toată ţara e o rană, un buboi purulent. Ai spus-o chiar dumneata, nea Vasile. Despre o fabrică care nu ajunge să producă la toţi parametrii se spune că e în fază experimentală; despre o fabrică ce nu e rentabilă nici când produce la maximum se zice că e o investiţie rebutată: ce se va spune despre un sistem ce nu funcţionează decât la un singur parametru care nu e rentabil şi care, împotriva tuturor aşteptărilor, ne-a adus la sapă de lemn? Va sosi adevărul, cu ora lui cumplită: un bilanţ real va trebui făcut. Cine îl va face?

– Nu se va mai face nici un bilanţ!

Niciodată!

– Bilanţul a şi început. Prin cartele şi economii: prin foametea şi venalitatea flămândă a slujbaşilor. Desigur, la noi va fi

foarte greu. În Ungaria, Cehoslovacia, Polonia au avut loc diferite forme de cutremur şi lupte pentru schimbare: totul a fost sufocat în faşă. Mă întreb, la noi aşa ceva va mai fi vreodată posibil? La noi totul e atât de legat şi confundat cu persoana sacrosanctă a Magnificului – care e personal autorul absolut al tuturor reformelor, legilor, decretelor –, încât, la o analiză istorică, va mai

putea fi ales grâul de neghină? Nu ştiu dacă după acest bilanţ va mai rămâne în picioare un partid, un schelet al forţei conducătoare, în ţara asta! Cine se poate considera comunist cinstit, dacă în toţi anii aceştia a tăcut şi a aplaudat, chiar dacă, în inima sa, a rămas cinstit şi lucid? Cine? Şi totuşi, abia atunci se va vedea, nea Vasile, că ţara asta e plină de oameni cu carte, de gânditori, de ingineri şi dascăli adevăraţi... Fiindcă, trebuie să o recunoaştem: în aceşti treizeci şi cinci de ani ultimi, am avut pumnul în gură şi baioneta în fund, nu ne-am putut bucura de libertatea cuvântului şi a întrunirilor: dar, ca niciodată în istoria noastră, am gândit. Au gândit muncitorii, minerii, ţăranii, boierii, dascălii şi economiştii daţi la o parte: am gândit pe viu, în contra, cu riscuri, am gândit fără să ne adunăm, am gândit totuşi în acelaşi fel, aceleaşi dureri, cu aceleaşi speranţe şi deznădăjduiri. O singură scânteie istorică, picată din cer, şi întreg tineretul ăsta pe care îl credem bovin şi cretinizat, ca la o minune, va începe să pronunţe corect marile cuvinte ale mândriei de a fi Om, om liber, om curat şi, mai ales, fiu al unui popor călcat în picioare...

– Să fie precum spui! Dar eu nu cred. Noi, ca popor, vom pieri. Cu ochii deschişi, plini de lumină şi cunoaştere: dar cu disperarea aceea a pensionarilor, ţăranilor, babelor Ana, a foştilor generali de altădată, care, în clipa trecerii dincolo, îşi dau seama că nu ştiu pentru ce au trăit, în ce au crezut, ce lasă în urmă şi, mai ales, cui. Moşul spune că suntem asemenea acelor popoare băştinaşe, maya, azteci, incaşi, care, la sosirea barbarilor lor eliberatori, au murit de scârbă. Da, de scârbă. Aşa vom muri şi noi: de scârba de trecut, de scârba de prezent, de scârba de viitorul luminos ce ne mai aşteaptă. Am fost dăruiţi de bunul Dumnezeu cu o mare poftă de viaţă, o nemaipomenită bucurie pentru tot ce e soare, floare, dragoste, cântec şi voie bună. Ei bine, totul s-a terminat, untdelemnul neamului l-am risipit în aşteptare şi luptă cu dracul – acum nu mai ardem decât cu dorinţa ca moartea noastră să fie cândva răzbunată... Moşul ne spunea: există popoare care s-au născut

din Timp şi întru Timp: cum au fost egiptenii, indienii, chinezii vechi. Există şi popoare care s-au născut din Spaţiu şi întru Spaţiu: cum sunt hunii, ruşii, arabii. Există şi popoare intermediare, de tranziţie între timp şi spaţiu, cum au fost grecii, romanii, europenii în general. Noi, ne spunea el, suntem născuţi prin şi pentru pământ, prin şi pentru peisaj. Care înseamnă şi verdeaţă, şi vite, şi ape, şi ogor, şi codri, şi plaiuri: dar înseamnă şi anotimpuri, iarnă, vară, tinereţe, bătrâneţe. Naştere şi moarte, rostul şi hodina de oale şi ulcele ale lutului sfânt. Acum, după cum prea bine ştii, peste 75 % din

cei tineri, de la o zi la alta, copii fiind încă, au plecat să se închidă în cazărmi, fabrici, mine, şantiere. Tot ce a fost pământ a devenit altceva, un fel de materie primă, o industrie oarecare. Tot ce a fost peisaj, lumină şi rost s-a ars, s-a risipit. Ştiu că satul vechi era primitiv, plin de înapoiere şi sărăcii: dar era al nostru, creştea din noi, cu noi deodată. Acum ne e străin, vedem cum se taie pădurile, cum se strică vitele, cum se murdăresc apele: dincolo de zare sunt două judeţe făcute scrum şi cenuşă. Oraşele mi se par nişte babilonuri din foamete, înghesuială şi teama de şi mai rău. Murim, domnule profesor, fiindcă ni s-a terminat ţara, fiindcă ne părăseşte limba, fiindcă nu am fost vrednici să murim de gât cu primul fes agitator care a declarat: „Noi suntem cei mai buni dintre cei mai buni – iar eu sunt cel mai iubit fiu al acestui popor!”. Avem soarta pe care o merităm: cămaşa noastră curată o poartă acum nişte şmecheri tâlhari tâlhăriţi, soarta ei se va juca la zaruri de către soldaţii marelui frate... Hoo, Luţule, stai pe loc, să-i arăt acestui domn profesor care vrea să ajungă la Moşu, locul unde ne închinăm noi, ori de câte ori avem drum pe aici sau vreo sărbătoare de aducere aminte.

CAPITOLULALIV-LEA

Ce înseamnă un piron bătut în trupul unui paltin tânăr? Cum învaţă ursul nostru să joace în lanţuri. În luminişul pădurii soseşte o zână însoţită de ienicerii stăpânir i. O pomană de mort, o despărţire şi un şarpe de aramă. Profesorul Candid nu mai ştie dacă e la începutul sau la sfârşitul drumului său. O madonă gitană ce alăptează. Focul din peşteră şi întâlnirea cu un foarte tânăr şi original violonist. Profesorul Candid se îmbată, încercând o introducere dăscălească în misterele Cabalei. Adoarme buştean şi are un vis cu totul neobişnuit.

Lăsarăm căruţa în poiană, deshămându-l pe Luţu ca să poată paşte în voie. Călcând cu grijă peste covorul de ferigi verzi şi frunze putrede, îl urmai pe Virgiliu al meu în pădurea tainică de alături. Pământul era moale, toate mirosurile copilăriei mele fericite mă îmbrăţişară. Lumina se cernea de sus ca într-o catedrală de sticlă. Cât vedeai cu ochii, peste tot, tulpini înalte de culoarea platinei. Vânt nu bătea, păsări nu se auzeau.

Vasile se opri în faţa unui paltin masiv şi gros.

– Uită-te bine, domnule profesor, şi ia aminte, în urmă cu o jumătate de secol, pe vremea când acest paltin era încă un băieţandru destul de tânăr, un nebun sau un disperat, cine ştie de ce, a bătut în carnea copacului un piron de fier gros şi lung. Îl vezi? Ei bine, pironul nu a putut fi eliminat, copacul l-a închis în el, ca pe o rană. Observi ce cumplită umflătură e în jurul cuiului? Un pădurar mi-a explicat că fiecare fibră din acest copac e, încă şi azi, strâmbată de durere. Până şi frunzele de sus ştiu de acest piron, celulele lor poartă însemnul acestei răni... Mai mult: uită-te în jur: fără să fi fost atinşi, majoritatea paltinilor din vecini, din milă sau din frăţietate, au fiecare câte o umflătură asemănătoare, la aceeaşi înălţime. Lemnul acestor copaci nu va fi admis la export, fibra lor nu e armonioasă, adică prelungă şi egală: s-ar putea ca tocmai aceşti paltini să fie scutiţi de tăiere – aşa cum e foarte probabil ca ei să fie făcuţi butuci pentru şemineul din vila de vânătoare a vreunui ştab. Care ştab nici el nu este altceva decât un piron înfipt în trupul altui copac

nenorocit… Moşul vine des pe aici: am pus sub cui o icoană veche a Maicii Precista, frumos acoperită de şindrilă, ca într-un mic altar. A fost furată. Cine ştie pe ce perete de necredincios străluceşte acum icoana noastră. De sub

paltin a răsărit un fir de izvor: uite-l, dăm frunzele la o parte, iată ţâra de apă. Am un jgheab mic, ascuns pe aici: poftim, te invit să guşti din apa asta. E sfântă, te asigur.

Prinsei în căuşul palmelor dâra de argint, băui. De trei ori. Era foarte rece, curată şi cremene. Avea cu totul alt gust decât apele ce le beam în Isarlâk, în mină sau prin lagăre. Nea Vasile mă privea sever, mi se părea că seamănă cu cineva din conştiinţa mea, nu puteam să-mi dau seama cu cine. Tăcerea pădurii mă înfiora. Simţeam prin piele un freamăt străin. Parcă aş fi ajuns, ignorant şi nechemat, în faţa unei mandale indiene, fiind total incapabil să percep mulţimea de simboluri ce mi se ofereau deodată. Plecasem azi-dimineaţă cu gândul la acea mistică spirală ce-i obsedează pe olarii noştri: iată-mă ajuns în faţa acestui paltin, victimă nevinovată a unui piron străin şi absurd.

Toamna, îmi povestea călăuza mea, când încep frunzele nunta lor de culori moarte, acest paltin nu îngălbeneşte şi nici nu îşi înroşeşte coroana de frunze. Podoaba ei verde trece de la culoarea lucitoare a argintului la cea vânătă a cerului mânios.

Când cade, frunza îi e neagră ca smoala… Am stat o dată o zi întreagă sub el: nici o pasăre nu vine să se odihnească pe ramurile lui, nici o veveriţă nu-i gustă mugurii. Seminţele-i cad de sus, învârtindu-se în vânt ca aripile unui elicopter. Am semănat la un loc bun şi gras câteva din aceste seminţe: au încolţit, dar răsadurile acestea erau chircite, bolnave, fără vlagă…

Priveam cu atenţia mea „primitivă“ la acest piron încercuit cu un fel de cicatrice în formă de crater convulsiv. Fără îndoială, ceea ce vedeam – copacul, cuiul, rana – îmi transmitea ceva. Dar nu-mi dam seama ce anume. O stare de vrajă şi scufundare în vis, asemănătoare cu cea de acum, nu avusesem din copilărie, privind ore întregi focul aprins de tata când înnoptam în pădure sau când, plecat după alune, rămâneam căţărat pe o stâncă, urmărind curgerea înspumată, jucăuşă, dar fermecată, a râului ieşit dintre stâncile strâmtorii. Poate că şi apa de atunci nu era o apă oarecare. Bătrâneţea minţii mele, scăpată de raţionalismul pur logic, pozitivist sau discursiv, m-a învrednicit să simt şi să intuiesc teribila şi infinita noomorfie a tot ce mă înconjura. Nimic în simboluri – de seminţe, oglinzi, văluri – prin care spiritul şi Marele Anonim îşi ascund tainele, tocmai ca să poată să ni le ofere, să ni le apropie, să ni le reveleze. Aceasta era teoria marelui meu

profesor, Napocos – dar puteau fi şi intuiţiile primare ale Moşului acestor locuri. „Cineva vrea să ne urâţească, a spus acesta, să ne facă răi, mişei, canalii... Acelaşi cineva doreşte să ne curme

pofta de viaţă, dorul după bucuriile legate de frumuseţea şi bunătatea pământului nostru mumă...”.

...Vorbind cu Limpi despre aceste stări rare – contemplarea unui foc în pădure, a unui râu de munte, urmărirea unor nori, culcat pe spate, într-o pajişte de sânziene –, ea numea toate acestea „bucuriile sacre"... „Pentru mine, îmi povestea ea, în copilărie, bucuria cea mai simplă ce o încercam – o bucurie totuşi nemărginită şi fără de asemănare – consta în mirosul de pâine scoasă din cuptor, în mâna Moşului care sălta din stup un fagure şi-mi da un colţ din el, în cositul trifoiului pe rouă, dimineaţa, în prinderea cu mâna a unui păstrăv albăstrui, în dormitul pe şubă în podul cu fân, în şuşuitul laptelui în şiştar, în botul umed al viţeilor şi în strugurii mâncaţi cu pâine caldă de secară şi cu caş alb...”.

Ne întoarcem în panteismul păgân, Dumnezeu este în toate, fiecare frunză şi fiecare fir de nisip îi ascunde mărirea şi bunătatea... Viaţa mea a însemnat politică, fără voia mea, politică şi numai politică: pentru noi, politica a devenit într-adevăr sinonimă cu destinul – iar destinul, vede-se, cu cât ne apropiem de moartea noastră (sau de moartea Lumii), nu este decât banala şi bătrâna Providenţă divină... Ei bine! Providenţa e acest piron bătut într-un copac tânăr şi frumos... (Care cui, conform dialecticii istorice, poate

oricând să-şi aroge dreptul de a se considera scopul în sine al copacului, raţiunea devenirii sale istorice, împlinirea teologică a rostului său în pădure, ţară, cosmos.).

– Nea Vasile, spune-mi, te rog, cum se cheamă locul acesta unde ne găsim? îl iscodii fără să-i caut privirea.

– Ar fi trebuit să i se spună Păltiniş: dar – nici eu nu ştiu de ce – toată lumea îi spune La Cerime... Pădurea e mare, de mii de hectare, ea se continuă în sus cu brazi şi jnepeni. Mistreţii pe aici umblă în ciopoare. Nimeni nu are puşcă, pădurarii răspund de fiecare glonţ. Urşii nu coboară decât primăvara, dând atunci iama în căprioarele slăbite sau în oile neplecate la şes, la iernat. Moşul crede în urşi, în vraja ochiului lor galben. Ţiganii îi cumpără de mici, îi învaţă să joace silindu-i să stea cu nasul prins în inelul unui lanţ, pe o tipsie fierbinte. Aşa joacă ursul nostru strămoşesc! Cei care-l văd prin iarmaroace nu ştiu ce înseamnă lanţul ursarului, al marelui Ursar, şi nici tălpile arse cu care-şi ţopăie biata fiară bătuta sa blestemată... Mie îmi plac urşii fiindcă sunt mândri şi tăcuţi, îmi plac şi lupii, cât timp vânează singuri; de îndată ce se adună în haită flămândă, iarna, cu un şef în frunte, devin fiare: barbari năvălitori, huni. Am văzut un urs căzut într-un fel de puţ săpat de geologi: două zile a tot

încercat să iasă, nu mi-am putut închipui o luptă mai supraomenească ca a acestui urs ce voia să scape din prinsoare. I-am aruncat bucăţi de carne, i-am coborât un ciubăr cu apă. Nu s-a atins de nimic. Am meşterit o scară solidă, de vreo cinci metri, i-am aşezat-o sub nas, lăsându-l singur, ca să poată ieşi fără să simtă miros de om. Nimic. Se întâmplase ceva cu el, în el: Moşul zice că există în fiare – poate şi în oameni – un fel de fruntărie, de margine a voinţei şi luptei. Dacă se întâmplă să coboare sub acest nivel al speranţei, fiara moare fără să mai schiţeze cel mai mic efort spre scăpare. Ursul nostru, de care îţi vorbesc, avea mâncare, avea apă, avea şi o scară pe care ar fi putut să se sloboade. Nu a făcut-o: era a treia zi după scripturi, i se terminase pofta de viaţă – în imensa sa putere a fost înstăpânit duhul morţii...

– De ce îmi povesteşti toate acestea, baci Vasile?

– Nu ştiu... Aici tot ce povesteşti trimite spre durerea acestui paltin şi spre semnul său de suferinţă... Pironul aceluia şi Moşu, şi ciobanii care trec pe aici, cu toţii îi spun... YALTA. Da!

Mă cutremurai. Venea dinspre pădure un vânt iute, mirosind a ciuperci sălbatice şi a ierburi tari: de sus, ca printr-un vitraliu, cădeau oblic razele roşcate ale înserării. Izvorul de la picioarele noastre îşi picura veşnicia prin jgheabul din coajă de salcie. Pironul acela mă chema! Pironul acela se chema... nu se putea să se cheme altfel. Mă simţeam invitat la o cină a tainei – preumbula fide – eram atras încoace ca de un magnet puternic, dar nu ştiam de ce şi de cine... Istoria – spuneam pe vremea când încă nu mă îngrozea Dostoievski – este o grea anchetă: că e urmată de o judecată, apoi de o lungă pedepsire-ispăşire. S-a terminat cu sfinţii, savanţii, cărturarii martiri: de la Yalta încoace, popoare întregi, total nevinovate, sunt judecate, condamnate şi ucise prin ardere lentă şi decapitare în rate... Suntem răstigniţi între două mari puteri, la fel de barbare, la fel de incapabile de a-i înţelege pe alţii. Mai cumplit decât gândul unui sfârşit atomic al acestei lumi este această realitate a sfârşirii sub un clopot de sticlă al minciunii, prostiei şi neputinţei. Nu ne mai sperie un cataclism nuclear, el e drama şi problema lor: pe noi ne doare şi ne macină această continuă murire înainte de moarte.

– De sfinţii Petru şi Pavel, ziua Moşului, ne adunăm aici cei vreo zece bătrâni ai acestor munţi care mai suntem în viaţă... Închinăm spre lume bând rachiu de coarne şi vin de zmeură. De fiecare dată, cu blândeţe, fără mânie, îi evocăm pe domnii Churchill şi Roosevelt. Imensa, strigătoarea la cer, criminala lor inconştienţă şi frică... Să începi un război fiindcă nemţii au intrat în Danzig – să termini acest război

zdrobindu-ţi duşmanul, ca apoi, între o votcă şi un whisky, să oferi Asiei – celuilalt fascism – şi Polonia, şi Cehoslovacia, şi Ţările Baltice... De ce să ne plângem de prostia dictatoraşilor noştri stalinişti? Totul a început la Yalta, cu Yalta – şi Yalta trebuie să rămână în memoria popoarelor ca cel mai cretin, iresponsabil şi criminal act diplomatic din întreaga istorie... Chiar dacă ea nu e decât un nume dat unei nenorociri ce a avut loc între Teheran şi Potsdam – Yalta, pentru soarta Europei şi a lumii, este mai mult decât a fost căderea Constantinopolului sub turci sau a Romei sub goţii barbari. Yalta este mai mult decât o eroare diplomatică, mai mult decât o uriaşă greşeală politică sau catastrofă pentru popoarele şi principiile jertfite: Yalta este un mare păcat, domnule profesor; un păcat faţă de cer, faţă de pământ, faţă de toate secolele şi gânditorii lor dinainte, dar şi faţă de toate valorile şi credinţele ce au supravieţuit fascismului în sufletele bietelor victime. Yalta este acest cui al morţii: toate rugăciunile şi blestemele noastre, soarta şi pâinea amară a copiilor noştri, întunecimea ce se lasă şi murdăririle ce se întind, toate se trag din sălbăticia crudă a acelei clipe când un prim-ministru englez ce nu ştia mai nimic despre noi, uitând că suntem singurul popor care a luptat cinstit împotriva ambelor hidre nu numai fiindcă fiecare a smuls o bucată din carnea ţării noastre, dar şi fiindcă, din instinctivă experienţă istorică, nu făceam nici o deosebire între Hitler şi Stalin, între fascism şi contrariul său, într-un moment de cinică, demonică cruzime, a scrijelit pe un petec de hârtie câteva rânduri, oferindu-i Marelui Frate de la Răsărit ţara noastră întreagă, istoria, morţii şi vii noştri, fără nici o condiţie, fără nici o garanţie. Şi pentru totdeauna... Nu blestemăm, nu cerem ca sângele celor ucişi în lagăre şi puşcării să cadă asupra neamului lor. Nu! Moşul spune că suferinţa lungă ne scoate din istorie şi ne mută în Vechiul Testament: Hristos e cu noi, aici, suntem convinşi că El rătăceşte pe malul puturos al apelor noastre, printre munţii de cenuşă ai termocentralelor, pe coastele despădurite ale munţilor. Vine El şi aici, fii sigur: pironul acesta e înfipt şi în carnea Lui. De aceea i se spune locului acestuia „Cerime”... Nu m-aş mira să văd oasele bătrânilor noştri înviind şi venind să se închine sub acest paltin sfânt sau zâne albe dansând molcom şi dureros, înainte ca ferăstraiele mecanice să înceapă a intra în carnea albă a acestor Feţi-Frumoşi...

Toată viaţa mi-am trăit-o în paranteză: nu am fost decât un nenorocit de suplinitor al propriei mele fiinţe. De ce să mă plâng acum? Nu fac oare parte dintr-un popor de suplinitori, într-o

perioadă istorică în care şi drumul, şi strigătul de „prezent!”, şi catedra

duhului meu au fost ocupate şi împlinite de alţii? Generaţia mea nu a avut dreptul la „definitivat”, provizoratul a dat materia primă pentru această „lungă durată” de care îmi vorbea Winter. Acum, la sfârşitul cărării, îmi dădeam seama că nu lăsasem nimic în urma mea: am trăit în anestezia unei paranteze, în cofrajul de ghips al frângerii şirei spinării. Chipul călăuzei mele mă privea ca din altă lume, simţeam cum un ic bătut în conştiinţa mea desparte brutal trupul de spirit, aparenţa de esenţa sa ascunsă. Mi se părea că o parte din umbra mea se desface din mine şi pleacă fără întoarcere, că cel care rămâne este numai fosila a ceea ce ar fi trebuit să fiu. Lumina de orgă vegetală a pădurii mă durea acum ca o reîntoarcere dintr-un război şi stupid, şi pierdut.

– Ce este, domnule profesor? îl auzii pe nea Vasile. Sunteţi palid, tremuraţi. Vă e rău?

– Nu ştiu ce am, dar, deodată, mi-am dat seama că Moşul spre care mergem nu este acel ţăran cu care mi-am împărţit celula timp de mai mulţi ani. E altul...

– Aşa este. E altul... Dar asta nu are nici o importanţă. Toţi ţăranii bătrâni seamănă între ei. Toţi puşcăriaşii la fel... Uitaţi-vă la mine! Dacă va muri Moşul, după legile acestor locuri, ca vârstă, eu ar trebui să-i iau locul. Dar pot? Sunt eu vrednic de aşa ceva?

– Mai simt, continuai să-i spun fără să-l ascult, că nu voi reuşi să ajung până la el. Nimic nu mi-a reuşit în viaţă, toate drumurile mele au fost curmate la jumătate, eu sunt cel care pleacă mereu de undeva ca să nu ajungă nicăieri... Iartă-mă, baci Vasile, vorbesc cum nu trebuie. Dar a început să mă doară mâna asta ruptă, mi se pare că am şi puţină febră, îmi vine să plâng. Fără nici un motiv.

– Mai bea o gură din apa asta. Ai să te linişteşti. Băui. Mă liniştii.

– Umbra mumei mele, îi spusei, o simt aproape, înseamnă că mă pândeşte un pericol, undeva. Poate că a sosit ziua în care începem să cunoaştem ceea ce am ştiut numai şi să înţelegem ceea ce am cunoscut doar! Cât am lucrat în mină, am înţeles că de trei lucruri trebuie să am grijă: de lampă, să nu se stingă, de secure, să n-o pierd, de şobolanul meu, să nu-l supăr. Când mă aşezam să mănânc, prima

îmbucătură i-o aruncam lui. Ştiam – mai bine zis, credeam – că, în caz de mare pericol, acest şobolan al meu mă va anunţa din timp să fug ca să-mi scap viaţa. Unii mineri bătrâni afirmau că numărul şobolanilor trebuie să fie egal cu numărul minerilor din subterane: poate că relaţia asta de destin între om şi şobolan, în condiţii de întuneric şi cărbune, reprezintă condiţia simbolică a Europei noastre de astăzi... Zdrăngăne brutal uşa de la celulă.

Tu tremuri. O voce rea îţi şopteşte: „Pune-ţi ochelarii! Repede!”. Îţi pui ochelarii. Apoi, cu tineta ta în mâini, ca un orb, condus de mâna sergentului, în ghete fără şireturi, cu pantaloni fără curea, eşti însoţit la toaletă. Abia în closet ai voie să-ţi scoţi ochelarii... Baci Vasile, nu există nici o legătură între şobolanul cu care m-am împrietenit în mină şi ochelarii aceia de tinichea cu care eram târât pe coridoare spre nesfârşitele mele anchete. Dar, ciudat! Sub acei ochelari am înţeles de fapt ce înseamnă acest piron pe care mi l-ai arătat acum şi ce soartă ne aşteaptă dacă ne pierdem lampa, dacă ne uităm securea sau supărăm şobolanul ce se substituie îngerului păzitor la care avem dreptul... Acum, la umbra tristă a mamei mele, s-a adăugat şi faţa mâhnită a tatălui meu...

– Destul! Lasă-ţi gândurile rele, uită-ţi grijile şi teama. Auzi? Cineva cântă în codru. Ia să vedem pe cine vom întâlni!

De sus, din marginea tăpşanului unde lăsaserăm pe Luţu păscând, se vedea coborând – ca într-un fel de ceremonie de sărbătoare veche şi neînţeleasă – o fată subţire, înaltă şi învoaltă ca un lujer. Pe cap purta un coş acoperit, în mână aducea o cofă. În spatele ei, cu capela scoasă, venea un soldat tuns, cu pistolul în bandulieră. Cânta cât îl ţinea gura Peste deal la nana-n vale. În urma lor, mârâind şi hurducându-se, se vedea o motocicletă militară cu ataş.

– Ăştia vin de sus, de la casa Moşului, îmi spuse nea Vasile. Să ne facem cruce şi să zicem: „Doamne apără şi ne păzeşte!”... Veştile bune nu sosesc în uniformă şi cu pistol.

Fata ce păşea în fruntea acestei ciudate coloane era îmbrăcată ca pentru horă de mare sărbătoare. Purta opincuţe de balerină, ie înflorată şi salbă grea de galbeni turceşti. Părul şi-l avea pieptănat în melc pe urechi. Când i-am prins zâmbetul (şi ce era după acest zâmbet), mi s-a părut că o cheamă neapărat

Olimpia. Şi am început să bănuiesc că acel soldat – ce încetase să mai cânte – trebuia, neapărat, să nu fie altul decât soldatul Candid, cel care îmi înmânase în şosea coroana funerară a Tutililor. O privea pe fată ca vrăjit. Aceasta se ştia frumoasă, părea că nici nu-i pasă de cine o urmează, cobora dealul din stânga

drumului nostru, plutind graţioasă printre ierburile înalte şi tufele de sânger şi corn în plină floare. Numai un neam de muntence, obişnuite cu încălţări fără călcâie, purtând pe cap greutăţi în echilibru fragil, putea să aibă acest mers reţinut, lin şi, în acelaşi timp, mândru, sfidător chiar. Soldatul ce o însoţea părea pierdut; avea privirea martirilor ce abia aşteaptă să fie arşi pe rug. Miliţianul şi civilul de pe motocicletă erau plini de praf, ochii le erau roşii de oboseală. Îl chemară

pe nea Vasile nu strigându-l, ci conform stilului oficial: „Băă, boşorogul ăla cu căruţa!”... Eu rămăsei lângă Luţu, aşteptând zâna ce venea spre mine zâmbind ca o minune.

– Sărut mâna, unchiule Candid, o auzii când fu aproape de mine.

Îşi coborî coşul de pe cap şi-mi întinse faţa s-o sărut.

– Te cheamă Olimpia, îi spusei, sărutându-i fruntea frumoasă.

Fata roşi puţin, se lumină apoi iarăşi: semăna cu sufletul Olimpiei, îmi ziceam, dar ochii îi erau mai degrabă ai Florichii şi ai Ancăi.

– Nu, zise ea, întorcându-se niţeluş şi către flăcăul din spatele ei: mă cheamă Petruţa. Dar tuşa Olimpia m-a botezat, ea mi-a tăiat şi moţul şi m-a ridicat, în fiecare an, cât am fost mică, la grindă.

– Am înţeles, Petruţa. Ce veşti îmi aduci?

– Întâi, trebuie să ştiţi că în coşul acesta este pomana ce a dat-o Moşul nostru pentru sufletul unchiului Tudor Tutilă. Va trebui s-o gustaţi aici. Al doilea... Dar cred că e mai bine să auziţi ordinele ce s-au primit direct de la... „dorobanţu” acesta.

„Dorobanţu” roşi la rândul lui. Privirea fetei îl desfiinţa, îşi puse repede capela, îşi aranjă ţinuta şi, făcând doi paşi înainte, mă salută cătăneşte:

– Să trăiţi, tovarăşe profesor, sunt soldatul în termen...

– Lasă asta, îi spusei cu blândeţe. Spune ce ordine ai pentru mine!

– Tovarăşe profesor, iată consemnul primit: nu aveţi voie să vă întâlniţi cu bunicul dumneavoastră, zis Moşul. Nu aveţi voie să-l mai căutaţi acasă la el şi nici în altă parte. Paşaportul ce vi l-a predat tovarăşul inginer mi-l daţi mie, i-l voi preda eu. Trebuie să vă întoarceţi acasă: dar singur, pe alt drum, mergând pe jos până la cea mai apropiată gară. Îmi daţi buletinul. Îl veţi găsi acasă, la întoarcere.

– Atât? întrebai cu oarecare veselie. Deşi eram descumpănit.

– Atât, răspunse soldatul Candid. Personal, îmi şopti el, vă rog să mă iertaţi. Tata e profesor de matematici în Apullum, dar v-a fost student la filosofie în Genopolis. Aşa că... vă rog să mă iertaţi. Am dat admiterea la Filologie, am căzut, îmi fac stagiul militar, sunt în misiune comandată...

– Foarte bine: te-nţeleg! Ce zici, Petruţa?

– Eu zic aşa, unchiule: să ne închinăm şi să ne aşezăm pentru pomana asta. Dumnezeu să-l odihnească!

– Să-l odihnească. Soldatul le luă şi le

Am dat paşaportul, buletinul.

duse celor cu motocicleta. Aceştia îl percheziţionau pe nea Vasile, care părea că râde de gâdilitură. Fu cercetată şi desaga mea din căruţă. Mă temeam îngrozitor: aşteptam să apară de după Luţu dracul violet al fricii mele. Nu apăru. Petruţa îmi ghici gândurile...

– De dumneata nu se vor atinge: au ordin.

Profitai de absenţa soldatului şi strecurai în ia Petruţei cutia neagră cu benzile inginerului Winter, explicându-i repede, telegrafic, ce şi cum. Fata înţelese, îmi făcu semn din ochi că totul e în regulă. Nu părea nici speriată şi nici surprinsă.

– Dar spune-mi, Petruţa, Moşul chiar vrea să plece?

– Da. Pleacă sigur. La noapte chiar. Ţiganii lui au şi sosit, sunt ascunşi prin codru, la locurile ştiute. Fiţi atent acum: Moşul vă aşteaptă pe amândoi! Voia să vă ia cu el. Trebuie să plecaţi – nu ştiu de ce –, dar mi-a legat de suflet să vă spun: cum ajungeţi înapoi în Isarlâk, o luaţi pe tuşa şi plecaţi repede, noaptea, cu trenul sau cu ce găsiţi. Sunteţi în mare pericol, mi-a zis Moşul. El vă aşteaptă până joi la locul şi adresa ce le ştie tuşa. Joi noaptea va trece cu şatra la sârbi. Vă roagă să predaţi aceste două CEC-uri lui Marin. Şi să-i spuneţi acestuia că-l va lua cu el şi pe fiul lui Sommer. Dar asta să se afle abia după câteva săptămâni de la plecarea lui. Nici tatăl copilului nu trebuie să ştie...

Percheziţia se termină. Cu bine. Nea Vasile – nemaiavând voie să vină aproape de noi – îşi aşternu pomana sub botul motocicletei. Petruţa le aranjă masa, le aprinse şi o lumânare. Ţuica din traista lui Mărin fu întinsă către cei doi curcani. Aceştia – uşuraţi că totul a decurs bine – îşi scoaseră hainele, se închinară şi gustară zdravăn. Soldatul Candid primi misiunea să mănânce la masa noastră.

– Să fie şi de sufletul celor fără de suflet! îmi strigă nea Vasile.

– Să fie! îi răspunsei.

Petruţa ne aprinse lumânarea din colac. Ne servi cu mâna ei: pe frunză de arţar, friptură de miel, ouă tari, costiţă de purcel în usturoi. Pâine în ţăst şi colaci de ţară. Descoperi apoi o oală de lut, încă destul de caldă, plină de sarmale mici în suc de roşii şi smântână. Colivă din grâu ales aveam fiecare într-o farfurioară nouă, foarte frumoasă. Spirala lipsea în desenul ei, în schimb observai cocoşii şi păunii încadraţi de o ghirlandă de flori roşii şi albastre. Nici busuiocul nu lipsea, scos dintr-o sticluţă cu apă sfinţită. Petruţa mă îmbie să gust băutura din cofă.

– Ce fel de băutură e? o întrebai pe fată, care totuşi, semăna mult cu Olimpia.

– Băutura e a Moşului: rachiu de coarne şi afine,

îndulcit cu miere şi suc de zmeură... Nu îmbată, dar te face să uiţi de lume şi necazuri.

Fata gusta numai, oferea în tăcere. Oficial. O altă ordine a lumii se refăcea prin pomana asta. Un mileniu de civilizaţie păstorească, aşezată pe rosturi şi organică bună simţire a graniţelor dintre oameni şi stihii, dintre timpul de aici şi veşnicia cuminte şi tăcută de dincolo. Petruţa mirosea a fată frumoasă şi curată: simţeam în ochii soldatului efluviile ei de vrajă şi farmec... Nu vorbeam. Nu era nevoie. Băutura Moşului mi se părea dumnezeiască, eram şi foarte flămând. Grijile şi negrele gânduri le aveam toate aruncate în pivniţă: scăpasem pe ziua asta şi de anchetă, şi de percheziţie, şi de bătaie – mă simţeam fericit şi liber. Ştiam, bine-nţeles, că dincolo de bucuria simplă a acestei pomeni se îngrămădeau undeva, în convulsie, noduri de vipere şi ascunse cătuşe ce mă aşteptau. Dar, în acelaşi timp, simţeam că ies din zarea trupului meu şi calc uşor spre taina de rugă şi revelaţie a Soartei mele. Olimpia îmi zâmbea, de-acum va trebui să credem şi în minuni. Grădina aceea a bătrâneţilor noastre, despre care visasem de atâtea ori (grădina lui Philemon şi Baucis, în versiune posthunică), nu o mai puteam atinge. Va trebui să plecăm, să fugim, să dispărem – Eghipetul şi Marea Roşie ne aşteaptă... Totul strălucea în jurul meu, cerul şi pădurea păreau a

fi nesfârşite – şi totuşi gândul că sunt închis, că tot ce mi se întâmplă se întâmplă înăuntrul unei celule de beton verde nu mă părăsea. Vioara cânta o arie lentă, gregoriană, violoncelul şi pianul îmi aduceau aminte, prin contrapunct, de grijile şi spaimele amânate. Olimpia, Burra, Winter... Ca totul să fie aşa cum trebuie, două capre frumoase, însoţite de astă dată de iezii lor, trei la număr, sosiră şi ele în prelunca unde ne ospătam. Se opriră la cuviincioasă distanţă, privindu-ne, întrebându-ne. Petruţa merse şi le oferi din palme fărâme de cozonac dulce. Iezii se lăsară prinşi în braţele ei. Ni-i aduse. Primii un ied, soldatul Candid un altul. Cineva hăhăia în spatele nostru, nea Vasile cânta ca în strană „În veci pomenirea lui!”... Eu sărutam, tăbărât de emoţie, fruntea cârlionţată a iedutului. O mierlă ascunsă schiţă un tril, o toacă de seară se auzea foarte de departe.

– Dumnezeu să primească pomana asta, am zis. Să-i fie ţărâna uşoară. Acum, dragă Petruţa, dragă Candid, vreau să ştiu eu încotro va trebui s-o iau. Se lasă seara...

Se apropie de noi civilul de pe motocicletă. Se opri la câţiva paşi – avea gura plină de mâncare, faţa aprinsă de ţuica trăsnitoare ce o băuse...

– Tovarăşe, îmi zise fără să se uite în ochii mei, ordinul e ordin: dumneavoastră plecaţi pe jos.

– Asta am înţeles-o, i-am răspuns, dar eu sunt străin pe aici, nu cunosc drumurile, habar nu am încotro s-o iau.

– Unchiule, zise Petruţa, am să te conduc eu până la drumul celălalt.

– Se aprobă, zise civilul, dar soldatul are să vă însoţească până la drumul de ţară ce duce spre cea mai apropiată gară. Nu aveţi voie să vorbiţi cu nimeni: îi uitaţi pe Burra Brutus şi pe inginerul Winter. Dacă întâlniţi alţi moşnegi în drum spre Ponoare, îi ocoliţi. Dacă vă ies în drum ţigani şătrari, anunţaţi primul post de miliţie. E clar?

– Foarte clar, am zis eu. Totuşi, acum şi aici, aş dori să-mi iau rămas bun de la nea Vasile. Să-i mulţumesc pentru...

– Nu e nevoie.

– Şi aş dori să-i transmit Moşului, prin fata asta, două vorbe.

– Ce vorbe?

– Că îl iubim. Că ne e dor de el. Că visăm, şi eu, şi Olimpia, să ne sfârşim bătrâneţile în casa şi grădina lui. Că ne pare rău pentru tot ce s-a întâmplat, pentru tot ce se va mai întâmpla. Că...

– Ajunge! Are el alte griji acum. Soldat, zise el adresându-se tânărului Candid, îi conduci până la răscruce. Nu-i laşi să vorbească de-ale lor. Nici să schimbe niscaiva scrisori. E clar? Apoi te întorci, raportezi şi reintri în dispozitiv.

– Am înţeles! strigă santinela noastră, salutând ca la raport.

– Domnule profesor, îl auzii strigând pe nea Vasile, totul e în ordine. Am fost rechiziţionat cu Luţu cu tot: au sosit două din moştenitoarele casei lui Tudor Tutilă, mortul. Se face împărţirea bunurilor sale...

– Gata, strigă civilul, ajunge!

– I-am spus ca să nu creadă cumva că a izbucnit cel de-al treilea război mondial. O sărut pe Olimpia. Şi pe Mărin, şi copiii amândoi, mai strigă nea Vasile al meu, după care, închinându-se până la pământ, îşi făcu o cruce mare, rusească.

Slobozii iedul ce-l ţineam în braţe, îmi luai rămas bun de la Luţu cel şarg. Fata adună totul în coşul ei, eu mă încărcai cu desaga adusă din Isarlâk. Pornirăm, tăind păşunea înspre răsărit. Cerul era liniştit, se simţea frigul uşor al amurgului. Bătea şi un început de vânt, mirosind a zăpadă şi a miei. Candid-junior îmi prelua desagii. Fata îi mulţumi din ochi. Încercam să fac adunarea, scăderea, nu reuşeam: o parte din mintea mea a rămas acolo, la izvorul de sub acel paltin îndurerat. Călcam uşor, nu mă simţeam obosit: dacă

aş fi fost desculţ, aş fi simţit prin tălpi blânda sărutare

a ţărânii şi ierburilor.

De îndată ce ieşirăm din raza privirilor celor de pe motocicletă, soldatul Candid rămase în urmă şi ne spuse:

– Puteţi vorbi, eu am să fluier!

Fata râse uşor, îl trase de braţ, silindu-l să rămână la mijloc, între noi doi.

– Dorobanţule viteaz, îi spuse, nu avem nici un secret... Unchiul meu se va întoarce în oraş. Moşul e păzit de parcă ar fi cel puţin un prim-secretar. Mătuşile mele vă aşteaptă cu masa pusă. Va fi chef greu la noi, pe tine te sfătuiesc să te duci cu paşaportul Moşului şi cu buletinul unchiului la şefii tăi din sat. Şi să nu te întorci.

Soldatul tăcea, se gândea. Apoi, hotărându-se brusc, mi se adresă privindu-mă drept în ochi:

– Să ştiţi: cel căutat acum e inginerul Winter. Se crede că i-aţi dat întâlnire sus, la Moşu... El şi un nenorocit de elev, cântăreţ din vioară. Nu i-am reţinut numele...

– Bine, dar inginerul Winter era în serviciul...

– Şi-a dat foc casei ce o avea în Isarlâk, iar acum o jumătate de oră i-am găsit şi cabana, şi maşina în flăcări... Cred că şi-a pierdut minţile.

– A fost prins?

– Nu. Credem că s-a sinucis, i se caută cadavrul.

Dar, după câte ştiu eu, până acum nu a fost găsit.

– ...

Ocolirăm o dâlmă presărată de stânci calcaroase. Apoi începurăm să coborâm printr-un hăţiş sălbatic de lilieci şi mesteceni. Şi seara, şi ploaia se apropiau. Nu tuna, nu fulgera, dar vântul se înăsprise şi un fel de ceaţă umedă, grăbită, ne cuprinse din spate. Petruţa mă strângea de braţ, simţeam că bănuieşte ce e în inima mea.

– Un bob zăbavă, unchiule! îmi spuse. Ştiu că eşti foarte obosit!

Eram. Trecurăm prin şaua unei poieni. Parcă se vedea o cărare, parcă era numai amintirea unei cărări. Primii stropi reci ne atinseră. Candid îşi scoase foaia de cort, o desfăşură şi o puse pe umerii Petruţei.

– Unchiule, vezi schitul acela dărăpănat? Acolo, fără frică, poţi înnopta. Iar dincolo de cimitirul lui, vei da de un drumeag bun. Asta, mâine dimineaţă. O vei ţine tot spre soare răsare, întrebând pe cine vei întâlni de gara Motru. Îţi iau desaga, aşa cred eu că e mai bine. Îţi las o traistă cu merinde, ai aici mâncare pentru trei zile. Şi băutura ţi-o las: fără ea, cu grijile ce le ai, nu vei putea adormi.

– Ce să-i spun mătuşii tale, Petruţa?

– Că port salba ei. Că o voi purta şi la nunta mea, de va fi să-mi găsesc om pe potrivă. Iar de va fi să mă

călugăresc – avem o rudă măicuţă la Govora –, atunci voi transmite salba asta Ancăi a Floricăi. Te sărut frumos, unchiule, şi să nu uiţi că Moşul vă aşteaptă. Pe amândoi. Neapărat.

Am sărutat-o pe obraji, am dat mâna cu soldatul, care ţinu să-mi spună că nu şi-a făcut decât datoria. Rămăsei în cărare, uitându-mă după ei: îmi făceau semne, strigându-mi tinereşte: „Drum bun, drumuri bune, sărutări la toate neamurile!”.

Apoi, deodată, mă simţii teribil de singur. Amărât şi singur. În faţa acestui peisaj dumnezeiesc, îmi dădeam seama că sunt şi nenorocit, şi ridicol. Am trăit stupid, trădând fără să vreau, minţind cu cea mai bună credinţă. Sufleteşte, mă simţeam pierdut şi ca om, şi ca european. O vedeam pe Limpi, pe sibila Olimpia, vărsând în votca mea rusească diagnosticul ei necruţător: „Şcoala burgheză te-a învăţat, proletarule, ce este lupta de clasă, literatura şi libertatea. Ei te-au îndemnat la revoluţie, democraţia burgheză te-a educat să fii antifascist şi antinaţionalist, universitatea burgheză te-a iniţiat în Hegel şi Marx, ca apoi, la vederea primului pistol eliberator, să ridici mâinile, şi să strigi: “Am greşit, am fost minţit, am fost trădat!» – şi, după prima revoluţie culturală a noii burghezii instalate la putere, să fii decapitat şi îngropat sub dosarul propriilor convingeri şi bune speranţe. Acum

ce eşti? Un amărât şi păgubos euro-moralist catolic, în veşnică ilegalitate: împleteşti, cu mâna-ţi proprie, din economiile tale de caracter şi omenie, funia cu care vom fi spânzuraţi amândoi...”.

Un şarpe de culoarea aramei se târa leneş prin iarbă în faţa mea.

Cunoşteam şerpii – în copilărie învăţasem să-i prind de gât, să nu-mi fie frică de limba lor şi nici de zvârcolirea rece a trupului încolăcit de braţul meu. Dar acum vederea acestei vipere mi se părea a fi un semn, o solie. În prima zi când am ajuns în baraca leprozeriei, Sergiu îmi ţinu un mic ison de bun venit: „Insula aceasta a Şerpilor este mai mult decât un tărâm, mai mult decât un lim sau un cerc dantesc: fiind o simili-lume, pentru tine ea va deveni Lumea: atât cât este şi cât merită să fie. Ca un şarpe te vei târî sub privirea rece a berzelor albastre din pază, cu burta lipită de lut. Astfel, cu treizeci de ani înainte de colegii tăi din Sorbona, Oxford sau Harvard, vei re-învăţa alfa şi aleful oricărei filosofii, prolegomena tuturor sistemelor încă posibile în această lume. Un cap în formă de triunghi, odihnindu-se pe trupul unei perfecte şi vii spirale, sub incidenţa verticală, egipteană, a unei singure raze de soare: iată tema pentru meditaţiile tale de început. Prima ratio mundi, şarpele este o hierofanie, o linie geometrică ce se

mişcă, asemeni Spiritului viu, dar ascuns, spre infinit. Prin simplicitate, prin androginie, el este contrarul, antipodul Omului: prin mister şi relevaţie, el trebuie considerat un paznic al Pomului, o metaforă – fruct al ultimei înţelepciuni... Mai târziu, de vom ajunge la ţărmurile Pontului Euxin, va trebui să-l imaginăm venind dinspre Caucaz sub forma unui şarpe uriaş, având un cap de oaie şi o severă privire de judecător al divinităţii...”.

Un şarpe de aramă se târa leneş prin faţa mea (Sergiu era mort de mult), el îmi arăta ceva, un sens, o direcţie, dar ce? Dar ce? Nu eram pur, nu percepeam mesajul său. Mi-era şi frică.

Scosei din traista dungată a Petruţei cofa cu rachiul dulce al Moşului. Băui, mai băui, trebuia să uit. Trebuia să înlătur din conştiinţa şi memoria mea capetele de acuzare ce se adunaseră în decursul acestui drum, spre a putea sta neînfricat în faţa viitorului imediat. Sângele meu avea nevoie de acest rachiu, ca să pot uita Yaltele mele pur personale: N. Paloş, Winter, Schmidt şi multe alte dureroase etape din acest bilanţ. Nu există sens acolo unde nu există un scop. Mă întrebam deci: care a fost sensul ascuns al călătoriei mele? Fiindcă scopul ei mi se părea din ce în ce mai confuz şi tainic. Călcam spre viitorul meu, începuse, pentru mine, ora ispăşirii şi a pedepsei?

Ahnen, suchen, sehnen: aetenitas non est sine fine succesio, sed nunc stans; inter nunc et tunc nullam esse differentiam... Poate! Am părăsit filosofia spre a putea rămâne liber; am părăsit politica spre a putea rămâne un Om; am părăsit orice poftă de putere şi poziţie socială, ca să pot rămâne bun şi cinstit; voi părăsi această lume şi omenire, spre a deveni orice în afară de om?... Va veni o toamnă, domnule profesor Candid, când această îngâmfată, stupidă şi iresponsabil-egoistă Europă nu va mai număra bobocii valorilor şi culturii sale multimilenare, ci va culege roadele trădărilor, afacerilor, concesiilor, indiferenţei laşe şi scârbei distanţate cu care a privit spre jalnic neputincioasa noastră zvârcolire. Nu vreau să mai trăiesc până atunci. Pe pielea noastră s-a experimentat până la ce limite pot coborî frica, crima, umilirea – pe pielea lor se va vedea cât de fricoşi, milogi şi concesivi, de trădători şi trădaţi vor fi fiii liberalismului creştin şi nepoţii Declaraţiei Drepturilor Omului. Un singur om nu poate înjuga pe aproapele său: pentru aceasta e nevoie de

un stat. Cu ajutorul lor moral şi financiar, avem un stat care nu e nici naţiune, nici societate. O idee schizo-mesianică s-a transformat, sub ochii întregii intelighenţe europene, într-o utopie poliţienească înarmată până în dinţi, pentru ca acum, iată, în locul unui minimum de

bunăstare şi libertate, deasupra întunericului, spaimei şi foametei, să fie ridicat, sărbătorit şi beatificat un simplu Portret însoţit de toate cele 666 de superlative ale lui. Ultimele capete ce ar fi fost capabile de a analiza, sintetiza şi spune cu curaj cele câteva adevăruri generale de diagnostic şi pronostic au dispărut fără urmă şi urmaşi. Ţăranii intră în pământ, peisajul se retrage în pustiu, folclorul şi limba, murdărite şi jignite, seacă şi se compromit. Tinerii noştri bravi (ca şi cei din Occidentul lor, de altfel) nu cred în absolut nimic: cuvintele „politică”, sau „convingere”, sau „viitor” îi lasă indiferenţi ca pe nişte scoici golite de furnici. Ce mai poate însemna un şarpe de aramă, în această lume sfâşiată de erori, orori şi simboluri preacurvite? Aztecii au murit de scârbă, îmi spunea al meu Voltaire-Vasile, noi vom pieri scufundaţi sub mareea necruţătoare a barbariei oceanului asiatic. Opera mea de o viaţă se reduce acum la câteva rugăciuni de mântuire şi moarte. Nu pot să nu-l invidiez, pe nebunul de Caftangiu, care, acolo, în celula lui de culturnic mazilit, a formulat măcar o schiţă de reguli sau porunci pentru un eventual viitor risorgimento.

– Să nu mai minţim.

– Să nu ne mai lăudăm.

– Să nu mai aplaudăm (nici la teatru, nici la circ).

– Să cerem iertare pământului, cerului, vietăţilor toate, pentru Crima ce am făcut-o împotriva firii şi a Creaţiunii.

– Să ne iertăm duşmanii.

– Să ne fie milă de paznicii şi turnătorii noştri.

– Să declarăm lauda injurie penală, iar linguşirea celor puternici ca un act de infamie şi sacrilegiu: chiar şi lauda bunului Dumnezeu trebuie suspendată pentru un secol.

– Să considerăm răul ca un simplu ban de dajdie.

– Să ardem în piaţă portretele şi dosarele toate.

– Să interzicem pe o sută de ani cuvintele „erou”, „revoluţionar”, „fiu al poporului” etc.

– Să începem prin a reconstrui încrederea în noi înşine, dragostea faţă de popor, încrederea în cultură şi ştiinţă.

– Să începem printr-un cincinal al tăcerii, căinţei şi ruşinării.

– Să continuăm cu unul al adevărurilor toate, strigate în gura mare, către întreaga lume.

– Să ne povestim viaţa aşa cum a fost, aşa cum nu ar ti trebuit să fie.

– Să-nvăţăm dascălii să înveţe, să reconstruim copilăria şi tinereţea, ca vârste ale visului şi gândului liber, dar temător de Dumnezeu şi de urmaşi.

– Să refacem curăţia apelor, munţilor şi vorbelor

 144/295

noastre.

– Să aşteptăm Biserica lui Hristos, până atunci fiecare să se roage singur Dumnezeului pe care l-a găsit şi pe care îl merită.

– Să nu acceptăm de a fi noi înşine cortina ce desparte, între Riga şi Sofia, Europa amăgirilor de Europa dezamăgirilor...

– Proletari din lumea-ntreagă, precum în cer aşa şi pe pământ; pâinea noastră cea de toate zilele; şi nu ne mai duce pe noi în ispită; precum şi noi iertăm greşiţilor noştri; în vecii vecilor, amin!

Şarpele meu aluneca încet, ca o cântare şoptită şi smerită. Sub deal, pe drumul ce mă aştepta mâine, urcau acum ciopoare de oi. Se auzea talanga berbecului, lătratul răguşit al unor câini-bărbaţi. Ca întotdeauna înaintea nopţii, o mierlă sau un scatiu de stâncă înălţa delicatul său acatist de vecernie.

În lumina vânătă a înserării, prin burniţa de ploaie şi ceaţă, schitul ce mă aştepta părea un moşneag în ruină: clopotniţa mică, crucea ei firavă atârnau într-o parte, gata să cadă. Şindrila acoperişului era spartă pe alocuri, geamurile păreau oarbe. Doar trupul de lemn greu, tăiat cu toporul, se încheia măiastru în coadă de rândunică. Naos, pronaos; navă, arcă, staul sfânt: schivnicie smerită de sihastru blând, bun, smerit; puţin analfabet, puţin sfânt, puţin nebun. Dar cu har şi

lumină... În jur, cruci de piatră groasă, spălate de ploi, cruci mai noi de lemn, căzute de mult de pe verticala iniţială. Cimitirul, biserica, totul era în părăsire, în scufundare. Pădurea, respectuoasă la noi, nu năvălea să îngroape în liane şi licheni locul acesta străbun. Presiunea spre dispariţie venea de sus, ca un ordin: aici timpul lucra liber, în ritmul carilor de lemn şi al viermilor de sub pământ. (Şarpele meu dispăru sub calcarele albe ale treptelor.)

Mă închinai cuviincios, descoperindu-mă. Apoi intrai. A trebuit să calc peste un prag înalt. Duşumeaua de pământ bătut a pronaosului părea scufundată sub nivelul ierburilor de afară. Ochii mi se obişnuiră greu cu lumina confuză dinăuntru. Pereţii scorojiţi, spălaţi sau jupuiţi de vreme şi vremuri, îmi arătau vagi contururi de sfinţi şi ctitori bizantini: o coroană de voievod, o mână subţire de domniţă, un chivot plutind în creta vagă a peretelui. Dinspre catapeteasmă, de sus, mă privea un Mântuitor din care nu se vedeau decât aureola, ochii şi mâna ce mă binecuvânta sau mă amenința. Cele douăsprezece icoane din dreapta şi stânga Domnului Iisus erau oarbe... Fuseseră furate, conform moravurilor actuale. Cine ştie în ce exil silit, în ce casă de ştab sau misit din Marsilia sau San Francisco străluceau ele, în colţul „capturilor” din lumea celor subdezvoltaţi.

Lumina cădea blând, de sus, prin crăpăturile acoperişului, dar venea şi de la o lumânare mare ce ardea în mijlocul naosului. Încremenii. Nu mă aşteptam să găsesc pe cineva aici.

O ţigancă nu prea tânără, aşezată pe jos, îşi alăpta pruncul gol. În jurul ei, alţi copii mâncau exact ce mâncasem şi eu ca pomană pentru sufletul celui mort. Am vrut să zic ”Bună seara!”. Nu am putut. Ceva îmi strângea gâtul, inima. (Odată, de mult, tăind eu la stuf, am dat peste o vulpe de baltă ce-şi alăpta puii. Ea nu s-a mişcat, eu am fost acela care, cu tarpanul în mână, am înţepenit. Nu de frică, nici din milă: din cu totul alte cauze, pe care nici nu încerc să le explic cuiva.) Ţiganca se uita spre mine fără să scoată o vorbă, fără să schiţeze cel mai neînsemnat gest. Faţa rotundă a pruncului, care scăpase din gură sânul ce-l alăpta, era stropită de laptele gras ce continua să se scurgă. Ceilalţi puradei, ca într-un film fără sonor, continuau să mănânce cu mâna din blide aşezate pe jos, în neorânduială. Dinspre altar veni spre mine o fetiţă: era foarte neagră şi foarte frumoasă. Să fi avut şase-şapte ani. îmbrăcată deosebit de curat, într-o cămaşă de in lungă, împodobită cu arnici şi râuri. Îmi întinse mâna ca pentru cerşit, privindu-mă fix cu ochii ei de măslină lucitoare.

– Ce să-ţi dau? întrebai, arătându-i traista cu merinde şi banii ce-i aveam în buzunarul de sus al cămăşii mele, sub jerseu.

Fetiţa alese o hârtie de 25 lei. O dădu mamei ei, care îmi făcu semn să plec, să dispar repede, repede. Fetiţa ridică de jos o pătură de lână miţoasă, mi-o puse în braţe, apoi, luându-mă de mână, mută ca o arătare dintr-un vis, mă trase afară din schit. Ocolirăm pereţii de lemn gros, luând-o apoi către pădurea de jos. Merserăm repede, destul de mult, fără cărare, în penumbra de seară a fagilor bătrâni, târşindu-ne picioarele prin covorul gros de frunze moarte şi brebenei sau ferigi abia răsărite...

Fetiţa din faţa-mi culegea de pe jos vreascuri uscate, îmi făcu semn să adun şi eu cât pot. Trecurăm apoi peste o rovină de pietre grele, acoperite cu muşchi în toate culorile. Un pârâu tăcut se prăvălea printr-o albie de grohot şi nisip strălucitor ca argintul. Ştiam că aceşti munţi sunt calcaroşi – sub ei se ascund, încă neexplorate, cele mai lungi peşteri din ţară. Pe aici cuvântul „ponor” înseamnă un loc unde un tavan de peşteră se prăbuşise cândva, formând un fel de crater ciudat. Urcarăm niţel, abătându-ne de la vadul pârâului, înaintând pe sub un fel de tunel

verde-închis, format din rădăcini ca nişte funii groase de corabie. Muşchiul umed pe care călcam părea să foşgăie de şerpăciuni: nu erau decât sute de broscuţe

verzi şi o mulţime de melci umezi, ieşiţi, o dată cu lăsarea serii, la păscutul sau împerecherea lor de primăvară. O stâncă uriaşă, roşie şi albă, vânătă şi galbenă, stătea gata parcă să se prăvălească peste noi. Câteva smocuri de iarbă fină, doi-trei lilieci şi mesteceni pitiţi se vedeau căţăraţi pe această deznădăjduită stâncărie verticală. O gură de peşteră cât o uşă boltită se putea zări sub peretele ameninţător. Nisipul pe care călcam era alb, strălucitor, probabil mică şi sidef măcinat şi cernut de vânturi şi ape. Înăuntrul peşterii, la numai trei metri de la intrare, ardea un foc mărunt: fumul trăgea spre interior. Lăsarăm jos lemnele adunate, traista şi pătura. Fetiţa îngenunche şi începu să sufle în jăraticul aproape stins. Acum îmi dădeam seama că e surdomută: toată frumuseţea şi inteligenţa ei erau concentrate în ochii aceia negri, plini de adâncime şi cuminţenie.

De lângă unul din stâlpii peşterii se desprinse o umbră. Se apropie. Aşa cum era îmbrăcată, semăna cu un prinţ persan, rătăcit, coborât dintr-o veche miniatură direct într-o şatră de ţigani nomazi bogaţi. Avea ochi frumoşi, o piele albă, un păr creţ, bogat şi cam rebel. Şalvarii maronii erau bufanţi, cămaşă albastră în creţuri şi pieptarul negru, bogat împodobit cu nasturi strălucitori, de argint sau de alamă,

înroşindu-se puţin, dar privindu-mă ferm, fără frică sau surpriză, îmi întinse o mână fină. De violonist.

– Mă numesc Itzac Sommer, îmi spuse, şi sunt – mai bine zis: am fost – elev în ultima clasă de liceu.

– Mă numesc Desiderius Candid, i-am spus eu, şi sunt – mai bine zis: am fost profesor...

Ţigăncuşa ne făcu semn să vorbim ceva mai încet. Ne explică, gesticulând în limba ei absolut ininteligibilă, că aici suntem în siguranţă, putem mânca şi dormi liniştiţi, nu trebuie să ne fie frică de nimeni. Apoi, fără să ne lase s-o conducem, dispăru ca o nălucă.

– Uniforma mea, ţinu să-mi explice tânărul Sommer, am îngropat-o aici. Ce ziceţi de costumaţia asta? A fost ideea Petruţei. Care este de departe cea mai frumoasă fată din câte am văzut eu în viaţa

mea.

Întinserăm masa. Itzac avea şi poftă de mâncare, şi poftă de vorbă, în foarte scurt timp, aflai astfel – în timp ce-mi beam în şlucuri rare şi cugetate băutura de pomană a acestei zile de sâmbătă cu totul ieşită din comun – o mulţime de amănunte despre tânărul meu companion de peşteră. Că îşi iubeşte, dar îşi şi detestă tatăl, care nu e nicidecum atât de deştept pe cât vrea să pară; că rămâne convins până la moarte că marxismul este unica salvare a lumii şi singura soluţie pentru toate crizele existente, dar că el, ca evreu, nu

poate avea nimic comun cu proletariatul mondial şi nici cu artele ce se practică în societăţile revoluţionare: are zile când ar dori să recite poezii în Piaţa Roşie – dar mult mai des se visează concertând la Covent Garden sau Metropolitan, din Bach, Vivaldi, Alban Berg, Anatol Vieru... Evreii sunt un popor ales, dar se pare că numai pentru ghinioane şi pagube. Nu demult a primit o scrisoare în englezeşte de la un văr al său, care, să-mi închipui, după cinci ani de stat în Israel, s-a hotărât să se întoarcă înapoi în Ucraina Zicea: acolo, adică în Ucraina, dacă te aranjezi cât de cât, nu te mai doare capul: trăieşti prost, dar trăieşti fără griji şi mari răspunderi. Pe când aici, în libertate, toată ziua nu faci decât să alergi şi să te zbaţi ca să ai frigiderul plin şi ceva economii în valută la bancă... Trebuie să admiteţi, domnule profesor, îmi spunea elevul Sommer, că de fapt evreii ar fi trebuit să fie consideraţi ca fiind adevăraţii câştigători ai celui de-al doilea război mondial, ei ar fi trebuit să construiască podul cultural şi moral între comisarii marxişti din Kremlin şi bancherii de pe Wall Street, deţinătorii plus valorilor imperialiste: nu au reuşit, i-au încurcat şi pe unii, şi pe alţii. Acum, dintr-un mare popor de gânditori şi artişti, cu vocaţie internaţionalistă, suntem pe cale să devenim un mic popor oarecare, războinic şi naţionalist: fugim dintre alutanii toleranţi şi filosemiţi înspre un Ierusalim plin de fanatici, bombe şi confuzii politice şi religioase. I-am spus tatălui meu nu o dată: „Eşti un evreu sărac care te visezi milionar, fugi dintr-un ghetou de familie spre un ghetou plin de arabi, nu mai crezi în nimic, ai ajuns un habotnic al îndoielilor de tot felul...”. Am fost nefericit, continuă să-mi mărturisească frumosul Itzac, fiindu-mi frică în şcoală că nu voi ajunge premiant: am fost mai departe nefericit fiindcă nu eram sigur că sunt un mare talent muzical: acum sunt nefericit fiindcă vreau să ajung neapărat un geniu: nici mai mult şi nici mai puţin. Ideea de genialitate este obsesia tuturor Sommerilor din lume...

– Şi dacă nu vei ajunge un geniu?

– Ştiu de pe acum că nu voi ajunge. Atunci, cu siguranţă, voi regreta că nu am rămas în Isarlâk, profesor de muzică balcanică sau, şi mai rău, cantor într-o sinagogă din Amsterdam. Am o voce extraordinară. Vioara mea, din păcate, nu o voi putea lua cu mine. Am să vă rog să o duceţi înapoi la tatăl meu...

După care cuvinte începu să plângă cumplit. Eram destul de ajuns în faza sentimentală a zilei şi ameţelii mele: luându-l în braţe, plânsei şi eu, având o raţie suplimentară de lacrimi pe luna asta.

Apoi, ca să schimb atmosfera (şi fiindcă simţeam nevoia să fiu

profesor, l'esprit est toujours professeur, nu-i aşa, domnule Paul Valery?), începui prin a-i şterge lacrimile şi a-l ruga să guste din miedul Moşului. Explicându-i, ca de la catedră, că alcoolul băut cu măsură înseamnă sinteza, în trupul omului, a principiului apei şi focului. Îi arătai apoi peştera – şi mă pomenii povestindu-i. Mai întâi despre Platon, demonstrându-i cam cum arată umbrele noastre pe stâlpii de stalactite atunci când ne întoarcem cu spatele către afară sau către lumina focului... A înţeles. I-am povestit că şi Dionysos – care este un fel de zeu-patron al acestor regiuni dorice – s-a înlănţuit într-o peşteră, ca apoi, tot singur, să se desfacă cu greu din propriile lanţuri. Acesta e simbolul artei, care înlănţuie, dar şi eliberează. Ca şi beţia, ca şi credinţa, ca orice convingere definitivă. Şi Platon, şi Pitagora – şi Zoroastru, şi Lao-tse – considerau omul ca fiind prizonier într-o peşteră de unde nu poate fi eliberat decât prin NOUS, adică prin gândire, prin meditaţie spirituală... Orfeu, cântăreţul din liră, a coborât şi el într-o peşteră ca să o salveze pe iubita sa, Euridice. A reuşit – era un mare artist –, dar la întoarcere a întors capul. Nu avea voie: când ieşi din tărâmul umbrelor, nu ai voie să te mai uiţi înapoi. După a mea părere, îi spusei atentului meu ucenic (mă asculta ciupind uşor corzile viorii de care se despărţea acum), Orfeu este mai degrabă simbolul eroismului pe jumătate făcut: el reuşeşte să îmblânzească răul, să-l suspende, să-l amâne chiar, dar e incapabil să facă acel sacrificiu prin care să distrugă definitiv acel rău. Euridice este victima unui artist fricos, limitat: foarte talentat, genial cântăreţ, dar incapabil să lupte şi să rabde...

– Toate acestea, îmi spuse Itzac, sunt simple poveşti. Poveşti de speriat sau de adormit copiii.

– Toate acestea, dragul meu, i-am răspuns, aparţin mitologiei. Şi mitologia este începutul şi sfârşitul oricărei religii, ştiinţe sau arte. Peştera asta, de pildă, poate fi considerată a fi „buricul pământului”, le nombril cosmique, fiindcă totdeauna stăm în centrul unui cerc a cărui circumferinţă e pretutindeni şi mijlocul nicăieri... Iată, acolo, în fund, e un stâlp: el simbolizează axa lumii. Bolta acestei peşteri e cerul înstelat, sub tălpile noastre se ascund tainele purgatoriului şi iadului. Lao-tse s-a născut într-o peşteră, Pitagora a meditat într-o peşteră, Iisus s-a născut şi, mai apoi, a fost înmormântat într-o peşteră. De aici El – şi mulţi alţi mari iniţiaţi – au coborât în infern, ca apoi, de acolo, să găsească drumul spre absolut, spre supremul Bine...

– Nu cred în Dumnezeu! Nu cred, fiindcă mi-e frică. Frică, anume, că are să-mi fie frică de El.

– Ascultă: Cain, după ce l-a omorât pe Abel, s-a

ascuns undeva sub pământ. Iacob, când a fost cuprins de frică, fugind de răzbunarea fratelui său înşelat, Esau, si-a găsit liniştea ridicând un stâlp din piatră. Rezemat de acel stâlp-început-de-templu, căruia i-a spus Betel, a visat scara spre cer pe care urcau şi coborau îngerii. Acolo a primit şi numele de Israel – şi tot acolo, de acolo, au început şi frica, şi fuga, şi înstrăinarea sa şi a neamului său.

– Am oroare de acest cuvânt: străin. Pentru asta vreau să plec!

– Străin, dragul meu, înseamnă orice om care îşi are dragostea, speranţele şi credinţa în altă parte decât unde este el. Şi eu sunt străin, şi soţia mea e o străină, şi poporul acestor munţi (ai nenorocitului aceluia de Orfeu) este străin, deşi s-a născut şi a trăit nemişcat, două milenii, în acelaşi loc. Pământul întreg a devenit o Vale a Plângerilor: numărul victimelor e copleşitor, zornăitul lanţurilor acoperă veselia sătulă a celor care, sacrificându-ne pe noi, în umbra zidului format din trupurile şi destinele noastre, mănâncă, huzuresc şi se alintă. Lux, calm, voluptate – libertate, justiţie, cultură, iată cojile de seminţe pe care le scuipă în direcţia tăcerii noastre. Tinere domn, fiindcă te iubesc şi fiindcă mâine sau la noapte vei reuşi să pleci din această peşteră, permite-mi să-ţi povestesc tragica legendă a arhitectului Trophonius. Cel ce-a tăiat capul nefericitului său frate, care-l prinsese asupra unui furt murdar. Trophonius fusese însărcinat să construiască, împreună cu fratele său Agained, templul lui Apollo din Delfi. După ce l-au terminat, regele Hyrieus i-a pus, în mare taină, să adauge templului o clădire în care să-şi păstreze comorile. Trophonius, uitându-şi jurămintele, sapă o peşteră sub tezaurul regelui, cu gândul să-l jefuiască. Fratele său fiind prins, Trophonius, ca să nu i se afle hoţia, îi tăie capul nevinovatului său frate... De aici, scumpe colega, complexul zis al lui Trophonius. În inconştientul unor popoare există ascuns păcatul de moarte al uciderii fratelui: nu din motive religioase, ca la Cain, ci din motive materialist-politice. O peşteră, aşadar, înseamnă şi drumul înapoi spre origini, regressus ad uterum, dar şi inevitabila cale spre păcatul originar al trădării fratelui. De aici, numai trecând prin iad, prin Şeol sau Luz, se mai poate ajunge la mântuire sau la Dumnezeu...

– Ce este Dumnezeu?

Băusem, eram cuprins de un fel de

frenezie bizară, trezie şi halucinaţie, luciditate şi beţie, raţionalitate acută dublată de ameţeala unei hipnolexii neobişnuite. Tânărul violonist nu mă întrebase: „Cine este Dumnezeu?”, ci: „Ce este Dumnezeu?”... M-am pomenit spunându-i: „Dumnezeu este cel ce este!

Numele lui nu poate fi pronunţat!”... După care continuai să-i vorbesc, îngenuncheat în nisipul alb al peşterii.

– Numele lui, domnule elev, se poate scrie în patru feluri: JHVH, şi se pronunţă Jehovah; AHIH, şi se pronunţă Eiieie; şi AGLA, şi se pronunţă aşa cum se scrie, Agla.

I-am desenat cu degetul meu arătător, în nisipul umed, litera Alef, explicându-i cum am putut că litera aceasta nu e nici sunet şi nici concept. Este un simbol, o expresie a silepsei, a ştiinţei şi asintezei prime şi ultime: Alef are un braţ care ne arată pământul şi un alt braţ, simetric, prin care ni se indică cerul. În el se ascund cele trei persoane dintr-un singur Dumnezeu, lumina astrală emisă de suprema voinţă.

– Mie, îi spusei lui Itzac Sommer, din motive pur biografice, îmi place să văd în această sacră literă ideea unui şarpe tăiat în două de o săgeată... Şi, după ce o privesc mult şi cu încordare, încep să simt aievea că ceea ce este sus este şi jos, ceea ce este în mine e şi în afară de mine; că ceea ce taie în două uneşte şi învie...

Nu ştiu când am adormit, cum am adormit. Somnul nu m-a cuprins ca o apă sau ca o beznă ce se lasă: el m-a trăsnit ca un toiag, de la spate, în timp ce încercam (fără să am dreptul) să desenez pe nisipul luminat de flăcări capul triunghiular al şarpelui de aramă: baza cea mare, ziceam, e lumea noastră de aici, latura din stânga e întunericul, cea din dreapta e lumina, ele se întâlnesc, dar nu ştim unde şi cum. Latura din stânga e binele care e răul, latura din dreapta e răul care e binele; ele se întâlnesc sus, în capul unghiului, unde uneori se poate vedea un ochi... Am căzut ca doborât de un fulger cerebral, adormind într-adevăr „buştean”. Întâi am plutit nepăsător pe apa neagră a unei spaime. Capul tăiat al fratelui meu era expus turceşte în piaţa din faţa panificaţiei din Isarlâk. Eram în zeghe, eram vinovat, eram urmărit. Nu aveam buletin, uitasem numele grotei, numele muntelui, numele soţiei mele. Barca mea nu avea vâsle. Apoi, deodată, coşmarul deveni vis: un vis de o claritate şi o intensitate teribilă. Deşi aveam ochelarii negri de anchetă pe ochi, vedeam totuşi. Eram îmbrăcat în zeghea mea de puşcăriaş; în picioare aveam opincile de stuf, în sarsanaua zdrenţoasă aveam un fier de plug vechi, pe care, cu mare greutate, reuşisem să-l ascund la percheziţie. Scăpasem de a treia poartă, nu se mai auzeau nici sirenele de alarmă, nici câinii de pază lătrând. Astfel – şi fericit că scăpasem, şi îngrozit că pot fi ajuns din

urmă –, mă pomenii deodată în uşa sălii de lectură a profesorilor mei din Genopolis...

CAPITOLULALV-LEA

Ajuns acasă, profesorul Candid, înainte de a bate la uşă, se aşează pe treptele blocului său şi se întreabă în limba rusă: „Kto vinovnâi?”. După obaie bun îi istoriseşte îngrijoratei sale soţii toate avatarurile nereuşitei sale călătorii. Se fac colaci, se bea ţuică – apoi profesorul începe să-i vorbească Olimpiei despre visul ce l-a avut în peşteră. Are loc evacuarea unor daimonici htonici. Eroul nostru este judecat de clasicii neamului său. Napocos aduce indirecte elogii lui Suleiman Magnificul. Savanţii din catacombe scriu diferite supplexuri către bunul Dumnezeu. Sub chipul unui patriarh muscal, apare însuşi el, marele Karlie. Care e plin de sfaturi înţelepte, dar moare de frică. Olimpia adoarme.

Patria – gândeam, în timp ce urcam sfârşit de oboseală treptele blocului meu – ar trebui să fie locul la care te întorci indiferent de unde. Casa, „acasa” ta, cred că este vizuina singurătăţii tale imanent-transcendente, din care nu pleci decât izgonit, mort, prin naţionalizare sau demolare. Am

avut eu o patrie? De la douăzeci şi unu de ani sunt un paria marginalizat, un semicetăţean abia tolerat, un incurabil pesimuş al acestui secol suferind de histrionie paranoică şi al acestui colţ de lume condamnat la nanism prin gigantomanie.

Eram de zece ore pe drum. Ca într-o halucinatorie somnambulie am coborât de pe munte; am rătăcit toată dimineaţa printre nenumăratele conuri selenare de cenuşă şi şisturi, am ajuns într-o gară, dar nu la Motru. Altă gară. Aici am fost legitimat, nu aveam buletin, a trebuit să dau o lungă declaraţie, în trei exemplare. Fără indigo...

De la gara oraşului, am venit pe jos, fiindu-mi frică să mă mai urc în vreun autobuz. Acum, pe scările blocului meu, îmi venea să plâng. De altfel, în timpul acestui demenţial drum (memoria mea refuzând să funcţioneze normal), mi-am tot zis pe ruseşte: Ia vinovnâi! Sunt vinovat, sunt singurul vinovat...

Stupid, suprarealist. Imediat după intrarea trupelor eliberatoare în Cibiniumul meu universitar de atunci, eu, încă în uniformă de sergent al nenorocitei noastre armate, am fost detaşat ca interpret pe lângă comandanţii unei şcoli de ofiţeri de front care se instalase în fostul nostru cămin studenţesc. Aici, m-am împrietenit la toartă cu un frumos şi inteligent starşii leitinant. Îl chema Vadim Nekrasov, el zicea că e

inginer, dar eu cred că era un simplu student în Litere şi cântăreţ din gură şi balalaică... Discutam, bine-nţeles. Fiecare în stilul şi neamul său. Vocabularul meu fiind destul de modest, cât ştiam eu ruseşte corespundea exact nevoilor de filosofie şi ideologie ale confratelui meu. Era înalt, blond, cu ochii aceia fermecători, de vareg nordic, plini de tristeţe şi mister, dar şi de mânie şi cruzime rece... Nici eu, nici el nu eram băutori, aşa că la beţiile cumplite ale celorlalţi ofiţeri noi doi făceam corp aparte. Discutam. Corect, pe linie: el ducea cu mine muncă de lămurire, eu, cum era şi normal, mă prefăceam că-l înţeleg, că îl aprob şi, plin de uimire, mă şi luminez, brusc, ieşind din educaţia mea burjuie. (Olimpia ar zice: „Asta e arta de a face pe imbecilul atunci când stai de vorbă cu un idiot!”). Într-o zi, mergând amândoi la closetul căminului, el vorbindu-mi despre fericirea ce se va aşterne de-acum peste întreaga omenire, eu, student european de modă veche, uitai pentru o clipă cu cine vorbesc şi, fără nici o intenţie rea sau ironică, i-am aruncat peste umăr o simplă îndoială de moment: şto eto takoie sceastie? Ce e aia fericire?

Deodată, ca izbit în frunte, blândul meu prinţ Mâşkin, cuprins de o furie rogojină totală, mă apucă de gât şi începu să dea cu capul meu de toţi pereţii latrinei. Nu apucasem să mă închei la pantaloni, aşa că atacul lui m-a prins complet nepregătit. Era desfigurat de furie, striga şi mă lovea cu toată forţa lui: „Va să zică nu vrei să fii fericit? Va să zică refuzi fericirea? Las' că te-nvăţ eu să fii fericit, banditule, huliganule, contrarevoluţionarule!...”. Dar nu aici se termină această dialectică poveste! Eram în pat, oblojindu-mi sufletul şi vânătăile. Trecuseră câteva zile de la scena din WC. În uşa cămăruţei mele din subsolul căminului apăru, cu un aer spăşit, jalnic, prietenul meu Vadim Nikolaevici Nekrasov. Arăta ca un sfânt, trecut prin post lung şi pocăinţă totală, îmi puse pe pat comorile sale toate: hleba, tabacioc, un ceas elveţian, o trusă de manichiură. Îngenunchind lângă mine îmi apucă mâna, zicându-mi cu glas lăcrămat: Izvinite minea, Vaniuşa, ia nevinovnâi, ia

nevinovnâi! (După mulţi ani de zile, alt rus, în puşcărie, mi-a explicat că, de fapt, acel Vadim, bătându-mă şi demascându-mă, mi-a salvat viaţa: toată scena din closet a fost planificată deliberat, probabil pentru că, faţă de ofiţerul politic ce ne urmărea amiciţia, să se execute un fel de ritual de vigilenţă şi definire a poziţiilor de clasă pe care ne găseam. Nu ştiu, nu înţeleg, ia nevinovnâi, ia nicevo ne panimaiu.).

Într-o seară, la o palincă minerească, îi povestii tatălui meu (vechi sindicalist social-democrat) ce am păţit eu cu bunul meu prieten Vadim când am discutat

despre fericire. Tata, după ce mă ascultă atent, o chemă din bucătărie pe mama. „Ascultă, îmi zise, să vezi ce am păţit noi cu rusul nostru. E foarte probabil, ţinu tata să-mi explice, că divizia ce a trecut prin regiunea noastră minieră să fi fost prelucrată în mod special, spunându-li-se soldaţilor că aici trăieşte şi munceşte un detaşament foarte masiv de clasă muncitoare. Exploatată capitalist. Proletariat sută la sută. Ruşii, într-adevăr, s-au comportat nu ca o armată de ocupaţie, ci ca nişte îngeri sosiţi din cer să ne arate drumul spre rai. La noi, în fiecare seară – uneori şi la amiazi – apărea un sergent tânăr, foarte cumsecade şi politicos. Ne aducea, într-o vadră de tinichea, mâncare de la cazanul lor. Foarte bună mâncare: erau aprovizionaţi de cooperativele noastre. Dar noi îl refuzam mereu, nu ne plăcea să mâncăm din vadra aceea de tinichea neagră. Într-o zi, mamei tale îi pică fisa: «Ioane, îmi spuse, să ştii că rusul ăsta crede că noi răbdăm de foame!». «Să ştii că asta-i! îi spusei. Cine ştie ce crede el despre noi!»“. A doua zi, l-am aşteptat cu masa aşternută în pridvor. Era o zi frumoasă de septembrie. I-am servit trei feluri de mâncare, plus prăjituri, plus cafea cu lapte. Nici un fel de băutură însă. Apoi, mama ta, ştiind ea destul de bine sârbeşte şi ceheşte, cum a putut, l-a purtat prin toată casa, deschizându-i toate dulapurile noastre pline cu haine, cu albituri, arătându-i cămara doldora de dulceţuri şi compoturi, maşina de cusut „Singer”, serviciile de masă, alămurile din bucătărie. Eu, continuă tata să-mi povestească, nu am vrut să mă las mai prejos: l-am dus în grădină şi i-am arătat micul meu atelier în care «fuşăream» de toate: de la reparaţii de ceasornice, lacăte, biciclete, până la toată tinichigeria necesară la o casă... Apoi îi arătarăm împreună şopronul plin de lemne, cămara plină de cărbuni, coteţul în care aveam doi grăsuni, unul pentru untură, celălalt pentru şuncă şi afumături. Aveam şi zece găini şi o raţă cu boboci măricei... Mama îi tot explica, eu încercam mereu să-i spun că la noi e altfel decât la ei: eu nu sunt un proletar, sunt un miner sărac. Proletar la noi înseamnă orice muncitor care nu e sindicalizat. Profsaiuznik.

Lupta noastră începe de la acest nivel în sus. Ia ne proletar, ia profsaiuznikii şahtior... Nu voia să creadă. Atunci mama i-a scos din dulap câteva portrete ce le aveam ascunse acolo pentru ziua de l Mai. Marx, Jean Jaurès şi Kautski. Şi aveam şi un steag al sindicatului roşu, având în loc de seceră şi ciocan simbolul Internaţionalei a II-a, două mâini strânse prieteneşte. La vederea portretelor şi a steagului, rusul nostru se prăbuşi pe scara verandei şi

începu să plângă. Să plângă tare de tot: Kto vinovnâi kto vinovnâi?, spunea

şi-i curgeau lacrimile gârlă...”.

Şi mie, aducându-mi aminte de aceste ridicole întâmplări din trecut, îmi venea să râd şi să plâng. „Nici ei atunci, nici noi acum nu puteam fi decât aşa cum eram. Decât aşa cum suntem. Cine e vinovat? Istoria, geografia, Yalta şi Helsinki, dracul sau bunul Dumnezeu?”...În situaţia de-a dreptul tragică în care mă găseam, cum de mi-am amintit tocmai de aceste mărunte istorioare ruseşti? Cine poate să înţeleagă toate meandrele şi contorsiunile interioare ale memoriei? Mă aşezai pe ultima treaptă a scării noastre: nu aveam cheile de la uşă, nu ştiam dacă le pierdusem sau nu le luasem cu mine la plecare. Mi-era frică să dau ochi cu Olimpia. Ce să-i spun? Că Bura a fost bătut, că Winter a dispărut sau s-a sinucis, că nu am putut ajunge la Moşul nostru... Că aveam totuşi ordin de sus, de la el, să fugim din Isarlâk, să plecăm cu primul tren spre graniţă, la vama cucului, pe unde se strecoară şătrarii contrabandişti ai bunicului nostru?

Olimpia ieşi fără să sun la uşă. Mă simţise. Avea mâinile pline de făină. Mă luă ca pe un copil bolnav, spunându-mi: „Vino, te aşteptam. M-am apucat să fac colaci. Mâine e ziua sfântului mucenic Desiderie, am zis să mergem la biserică şi să ne pomenim părinţii!”.

Nu m-a întrebat de ce lăcrămam. Auzise de Winter. Fără să o întreb, îmi spuse să nu-mi fac griji:

Bura şi Marin au scăpat, cu scărmăneală şi vânătăi, dar întregi şi sănătoşi. Nu spun nimic, s-au închis în beci. Beau amândoi de sfârşitul lumii: beau vinul de Paşti şi cântă „Trăiască regele!”.

– Ia vinovnâi, îi spuneam Olimpiei: Eu sunt singurul vinovat.

Mi-a luat traista şi pătura ce o adusesem. Şi cutia cu vioara tânărului Sommer. Dimineaţa, când mă trezisem, eram singur în acea frumoasă peşteră. Focul ardea totuşi: pătura Petruţei fusese schimbată într-o scoarţă nouă, deosebit de frumoasă. Şi traista era alta. Olimpia, când a văzut-o, a început să plângă cu noduri: pentru ea toate lucrurile aduse erau semne; pentru mine numai vioara elevului Sommer constituia dovada că nu totul a fost un vis, că nu am fost atât de beat sau de vrăjit, încât să nu ştiu pe ce unde trăiesc...

Olimpia îmi păstrase în vană apă caldă. Nu era ea prea fierbinte, era totuşi destul de caldă ca să pot fi îmbăiat. Din cauza ghipsului de la mână, nu puteam să mă spăl singur. M-a îmbăiat ea cu grijă, mângâindu-mă şi sărutându-mi urmele bătăii. Mi-a dat apoi o cămaşă de noapte nouă, culcându-mă în pat, sub icoane. În timp ce mă ospătam cu ce îmi adusese ea pe o tavă (bând şi din ţuica ce o găsirăm în traista cu care mă întorsesem), începui să-i povestesc de-a fir în păr toată calvaria neizbutitei mele călătorii.

Cum a fost cu Bura în maşină şi ce am discutat cu el; cum am fost urmăriţi, din sergent în sergent, de-a lungul drumului nostru; ce s-a întâmplat când am fost opriţi, arestarea lui Bura şi întâlnirea cu pescarul Winter. Fără să adaug comentariile mele, i-am relatat tot ce am auzit de la acest fost student al meu – şi povestea cu manifestul antimatematic şi cu memoriul scris după moartea nefericitului N. Paloş, tot, tot, tot. I-am spus şi de calul Luţu, şi de nea Vasile, care m-a dus să-mi arate acel paltin rănit; despre Petruţa şi soldatul Candid, care mi-au adus pomana, despre sergentul şi agenţii care m-au legitimat şi mi-au luat buletinul; despre schitul părăsit, cu ţiganca ce alăpta; despre şarpele de aramă ce l-am zărit în iarbă şi despre fetiţa neagră, surdomută, ce m-a condus până la peştera unde mă aşteptau tânărul Itzac şi vioara asta a lui... Cum am adormit acolo şi cum m-am trezit cu altă pătură şi altă traistă. Cum am parcurs peste douăzeci de kilometri până la o gară unde am fost legitimat şi a trebuit să dau o declaraţie scrisă. Nu ştiam unde mi-am pierdut ochelarii, cheile: nu am fost beat, nu am plâns şi nici nu am zbierat la cineva pe drum. Ce facem, ce facem? Părerea mea este să ascultăm de sfatul Moşului şi să plecăm cu primul tren. Ne aşteaptă, la locul ştiut, până joi seara... Dar poate că l-au arestat şi pe el: toată zona aceea mi s-a părut împânzită de agenţi şi de miliţieni. De el nu se ating, te asigur. Altceva urmăresc ei!

– Ce? întrebai crispat şi disperat, ce? Mă mişc într-un vârtej, dar nu ştiu ce ciuleandră a dracului joc. Se întâmplă în jurul meu nişte lucruri cumplite, eu, ca Duhul Sfânt, umblu peste ape şi beau ţuică fără să ştiu cine se îneacă, de ce se îneacă, în ce fel am ajuns să fim epicentrul unui cutremur. Casei noastre i s-a dat foc, noi stăm şi ne sfătuim oftând, fără să putem face nimic care să ne scoată la liman şi linişte. Care e secretul de car se teme Tutilă, ce crimă s-a produs în urmă cu nu ştiu câte decenii, la care şi tu, şi Mosu, aţi fost martori? De ce trebuie să dispărem cu toţii, neapărat? A murit unchiul Tudor Tutilă, adventistul, acum gata, s-a spart digul, s-a dat alarma pe garnizoană, ne cărăbănim fiecare unde vedem cu ochii! Nu înţeleg, Limpi, nu înţeleg! Nu-mi plac ochii cu care te uiţi acum la mine, sunt un milion de lacrimi după acest zâmbet al tău, în care, pentru prima oară, văd limpede nişte perdele de frică şi străinătate. A pornit avalanşa, vin apele-n puhoi?... Nu sunt un viteaz şi nici un erou de zile mari – dar pot oricând să mor pentru a te salva. Jur! Dacă trebuie să dispară cineva, eu sunt cel mai inutil, mai fără de rost în lume: dispar – şi pun capăt la această

idioată şi dementă horă a diavolului...

– Taci! îmi spuse Limpi, totul e aşa cum trebuie să fie. Mâine e înmormântarea poetului patriotic Omar Kaimakov. E nevoie să fiu prezentă la funeralii. Neapărat. Am toate motivele să sper că voi avea ocazia să dau ochi cu vărul meu Tutilă Unu: numai cinci minute să pot sta de vorbă cu el între patru ochi – şi limpezesc cerul nostru pentru cel puţin un sfert de veac. Ai înţeles? Dacă nu reuşesc, atunci ne facem boccelele, ne luăm diplomele, icoanele, dicţionarele şi o întindem ţigăneşte peste Istru... Îţi promit! Acum lasă-mă să-mi frământ colacii: nu veni să vezi cum plâng peste aluatul lor...

Suferinţa e un drog: cu acest drog a început, în istorie, scandalul morţii. Am pus radioul să cânte: „Nu mă doare-ntotdeauna, numai când răsare luna”. Cu gândul mă reîntorceam în celulă, aşteptam să vină sergentul, să-mi aducă ochelarii negri, să mă ducă orbeşte spre ancheta asta ce nu se mai sfârşeşte. Europa din noi, cu toate categoriile ei de dreptate şi luciditate, a murit: Asia dictează în fiecare din conştiinţe. Mai mult decât injustiţia, foamea sau bătaia, starea aceasta de neputinţă, de iremediabil şi ireversibil mi se pare a fi răul cel mai rău. „Lumea e fără vreo soluţie posibilă – îmi spunea budistul Sergiu –, poate că tocmai această totală lipsă de soluţii salvatoare va constitui, în ultimul ceas, salvarea noastră «în sine»!...”. Timpul – timpurile; vremea – vremurile; soarta – sorţile. Dumnezeu a vrut să fim puţini, să fim slabi, să fim aici, să fim în permanenţă sclavii unei ocupaţii eliberatoare... De ce am tradus, pe vremuri, scrisoarea lui Fenelon către Ludovic al XVI-lea? De ce am înscris în seminarul meu lozinca lui Montesquieu: „Patria poate să-mi ceară să mor pentru ea, nu poate să-mi ceară să mint!”... O, tempora! Pentru mine Patria este de mult doar fiinţa sacră a Olimpiei: ea şi nimic altceva sau altcineva. Vine tăvălugul? Sau a şi trecut peste noi? Finis incepit non in tempore, sed cum tempore. Când s-a rostit prima dată zoon politikon, a început şi zoologia noastră de astăzi: cel care a descoperit prima scânteie electrică a descoperit, implicit, şi bomba cu hidrogen, iar cei care au iscălit tratatele ce ne-au înveşnicit în după-cortina asta au iscălit şi coada de la pâine, şi ghipsul de la mâna mea, şi lacrimile cu care Olimpia îşi frământă colacii de pomană. (A cui

pomană?) Mi-am început cariera politică alcătuindu-mi mai întâi epitaful: „Trecătorule – va trebui să scrie pe crucea mea –, nu mă judeca după cele ce le-am făcut, ci după cele ce-am refuzat a le face!”. (Preţios, universitar kantian – acest grotesc şi total anacronic epitaf, când i-l aminteam Olimpiei, se înfuria grozav, invitându-mă în cimitirul din Săpânţa, unde, după unele zvonuri, ar

exista un epitaf celebru, pe mormântul unui fost... Fost, care suna aşa: „Curva-i curvă până moare – şi marxistu până-l doare!”. Ăsta zic şi eu că merită să fie citit şi crezut, un asemenea stih bucură şi îngerii, şi dracii, fără deosebire.). Am cunoscut un ţăran doctor în claustrologie, făcuse peste zece ani, era din lotul celebrului „bandit” Blidariu, din Munţii Codrului, Maramureş. Blidariu nu a fost prins niciodată. Soţia acestui Ilie Brad, fost pădurar în acei munţi, se spunea că era de o rară frumuseţe. O pădureancă zdumpeşă, moacră şi mintoasă. Pe Ilie Brad, când l-am cunoscut eu (în timpul primelor mele anchete), îl chemau mereu, în fiecare an, să-l convingă să-l vândă pe Blidariu, ale cărui ascunzători şi sălaşuri doar el le ştia. Era ameninţat cu moartea, era chinuit, ispitit şi iar chinuit prin toate metodele „ştiinţifice” de atunci ca să accepte „colaborarea”... Când l-am cunoscut eu, se şi obişnuise cu ritualul acestor nesfârşite anchete. Dar se şi săturase. I-a fost adusă soţia, i s-a promis că va fi eliberat, va primi înapoi şi casa de sub codru, şi postul de la ocolul silvic. Femeia plângea, era şi ea la capătul puterilor: „N-o faci tu, i-a spus la o confruntare, am s-o fac eu! Avem doi copii!”. (Blidariu era fratele soţiei sale, dar asta n-o ştiau anchetatorii.) Acest Brad Ilie, stând lângă mine mai multe luni, fiind şi un formidabil povestitor de puşcărie, m-a iniţiat în toate dedesubturile artei de a supravieţui cinstit (nu cu orice preţ). Venea vânăt de la anchetă, fuma un chiştoc ascuns undeva şi începea să depene amintiri – reale sau închipuite, nu ştiu – despre pădurea, satul, anii săi de război şi partizanat – şi antifascist, şi anticomunist. Povestea ore întregi, îl ascultam fără să respirăm. „Ca să nu mori fără urmă, îmi spunea, trebuie să-ţi povesteşti mereu şi mereu naşterea, părinţii, copilăria, tot, tot, tot. Numai amintindu-ţi poţi să înşeli pieirea. Cu moartea pre moarte povestind...”. Într-o zi, mi-a venit şi mie rândul să ţin o “conferinţă”, am vorbit despre epitafuri, dând şi câteva exemple mai celebre. A doua zi dimineaţa, Ilie Brad (care era un om mărunt, semăna cu un arici), fiind el în ultima sa fază de dizenterie, veni la mine şi, vorbindu-mi în şoaptă ca să nu audă ceilalţi deţinuţi din celulă, mă rugă să ascult şi să memorez epitaful ce şi l-a compus peste noapte. Dacă scap viu, să mă duc neapărat în satul lui, să i-l scriu pe cruce. Acolo, să fie... Epitaful lui suna astfel:

Aici doarme Brad Ilie.
N-a fost brad, a fost Ilie,
Nici n-a fost, a vrut să fie,
Dar, fiind om de omenie,
A intrat în puşcărie
Şi-a murit de diarie

Peste vreo trei ani, în altă închisoare, am dat peste un grup de vreo cincisprezece ţărani din acelaşi „lot Blidariu”. Erau de-abia de un an închişi: pentru „omisiune de denunţ”, îşi făceau după-mesele rugăciunea, murmurându-şi laolaltă rozariul greco-catolic, în latineşte. Eram deosebit de emoţionat auzindu-i, niciodată nu mi-am închipuit cât de frumos şi de acasă sună limba latină în gura acestor urşi munteni, aproape analfabeţi, dar blânzi şi resemnaţi. M-am împrietenit cu ei. Le-am povestit de Ilie Brad şi de epitaful său. Îl ştiau, auziseră. Apoi, punându-mă să jur, mi-au spus că femeia lui Brad, pre nume Lodovica, s-a fost înţeles cu urmăritorii lui Blidariu (dar şi cu Blidariu) să-l dea prins. Şi l-a dat. Ea, cu mâna ei l-a împuşcat, în pridvorul casei lor din pădure. Au fost chemaţi ca să-i vadă cadavrul, să-l recunoască. L-au văzut, l-au recunoscut. „Numai că, dragă domnule profesor, află că mortul pe care îl împuşcase Lodovica era oricine în lumea asta, în afară de Blidariu!”... Nimeni nu ştia unde şi când a murit Ilie Brad, nimeni nu are să afle vreodată unde şi cum a dispărut în lume marele Blidariu. Acum, nu ştiu nici eu de ce, îmi dădeam seama că Ilie Brad semăna cu nea Vasile... Eram pe acea vreme în primul meu an de anchetă, începusem să bănuiesc că unul din „bunii mei prieteni” (pe care, liber fiind încă, îl apărasem cu patos şi vitejie în procesul său) devenise ceea ce se numea un „ciripitor” voluntar. Îl mutau din celulă în celulă ca să tragă de limbă şi să raporteze „sus” ce se vorbea între deţinuţii de jos. Nu eram sigur de temeinicia acestui zvon, îl iubeam, aveam mare încredere în el. Ilie Brad „mi l-a dovedit”. Cum? Foarte simplu. M-am mirat când acest prieten al meu (şi martor în procesul meu) apăru, deodată, exact în celula în care eram. De obicei, se avea grijă ca cei implicaţi în acelaşi proces să fie izolaţi unii de alţii. Dar el, amicul meu de destin şi Litere, apăru: ne-am sărutat, am şi lăcrămat niţeluş (nu ne văzusem de aproape un an), dar am simţit în ochii lui câteva unghiuri false: vorbea mai zelos, repezit, accentele mi se păreau forţate. Brad – cunoscând îndoielile mele – îmi făcu semn cu ochiul să tac, să-l las pe el să-l „cântărească... Timp de patru zile am stat fără să se întâmple nimic. Am discutat fleacuri, generalităţi inofensive, ferindu-mă de orice amănunt ce putea fi o informaţie incriminatorie... Peste patru zile, i s-au adus ochelarii negri şi fu dus la anchetă. El! Deşi procesul lui era terminat, după câte ştiam. S-a întors după numai trei ore: tăcea, părea confuz şi foarte supărat. Minţea şi se minţea. L-am lăsat în pace. A doua zi, după această aşa-zisă anchetă a lui, furăm scoşi cu toţii, conform ritualului

de dimineaţă, la toaletă. Brad se ţinea lângă el,

aproape. Când ne-am întors de la closet, Brad m-a tras deoparte şi mi-a vândut pontul: „Este turnător! Sigur!”. Am rămas uluit: „Cum ai putut să afli?” îl întrebai. „Simplu de tot, îmi zise, orice bătrân puşcăriaş ştie asta. Când sunt chemaţi «sus», ciripitorilor de celulă li se serveşte o gustare grasă: slănină, şuncă, telemea, măsline. Asta e plata în natură pentru serviciile aduse. Ei bine, aceşti turnători, când se cacă, nu ai decât să le adulmeci căcatul: miroase altfel decât al nostru, al celor ce mâncăm doar ce primim de la acelaşi cazan. Al lor pute! Pricepi? Asta e limpede pentru orice nas cinstit. Or, prietenul tău, ieri a fost ospătat la anchetă. Sigur. Pricepi? Fereşte-te de el, dacă simte că l-ai mirosit are să fie şi mai periculos...”.

De ce mă urmăreau aceste absolut stupide amintiri, tocmai acum, când trebuia să ne hotărâm să plecăm pentru totdeauna? Minerii, când sunt pe moarte, îşi cer lampa, vorbesc de abataj, de ortacii morţi; soldaţii se întorc în tranşee, marinarii pe vasul tinereţilor lor. Ulise, cred eu, înainte de a se stinge, pensionar liniştit în Ithaca, s-a visat tot sub zidurile Troiei veşnice... Eu, în momentele mele grele, îmi evoc Troia mea, anii de detenţie. De parcă aş dori să gonesc gândul că există vreo posibilitate de a ieşi şi de a scăpa de viaţa asta, care nu a fost decât o continuă şi neterminată ispăşire. Beau rachiu dulce şi plâng ca şi rusul acela de pe treptele ceardacului casei mele părinteşti. Mi-e dor de Luţu şi de camarazii mei în veşnică retragere, mă întorc spre anii în care am învăţat să trăiesc, în post şi rugăciune, alături de nenumăraţi ţărani şi cărturari, care, cu toţii, nu aveau decât două convingeri, ambele false: că nu se poate trăi într-o lume bazată pe minciună, crimă şi hoţie, şi că americanii, mai devreme sau mai târziu, vor veni ei să ne deschidă uşile puşcăriilor în care, fără să vrea, ne-au băgat la sfârşitul războiului... Era să fiu linşat într-una din zilele de iarnă ale anului 60, când, ţinând o prelegere savantă despre situaţia internaţională, am tras concluzia, logică şi realistă, cum că americanii nu numai că nu au de gând să vină, dar, din păcate, în actuala situaţie mondială, nici nu sunt în stare să facă cel mai mic gest agresiv la adresa pactului de la Varşovia... Au sărit pe mine, desfiguraţi de ură şi

disperare, toţi veteranii acelei camere din Gherla. Mă loveau, strigau cât puteau: „Eşti un provocator, un defetist trimis anume ca să ne descurajezi !” etc... Am avut mare noroc cu moş Alerte (nu ştiu nici azi de ce i se spunea aşa, nu era nici moş, nici francez de origine; avea aproximativ vârsta mea, doar că părul îi era albit şi faţa mai brăzdată de ocnă: fusese macaragiu într-un port istriot, a primit şapte ani fiindcă îl citise şi îl

citase pe acel mare naiv predecesor al său, comunistul Panait Istrati, care a scris şi o carte, cea mai interzisă carte din literatura noastră: Spovedania unui învins), cum spun, am avut noroc cu acest moş Alerte, care m-a salvat de linşaj politic în celula 83... Tot el, după ce lumea s-a liniştit, mi-a explicat băbeşte, ca unui idiot ce eram, că „americanii”, în puşcărie, nu înseamnă nici Eisenhower, nici Kennedy, nici Pentagonul şi nici C.I.A.-ul sau bancherii de pe Wallstreet. În puşcărie, „americanii”, adică acest cuvânt, reprezintă un simbol prin care se întreţine o speranţă. Nu se poate trăi de-a lungul a decenii întregi de puşcărie şi lagăr fără să ai, la modul cel mai fantasmagoric şi obsesiv, o cât de vagă speranţă că Istoria ne va da dreptate şi că adevărata eliberare – cândva, cumva – are să aibă loc. Aşa încât, dacă un cărturar proaspăt venit de afară spune şi argumentează cu sinceritate şi bun-simţ că americanii nu mai vin, e ca şi când ar afirma că Dumnezeu a murit şi că Istoria, asemeni unui ceas stricat, merge îndărăt, spre sclavagism, peşteră, demofagie... Acest moş Alerte (a murit de febră tifoidă cu o lună înainte de marele decret din 1964), în 1956, îşi împlinise cei şapte ani de primă condamnare. Fusese eliberat, omul s-a întors acasă... „Era iarnă, ne povestea el, se făcuse seară când am ajuns eu în mahalaua casei mele... Nu am trecut pe uliţi, ziceam să nu mă vadă lumea aşa cum arătam: neras, tuns, în zdrenţe... Am luat-o prin grădini, am ajuns prin curtea din spatele casei, sub geamul bucătăriei mele. Ardea lampa în casă. Am zărit-o pe nevastă-mea: era veselă, măcina sau mesteca ceva. La masă era un bărbat străin, în cămaşă albă, ca acasă la el. Juca table cu fiul meu, fetiţa mea chibiţa, cu toţii păreau deosebit de luminoşi şi de fără griji. Am stat mult şi i-am privit – şi am înţeles până la urmă că, pentru ei, sunt un mort. Şi că aş fi un criminal să vin acum, ca o umbră blestemată, să le tulbur viaţa pe care cine ştie cât de greu şi-au refăcut-o. Morţii cu morţii, mi-am zis, ce rost are să încerc a înnoda o funie de mult putrezită?... Am stat mai mult de un ceas sub geamul luminat al bucătăriei mele, am văzut tot, am înţeles tot. Cu primul tren de noapte m-am întors în gara cea mare din Capitală. Acolo, am strigat cât am putut de tare ce trebuia să strig. Pentru agitaţie şi recidivă, am primit alţi şapte ani – şi iacătă-mă-s!”... Acesta fusese moş Alerte. Dumnezeu să-l odihnească, prin el am învăţat că cine a murit o dată trebuie să rămână mort. Învierea e o taină uriaşă, Hristos însuşi, după părerea puşcăriaşilor, se întoarce mereu şi mereu nu la nunta din Cana Galileii, nici la Cina sa de Taină, ci pe Golgota, între cei doi osândiţi de drept comun... Locul de înveşnicire al unui deţinut

politic nu este la academie sau la Paris, ci în spaţiul martiriului său: în clipa morţii, o strigi pe mama care te-a născut (şi care singură ea te-a aşteptat până la moartea ei), ea te va lua de mână şi te va conduce acolo unde ai fost mai aproape de Dumnezeu şi de durerea lumii sale...

Din uşa dormitorului nostru, Limpi mă privea zâmbind:

– E cazul să vorbeşti ceva mai tare,

îmi spuse.

Scăpam pe tangenta unei paranteze, nu avea rost s-o car cu mine înapoi spre jilavele, gherle, periprave...

– Iubito, i-am spus, a venit de mult un înger şi a strigat: „Timpul nu va mai fi!”. A venit apoi un profet, a dat cu pumnul în masă şi a strigat şi el: ”Statul nu va mai fi!”. Acum zece milioane de savanţi daţi dracului plus alte zece milioane de agitatori atei pregătesc „ştiinţific” ultimul ţipăt: „Lumea nu va mai fi!”. În ceea ce priveşte poporul din care facem noi doi parte, dulcea mea soţie, fiind el contemporan cu fluturii şi cu Dumnezeu, a învăţat să fie frate cu dracul până trece peste sora punte. În timpul celor douăsprezece năvăliri şi ocupaţii barbare, a învăţat perfect cum se iese şi din Timp, şi din Istorie, şi din Lume. Au sosit turcii aceştia de tip nou, acum ştim lecţia: ca melcii ne retragem în cochilie, trăind din mai nimic.

– Da, îmi răspunse Limpi, dar tot de la tine ştiu că vechii barbari nu ne cercau sufletul. Or, cu noii noştri auto-ocupanţi, am intrat în entropia sufletelor. Trebuie să pierim şi ca memorie, şi ca istorie. Ca nişte viermi ce suntem, nu ne mai rămâne decât poetica speranţă că într-o zi vom fi iar fluturi, într-o altă lume şi altă istorie...

– Limpi, sunt îngeri în apropierea noastră. Nu am băut şi paharul meu e gol. Sergiu, înainte de a muri, mi-a spus aşa: una este nemurirea, alta este Moartea. După ce încetează metabolismul nostru de mamifere gânditoare, are loc trecerea Pragului. Acolo vom da de o poartă. Poarta aceea va fi Moartea. Adică tot ce ni s-a ascuns, tot ce nu am ştiut, tot ce nu am putut fi sau avea în viaţa noastră de viermi. Pricepi? Moartea este cea de-a patra dimensiune a lumii, şi nu timpul, aşa cum susţinea Einstein. Poate că, glumea bietul Sergiu, imediat după ce trupul nostru va înceta să mai sufle vreo vorbă, o imensă mirare, o fantastică uimire ne va cuprinde: totul va fi simplu, limpede, logic şi teologic. Nu este exclus, susţinea el (care îl detesta pe Freud şi toată psihanaliza, cu excepţia lui Jung), ca, după o scurtă

reciclare ideologică, să primim hrană rece de drum, plus câteva delicate aparate de descifrare a viselor, şi să fim trimişi, simpli spioni ai inconştientului acestei lumi nebune şi angoasate, să

bântuim, ca stafii, prin sufletele omenirii muribunde, comunicând centrului de „Sus” tot ce aflăm din coşmarurile, obsesiile sau spaimele bieţilor muritori de rând. Mie – fiindcă am câteva păcate legate de politică şi ideologie – mi se va da sarcina să curăţ latrinele ştiinţifico-futurologice ale unor comisari ca Tutilă Doi şi Osmanescu. Ţie şi lui Sommer-răzgânditul, fiindcă aţi defilat cu steguleţe sub primele portrete ale primului genialissim, bănuiesc că vi se va face onoarea de a lucra la depozitul de speranţe şi idei rebutate. Acolo – uite, beau un pahar pentru această optimistă imagine –, acolo îl veţi putea vedea pe Socrate bătându-l la fund pe autorul Republicii, pe Hegel trăgându-l de urechi pe ucenicul său Marx (arătându-i cu creta pe tablă cât a fost de idiot, credul şi naiv), pe Papa de la Roma primind spovedaniile spăşite ale lui Lenin şi Stalin... Va fi amuzant, te asigur! Din ceruri, vom asista la arderea în pieţe a tuturor portretelor actuale, din ordinul viitorului Portret al Şefului Comitetului de Salvare Publică; cazărmile noastre dogmatice vor deveni mănăstirile renaşterii şi mântuirii noastre; berzele albastre ale prezentului se vor transforma într-o Armată a Salvării, vor începe arestările şi torţionarea celor care vor mai pronunţa cuvântul „revoluţie”, în loc să folosească adevărata sa citire, de la coadă la cap, adică „Eiţulover”... Revoluţia a rimat cu producţie şi evoluţie, dar a ratat tocmai din cauza lipsei de producţie şi de evoluţie; Eiţulover va începe să rimeze cu revolver, mai târziu vor veni poeţii să-i găsească şi alte magnifice rime...

– Bărbate, îmi răspunse Olimpia, sunt nevoită să curm cu de-a sila potopul gurii tale păcătoase. Din tot ce ai spus până acum, eu am rămas cu gândul doar la o idee: aceea că tu simţi zburând în jurul nostru nişte nevăzuţi îngeri. Şi eu simt aşa. De când ai plecat, am ştiut că nu vei ajunge la Moşul nostru: te-am bănuit umblând brambura, în cerc, în căutarea cărării pierdute. Zeci de semne mi s-au arătat: ochiul mi s-a zbătut, am scăpat chiupul cu sare, am spart o sticlă cu oţet. Am vrut să aprind candela sub icoane şi m-am pomenit aprinzând lumânări în bucătărie şi cămară. Tot timpul căutam ceva şi nu ştiam ce. Un porumbel a intrat pe geam, a vrut apoi să iasă, s-a speriat, a intrat în oglindă. N-a spart-o, a rupt numai calendarul mitropolitan. Azi-noapte am visat-o pe Iuditha, dansa Conga cu nişte cazaci beţi... Apoi m-am hotărât să fac colaci: mă gândeam că la catolici acum trebuie să fie ziua sfântului Desiderius, cel păgubos, protectorul celor fără de noroc.

– Va să zică te-ai apucat să faci colaci. Pentru cine?

– Pentru nimeni. Aveam făină, Florica mi-a adus

drojdie. Colacii, cozonacii, prăjiturile şi tortul reprezintă etapele de civilizaţie ale oricărei gospodine. Eu nu am reuşit să trec de colaci. Colaci ştiu să fac, colaci fac!... Aluatul s-a copt frumos, eu stăteam în bucătărie şi mă visam cu tine în grădina Moşului. Urmărind acolo cum îşi construiesc lăstunii cuiburile lor de viaţă veche. Cum zburdă iezii peste mormintele din cimitir, cum se adună moşnegii cătunelor, ca nişte apostoli în alb, la pomana unchiului Tudor Tutilă. A unchiului meu, care nu a trădat niciodată, care a ştiut să tacă, să tacă, impunându-ne şi nouă tăcerea lui; care a murit aşa cum a murit: crezându-se frate cu prorocul Ezechiel, în robie babiloniană fără de sfârşit. Nu l-ai cunoscut, păcat, abia prin el poţi înţelege cât de mare a putut fi puterea credinţei la nişte ţărani umili şi cu frica de Dumnezeu... Dacă nu începea să-şi scrie şi să-şi trimită epistolele îndemnând la pocăinţă, în ceasul din urmă, corintienilor şi efesienilor din familia lui, mai trăia şi astăzi...

– Olimpia, mereu te abaţi de la esenţial. Altceva voiai tu să-mi spui!

– Ascultă şi taci. Înainte de a băga colacii în cuptor, deodată m-am gândit: „Nu am... pristolnic”. Dacă am făcut colaci, ei trebuie să fie însemnaţi cu pristolnicul casei mele.

– Iartă-mă, nu ştiu ce e acela „pristolnic!”

– Moşu îi spunea şi „sigiliu”. E un fel de ştampilă din lemn alb şi tare, cu care se însemnează colacii de jertfă, de pomană sau de sărbătoare. Fiecare familie îşi are pristolnicul ei, care e păstrat în casa celui mai bătrân. Al nostru era la Moşu. Ştampila reprezenta un simplu cerc în care se înscria o cruce, iar în cele patru sferturi ale cercului era câte o literă grecească, veche: Iisus Hristos, Regele Iudeilor... Alte case aveau alte forme sau inscripţii. Pristolnicul e un obiect sfânt, copiii nu au voie să-l atingă, stă ascuns undeva lângă icoană. Când moare cel care-l deţine, e transmis celui care se consideră a deveni şeful familiei.

– Am înţeles!

– Am băgat colacii la cuptor, păzindu-i să nu se ardă. S-au rumenit frumos. Vino să-i vezi, merită!

Am urmat-o în bucătărie. Pe masa acoperită cu o faţă albă, scrobită, era un colac mare, ca o cunună toarsă, în jurul ei, doisprezece colăcei mărunţi, plini. Miroseau a sărbătoare, a bucurie.

– Foarte frumos, am zis. Sunt ca o constelaţie.

– Stai!... Când i-am scos din cuptor şi i-am aşezat aici, aşa cum îi vezi, mi-am amintit iarăşi de pristolnic. Avusesem eu grijă să însemn fiecare colac cu treimea degetelor cu care mă închin, dar asta e altceva: nu e pristolnic... Şi atunci, ca împinsă de la spate, începui să cotrobăi în traista cu care îmi sosiseşi din peştera

aceea. Şi am găsit, în fundul trăistii, pristolnicul. Uite-l. E cel al casei mele. Eu cred că Moşul ni l-a trimis anume, ca pecete a hotărârilor sale...

Pristolnicul arăta ca un mâner de sabie, foarte frumos lucrat Cred că din lemn de corn. La capăt avea într-adevăr însemnul sacru: un cerc şi o cruce despărţind, în colţuri, patru litere greceşti. Limpi îl ţinea în amândouă palmele ei, privindu-mă, cu uimire, dar şi cu puţin fior sau spaimă.

– Mă întreb: ce o fi însemnând asta? Îşi ia Bunul rămas bun de la noi? Pleacă fără întoarcere? Nu crede că-l vom urma?

– La vârsta lui, e normal să se gândească la orice. Nu totul trebuie explicat. Ne mişcăm în câmpuri de determinare total diferite: din faptele, gesturile, vorbele noastre, doar o mică parte, o infimă parte se poate explica pe baza logicii sau a principiilor cauzalităţii. Nu există – după a mea părere – coincidenţe întâmplătoare, totul în lume e sens şi semnificaţie, doar că minţii şi simţurilor noastre de zi le scapă esenţa şi etica celor mai multe din întâmplările prin care trecem...

– Am găsit alături şi două CEC-uri pe numele lui Marin şi Florica. Şi două lumânări de ceară verde.

–... şi o sticla de ţuică bătrână, şi o doniţă de miere proaspătă... S-a gândit la toată lumea... Dar

vezi, seara, când am dormit, CEC-urile erau în buzunarul hainei mele.

– Petruţa! Eu aşa cred. A venit să-l trezească pe Sommer cel mic, tu dormeai somnul tău adânc, a aranjat ea totul aşa cum i-a spus Moşul... iată şi ochelarii tăi, iată şi buletinul pe care, zici tu, ţi l-au luat miliţienii în pădure.

– Olimpia, eu nu mă mai mir de nimic. Ne mişcăm pe nişte orbite necunoscute, nu mai e cazul să ne punem prea multe întrebări. Nu are rost să plângi, draga mea: Wir sind in der Gnade, îmi spunea mama, când disperarea bătea la uşa noastră. Suntem în Graţie. Olimpia, totul în jurul nostru trimite şi povesteşte. Drumul meu a avut, probabil, un rost adânc, fiindcă mă simt acum ca un pelerin întors de la locurile sfinte. Chiar dacă nu am ajuns până unde aş fi vrut să ajung... Lasă tu lacrimile, de acum încolo eu sunt oarecum liniştit: totul s-a hotărât undeva. Noi să rămânem noi, să nu ne temem de nimeni şi nimic, cărarea destinului hărăzit va veni singură la picioarele noastre. Vino, vreau neapărat să-ţi povestesc visul meu din peşteră. Nu a fost un vis oarecare, dovadă că îl văd şi acum în faţa ochilor. Fiecare imagine, fiecare cuvânt ce s-a rostit, a rămas ca ars în memoria mea. Nici chiar visul ce l-am avut înainte de arestarea mea – un vis teribil, te asigur – nu se poate compara cu

intensitatea şi limpezimea visului ce l-am avut, azi-noapte, în peşteră.

– E seară. Candid, stai puţin, mă dezbrac, fac un duş rece şi vin lângă tine. Mâine vom avea o zi grea. Trebuie să dormim liniştiţi şi mărturisiţi. Vezi vreun drac pe aproape?

– Nici unul. Dar în visul meu au apărut câţiva.

– Nu te grăbi să-mi spui. Aşteaptă să mă spăl. Eu nu am dormit toată noaptea. Am simţit că rătăceşti, că ceva nu e în regulă cu această chemare, cu această strigare a Moşului...

Am auzit duşul curgând. Prin geam vedeam lumina obosită a serii, norii roşietici dinspre apusul soarelui. Bătea un pic de vânt, coamele pomilor se îndoiau, dar furtuna rămânea departe, undeva înspre bălţile bărăgane ale Istrului. Limpi ieşi din baie, era în cămaşa ei de noapte ţărănească, îmi făcu semn să mă închin. Ea aduse din bucătărie un căţui cu cărbune şi afumă cu tămâie încăperea. Aprinserăm lumânările Moşului şi luminiţa candelei, traserăm perdelele la geamuri. Când o simţii cuibărindu-se lângă mine, friguroasă şi slabă ca o pasăre beteagă, o cuprinsei cu braţele. Simţeam mirosul curat al părului ei de fată cuminte, trupul acesta iubit vibra acum alături ca o alăută. Cele trei singurătăţi – ale fiecăruia din noi, ale singurătăţii în doi şi ale singurătăţii spaimelor noastre

faţă de întunericul spaţiului şi timpului de afară –, toate se uniră şi se topiră în bucuria acestei armonii de seară. Bunul Dumnezeu ne era aproape, lumânările de ceară verde ale Moşului ardeau aromat sub icoana Maicii Domnului. Silueta bronzosului profet dispăruse. Eram la fel de izolaţi şi de speriaţi ca şi în noaptea aceea petrecută în pivniţele teatrului; totuşi, acum eram acasă la noi, sub icoanele noastre, împreună. Gustând încet şi rar din rachiul de coarne şi afine, simţeam prăbuşindu-se, fără zgomot, marile împărăţii, auzeam, ca o orchestră îndepărtată, cascada crudă şi nemiloasă a timpului, vedeam în faţa mea un pustiu biblic spre care – fără să avem voie a ne întoarce capul – trebuia să ne îndreptăm grăbiţi şi speriaţi. Era momentul propice, puteam să încep a coborî pe treptele negre ale amintirii visului din noaptea trecută.

– Draga mea, îmi începui eu halimaua, cred că, după ce am adormit, somnul meu a fost ca al unei broaşte sau al unui rac în mâlul gros şi cald dintr-o baltă fericită. Apoi, nu ştiu cum, m-am pomenit în barca fără vâsle a lui Böcklin. Singur. Eram în picioare, aşteptam să zăresc insula cu cedri. Apa era de culoarea cernelei, o bănuiam plină de monştri ascunşi. Bine-nţeles, eram în zeghe. Fugisem de undeva, eram urmărit. Mă temeam. Văzusem în piaţa catedralei din

Genopolis sau în piaţeta din faţa Vinalcoolului din Isarlâk, nu sunt sigur, capul meu sau al fratelui meu înfipt turceşte într-o ţeapă, în jur, lumea dansa, eu te căutam prin mulţime, eram fericit că sunt încă viu, că nimeni nu observă zeghea mea de puşcăriaş. Apoi, scoţându-mi ochelarii negri, împins din spate de doi sergenţi ce păreau a fi gemeni, mă pomenii într-o mănăstire scobită în muntele galben de nisip sau sare. Da. O subterană sală de lectură. Părea a fi biblioteca noastră din Genopolis, doar că mi se părea imensă, înconjurată de firide săpate în pereţii muntelui, ceva asemănător cu aşezările călugărilor anahoreţi din pustiul Capadociei. În fiecare din aceste firide lucra câte un învăţat, întreaga galerie de severe portrete ale clasicilor istoriei, filologiei şi literelor Renaşterii noastre naţionale şi spirituale, întreaga şcoală silvană şi moldavă de cronicari erau acolo: toţi erau deosebit de activi, manevrau codexuri, cărţi, manuscrise. Şi râdeau, râdeau, păreau cuprinşi de o veselie ciudată, ca şi când tot ce vedeau şi citeau ei în lumea lor ar fi fost deosebit de comic şi de vesel. Pe lângă ei – ca simple ajutoare, bibliotecari-arhivari sau curieri de serviciu – circulau nişte spirite hibride: demoni frumoşi, dar cu aripi negre, de îngeri negri, având totuşi priviri curate de poeţi sau muzicanţi fără de păcat: erau draci – dar aveau ochi albaştri şi se purtau ca nişte îngeri preacuraţi. Cei care m-au adus şi m-au lăsat în capul mesei de lectură din mijlocul sălii, după ce mi-au scos cătuşele, au dispărut mârâind, de-a buşilea.

Am rămas singur. Mă simţeam foarte nefericit: în lumina obscură a acelei ciudate peşteri, am putut constata că, de astă dată, fără nici un dubiu, eu însumi aveam două umbre. Una era umbra mea naturală, cealaltă însă era o altă umbră, străină, pe care nu o mai întâlnisem şi pentru care mă simţeam foarte vinovat şi umilit.

Atunci, din forfota acelor cărturari ocupaţi cu munca şi cu veselia lor, se întoarse spre mine o umbră înaltă, severă, cu ochi pătrunzători. L-am recunoscut de îndată: era fostul meu magistru în filosofie, marele Napocos, despre care ţi-am vorbit de atâtea ori. Mă arătă cu degetul şi spuse râzând:

„Ia uitaţi-vă cine ne-a sosit! Profesorul Desiderius Candid!”

Un înger-drac de serviciu se apropie de mine, mă privi lung în ochi, apoi, fără mânie, ca şi când ar fi pronunţat un diagnostic, zise:

„Vrea să treacă graniţa. E pus pe fugă.”

Brusc, râsetele încetară. Napocos se luă de cap, părea foarte supărat, ochii lui

mă sfredeleau cu milă şi deznădejde, îngerul cu coadă şi coarne mă

percheziţiona cu mâinile sale frumoase, albe şi foarte pricepute.

„Iată ce avea ascuns în traistă: un fier de plug vechi.”

Napocos luă fierul din mâna paznicului meu. Se uită la el, se mai lumină. Mă întrebă fără mânie, zâmbindu-mi uşor:

„Unde voiai să fugi cu acest fier de plug?”

„La Roma”, îi răspunsei... Totdeauna mi-a fost frică de anchetatori, torţionari, procurori, dar la judecată, în faţa instanţelor, învingându-mi orice frică sau prudenţă, m-am comportat totdeauna demn şi curajos. Privindu-l pe dascălul tinereţilor mele, îmi reveni curajul de zile mari şi reuşii să mă uit drept în ochii lui spunându-i:

„Am dus un fier de plug la Viena şi l-am îngropat acolo. Altul l-am dus la Champs Elysées, lângă Arcul de Triumf. Acesta ar fi ultimul – vreau să-l îngrop în Forul Roman, cât mai aproape de Vatican...”

„Cu ce scop? Explică-ne!”

„Ţara mea, le spusei, lunecă într-o derivă mortală: se şi scufundă, se şi îndepărtează de Europa-Mumă. Prin Balcani,

Bizanţ, ne paşte pericolul de a ne topi în îmbrăţişarea barbară a Asiei: a împărăţiei asiro-babiloniene sau a pustiurilor lui Gingis-han. Cu

aceste fiare de plug aş dori să ancorez, ţara mea de Europa: cele trei capitale reprezintă stâlpii devenirii noastre istorice...”

Un râset de zile mari însoţi declaraţia mea. Mă simţeam jignit, am ţinut să argumentez:

„Vă cunosc, nu vă pot acuza de lipsă de dragoste pentru ţară. Dar aţi murit de mult, nu cred că mai înţelegeţi ceva din ce se întâmplă astăzi la noi... (Continuau să râdă cu hohote!) Suntem pe cale de a ne stinge, de a pieri. Familia s-a destrămat, şcoala a devenit contrarul ei, biserica noastră s-a curvit. Satul a intrat în pământ, ţărănimea s-a dus spre oraşe. O imensă ceaţă de urât şi de prostie ne îneacă zi de zi. Nu mai ştim nici râde, nici zâmbi. Cărturari adevăraţi nu mai există: şi dacă există, ei sunt ascunşi în găuri de şarpe sau de şobolan. Mila, căinţa, dragostea, ca sentimente umane, bunul-simţ, măsura, raţiunea, ca principii de guvernare şi coexistenţă, toate au dispărut Am devenit un popor de nevertebrate, de actori fără voie, de aplaudători în veşnicie. Presa a murit sau e o ruşine; cultura s-a redus la un simplu portret pe care trebuie să-l adorăm şi căruia, zilnic, îi aducem jertfe, ca lui Baal sau Osiris. Peste o ţară primitivă şi subdezvoltată – dar curată, plină de frumuseţe şi spirit – s-a fost zidit un Babel-agroindustrial, un colos de fier şi beton, peste care, cu o faraonică încăpăţânare

utopică, s-au instalat minciuna, nepriceperea şi hoţia organizată. Debandada şi harababura de stat. Deasupra acestei piramide reale, străluceşte Portretul Lui... Pentru acestea – şi multe altele – m-am gândit că e bine să ne ancorăm în trupul Europei, din care şi pentru care ne-am născut şi ca popor şi ca speranţă...”

Olimpia mă asculta, sprijinită în coate, cu ochii măriţi, ca vrăjită. Pentru ea, tot ce povesteam avea şi alte înţelesuri decât ceea ce reieşea direct din visul meu.

– Când am terminat cele ce le aveam de spus, s-a aşternut peste întreaga bibliotecă o grea tăcere. Napocos nu mai era încruntat şi mânios, îmi zâmbea ca pe vremuri: cu simpatie, de sus, ca un mare înţelept ce ascultă bâlbâielile unui ucenic al său. Apoi, printr-un semn cu mâna, ceru să se facă linişte. Politicos, mă invită să mă aşez. Era un fel de scaun foarte înalt, din acelea care se folosesc pentru a se putea consulta cărţile ce se găsesc în rafturile cele mai de sus. Mă urcai pe scăriţă şi mă aşezai. Se aşezară şi ceilalţi din conclav. Ca o furtună, prin această imensă sală trecu Osmanescu, în uniformă, urmat de o întreagă haită de câini-lupi şi pistolari. Toată lumea încremeni, devenind simple portrete înrămate. Eu la fel. Patrula de control trecu, se părea că nu ne vedea. Trăgeau cu pistoalele în cărţi, biciuiau cu cravaşele busturile de ghips ale clasicilor, după care, lătrând comenzile militare, se îndepărtară ca o vijelie de vară...

„Dragă colega, îmi spuse Napocos, am dezlegare de la superiorii mei să-ţi destăinui câteva adevăruri într-adevăr adevărate. Voi începe prin a-ţi atrage atenţia că expunerea ce ai susţinut-o aici suferă, din păcate, la bază, de trei foarte lumeşti erori. Da! Prima eroare, cea mai candidă de fapt, constă în faptul că vorbeşti urât şi defăimezi rolul fizic şi metafizic pe care îl are – şi îl va mai avea – genialul nostru Suleiman. Văd că eşti surprins! Nu-i nimic, te vom lămuri îndată. Află, iubite domnule profesor, că aici eşti în uriaşa Academie de Salvare a Lumii. A.S.L. Noi suntem doar secţia valahă a acestei academii. Nu ne mai ocupăm nici de filosofie, nici de filologie sau istorie. Nu! Uită-te aici, suntem la cea de a 665-a versiune a ceea ce, de o mie de ani, am fost nevoiţi să numim Supplex Libellus Valachorum... Bine-nţeles, nu mai adresăm aceste memorii nici sultanului din Istanbul, nici ţarului tuturor ruşilor, nici măcar Kaiser-König-ului din Viena. Prin

interpuşii noştri, sfinţii martiri ai neamului nostru, le trimitem direct la cancelariatul bunului Dumnezeu...”

„Magistre Napocos, îl întrerupsei cu sfială, eu însumi, în această traistă de cioban, duc un asemenea

Supplex la Roma. În speranţa ca, prin Papa de acolo, să-l pot trimite să fie citit şi analizat undeva mai sus: în ceruri...”

„Ştiam, îmi spuse Napocos. De aceea eşti acum aici. Ascultă. Prea mare putere nu avem. Dumnezeu, din raţiuni care ne scapă, este hotărât să distrugă această lume. S-a săturat de ea. Cu puterea ce o are, va începe oricând o nouă Creaţiune: pe alte baze, cu alte fiinţe, alte valori şi alte legi... Omul s-a dovedit a fi o bestie ucigaşă, total antimorală şi anticerească. Popii şi-au trădat bisericile, însuşi Fiul lui Dumnezeu umblă rătăcitor şi străin prin pustiurile de cenuşă ale necredinţei şi crimei. Filosofii au devenit ideologi, moraliştii sunt politruci, învăţaţii ştiinţelor pozitive sunt simple, inconştiente unelte de poluare, spionaj şi crime în masă. Lumea e condusă de ingineri şi economişti, aceştia sunt atleţii entropiei în toate şi a totul: graţie lor şi armatelor ce le stau la dispoziţie, totul e agresivitate; instinctul morţii e înstăpânit până şi în frunze şi în jocul nevinovat al copiilor. Totul cere Moarte! Industriile, ideologiile, religiile; micile şi marile puteri, micile şi marile sisteme politice; apele, munţii, oceanele, aerul – cosmosul chiar – sunt otrăvite şi în pericol de moarte. Chiar dacă am reuşi – ceea ce nu cred – să impunem, prin absurd, la Washington să fie ales preşedinte Sfântul Duh, iar la Moscova secretar

general şi generalissim. Domnul nostru Iisus Hristos, sau Budha, sau Mahomed – nici aceşti sfinţi giganţi nu ar mai putea opri aparatul de moarte ce a fost creat ca să arunce în neant această frumoasă Terra... Spre norocul nostru, numărătoarea inversă încă nu a început. Iadul însuşi – deşi a câştigat, în ultimele secole, toate pariurile, de tipul Iov cu Cerul – e total nemulţumit de această victorie a sa. Dar ce poate să mai facă? Ce rost mai are Răul, ca principiu, într-o lume în care minciuna, crima, ura şi trădarea aproapelui nu mai sunt păcate rezultate din ispitiri sau vânzări ale sufletului, ci norme de stat şi principii de luptă şi progres?... Ei bine, în această situaţie, noi cei de aici, cunoscându-ne poporul, am făcut toate aceste intervenţii posibile – şi în Rai şi în Iad – ca la conducerea ţărişoarei noastre să ajungă el, Suleimun: Magnificul, Genialul, Infailibilul, Eroul între eroi. Cel mai iubit fiu al poporului... Nu te mira, nu scrâşni din dinţi: raţiunile cereşti văd mai departe şi mai adânc. Dacă se alegea – după teroarea mortală a primelor decenii – un conducător liberal, deştept, iubitor de popor şi sensibil la cultură europeană, noi, ca scăpaţi din chingi şi puşcării, ne-am fi pus pe trai bun şi concesii cu nemiluita. Avem o înclinaţie levantină spre lene, chiul şi mică hoţie: jucăm teatru cu artă şi plăcere, învăţăm repede şi superficial, ţinem mai mult

la comoditatea şi şmecheria cotidiană, decât la principii şi la drept. Cu un stăpân deschis şi tolerant, am fi devenit repede un popor supus, concesiv, resemnat, scufundându-ne, chiar mai repede decât fraţii noştri ruşi, în purgatoriul amorf al desfiinţării prin indiferentism şi abulie politică şi socială... Dar, spre marele şi fericitul nostru noroc, Suleiman, aşa cum este, un faraon schizo-paranoic, a reuşit un lucru nemaipomenit: la ora asta absolut nimeni nu e fericit sau mulţumit măcar, nimeni nu se simte în siguranţă, nimeni nu e satisfăcut de ceea ce face, nici pâinea pe ziua de mâine a copiilor, nici dosarul meseriei sale nu e sigur şi garantat. Până şi cei mai supuşi colaboratori ai săi tremură în taină şi aşteaptă o schimbare. Nimeni, dar absolut nimeni nu mai crede o iotă din ceea ce se cheamă ideologie, program, revoluţie etc. În ţările din jurul nostru mai găseşti măcar zece la sută comunişti curaţi şi cinstiţi. Convinşi, cât de cât. La noi a devenit imposibil să mai fii comunist, iar cinstea, conştiinţa constituie o problemă de teatru şi o simplă obligaţie de serviciu şi de carnaval bizantin comun. Nu mai suntem o societate, nici un popor, suntem un stat monarhic absolut, o satrapie orientală, liturgică şi cântăreaţă. Noi, aici, avem posibilitatea de a intercepta durerea şi jeluirile poporului întreg. Ei bine, află, iubite Colega, că, graţie politicii interne a acestui fatidic tiran, suntem astăzi uniţi cum nu am fost niciodată: întregul popor este o singură fiinţă, un trup rănit de moarte, ce se roagă în cor pentru mântuirea sa. Până şi cravaşele, cizmele, pistoalele sunt sătule şi se roagă: nu mai vorbesc de durerea apelor, pământului, munţilor, pădurilor... Totul e treaz, fiecare celulă vie, fiind lovită, gândeşte politic, prin negaţie şi refuz. Am reuşit astfel să atingem un grad înalt, un nivel valoros, neaşteptat, de luciditate, vinovăţie şi răspundere. Mai mult decât atât: graţie acestei demenţiale şi psihocide lăbărţări a terminologiei politice în toate şi în tot, o serie de concepte-cheie au fost total compromise şi ucise: înecate în rahat şi trăncăneală. «Revoluţie», «socialism», «partid», «popor», «progres», «egalitate» etc... îţi dai seama? Suleiman e om, ergo este muritor: cel care îi va urma va trebui să-i facă lista greşelilor, abaterilor, încălcărilor... Crezi că vreuna din aceste hipercompromise vorbe mari se va mai putea vreodată pronunţa de la tribună? Crezi că un nou Portret va putea să mai apară pe frontispiciile clădirilor? Noi ne-am făcut norma de aplauze, idioţie şi duplicitate pe cel puţin un secol înainte. Ştim acum, graţie Suleimanului nostru iubit, că nu cruzimea, teroarea, foametea şi turnătorii sunt răul cel mai mare: nu! Noi ne scăldăm în ridicol, ruşine, în ultimul grad de umilire patriotică, naţională. Suntem zilnic scuipaţi, minţiţi,

acoperiţi de ruşine de sus până jos. Un simplu miting sau o vizită de lucru echivalează – ca exemplu de umilinţă şi dispreţ suveran – cu un întreg secol de robie babiloneană sau ocupaţie turco-rusă. Doza letală de teroare şi tâmpire a fost depăşită: sub cenuşa vulcanică a acestui potop de ignoranţă, prostie şi brambureală cezarică, se reface bunul-simţ latin al căii de mijloc, spiritul critic al raţiunii şi pure şi practice, puterea de judecată a fiecărui individ, indiferent dacă este un simplu grăjdar la taurine, chimist în capitală sau director în ministerul nu ştiu care. Vedem cu toţii: are loc o coborâre în catacombe, limba şi sufletul poporului – cât s-a mai putut salva – se închid în cochilie într-un somn letargic, care poate să fie mortal. Dar noi ştim ce ştim, vedem lucrurile mai în mare. Omenirea a ieşit, iubite colega, din faza ei de Istorie prin evenimente, schimbări, evoluţii, reforme, sau revoluţii: cu Istoria de tip vechi s-a terminat din clipa în care viitorul înseamnă «a fi sau a nu fi» al întregii omeniri, al vieţii şi chiar al materiei planetei noastre. Suntem obligaţi să ne considerăm ieşiţi din Timpul oamenilor şi intraţi în Destin sau Providenţă. Adică, în Timpul bunului Dumnezeu. Secolul acesta al XX-lea, a fost cel mai sângeros, stupid şi criminal: cu toate nemaipomenitele progrese în electronică, armament şi comunicaţii. Cu tot răul său, acest secol a reuşit, totuşi, să lichideze – prin sudoarea frunţilor şi durerea biciului – câteva mituri sau utopii absolut nocive sau antimorale.

S-a terminat cu politica, ideologia, partidele politice: chiar şi opoziţia maniheică între sistemele democrat-capitalisto-liberale şi cele socialist-dictatorial-totalitare începe să dispară. Din punct de vedere moral şi metafizic, cuantumul de crime, abuzuri şi iresponsabilitate comise în numele libertăţii devine sensibil egal cu cel al crimelor şi absurdităţilor comise în numele revoluţiei mondiale. Cei doi giganţi – la fel de egoişti, de materialişti şi chiar atei – tot înfruntându-se ca doi cocoşi ai apocalipsei, au ajuns să semene între ei: şi în limbaj şi ca nivel, şi la metode. Poporul de jos, sărăcimea lumii, valorile veşnice ale acestei lumi nu au prea mult de sperat nici de la unii, nici de la alţii. Tineretul de «dincolo» e îndobitocit de libertate şi confuzii; cel de aici, de disciplină, lozinci şi dogmatism. Şi unii, şi alţii urăsc, abia aşteaptă ora H, când vor putea, în sfârşit, să se descarce ucigând. În faţa acestei înfruntări fără de speranţă, este cât se poate de firesc ca singurele popoare care au învăţat ceva, care s-au ales cu un câştig uman şi divin din cataclismul istoric al acestei false păci înarmate, să fie exact acelea care au suferit cel mai mult şi mai

pe nedrept. Suferinţa e o zestre, e

o şcoală, e un semn pe frunte. Umilirea, lipsa de speranţă, absurdul şi prostia fără de limite şi control valorează cât o reformă şi o contrareformă la un loc. Pentru noi, de pildă, anii de lumină ai Magnificului fac mai mult, ca filosofie şi drept constituţional, decât toată epoca lui Caligula, Nero, Gingis-han sau Hitler. Aceia ne luau numai viaţa: acesta de acum ne vrea sufletul, dragostea, entuziasmul nostru şi al copiilor noştri, in saecula saeculorum... El, ca un meteor, a luat-o în sus, poporul ca o cârtiţă jumulită, în jos. Schizofrenia e gata: noi suntem în plin comunism real, fiindcă sper, sper că eşti de acord cu noi că, de fapt, acesta este comunismul. Real, subreal, suprareal. Da!"

– Iartă-mă că te întrerup, îmi şopti Limpi la ureche, toate aceste lucruri ţi le-a spus Napocos al tău sau crezi tu că ar fi putut să ţi le spună dacă ar mai fi trăit şi v-aţi fi putut întâlni la un pahar de vodcă în cârciuma ta ostrogotă sau în grădina aceea botanică din Genopolis...?

– Limpi, iubita mea, îi spusei, am eu momente când fantazez, alte momente când sunt un simplu emiţător de idei acumulate de mult prin lecturi sau tăceri îndelungate. Dar de astă dată e vorba de un vis: de un vis total, înscris în memoria mea ca pe o tăbliţă de ceară sau foaie de plumb. Există artişti care văd idei, muzicieni care aud idei, mie mi se întâmplă deseori să visez idei. Recunosc. Crede-mă însă că, din respect pentru ora asta a noastră, din sacrul respect pentru memoria marelui meu dascăl care a fost genialul şi martirul Napocos, nu mi-aş putea permite nici să mint, nici să improvizez sau să mă substitui fiinţei sale transcendentale. Spiritul său e şi acum undeva aproape de noi, ne aude, ne verifică. Nu mă tem eu de agie cât mă tem de galeria aceea de portrete grave ce-l înconjura, întregul meu neam de şerbi şi iobagi, de proletari şi ţărani pălmaşi, era concentrat în figurile acelea. Tu nu ştii ce înseamnă pentru noi un Supplex Libellus? Nu ceream drepturi la pământ, la legi egale, la reprezentare în stăpânirea de sus: nu. Ci doar dreptul de a fi recunoscuţi că suntem, că asistăm, că reprezentăm 80 la sută din populaţie, chiar dacă nu avem şcoli, burghezie, nobilime sau cler... Timp de aproape un mileniu, până în pragul acestui secol, noi nu am avut buletin etnic: eram consideraţi nişte animale de jug, mult mai dispreţuite şi mai

exploatate decât au fost sclavii negri de pe plantaţiile sudicilor americani...

– Ştiu, ştiu. Te cred. Spune mai departe. Ce ţi-a mai spus Napocos?

– Eram mut, nu-i puteam replica. Se părea că nici nu eram acolo ca să vorbesc, ci ca să ascult... Unul din îngerii hibrizi care mă păzea cu blândeţe îmi scoase

tot ce mai aveam în traistă pe lângă fierul acela de plug: manuscrise. Pentru care tremuram de frică. Decaruga mea, Introducerea în victimologie, Manualul acela al bunului puşcăriaş, în versuri, pentru uzul euro-comuniştilor... Erau cunoscute, din râsetele conclavului mi-am dat seama că sunt şi ridicol, şi total în urmă cu politica ce se urmăreşte în ceruri.

„Dragă domnule coleg, îmi spuse Napocos, cunoaştem de mult aceste lucrări, am şi colaborat pe vremuri la alcătuirea lor... Nu râdem de buna dumitale credinţă – Doamne fereşte! –, ci de inconştienţa şi ignoranţa ce o dovedeşti în materie de cunoaştere şi metodă. Mă uit la acest fier de plug şi mă întreb: de ce-l duci la Roma? Mai poate Europa asta salva pe cineva? Iubite prietene, cu riscul să-ţi dărâm şi ultima fărâmă de speranţă, trebuie să-ţi spun că această măreaţă, cultă şi civilizată Europă abia-şi mai ţine propriile izmene. Profitând de catatonia strategică a celor doi giganţi. Europa – acest muzeu al tuturor iluziilor, utopiilor şi ideilor salvamunde – nu mai este decât o imensă tarabă de comercianţi şi mici politicieni venali care, cu toate că dispun de gigantice biblioteci şi planetare informaţii, din lipsă de curaj şi morală, sunt total incapabili să se ridice peste interesele lor, total şi meschin egoiste. Dacă vor fi lăsaţi în pace, crede-mă, şi peste o sută de ani, vor continua să se certe în parlamentele lor de băcani şi zarzavagii pentru pieţe, preţuri, alianţe şi mici sfere de influenţă. Iară să facă cel mai mic pas înainte spre o unire politică sau spre a deveni, între cei doi balauri, a treia putere diplomatică a lumii... Nu pot. Familia, şcoala, biserica şi statul lor sunt bolnave: de libertate, consum, egocentrism, memorie istorică. Maşina, curva şi contul la bancă – iată miturile ce înlocuiesc, la aceşti urmaşi ai Renaşterii şi Luminismului, luciditatea, căinţa, mila de aproapele. Crede-mă, dragă Candid, noi avem aici legături apropiate cu fraţii noştri unguri, cehi, polonezi: cu toţii suntem de acord că după Yalta şi Helsinki, care ne-au condamnat şi îngropat aproape pe vecie, nu au profitat nici americanii şi, mai nou, se vede, nici ruşii, ci fraţii noştri europeni. Acum pândesc africanizarea economiilor noastre, ce va avea loc sub privirea atentă şi competentă a presei şi libertăţii lor de informare. Deja se simt o rasă superioară, deja au gata formulele prin care ne vor face singurii vinovaţi, deoarece suntem laşi, deoarece aparţinem biogenetic unor seminţii condamnate la sclavie. Ar fi foarte nefericiţi, crede-mă, dacă într-o absurdă zi,

nişte marţieni naivi şi milostivi ar sosi şi ar organiza la noi alegeri libere, anulând Yaltele şi Teheranurile toate. Nu observi?

Peste tot, la toate conferinţele lor demagogice, vorbesc de respectarea drepturilor

omului, fără ca vreunul din ei să scape o vorbă cât de şoptită, despre dreptul la autodeterminare liberă al popoarelor. Europa e laşă, e bătrână: cuprinsă de acel instinct al morţii ce se manifestă în arta, literatura şi tineretul ei. Invadate de această magnetică atracţie spre crimă, teroare, moarte, cruzime... Toate valorile şi instituţiile Europei vechi au murit sau au intrat în biblioteci şi muzee. Nici un englez francez sau neamţ nu se va scula de la masa sa bogată (chiar dacă e şomer sau socialist convins) nu ca să vină să lupte pentru eliberarea noastră, dar nici pentru a ne întinde, pur şi simplu, un băţ nouă, celor ce ne scufundăm, lent şi sigur, într-o mocirlă de care nici bieţii ruşi nu mai sunt vinovaţi... Noi nu avem în ţara noastră – cu excepţia familiei sultanale – nici un marxist convins. La ei sunt cu milioanele: au şi arme, şi tipografii, şi gata pregătite spânzurătorile sau ghilotinele viitorului lor luminos. Aşa încât, iubite domnule coleg, eu zic: lasă aici acest fier de plug. Avem în gând – noi, reprezentanţii popoarelor sacrificate la Yalta – să înaintăm celor în drept un ultim plan al nostru. De salvare in extremis a acestei preacurve Europe de care aparţinem şi cu sufletul, şi cu trupul nostru. Da, un plan gândit îndelung, rupt din inimă, un plan de mare risc şi deznădejde. Dar, din păcate, singurul care ar putea provoca o trezire generală a conştiinţelor.

Malraux a spus: «Scopul oricărei eliberări este ca poporul respectiv să înveţe pe pielea lui ce înseamnă adevărata ocupaţie!». Aşa încât nu ar fi exclus ca, într-un viitor nu prea îndepărtat, să propunem SUS DE TOT o ocupaţie eliberatoare de cel puţin zece ani. Asta înainte de sfârşitul acestui secol, bine-nţeles. Ar fi, după a noastră severă părere, singura modalitate prin care am putea face ca instituţiile spirituale ale Europei să poată prinde conştiinţă de sine. Bisericile s-ar umple până la refuz, burtăverzimea lor ar începe să gândească dezinteresat şi în mare, elitele lor intelectuale, stând la coadă şi tremurând de frică pentru dosarul lor de cadre, ar pricepe, în sfârşit, că Răul nu e divizibil şi că sifilisul vecinului de continent se poate lua şi prin megafon... Europa nu a cunoscut nici o ocupaţie îndelung barbară: a avut parte de dictaturi, de deportări şi lagăre, dar nu a trăit – şi nici nu-şi poate imagina – cam cum este un totalitarism total şi asiatic. Imaginea a ce este, de fapt, lumea noastră de astăzi ca ideologii, dogmatisme, idiologii şi religii politice nu o putem avea decât privind spre Liban sau Cambodgia. Din punctul de vedere al confuziilor politice, morale şi religioase – Europa noastră de azi nu este

decât un fel de Liban încă nedevelopat. Quod capita, tot nonsensu. Zece ani de

ocupaţie, cu respectivul tacâm de colectivizări şi

naţionalizări cu forţa, de lagăre şi berze albastre atotputernice, ar putea să-i facă să învie din acest materialism dulceag şi scârbos în care se scaldă azi parlamentarii şi gazetarii lor. Gazetarii care le spun parlamentarilor ce ar trebui să facă şi parlamentarii care le spun gazetarilor cam ce ar trebui să scrie...”.

– Ideea asta – iartă-mă – am mai auzit-o: mi-ai vorbit de ea odată, într-o seară de ploaie sau lapoviţă.

– Poate! Coincidenţa e cu atât mai cutremurătoare. Poate că anumite vise nu sunt decât repetarea în inconştient a unor obsesii sau incertitudini din viaţă.

– Asta a fost totul?

– Nu!... Napocos a mai adăugat: „Europa este matricea noastră morală şi istorică – ea ar fi şi baza tuturor sistemelor sociale ce se bazează pe naţiuni, ideologii, partide şi lupte de clasă, castă sau rasă. Dacă va fi ocupată şi va începe şi acolo, ca la noi, castrarea spiritelor şi dărâmarea a tot ce e morală, proprietate şi contract social, atunci, cine ştie, poate că, îngrozită de moarte în îmbrăţişarea de dragoste a Asiei crude şi neiertătoare, creierele sale, capabile de mari sinteze şi soluţii, vor elabora acea a treia, a patra, a nu ştiu câta cale, prin care să se pună capăt înfruntării stupide şi mortale între capitalismul de tip american (care nu poate servi de model nici măcar europenilor) şi socialismul de tip stalinist (care e detestat până şi în Piaţa Roşie, unde se defilează de şaizeci de ani)... Secolul viitor nu poate să nu ţină seamă că politica de toate genurile şi ideologiile de toate extremele sunt total compromise şi inoperante. Nici soluţia micilor state naţionale, nici cea a marilor confederaţii de etnii şi culturi nu poate funcţiona. Familia, Biserica, Statul trebuie să-şi găsească o altă fundamentare decât puterea poliţienească a comuniştilor sau trăncăneala de tarabă şi presă a politicienilor de mijloc. Europa există, ea trebuie doar trezită din somnul acesta de impotenţă şi egoism de piaţă: dacă va scăpa de umbra dolarului şi concurenţa yenului, numai mizeria rublei are să o poată învăţa să fie cinstită cu ea însăşi. Şi cu valorile ei, pentru care, deocamdată, murim noi, unul câte unul, suferind de «nevroza asta vegetativă» ce a cuprins, ca o ciupercă otrăvitoare, toate sufletele noastre”.

– Întoarce-te, bărbate, la visul tău. Lasă tu calea asta europeană – ea nu mai e posibilă pe acest pământ, cu această

omenire. Crede-mă! Dumnezeu e supărat, iadul e speriat: vrea tratative, ca la Geneva, cu Cerul. Asta îmi place grozav. Înseamnă că diavolii şi drăcuşorii pe care-i vezi tu mereu nu sunt nişte trimişi ai răului: din contră, ei ar fi emisarii unei împăcări, nişte biete suflete, trimise pe teren să vadă la faţa

locului ce se mai poale salva din recolta compromisă. Asta mi se pare fantastic: fantastic şi ştiinţific! Iadul care e total nemulţumit de faptul că Răul său a învins peste tot. Acum ar dori să salveze câte ceva din lumea asta, totuşi. Ca şi ofiţerii lui Osmanescu: stau de treizeci de ani pe capul directorilor şi inginerilor din fabrici, dar acum, când aceste uzine şi fabrici se declară falimentare, îşi suflecă mânecile şi se declară gata să pună mâna să lucreze, ca treaba să meargă cât de cât. Pocăinţa cravaşei, mintea cea de pe urmă a pistolului: răzgândirea fiilor răzgândiţilor, a celor care susţineau, pe vremea tinereţilor mele, că disciplina în muncă e mai importantă decât munca însăşi... Spune mai departe, te ascult ca pe un profet!

– Visul mi s-a tulburat. S-a ivit un fel de furtună, sau alarmă, sau ceaţă. Savanţii şcolii mele latiniste, luându-şi grăbiţi manuscrisele supplexurilor lor, cuprinşi parcă de o streche subită, s-au bulucit spre ascunzătorile din peşteră. Ca furnicile, ca vrăbiile. A răsunat apoi un cor bisericesc, bizantin. Eram undeva departe în stepă, voiam totuşi să plec la Roma. Un cal şarg mă aştepta într-o pădure de paltini doborâţi de furtună. Atunci, lângă izvorul de lângă troiţă, îl zării pe însuşi Patriarhul Pimen. În toată splendoarea odăjdiilor sale. Mie nu-mi spune nimic acest nume, Pimen, în vis totuşi, se părea că ar fi o veche şi gravă cunoştinţă a mea. Călca popeşte spre mine, nişte îngeri-draci hibrizi, cu voci joase, slavone, veneau cântând şi cădelniţând în urma lui. Patriarhul mă binecuvânta popeşte, apoi mă sărută zdravăn, pe gură, aşa cum sărută numai ruşii vechi. Râdea, îmi făcea şmechereşte cu ochiul. Corul cânta acum: Kto ivo zmit, civo on margait...!?, un vesel cântec ţărănesc, pe care-l ştiu din Ucraina anilor de război. Mi-a luat fierul de plug, l-a binecuvântat şi a zis: „Ţărani din toată lumea, uniţi-vă!”. Atunci mi-am dat seama că Patriarhul acesta este chiar statuia noastră de bronz. Corul dispăru la un semn al său. Cum am rămas singuri, începu să-mi vorbească... nemţeşte.

– Nemţeşte! Nu i-a fost ruşine. Şi ce ţi-a spus?

– Mi-a spus aşa: „Iubite colega, eşti un membru vechi, ilegalist, din adevărata gardă de adevăraţi comunişti, iată ordinul meu: nu te mai duci la Roma unu, nici la Roma doi, ci direct la Roma trei. La Leningrad. Rusia este ţara Providenţelor,

îmi pare rău că nu am prevăzut asta cât am trăit. Ruşii sunt singurul popor ales. Doar că deocamdată nu ştim pentru ce: pentru mântuirea sau pentru pieirea omenirii? Te duci şi îngenunchezi în faţa Palatului de Iarnă. Şi începi să strigi cât poţi de tare: Marx mi-a spus că voi sunteţi singurul popor din lume, singura putere şi singurul stat care poate, peste noapte, opera

o întoarcere de 180 de grade în politica mondială. Iată ce vă propune Karl Marx: întoarceţi-vă la propriul vostru popor! Lăsaţi dracului ideea asta cu salvarea şi ocuparea lumii întregi. Ea nu se poate face prin tancuri, agenţi şi lozinci. Întemeiaţi o uriaşă Academie de Ştiinţe Morale, introduceţi Morala în învăţământ, la toate gradele: nici morală creştină blândă, nici morală habotnică comunistă – ci o morală ce a rezultat ca sinteză după acest secol de educaţie, instrucţie şi dresaj total nereuşite şi compromise în ochii poporului. Transformaţi omul vostru nou – care e beţiv şi leneş, indiferent şi apolitic – într-un om vechi, simplu, blând şi bun. Harnic şi cinstit. Mujicul rus face legătura între pământ şi cer, între bază şi suprastructură, între Asia şi America. Un sfert de secol de cer. Atât. Cinci cincinale de morală proletară socialistă veche, de mică libertate, mică proprietate, modestă slavofilie, discretă redescoperire a unui mare suflet european pierdut. Mai spune-le, tot strigând, că, dacă vor reuşi cu această revoluţie morală internă, lumea întreagă li se va închina ca la o minune. Iar America – cât e ea de pragmatică şi de tehnologică – va rămâne cu gura căscată, fără argumente. Toţi predicatorii săi baptişti sau presbiterieni vor trece la această antiortodoxie cu samovar, cazacioc şi Puşkin...”. Bustul nostru, dragă Limpi, era foarte trist, plângea, eu îi ştergeam lacrimile. Nu prea părea convins de ceea ce-mi spunea. Eu, totuşi, disciplinat cum mă ştii, i-am promis că voi face exact ce m-a sfătuit el. „Ce să cauţi, tovarăşe, îmi spunea el lăcrămând, la Roma? Vaticanul Doi? Limba latină scoasă din liturghie? Popi catolici dansând rock şi cerând dreptul la căsătorie şi homosexualism? Pe Papa, care nu ştie – deşi cunoaşte perfect opera mea – nici excathedra, să împace varza săracilor cu cupra bogaţilor şi lupii cruzi ai militarilor din întreaga lume?...”. I-am dat să bea din sticla mea. L-am liniştit, apoi, cu sfială, i-am propus: oare nu ar fi mai bine să meargă personal la Leningrad? El e cineva, e Karl Marx, un clasic iubit şi admirat. Pe când eu? Un niemand cu bube-n cap şi tinichele de coadă... S-a speriat teribil. „Pentru nimic în lume, colega! Mi-e frică de ei! Aş putea să fiu arestat, anchetat sau bătut. Nu am cea mai mică vocaţie pentru durere, suferinţă sau lagăr. Zău! Ai uitat vorba sfântului Augustin: «Was ist ein Staat ohne Gerechtigkeit? Eine Räuberbande!...»”. Eram uluit, draga mea, nu mi-l puteam închipui pe Marx citându-l pe autorul acelei cereşti prime utopii creştine: Civitas Dei. În clipa în care încercam să-l scap de tremurături şi frică, câmpul în care eram se umplu de ţigani. O tânără cu sânii goi, neagră ca o etiopiană,

se proţăpi în faţa noastră. Ne înjura şi ne scuipa, în

limba ei, bine-nţeles. Apoi, în glumă sau batjocură, îşi cu celălalt
înger, cel negru, cel al melancoliilor mele
apăsa sânii ei bogaţi şi ne stropi cu lapte de sus până fără de
sfârşit şi fără de leac...
jos. Un urs apăru dansând, voia să ne îmbrăţişeze sau să ne lingă. Osmanescu îl ţinea în lanţ. Ne speriarăm de moarte şi eu, şi Karlie, dispărurăm sub masă. Eu aş fi vrut să strig după ajutor, poate că am şi strigat, dar...

Nu am mai continuat să povestesc. Iubita mea adormise.

Ar
ma
i fi
ur
ma
t
să-
i
sp
un
că
pâ
nă
la
ur
mă
–
ca
în
toa
te
vis
ele
me
le
–
am
aju
ns
iar
în
faţ
a
un

ei
ins
tan
ţe
mi
lit
are
.
Er
am
în
căt
uş
e,
cu
pic
ioa
rel
e
în
lan
ţur
i,
ca
la
vie
ţaş
i.
Ci
ne
va
în
sp
ate

– o voce de femeie, poate mama, poate chiar Olimpia – îmi tot şoptea la ureche: „Prostule,

în
vaţ
ă
să
m
ori
,
în
vaţ
ă
să
m
ori
,
alt
fel
nu
vei
sc
ăp
a
nic
io
dat
ă
de
fri
că!
”.
Î
n
ca
me
ră

tot
ul
pl
ute
a
în
cal
da
pe
nu
m
br
ă a
ca
nd
ele
i.
Fa
ţa
iu
bit
ei
me
le
era
lin
işti
tă,
de
os
ebi
t
de
fru

m
oa
să
şi
de
co
pil
ăre
as
că.
Pă
rea
a
fi
de
se
nat
ă
de
un
m
on
ah
cu
ha
r;
Ol
im
pia
,
cul
cat
ă
pe

braţul meu valid, mi se părea un miracol de dragoste, lumină şi bunătate. Ştiam acum că

ea
est
e
sin
gu
rul
da
r
al
vie
ţii
me
le,
si
n-
gu
ra
me
a
op
eră
de
art
ă
şi
fil
os
ofi
e.
Po
ate
că
bu
nu

l
Du
m
ne
ze
u,
as
cul
tân
du
-
mi
ru
gă
ciu
nil
e,
re
vo
lte
le
şi
jel
uir
ile,
a
do
rit
să
mă
răs
plă
tea
sc

ă
în
fel
ul
să
u.
Ol
im
pia
era
spi
rit
ul
me
u
ob
iec
tiv
at,
în
ge
rul
alb
pe
car
e
l-
am
că
uta
t
toa
tă
via

ţa
ca
să-
l
ro
g
să
mă
aju
te
să
lu
pt

CAPITOLULALVI-LEA

Asistăm la funeraliile oficiale ale marelui poet patriotic, Omar Kaimakov. Domnul Sommer – mare maestru de ceremonii – îmi explică dedesubturile diplomatice ale acestui tragic protocol. Dintr-o maşină ministerială descinde cea mai frumoasă femeie a Municipiului – ceea ce-i dă Olimpiei ocazia să se pupe
în public cu un bimbaşă cu trei tuiuri. Soţia poetului Omar comite o gravă gafă politică. Osmanescu apare în civil sub chip de amorez nefericit. Profesorul Candid acceptă să răspundă unei suspecte invitaţii şi, în drum spre o secretă şedinţă, are ocazia unei interesante conversaţii cu celebrul autor al Monadologiei, marele filosof, savant şi diplomat, domnul Gottfried Wilhelm Leibniz.

În părculeţul „English”, cânta după ureche fanfara Şcolii Militare de Amenzi şi Circulaţie. Uniforme noi-nouţe, cu găitane şi lampasuri Napoleon al III-lea. Ştiau că e vorba de un mare mort, dar neavând în repertoriul lor decât marşuri tinereşti şi imne de viaţă nouă, executau jalnic, anarmonic şi total neconvinşi melodia cunoscutei elegii liceale A ruginit frunza din vii...

Strada era plină de curioşi, de miliţieni şi lume. Grupuri de semiştabi şi minioptimaţi aşteptau tăcuţi, solemni şi nu prea, în faţa intrării la fosta Casă a Ziariştilor, unde era depus catafalcul poetului mort la datorie. Soseau delegaţii – de femei, de copii – care aduceau flori. O fotografie – mărită şi înrămată în mare grabă – a răposatului (zâmbind ambiguu şi oarecum din altă lume) era fixată îndoliat deasupra intrării. Steagul clădirii fusese coborât în bernă. Agenţi în civil păzeau la colţuri, legitimând suspecţii. Circulaţia pe străzile anexe era oprită, vânzarea spir-toaselor, la restaurantul apropiat fu suspendată (celor care nu consumau şi mâncare) până la trecerea cortegiului.

Sommer – de astă dată îmbrăcat deosebit de ciudat, de aproape părea un dirijor de orchestră simfonică, de departe un fel de oberchelner la o aristocratică nuntă cu dar – era foarte agitat şi transpirat. Părea factotumul acestei solemnităţi. Ofta, înjura, înălţa rugi spre cer ca totul să iasă bine.

„Mi-a spus madam Caftangiu – ne

mărturisise cu obidă – că, dacă nu iese totul ca la carte, îmi rupe şi gâtul, îl elimină pe Itzac din toate şcolile şi ne anulează şi formularul trei de plecare definitivă... Aşa

că vedeţi: acest mort, care în viaţă a fost un simplu trepăduş versificator, acum, datorită unor schimbări în clima şi constelaţia municipiului, a devenit erou post-mortem, de el depind acum şi soarta mea, şi soarta bietului meu fiu, despre care nu ştiu nimic...”.

Limpi nici nu-l asculta, în taiorul negru împrumutat de dimineaţă de la Jenny, arăta ca o englezoaică plictisită şi de imperiu, şi de Shakespeare. Mi se părea tuflită, descurajată, lipsită total de umorul ei de stradă şi de zvâcul ei de societate, privea în ochii mei de parcă ar fi vrut să-mi spună că noi doi vom plăti toate angaralele acestei costisitoare înmormântări.

Nu intrarăm în sala funebră.

Aşteptam.

– Fii atent, Candid, îmi şopti consoarta-mi, totul, dar absolut totul, pentru noi doi, depinde acum de întâlnirea mea cu această madam Caftangiu. Născută Carmen Rigo. Mă rog lui Dumnezeu să mă recunoască, să mă lase s-o pup, s-o iau de braţe. Înăuntru e văduva Omarului: ultima nepoată a ultimilor ţărani ucişi în ultima răscoală, îţi dai seama? Mi-a spus Sommer că femeia asta e atât de proastă şi de vanitoasă, încât poate compromite nu un dosar ca al meu, poate compromite un regim, un secol, o întreagă civilizaţie. Mizez totul pe această prostie a ei, mizez şi pe calculele computerului ovarian Carmen, mizez pe sfântul Sisoe, protectorul beţivilor şi al soţiilor bătute de soartă...

Eram vinovat, tăceam. Muzica viitorilor curcani se jeluia în trei game diferite: suna aproape modern, afon, dodecafon, cacofon. Parcă în disperare, cădeau în parc frunzele tinere de arţar, stolurile de vrăbii goneau în direcţia gării şi a abatorului. Pustii sunt holde şi câmpii, pustii şi horele din sat... toboşarii, mai tineri şi mai neînţărcaţi, băteau aiurea, dirim-dirain, dirijorul fanfarei plecase nu se ştie unde, totul suna ca o meterhanea turcească, făcută să bage, înainte de luptă, frica în armiile câinilor necredincioşi... Sosi şi camionul funebru, cu laturile lăzii din spate lăsate. Era acoperit de covoare vesele, mai mult ţigăneşti decât naţionale.

Fotografia mare a Poetului fu agăţată de spatele cabinei şoferului. Acesta – tânăr, uns, scos probabil direct din producţie – sugea zdravăn dintr-o sticlă verde: avea dezlegarea, va trebui să ducă mortul cu viteza întâi, pe uliţe golite de circulaţie. Se fuma, se discuta numai în şoaptă.

Din când în când, dinăuntrul clădirii, răzbătea până la noi un urlet de femeie puternică: nu bocet sau plâns, ci un urlet

de mezzo-soprană tragică: „Vai, vai, soarele meu, ce făcuşi de mă lăsaşi!?”...

„Auzi, ce voce are?, îmi atrase atenţia Olimpia. E de groază, nu

altceva!”. Rude, în doliu aproximativ (de categoria învăţători fără definitivat sau funcţionare la poştă) se agitau semiţărăneşte să facă şi să dreagă... Ţigani cerşetori – care fac parte integrantă din liota oricărei înmormântări balcanice lipseau total: aşteptau, probabil, în alte părţi ale itinerariului funebru.

Chiar mă gândeam: ciudat, în această parte a lumii, naşterea şi moartea sunt ceremoniale pe care le săvârşesc, prin tradiţie, exclusiv femeile. Bărbaţii, nici chiar la ţară, nu mai îndeplineau nici o funcţie magică sau religioasă. O înmormântare, mai ales la sate, dacă se face „ca lumea”, costă cât trei nunţi. Ritualul e teribil de dificil şi de complicat, fiecare gest, vorbă, floare sau lumânare sunt însoţite de un protocol păgân, de-a dreptul demenţial de sever şi rigid. Dar toate aceste amănunte de pomană, pomenire, veghe, bocet, ducere şi aşezare în mormânt constituie totuşi un ritual liturgic al plecării, în care accentul nu cade pe durerea rudelor, ci pe actul morţii, pe „marea trecere”, din acest tărâm în celălalt.

Durerea, plânsul, ţipetele şi bocetele, toate sunt codificate canonic, majoritatea gesturilor rituale sunt săvârşite de vecine sau babe profesionalizate. Rudele mortului asistă la un spectacol al durerii, pe care îl doresc cât mai teatral, cât mai zgomotos, direct proporţional cu posibilităţile lor de plată, în bani sau bucate. Durerea adevărată (dacă există?), cea de mamă, soră, frate, soţie, este ascunsă cu grijă, ea va avea dreptul la un mic recital (şi acela conform unor vechi şi stabilite obiceiuri) abia după terminarea înmormântării: şi atunci, foarte discret, de după uşă, doar în prezenţa unor vecini sau rude apropiate.

Orice improvizaţie personală sau pur subiectivă este considerată o lipsă de politeţe şi de bună creştere, înmormântarea nu este un act de despărţire, ci un dar – un ultim, foarte scump dar – pe care cei rămaşi în viaţă îl fac celui ce pleacă unde pleacă. Acest dar trebuie văzut şi auzit: de cât mai multă lume, în cele mai mici amănunte... Pomenile, parastasele continuă mult după aceea: la şase săptămâni, la un an, la trei şi la şapte ani. Cu vase şi ştergare date peste gard, cu colivă şi colaci împărţiţi la vecini, cu bani mărunţi aruncaţi pe poteca cimitirului sau în tinda bisericii.

Toate aceste insolite gânduri îmi veneau numai şi numai din cauza irealei fanfare (ce răsuna ca o răzbunare ironică), a şoferului deja beat, a ţipetelor fortissime ce răzbăteau din sala mortuară. Ce simplu

e totul (simplu şi câinesc, totuşi) la o înmormântare într-o uriaşă capitală: o scurtă şedinţă, cu public puţin – cu muzică discretă, bine aleasă – după care, ca printr-un canal de scurgere sau trapă medievală, se

elimină repede şi discret întreg cuantumul de hidrocarburi pe care îl mai conţin numele, gradul şi valoarea celui decedat. Un pur proces de entropie, de ardere în gol, de dispariţie fără urme.

Ritualul de la ţară, gândeam, e totuşi distins, un act solemn şi profund religios (chiar dacă formele înlocuiesc conţinuturile de afect şi credinţă), un act aproape magic, păgân, prin care trupul celui mort se restituie, cu forme în regulă, mumei htonice care e pământul, lutul din care ne şi naştem. Ţărâna – acest substitut al micului infinit, al cosmosului mărunt – e alcătuit din nişte praguri blajine, la ai noştri absolut indiferente atât faţă de frumuseţea şi vraja de basm a unui Rai posibil, cât şi faţă de ameninţările acelui iad caricatural, care nu sperie decât copiii şi călugării slabi de minte. Viaţa aceasta e umbră şi vis: umbră şi vis rămânem şi după ce trecem pragul, totul e să ne găsim liniştea acolo, în tărâmul intermediar al blajinilor, care, după a mea părere, nu este decât forma primitiv creştină a Umbrelor sau Eroilor din străvechea mitologie elenică şi latină.

– Acum e acum, o auzii pe Olimpia. Stai aici, fă trei cruci cu limba în cerul gurii tale!

La vreo zece metri de unde aşteptam, o maşină neagră, strălucitoare, trase lângă trotuar. Avea număr galben: galben şi mic. De Istanbul. Şoferul,

purtând cravată şi mănuşi de piele fină, coborî calm. Ţinea într-o mână un imens buchet de garoafe roşii: splendide, oficiale. Deschise uşa din spate a limuzinei. Toţi ochii – cât cepele – priveau hipnotic spre această neagră maşină, sosită din înălţimile negre ale Înaltei Porţi... Din ea, asemeni unei celebre actriţe din Paris sau Hollywood, cu gesturi elegante, prelungi, curgânde, coborî o frumuseţe coaptă, scăpărătoare, vampoasă: madam Carmen Caftangiu.

Îmbrăcată ultraelegant – tot ce avea pe ea vorbea în trei limbi străine. Şi graseiat. Taiorul negru (dar fantezi) era prin culoare numai o concesie făcută evenimentului de doliu. Pantalonii scăpărători aveau culoarea galbenă, suavă, a florilor de nufăr. Fularul vaporos, roşu ecarlat, părea a pune accentul politic just pe întreaga compoziţie vestimentară. Doamna Carmen avea în priviri şi mişcări siguranţa victorioşilor de totdeauna şi de pretutindeni: poseda şi arbora, cu un fel de calculată nepăsare şi distanţă, zâmbetul vag al totalei superiorităţi (de rasă, casă, carieră, sex etc.), aerul dărâmat de mare doamnă a norocului şi puterii... De altfel, această nordică zeitate gitană era posesoarea lucidă a unor picioare competitive pe orice piaţă din lume şi a unor sâni de dansatoare indiană, ce păreau a decortica şi umili întreaga masculinitate, care o privea pierdută, hămesită, în total şi animalic extaz...

Limpi îmi dete un ghiont ca să mă trezească din ameţeală.

– Ca să-ţi treacă miruiula, ia spune-mi repede, bărbate, cum se chema râul acela de-l trecu strămoşul nostru care se juca cu zarurile?

– Rubiconul, rostii corect, ca un elev scos la tablă. Limpi îmi întinse mâna să i-o sărut. Ştiam ce înseamnă asta.

– Adio, genopolitanule, voi încerca să trec Rubiconul. Şi chiar... Rubicoana.

În chiar clipa asta – după ce de multe zile fusesem lăsat în pace –, deodată, de unde, de neunde, îmi apărură în faţă doi draci vineţi, decupaţi parcă din hârtia vag albăstruie a cerului prăfuit şi sastisit. Stăteau amândoi pe cornişa primăriei, cu bărbia rezemată în palme şi, îngânduraţi, trişti, a multe ştiutori, o urmăreau pe soţia mea.

Nu erau, de altfel, singurii care făceau asta: gestul ei, de a se rupe de lângă mine şi de a porni direct, fără grabă, fără nici o emoţie, în mână cu o umbreluţă ascuţită, lungă ca o sabie, spre maşina aceea fantomă (număr mic, galben, de capitală), sparse încremenirea provocată de ieşirea frumoasei doamnei Caftangiu, a cărei mână, sărutată probabil îndelung, întârzia încă în interiorul perdelat al canapelelor de culoarea vinului bourbon.

Lângă mine apăru, răvăşit, transpirat, tremurând de frică, varianta cea mai nenorocită a ideii de Sommer în Isarlâk. Limpi a mea înainta frumos, liniştit, auzeam rotiţele creierului ei în inima mea, pregătind cucul ce trebuia să cânte în ceasul cel mare al soartei noastre... Se făcu că nu o vede pe madam Caftangiu, care o băgă de seamă, dar se uita la ea ca la un aperitiv necomandat. Limpi, cu vârful umbrelei sale englezeşti, ciocăni zâmbind în geamul perdelat al maşinii. Apăru un cap, ea râse, se bucură din toată inima. (Mare actriţă!)

– Păi bine, vărule, aşa ne e vorba? rosti ea în stilul cel mai pur sarlâk. Doar n-o să mă pup cu şoferul! După atâţia ani!

Uşa dinspre trotuar se deschise. Un domn foarte bine – uşor rubicond, uşor chel, uşor vârstnic – dar foarte bine, distins şi degajat, ieşi din maşină. Doamna Carmen luă buchetul de garoafe din mâna şoferului, care o cam măsura gorilic pe Limpi. Sommer ofta, tremura: „Minune, minune! îl auzeam. Dacă o şi sărută, de faţă cu tot municipiul, suntem aproape salvaţi…”. Gândesc totdeauna încet, nu realizez aşadar, gravitatea momentului. Dracii de pe acoperişuri mă indispuneau: aveau privirea şi calmul înţelept al

pietrelor gotice, nu se mirau, nu comentau, oamenilor, oprind pe
păreau că sugativează doar timpul şi soarta

loc, pentru o clipă, curgerea şi devenirea.

Dar „minunea” se întâmpla. Acolo. De faţă cu toţi ipistaţii, scribii, demiştabii, calemgiii, burtăver-zimea şi caprovarza târgului: domnul acela măreţ, ce radia forţă şi putere, plus înalte relaţii în Divan şi faţă de înalta Familie (fiind, zice-se, consilierul de taină al însuşi Magnificului Suleiman), ei bine, domnul acela o luă în braţe pe Olimpia mea, pupând-o pe amândoi obrajii (cam demagogic şi zgomotos) şi arătând lumii întregi că se bucură şi râde. Apoi, ca să audă lumea, în cel mai pur dialect de Capitală, rosti zâmbind drăgăstos şi sobru:

– Dragă verişoară, dragă Olimpia, vai, ce surpriză plăcută! Mă bucur mult că te-am întâlnit. Arăţi minunat. Vino să te prezint unei tovarăşe care doreşte de mult să te cunoască...

Limpi fu prezentată Doamnei Carmen. Aceasta (şi mai mare actriţă) se bucură nespus, de parcă nevastă-mea ar fi fost exact cadoul ce şi-l dorea ea de multă vreme. Se pupară muiereşte, perfid, cosmetic, îşi rostiră reciproce drăgălăşenii. Râseră toţi trei: o glumă, altă glumă. Şoferul ştergea parbrizul, întreaga adunare îşi ţinea respiraţia.

Sommer mi se părea că plânge. Sau se scutură, ca de friguri. Dracii mei – după un gest ultim de lehamite şi scârbă – pieiră în văzduh. Tutilă Unu îşi luă rămas

bun de la cele două cucoane, sărută mâna doamnei Carmen, sărută obrajii împurpuraţi ai Olimpiei. Apoi, ca ştab de lungă şi grea experienţă, zvârli spre public un vag, dar simpatic salut de tribună. Ca tâmpiţii, garabeţii şi fufele de serviciu, uitând de înmormântare, începură să bată din palme şi chiar să strige: „Ura, trăiască!" Muzica, înveselită şi ea, plesni un marş brigadieresc.

De braţ, cele două femei o luară spre salonul mortuar. Maşina Tutilului demară fără zgomot şi dispăru iute în direcţia centrului civic.

Sommer mă trase după el.

– Vino, domnule profesor, trebuie să vedem dacă doamna Olimpia va reuşi ceea ce am pus la cale amândoi... E foarte important, văduva poetului e proastă ca o grenadă, ea trebuie dezamorsată înainte ca...

Mă înfuriai.

– Domnule Sommer, îi spusei, nu sunt nici Haplea şi nici Bulă. Dacă nu-mi explici despre ce grenadă e vorba, nu mă mişc de sub acest copac.

Se uita la mine, cu ochii lui trimilenari, de parcă pentru prima oară în viaţa lui ar fi zarit un specimen ca mine.

– Heureux pays[2], exclamă el, apoi, râzând ca de o glumă veche, mă luă de braţ şi-mi explică: Domnule profesor, vă aduceţi aminte că există câteva declaraţii legate de ultima noapte de beţie a acestui poet pe care îl înmormântăm acum oficial. Osmanescu, deşi e pe ducă, ascultă încă de ordinele doamnei Caftangiu, care, ca protectoare semioficială a Artelor şi Poeziei, a crezut de cuviinţă să ia în propriile mâini soarta post-mortem a cazului Omar. Dovedea astfel şi faptul că puterea ei politică nu are nici o legătură cu greşelile soţului ei şi cu internarea, provizorie (dar definitivă) a acestuia la nebuni. Doamna Carmen e în duşmănie de moarte cu Naşul dumneavoastră, dar şi în alianţă eu el, mai ales în urma acelei nopţi în care între fostul ei amant şi fostul gâde al fostului ei soţ a avut loc, în casa şi la masa dumneavoastră, un fel de schimb de dosare, poate chiar un tratat de neagresiune şi ajutor reciproc avantajos. Ea, doamna Caftangiu, e convinsă că toate manevrele anticaftangiu sunt opera doamnei Olimpia. Din care cauză o şi urăşte de moarte, deşi se teme de ea şi de faima inteligenţei ei politice... Staţi, nu mă întrerupeţi. Vreţi să mă întrebaţi: „Ce are ea cu soţia mea, ce i-am făcut noi? Abia acum câteva minute şi-au dat mâna pentru prima oară!” Asta vreţi să mă întrebaţi, nu-i aşa? Domnule profesor, la femei duşmăniile nu vin ca ploile, numai de sus, din cer: la ele există şi duşmănii de pivniţă, de tunel, de peşteră subterană, în sfârşit, asta e o poveste mai veche, nu am dezlegare să v-o spun: o s-o aflaţi într-o frumoasă zi – şi, dacă nu, cu

[2] Heureux pays, ar fi replica anecdotică celebră a unui celebru psihiatru francez din Paris, la care a fost dus un... fost prim-ministru al nostru, care, într-o bună zi, în plină şedinţă de Cameră (1911), ar fi început să cânte ca un cocoş, ascunzându-se sub bănci. Examinându-l, atent, profesorul a declarat: „Domnul acesta e nebun: şi a fost nebun toată viaţa. Ce funcţie a îndeplinit la dumneavoastră?”. „Prim-ministru: în mai multe legislaturi”, i-au spus jenaţi însoţitorii bolnavului. Atunci profesorul a exclamat: „Heureux pays!”

atât mai bine... Deci ce ne-am gândit noi, eu şi doamna Limpi? Pentru orice eventualitate, acum, cu ocazia acestei înmormântări, trebuie cumva s-o facem de râs, s-o compromitem pe pupăza asta care e văduva poetului...

– Vai, dar asta mi se pare de-a dreptul...

– Vi se pare numai! Am o lungă experienţă în materie de văduve şi poeţi... Absolut toţi poeţii – dacă citeşti atent marile biografii literare de după Goethe – au fost compromişi de soţiile lor. Fie că acestea au început să scrie memorii, fie că s-au crezut, dintr-o

dată, moştenitoarele, în afară de drepturile de autor, şi ale talentului celui decedat... Vechii regi orientali ştiau ei de ce îşi obligau numeroasele soţii să-i urmeze în mausoleu. Istoria tragică a Imperiului Bizantin este istoria puterii soţiilor şi văduvelor împăraţilor în cauză... Adevărul este, domn profesor, că o femeie într-adevăr deşteaptă nu rezistă să vieţuiască lângă un poet, această categorie de artişti, după cum prea bine ştiţi, cu mici dar sfinte excepţii, în afara talentului lor de a visa şi scrie patriotic, sunt, în genere, nişte caractere imposibile: laşi, poltroni, vanitoşi, dictatoriali, egoişti, turnători, căcănari... Numai o femeie naivă şi foarte proastă – sau curvă, sau ca o viperă – poate să stea lângă un asemenea monument de talent, vanitate şi rahat. Nu?... Acum, după cum veţi auzi, opera inexistentă a acestui vag versificator local va fi exaltată de cei trei vorbitori oficiali. Va fi numit poetul eroismului sarlâk, eroul poeziei alutane veşnice şi nemuritoare... Toate aceste laude pot înnebuni şi o femeie de bun-simţ – darmite una care se consideră ea însăşi un monument istoric, susţinând a fi ultima descendentă a ultimilor răsculaţi de pe aceste viteze meleaguri ale robiei... Cunosc toate aceste lucruri fiindcă – după ce, pe vremuri, compuneam istorice discursuri de înalt divan – acum, prin ironia soartei, eu am comandat şi corectat toate discursurile de azi, sub directa îndrumare a doamnei Caftangiu, ştiind precis ce tunuri sunt puse la bătaie şi cam încotro ar fi îndreptate obuzele. Doi procurori militari, în civil, au fost invitaţi să participe la această înmormântare. Da, da! Doamna Carmen, mare iubitoare de poezie locală, a acceptat sugestia mea ca, după ce se vor termina discursurile delegaţilor oficiali – ai asociaţiei poeţilor amatori, ai asociaţiei poeţilor universitari, ai asociaţiei ziariştilor locali şi colaboratori externi ai staţiei de Radio şi Radioficare, ai cenaclului „Frunză verde”, ai cenaclului „Eroi am fost” şi ai cenaclului „Ştiinţa şi pacea” – cineva, o doamnă distinsă, să citească, în semn de adio, un poem din opera antumă a poetului... Acum, mergem înăuntru, e bine să fiţi văzut, aţi devenit prinţ consort, trebuie s-o ajutaţi pe soţia dumneavoastră măcar cu prezenţa, mai ales acum, când totul se joacă pe o singură carte...

– Nu înţeleg, nu înţeleg...

Îmi venea să urlu, aş fi dat o împărăţie pentru o cinzeacă de rom cubanez, în cea mai sordidă din cârciumile imensului imperiu al logicii dialectice.

– Să vă explic, continuă vrednicul meu ghid, se vede pe faţa dumneavoastră că habar nu aveţi de cutumele locale legate de marile evenimente din viaţă. Orice botez sau nuntă se face în două trepte:

ateu, cu tovarăşii şi colegii de birou – şi creştin, pe ascuns, cu

babele şi mătuşile din familion. Duplicitatea aceasta e cât se poate de naturală: şi la ONU, una se predică la tribună, alta se vorbeşte pe coridoare. Oficialităţile sunt mulţumite, se şi bucură că aparenţele de ateism şi materialism sunt respectate şi salvate; familia şi biserica sunt şi ele bucuroase, fiindcă, pentru orice eventualitate, s-au comis şi formele legale ca actul respectiv să poată fi considerat religios, tradiţional, autentic... În cazul acestei speciale înmormântări de azi, avem de-a face cu o rachetă în trei trepte: aici, înlăuntru, va avea loc festivitatea oficială, atee, politică: înmormântarea municipală a unui poet municipal, just şi credincios cauzei. Buun! Pe drum, se va alcătui cortegiul de colegi, amici, rude îndepărtate, pensionari pasionaţi pentru înhumarea altora, care îl vor conduce semioficial, din semiobligaţie sau semiduşmănie, până la cimitir. Acolo, vei vedea, ca din pământ vor apărea doi popi negricioşi, cu toate cele necesare. Poetul, înainte de a trece ad patres, va avea parte de molitvele şi acatistele cele mai ortodoxe, chiar dacă au fost servite cumva în grabă, clandestin şi după ora de închidere... Cum se descurcă sufletul pe parcursul acestor prefăcătorii etatizate, cum se descurcă El însuşi, bunul Dumnezeu, în faţa unor forme atât de... cum să le spun?... de antagonist-dialectice, rămâne un mister... Noi doi să ne strecurăm mai spre faţă, acesta e penultimul discurs din protocolul oficial, ce e mai important abia urmează. Dacă avem noroc, dacă va vrea bunul Dumnezeu, care, deşi a urmat nesfârşite cursuri de cazuistică teologică şi dogmatică, de astă dată va trebui să se iniţieze şi într-o harababură de sfori, lucrături şi braconaj politic de toată frumuseţea...

Văduva, roşie la faţă, copleşită de emoţii şi onoruri, stătea mândră ca o cariatidă războinică, între Olimpia şi doamna Carmen. Era tot ce putea fi mai înalt şi mai distins pentru o soţie care, spun gurile rele, avea cel mai profund dispreţ pentru eroul expus glorificării ultime. Îl şi bătea deseori, reclamându-l apoi la sindicat, cadre şi primărie. Între beţiile ruseşti ale lui Omar şi răutatea acestei Gorgone de cartier, exista o legătură: dar cine putea şti care din ei era cauza şi care efectul: bea bietul Omar fiindcă Matilda era o scorpie sau Matilda devenise o scorpie fiindcă Omar nu mai termina cu beţiile sale?...

Vorbea acum, înlăcrămat şi sfâşietor, un reprezentant al foicicăi locale. Omar era prezentat ca un fel de principe al scrisului la comandă, ca un soldat credincios şi viteaz al artei angajate. A răspuns tuturor chemărilor, nu a absentat de la nici o sărbătoare, de la nici un ciclu, de la nici o campanie. Versurile sale,

închinate, mereu şi mereu, exclusiv şi inclusiv,

genialităţii ultime şi totale a Magnificului nostru Sultan, au adus un aer nou, avântat, mobilizator în viaţa culturală, economică şi industrială a urbei, raialei şi chiar a întregului nostru paşalâc, liber şi independent... Văduva plângea cu măsură, o simţeam că se umflă, se umflă, creşte ca un aluat, ca aracul de fasole din poveste... Bietul Omar – ca să-l pot vedea a trebuit să mă înghesui mai înspre catafalc – arăta senin şi chiar frumos: mi se părea împăcat, liniştit, chiar dacă un zâmbet de răutate şi păcăleală îi mai persista pe faţa-i palidă, aproape pământie.

Sommerul nostru, ajuns în faţă (serviabil, săritor, foarte cocoşat şi mărunt, nemaisemănând cu nici unul din Sommerii cunoscuţi) preda nişte foi albe frumoasei doamne Caftangiu. Văduva Matilda avea şi ea pregătite nişte foi pe care le scosese la iveală din poşeta ei neagră şi grea... Avu loc un fel de sfat tainic, Limpi fu consultată, de la egal la egal... Apoi, în timp ce întristata adunare pândea crispată şi curioasă desfăşurarea ceremoniei (mulţi din ei ştiind sau bănuind că un focos cu întârziere fusese plasat undeva), madam Carmen, şefă necontestată şi de protocol, şi de cenacluri, făcu un pas spre cel mort şi, asemeni marilor preotese de odinioară, cu o voce carmen, uşor tabagică, dar fermă şi tranşantă, grăi:

– Întristată adunare! Iată-l, ce frunte frumoasă avea, iată ce împăcat pare acum. Un mare poet, un mare patriot ne-a părăsit pentru totdeauna. Dintre sute de catarge tocmai el a trebuit să cadă pradă furtunilor ce frământă astăzi atât Istoria, cât şi conştiinţele noastre de cetăţeni şi chiar de contemporani ai săi. Opera sa constituie un exemplu de fidelitate şi actualitate, ea va rămâne înscrisă în memoria veşnică a acestui pământ ce ştie să nu uite. Personal, vă mărturisesc cu mare emoţie: versurile sale îmi vor lipsi, pentru mine poezia şi cântecele sale alcătuiau raţia de vis şi vrajă de care aveau atâta nevoie şi sufletul meu, şi sufletul prietenilor şi apropiaţilor mei. Cuvintele mele, acum şi aici, nu mai au nici greutate şi nici rost. Iat-o lângă mine pe tovarăşa de drum şi viaţă a marelui poet: ea însăşi o luptătoare în primele rânduri... Pentru a încheia cum se cuvine această tristă adunare, am ales un poem – cel mai celebru şi cel mai reprezentativ – aş zice, ca şi Matilda noastră iubită şi tristă, poemul tipic al vieţii sale. Îl predau,

cu mâini tremurânde, tovarăşei, rugând-o să-şi învingă lacrimile şi să ne citească, aşa cum numai ea ştie să citească, în semn de adio şi la revedere, acest poem ultim...

Tovarăşi, să păstrăm un moment de reculegere, sufletul poetului e undeva pe aproape...

Păstrarăm, cutremuraţi, un moment de tăcere.

Sufletul poetului era, într-adevăr, undeva foarte aproape.

Matilda, calmă, pe soartă stăpână, îşi scoase apoi pălăria de doliu cu voal: sub faldurile negre de mătase, bănuiam un trup de luptătoare categoria grea. Nasul vag grecesc trăda voinţă, încăpăţânare şi trai nebun; ochii îmi spuneau că dincolo de ei, e pusă în mişcare o maşină cu ceas şi dinamită.

Sommer, revenit la locul său lângă mine, mă strângea de braţ, tremurând ca un pui de vrabie căzut din cuib. Fanfara, în parcul de afară, cârmi brusc şi se opri ca tăiată cu foarfecă.

– Fraţilor, începu trista văduvă, cu o voce de Hecubă obişnuită să blesteme şi să înjure, iubiţi prieteni, înainte de a vă citi poezia preferată, nu pot, nu pot să-mi ascund supărarea şi mânia. Soţul meu nu a murit natural, aşa cum moare un soţ normal: soţul meu a fost ucis! Acesta e adevărul – şi trebuie să-l spun aici, ca să ştie toţi şi ca să se facă dreptate...

Îngheţai. Limpi era şi ea palidă-verzuie: simţeam că acum va fi rostit numele meu. Îi pusesem, în seara aceea de pomină, cuţitul la gât, l-am ţinut sub călcâie ca pe un porc la înjunghiere – era limpede, eu şi numai eu eram vinovatul criminal, care...

– Am aici, rosti tunător văduva, care părea că nu plânsese niciodată în viaţa ei, am aici, în taşca mea, cel

puţin cincizeci de cereri ale răposatului: pentru gaze, aragaze, lemne, acces la pivniţă, mărirea pensiei, dreptul la cantina specială: toate respinse. Dar nu, nu acestea alcătuiesc durerea noastră cea mai mare. Nu! Suferinţa care i-a dărâmat inima, durerea care îl mâna spre băutură şi cârciumi cu golani, a fost provocată de directorul de editură, aici de faţă, care – ruşine să-i fie! –, o spun cu curaj, în numele mortului meu drag, de zece ani împliniţi refuză, mereu şi mereu, ducându-l totuşi cu mâia şi cu vorba, să-i publice volumaşul de versuri nepatriotice. Deşi a băut nesfârşite chenzine şi pensii cu întreg colectivul editurii, în afară de promisiuni mincinoase, soţul meu nu a primit nimic concret. Aceasta a fost rana inimii sale, din cauza asta s-a tot ofticat. Aş fi dorit, ar fi meritat ca măcar acum să-i fi putut pune pe piept volumul intitulat: Sens interzis: înapoi, tovarăşi!, dar nu a vrut hoţul şi afurisitul de director al editurii. Nu am nimerit clanţa sau uşa la care să-i batem, nu am cunoscut limba în care să-i cărăm plocoanele la care se aştepta...

Roşu la faţă, furios, directorul editurii se trase spre uşă. Nu era cazul să răspundă aici şi acum. Madam Caftangiu, simţind cotitura primejdioasă a şedinţei, cu tact, o trase deoparte de mânecă pe înfuriata soţie, şoptindu-i la ureche câteva cuvinte ce

părură a o îmblânzi pe loc. Matilda îi sărută mâna repezit, apoi se întoarse spre public şi începu un fel de plâns. Fără lacrimi, sec, wohltemperiert. De astă dată, vorbind, se adresa direct celui întins în catafalc.

– Am primit de la cine trebuia promisiunea, mult aşteptata promisiune, că volumul tău, iubite Omar, va fi publicat în viitorul semestru, în întregime şi fără corecturi. Acum, cu inima uşurată, pot să citesc acest poem, intitulat atât de frumos: Binefăcătorule! Iubite al meu soţ, ai avut multe şi urâte păcate, dar eu ţi le-am iertat, fiindcă erai blând şi talentat. Poemul acesta l-ai scris, la statul meu, într-o iarnă friguroasă – ai şi primit o căruţă de lemne pentru el. Acum, aici, citindu-ţi-l, dragă puiuţule, sunt convinsă că vom obţine şi pensia de care avem atâta nevoie...

Urmă recitarea poemului. Care era un simplu „colind modern". Nu înţelegeam de ce îşi freacă Sommer mulţumit mâinile de ortograf şi caligraf, nu întrevedeam nici sensul zâmbetului victorios cu care mă onora soţia mea. De parcă i-ar fi reuşit plăcinta cu mere, de parcă ar fi câştigat la loto. Lumea se amuza, nu mai eram la o înmormântare, eram la o chermeză din ce în ce mai veselă şi mai haioasă.

Poetul, în poemul său, se plângea de frig, de singurătate, de iarna ce bate la uşa lumii întregi... Ce era suspect în asta? E adevărat, fiecare strofă, sub formă de glosă populară sau bocet economic, se termina cu două versuri, ca un refren: „Veler, Doamne, velerim, / Să trăiască Ilderim!".

Dintr-o dată, solemnitatea se sparse... Oficialităţile, ca la un cuvânt de ordine, se retraseră în tăcere, zâmbind cu subînţelesuri. (Mazilirea Ilderimului era un fapt cunoscut de toţi, în afară de biata soţie a Sensului interzis...) Fanfara elevilor miliţieni primi şi ea ordin să înceteze şi să plece de urgenţă la internat. Văduva, bineînţeles, nu pricepea nimic, credea că aşa e obiceiul... Câteva rude şi vecini îl săltară pe poet şi-l scoaseră afară. Fu aşezat în camionul deschis, sub propriul portret, între coroane cu flori şi inscripţii aurite. Convoiul porni, mizer, abia dacă erau vreo două duzini de oameni care să formeze cortegiul funerar al tristului Omar. Acesta, cu faţa spre cer, în coşciugul dăruit de primărie, privea vesel, tot mai vesel spre norii ce ameninţau cu ploaie. După două sute de metri, fanfara ţiganilor pensionari se alinie, conform tradiţiei de mahala şi balcanic, convoiului funerar.

Din cinci alămuri dogite, în ritmul unei tobe sparte, răsună jalnic, teribil de duios şi de convingător, lamento-ul

funebru al unei celebre romanţe ungureşti, adaptate aici, în lipsă de Brahms sau Beethoven... Ţiganii mărunţei, cel puţin o sută, urmăreau convoiul

pe margini, cu respect şi calcul: împărţirea colacilor şi a batistelor cu monede se făcea mai târziu, în cimitir. Steagul îndoliat de pe Casa Ziariştilor fu îndepărtat repede. Viaţa se grăbea să reintre în normal: avusese loc o gafă, ea trebuia uitată, ştearsă, anulată: mersul înainte nu se poate împiedica de ciotul unui fost poet, fals patriot, semicetăţean, fără nivel, fără greutate, fără spirit de justă orientare politică.

În colţul părculeţului, Limpi şi Carmen, ca două bune prietene, discutau râzând. Sommer, chemat la ordin, părea a se scuza: „Eu nu am nici un amestec, eu la poezie nu mă pricep, etc...” Dar râdea şi el – veselia asta a lui, ca şi nepăsarea superioară a publicului ce o saluta pe Carmen cu complice înţelegere şi admiraţie, mi se păreau mie a fi fatale pentru soarta pensiei de care avea atâta nevoie biata Matilda. Chiar şi şansa viitorului volum de versuri nepatriotice mi se părea foarte îndoielnică. Titlul eventualului volum mă încânta, mă făcea curios: Sens interzis: înapoi, tovarăşi! Suna ca un manifest, ca un testament de fost luptător pe baricadele rezistenţei. Va trebui să procur manuscrisul şi să-l citesc. Cine ştie? Trăim într-o lume sucită, surprizele de caracter (mai ales de caracter) sunt uriaşe, total imprevizibile, în fiecare din sertarele poeţilor oficiali se ascunde unul sau mai multe volume de frondă, destinate unui viitor alibi moral şi estetic.

Am cunoscut dramaturgi care scriau seriale cu oţelari şi inovatori în muncă – şi paralel îşi pregăteau o întreagă bibliografie boierească, conservatoare, bizantină. În lagăr am întâlnit mulţi foşti procurori, anchetatori sau torţionari (în afara celor trimişi anume ca să ne chinuiască); majoritatea acestor atleţi ai programelor politice, în climatul de meditaţie şi rugăciune al celulei sau al barăcii, deveneau cei mai habotnici mistici sau sectanţi, în fiecare procuror doarme un călugăr blând şi franciscan, poate că sufletul bieţilor noştri anchetatori nu era decât negativul maniheic al vocaţiei lor pentru post şi rugăciune. Omar acesta e un caz tipic: scria cât se poate de murdar, de proxenet, neavând cea mai mică jenă faţă de cuvânt sau metaforă, dar în taină, acasă (când era treaz, probabil), comitea Sensuri interzise, tovarăşi. Am numit, pe vremuri, starea asta de dedublare şi ianusism total „stare de inversitate”, dar o consideram o boală, un fenomen de patologie morală şi socială. Acum însă încep să mă îndoiesc: tare mă tem că, după un demisecol în care

„una am fumat şi alta am vorbit sau scris”, starea asta de inversitate să nu devină o trăsătură categorială pentru poporul nostru şi vecinii săi: poate că ea, inversitatea asta, va deveni unica formulă de supravieţuire în evul luminos ce ne aşteaptă şi care abia a început. Cine ştie, cine

poate să ştie?

Zărindu-mă, Limpi îmi făcu semn să mă apropii. Arborai zâmbetul meu genopolitan, sobru şi indiferent. Nu fără oarecare masculină emoţie, sărutai mâna păcătoasă a acestei splendide farmazoane care era madam Caftangiu. Mă scrută atentă, profesional, de parcă, numai cu ochii, ar fi fost în stare să-mi facă analizele toate. O priveam şi eu, distrat, din altă lume, cu uitătura profesorului care ştie să treacă în rândul obiectelor pe cine vrea, când vrea. Limpi asista amuzată la acest tăcut meci între trup şi spirit (să zicem!) sau, cum ar fi spus-o ea mai plastic, între o felină sătulă de carne şi un iepure sătul de viaţă. Mirosea Carmen asta ca o ambasadoare din lumea a treia, era plină de ghiuluri şi alte aurării grele şi arătoase. Unghiile ei mă îngrozeau: unghii lungi, ascuţite, de vrăjitoare sucubă. Buzele, impecabile ca formă şi ruj, exprimau cruzime, hotărâre, cinism. Părea, luată în întregimea perfecţiunii ei de muiere şi fiară, o perfectă maşină de devorat bărbaţi, cariere, titluri şi bani...

– Încântată, iubite domnule profesor, îmi spuse cu o voce nazală, catifelată. Vă cunoşteam din auzite, de mult doream să vă întâlnesc... Doamna Olimpia – pe care am s-o rog să-mi permită să-i spun Limpi, nu-i aşa, „dragă”? E timpul să devenim cât de cât prietene –,

cum zic, Limpi a dumneavoastră (mi se pare a fi, după a mea părere, cea mai deşteaptă tovarăşă din acest târg împuţit) mi-a vorbit de dumneata... Aţi fost universitar, aţi fost genopolitan, aţi fost mazilit vreo zece ani, acum începeţi o viaţă nouă aici, în urbea noastră...

– Vai, stimată doamnă, exclamai ca în salon, mă îndoiesc că toate aceste preţioase şi precise informaţii le-aţi putut afla de la soţia mea în scurtul timp cât aţi conversat cu ea: eu cred că-mi cunoaşteţi dosarul.

– He-he-he, nimic nu e exclus, domnul meu: sunteţi ”un fost”, eu însămi acum am devenit „o fostă”; e normal să ne uităm mai atent unul la dosarul celuilalt. Schimb util de experienţă, nu!? Singură, Limpi, drăguţa de ea, este o „viitoare” : e în plină ascensiune politică, are să facă o frumoasă carieră. Am ochi, crede-mă!

Începută în gama asta, discuţia nu putea evolua decât ca un ciripit răutăcios între nişte gaiţe prudente şi ipocrite. Ar fi trebuit să tac, să nu scot o vorbă: să las tăcerea să vorbească mai bine decât mine: să mă uit numai la ea, ca la un specimen rarisim: în definitiv, era fosta soţie a preşului culturnic, fosta amantă en titre a şefului „băieţilor” care m-au zvântat în bătaie, fosta duşmană de moarte (după afirmaţiile misterioase ale lui Sommer) a Olimpiei mele... Dar eu eram un

domn politicos, incapabil de a trece peste formele de civilitate (par délicatesse, j'ai perdu ma vie), deşi simţeam că, angajându-mă în patati-patata-ul acesta, intram automat într-un joc de societate în care eu eram un ageamiu şi ea, Carmen, o campioană emerită. Limpi simţi periculoasa-mi lunecare, nu-şi pierdu deloc capul, după felul în care îşi lărgi zâmbetul, ştiam din experienţă că urma acum un atac de şoim viteaz.

– Candid, îmi spuse ea mieroasă, eşti naiv din naştere, nu aş dori să te văd prins în pânzele periculoase ale acestei fermecătoare vrăjitoare... De altfel, ar fi şi inutil: buna mea Carmen – îmi permiţi să-ţi spun pe nume, acum, cât de cât, suntem rude prin alianţă, nu-i aşa!? – are inima ocupată. Ce te uiţi aşa, bărbate? În târgul ăsta împuţit, cum bine ai auzit, nu există secrete decât pentru cei proşti. Nu e cazul meu sau al noii mele prietene – astfel că trebuie să-ţi spun, spre a evita să comiţi anumite gafe – află că femeia asta, frumoasă ca o zeiţă asiriană, a înaintat divorţ fostului ei soţ, care e nebun şi chiar înnebunit definitiv...

–Limpi, şopti pudică fosta doamnă Caftangiu, lasă amănuntele.

– Ce amănunte? Astea nu sunt amănunte, dragă. Astea sunt – în viaţa Isarlâkului nostru nenorocit – evenimente istorice: trecerea Rubiconului, cucerirea Constantinopolului, dărâmarea Bastiliei... Da! Mai mult decât atât: i-a dat papucii uriaşului aceluia de-i ziceam noi Osmanescu. Să plece, să dispară, să nu se mai întoarcă... Şi – iartă-mă, Carmen, trebuie să-i spun, din mândrie, din patriotism de familie, dacă nu-i spun, crapă în mine fierea mea de ţărancă proastă – ei da, bărbate, ţin-te de cureaua pe care ţi-au retezat-o tătarii, află că vărul nostru Tutilă, nu Naşul, ci ăl marele, bulibaşă la Înalta Poartă, consilier a trei ministere şi a doi prim-vicepreşedinţi, s-a – cum s-o spun, dragă, mai elegant, mai politic, mai just? – s-a „încurcat”, într-un mod fatal, clar nu întâmplător, cu această frumoasă şi liberă doamnă... Prin asta, ea îmi devine un fel de „văruşană de stânga”, prin asta şi dosarul tău ajunge unul mai de familie, prin asta – nu-i aşa, dragă Carmen? – facem şi noi un pas înainte şi în sus, spre sferele şi vilele mai înalte, mai cu iedere, nimfe şi garaje...

Lovitura era brutală, la moacă, de sus şi dată aproape fără milă. Eram interzis, Limpi continua să zâmbească, să

se simtă ca la ea acasă în bucătărie, arătând lumii întregi o dantură de o frumuseţe primitivă, copilărească. Carmen – cremene încercată – se clătină o clipă, surprinsă, dar se regăsi repede, repede: ţoc-ţoc, o pupă pe Limpi, cu dragoste şi admiraţie.

– Îmi plăcuşi, soro, o luă ea pe scurtătura perfidă a perfectului simplu hiperlocal, auzii eu de faima guşii tale, iaca o şi văzui în blid, cu muştar şi ardei iute alături... O femeie care e numai cinstită vânează şi viespile cu limba. Când le aflaşi toate aceste secrete nu ştiu: dar de spus, văzui, le spusăşi de parcă ar fi fost seminţe de scuipat în târgul de hram.

– O-le-le, exclamă a mea soţie, nu cumva te şifonaşi, cumnată? Abia ne cunoscurăm şi ne şi încurcarăm caierele. Drăguţo, eu nu vrui decât să-l descânt de sperietură pe bărbatu ista al meu: e neumblat la icoane, neumblat la pupezoaice. Vine de unde vine, doar ştii, pe acolo soţii se vânează cu hârtia de prins muşte. Altă lume, soro!

Doi spadasini nu trebuie să se bată o oră ca să îşi dea seama fiecare de valoarea celuilalt: sunt suficiente câteva schimburi de floretă, o fentă, două. Carmen nu era nici păpuşă de galantar, nici canişă de salon. Era o curvă dulce, o eroină în câmpul muncii ei, o maestră emerită în amoruri şi sforării, o curtezană socialistă de înalt nivel, plină de medalii şi distincţii. Ca şi păcătoasele din evul mediu, ştia să se ofere fără să consimtă şi să consimtă fără să se ofere. Se despărţea de bărbaţi ca de nişte cutii de conserve golite, ştia să-şi folosească nurii la toţi indicii şi parametrii şi cu economii de energie sau caracter. Fără să aibă, deocamdată, o funcţie propriu-zisă, învârtea şi acum, după zgomotoasa cădere a soţului ei, treburile publice, de parcă ar fi fost savanta sultană a Magnificului local. De altfel, asta coincidea cu convingerea mea – să-i zicem „futurologică”. Preziceam, într-o discuţie ce o avusesem, la un vin, cu fostul nostru Naş, cum că, în decurs de un secol, automat, treburile economice şi industriale vor trece în mâna militarilor, iar treburile politiceşti, dinăuntru şi din afară, în mâna femeilor. Aparatul divanolog se rugineşte, se tâmpeşte, îşi pierde şi coaiele, şi vâna. Să stai câteva decenii într-un fotoliu şi să tot aplauzi, să tot aprobi, cu groaza că ochiul vanitos al Marelui te ghiceşte, te vede, îţi face vânt – asta e o meserie ce simplifică şi eunuchează mai rău decât o lobotomie. În acest timp, femeile, sosite proaspăt din piaţă şi realitate în politică şi putere, au imense rezerve de gândire şi diplomaţie, în inimă, ovare, fund. Nu sunt fricoase, cunosc slăbiciunile celor puternici, au limba proaspătă şi le umblă mintea. Câtă o au: s-a dovedit că, pentru conducerea inteligentă a unui Stat, mai de folos este

experienţa cinstită a unei bucătărese (Lenin), decât cultura cicopledică a unui filosof, cizmar sau zugrav genialissim.

Muzica ţiganilor funebri ce-l însoţeau spre veşnicie pe poetul Omar Caimac (ca şi pe păguboasa

sa soţie Matilda) se auzea acum de departe, ca o părere numai. Prin aerul acestei primăveri târzii şi suspecte treceau, înspre satele din centura rurală (în plină campanie de irigat şi prăşit manual), păsări flămânde, în stoluri negre, croncănind a secetă şi boală lungă. Imensul portret al Magnificului, nemişcat, indiferent faţă de timp, istorie, moarte, îmi zâmbea sever din înălţimea sa cerească. Duzina de gazetari locali, angajaţii foicicăi politice locale, scăpaţi de sarcina de a-l însoţi pe fostul director onorific al aşa-zisei lor case-club-cantine, o luară in corpore spre restaurantul „Minerva", unde îi aştepta duzina de fotbalişti, singura categorie de celebrităţi locale cu care se putea bârfi şi chiar discuta fără frică de urmări sau urmăriri. Limpi – acum că îşi scosese ochelarii de serviciu – îmi apărea ca o siluetă vaporoasă, tristă, prăfuită, dintr-un Renoir sau Manet, încremenită în veşnicia tremurată a unei epoci cochete, pline de întrebări şi de bun-simţ. Frumoasa Carmen o ţinea de braţ, puternică, autoritară, de parcă acum ar fi prins-o fără buletin, cu mâna-n sac, şi o ducea fără scandal la prima circumscripţie. Mi se părea numai (ghipsul de la mâna stângă îmi amintea mereu cât de fragile sunt oasele umane, cât de uşor se poate înghipsa un om, o idee, un vis), cum zic, mi se părea numai că demoniaca soţie a Caftangiului se certa cu soţia mea.

Mă înşelam. Brâu de origine socială egală, de studii aproape egale, de inteligenţă şi zvâc muieresc egal: diferenţa dintre ele consta în morală (dar ce importanţă mai are astăzi acest mic apendice filosofico-religios?), în forma de investiţie a elanului vital şi mai ales în vârstă: soţia mea era cu un secol mai tânără decât fanarioata asta „Paris-Match", şi cu un alt secol mai bătrână decât acadeaua asta rarisimă şi belalie, adamantină rezultantă a unui amestec reuşit de mahala levantină şi şatră arvunită de gagii plini de aur, având o milenară experienţă în adaptare, înşelare, furt şi vrajă. Nu se certau: din contră – spre uimirea mea –, după prologul agresiv cu care se intrase în scenă, conversaţia continua acum cu vorbe amiabile, galante, cu schimburi de păreri aproape prieteneşti. În materie de psihologie socială, eu eram, din păcate, tributar cunoştinţelor mele de Popa Prostu, în timp ce aceste superbe actriţe şi preotese jucau un bridge savant, elenistico-bizantin.

– Iubite domnule Candid, mi se adresă Salomeea locală, cunosc în amănunt ce aţi păţit în seara aceea de pomină, cu nenorocitul acesta de Omar. Ţineam la el nu atât pentru poeziile sale, care nu mă interesau deloc, cât pentru candoarea cu care recunoştea cinstit că e lichea, turnător, lingău... Ştiu că sunteţi un

mare cărturar – lasă, dragă Limpi, să nu crezi că viaţa ta e

chiar atât de necunoscută, în târgul ăsta circulă o vorbă după care „tainele mănâncă la bucătărie şi secretele se culcă în harem”, aşa că îmi permiţi să continuu – ştiu, aşadar, că sunteţi un genopolitan tobă de carte, rătăcit printre noi din cauza unor ani grei de puşcărie intelectuală. Tocmai de aceea doream să vă întreb: cum se explică acest fenomen contemporan, legat de laşitatea şi lipsa de caracter a slujitorilor poeziei? În secolul trecut, dacă nu mă înşel, poeţii noştri au dat un număr considerabil de eroi, de capete tăiate, de exilaţi şi reacţionari revoluţionari, consecvenţi şi de mare caracter. Nu? Şi astăzi...

Limpi, numai cu o lamă din privirea ei, îmi acordă feu vert. Asta, în limbajul nostru de familie însemna: „Caterincă liberă cu cât mai multe neologisme grele şi răsunătoare...”. Era momentul, probabil, în care trebuia să uluiesc fără să umilesc şi să-mi folosesc cultura şi memoria nu ca pe o jerbă de idei, ci ca pe o coadă de păun ce se deschide de dragul plăcerii în sine a cozii. În consecinţă, pornii motorul discursiv, improvizând cu neruşinare şi totală lipsă de control sau rigoare ştiinţifică.

– Frumoasă doamnă Carmen, îi răspunsei galant (parcă ne îmbarcam spre o Cythera nouă, rococo în formă, dar tot socialistă în conţinut), există câteva ironii transcendentale, metafizice şi chiar... epistemologice. (Limpi se cutremură de plăcere şi voie bună.) Acestea trebuie să ne dea de gândit. De pildă: popoarele cele mai inteligente – nu mă gândesc la Franţa, Doamne fereşte! – sunt şi cele mai laşe, mai oligopolitice. Popii, la noi, deşi se bucură de graţie divină şi sacralitate, mănâncă rahat cu linguroiul, uită să citească, îl confundă cu plăcere pe Allah cu Ilderim şi pe sfântul Petru sau Nicolae cu Moise şi Marx. Mi se pare tot o ironie cerească şi faptul că – cer scuze, spun ce-mi sare în minte, sunteţi o femeie deosebit de inteligentă – faptul că organul cu care facem pipi este organul cu care ar trebui să facem copii. Am spus toate acestea, stimată doamnă, ca simplă introducere: am, după cum ştiţi, zece ani de universitate bătuţi pe muche şi tot zece ani de altă universitate bătuţi la fund... În tot timpul acestor decenii pierdute, m-am tot gândit: cum e posibil ca talentul acesta – ceresc, sacru, apolinico-pegasian – să trebuiască a coincide cu un cuantum obligatoriu de

micime, laşitate, delaţiune şi curlingism. Cu excepţia poeţilor tineri salvaţi prin sărăcie, filosofie, sifilis sau alcool, astăzi considerabila masă a poeţilor oficiali e sinonimă cu gradul cel mai coborât de frică, vanitate şi slugărnicie. Soţia mea, cu care nu o dată (în bucătărie, niciodată în dormitor) am dezbătut această rău mirositoare problemă naţională, este de părere – are ea o teorie personală despre

Limbă, ca o natură independentă de Om –, mai mult, crede că, spre deosebire de trecut, astăzi poeţii sunt folosiţi de Măria sa Limba în războiul pe care aceasta îl dă cu imensa prostie omenească aflată în apocaliptică ofensivă. Ca pe nişte inconştienţi paraşutişti, ea îi aruncă în spatele inamicului, spre a provoca, acolo, derută, confuzie, defetism... La un moment dat, întâlnind eu câteva uriaşe talente, dar total încăcănate de frică şi de instinctul acela de supravieţuire cu orice preţ, am înclinat să cred că însuşi organul lor de foraj – în sus sau în jos, nu are importanţă – este acelaşi organ, acelaşi sfredel cu care „organele” noastre de înspăimire deschid lacătele spre secretele noastre biografice. Am văzut cu ochii mei un poet, uriaş teolog, târându-se ca un vierme, lepădându-se de Dumnezeu, pentru un blid de arpacaş: şi asta în faţa a trei mii de ţărani aproape analfabeţi, dar care stăteau drepţi şi mândri ca nişte cavaleri în zale; mi-a fost dat să am de-a face şi cu un poet mallarméano-valérian care cocheta cu înălţimile lui Goethe şi Hölderlin şi care, la cea mai mică sperietură a sa, singur şi aproape nesilit, se oferea să scrie, foarte caligrafic şi într-o frumoasă limbă literară, diferite denunţuri, pâri, circumlepădări. Există, frumoasă doamnă, o teorie romantică – cred că tot de origine faustică – în legătură cu aşa-zisul amoralism, obligatoriu pentru orice geniu. Ce oroare! Singurul poet-geniu, într-adevăr geniu, pe care l-am întâlnit era ca un copil-înger, un fel de Lucifer paradiziac, atât de cinstit şi de pur, că refuza să scrie o cerere pentru lemne de foc numai şi numai fiindcă nu voia ca primăria să-i aibă iscălitura.

– Şi cum vă explicaţi, mă iscodi Carmen, această amoralitate a poeţilor oficiali?

– Doamnă, amoralitatea merge mână-n mână cu a-gândirea, cu ne-gândirea sau ana-gândirea, cu acel „ne facem de parcă am...”. Noi am pierdut şi războiul şi pacea: datoriile le-am plătit prin aur, petrol şi... caractere. Da, doamnă. Am sacrificat o imensă cantitate din rezervele naţionale de caracter, fără să ne gândim la viitor. Ce bine era să fi avut depuse la o bancă, sub pământ, cel puţin o sută de mii de asemenea caractere: oameni de cuvânt de faptă, de gând curat şi dezinteresat. Aurul şi petrolul se mai pot înlocui, caracterele unui popor sunt bob numărat, odată risipite sau arse, ele reprezintă un gol ce se resimte în absolut toate domeniile. Limba noastră, literatura noastră, acum şi în această condiţie istorică, nu poate funcţiona frumos decât dacă se respectă legile adevărului, dreptăţii, binelui faţă de popor... Fără caracter apar genii ale limbii goale, versificatori sau prozatori, dârele nu sunt decât nişte genii pustii şi

pustiitoare. Olimpia mea spune că toată literatura lumii de azi nu este decât o simplă gimnastică a Limbii: trecem printr-un tunel lung, limba trebuie să-şi menţină condiţia fizică, face gimnastică, la aparate, mode, curente şi anticurente, sintaxa trebuie să rămână elastică şi vivace, poate ieşim – şi atunci va trebui să ne scriem capodoperele restante. Eu nu sunt de părerea ei. Mai degrabă, stimată doamnă, aş fi tentat să văd în aceşti poeţi ai conjuncturii şi oportunismului laş nişte pionieri ai zilelor de mâine. Da. Observ, nu fără oarecare spaimă, că muzicanţii şi pictorii îi talonează îndeaproape. Mai mult decât atât, bravii noştri savanţi, chimişti, fizicieni, biologi, medici: dacă într-o bună zi, să presupunem, preaînţeleptul nostru Suprem ar da un decret să umblăm, de pildă, în patru labe (fiind asta mai economic şi mai competitiv pe piaţa mondială), pe loc s-ar găsi o sută de savanţi doctori-docenţi gata să argumenteze „ştiinţific" (filosofic, istoric, preistoric) cum că acest fel de umblare e nu numai foarte sănătos, economic, dar şi, pe departe, mai autentic, mai autohton, mai strămoşesc decât bipedismul care ne-a adus unde suntem. Nu?

Limpi se încruntă, depăşisem ştacheta, o corectură se impunea.

– Da, adăugă ea râzând, doar că aceste ultime idioţii pe care vi le debitează iubitul meu soţ sunt exact ideile pe care le-a discutat azi-noapte, beat fiind, pe balconul casei, cu cine crezi?... Cu statuia fostului tău soţ. Nu te mira, între orele douăsprezece şi unu noaptea toate statuile vorbesc: dacă le creezi condiţii şi dacă au parteneri demni de mândria lor...

Dar doamna Carmen nu mai părea a fi atentă la discursul nostru. Privea înspre părculeţ, dincolo de trotuarul pe care ne plimbam şi aşteptam. (Ce aşteptam? Pe cine aşteptam? Habar nu aveam!)

De lângă vechea vespasiană (construită în cinstea primului rege neamţ din lunga noastră ocupaţie otomană), pe aleea mărginită de tufe dese de sadină, venea spre noi un domn (părea o figură

cunoscută) îmbrăcat într-un costum alb, de buret englezesc, splendid, într-o mână avea un buchet de pale flori de seră, cu cealaltă mână ţinea în lesă un uriaş câine-lup. Am vorbit de umblatul în patru labe, iată lupul la uşă. Câinii aceştia teribili – cu limba lor roşie, subţire, cu ochii lor galbeni în care nu sclipeau decât disciplină, supunere şi cruzime la comandă – mă transportau înapoi la umbra anilor de lagăr, sub miradoarele de sârmă ghimpată. Domnul care-l aducea (sau care era adus) avea şi el culoarea vagă a florilor: verde-pal (şi roz şi pur), schimba feţe-feţe, părea mic şi speriat, ca un licean corigent, venit pe ascuns, cu inima între

dinţi, s-o întâmpine pe Diva cea mai crudă din oraş. Era, totuşi, marele Osmanescu. Nu colonelul-comandant, nu şeful agiei locale, de „familie”. Dar, nu stăpânul fără margini peste marginile lumii noastre, ci un biet Gică, mărunt, umilit, fiert în suc propriu. Nu părea să realizeze prezenţa mea şi a Olimpiei: avea ochi (şi ce ochi!) numai pentru mesalina Carmen. Care se uita la el ca la un câine râios, şi la câine ca la un amor defunct.

– Carmen, oftă cu buze palide, cu privire îndurerată, ţi-am adus tot ce am mai scump: pe Nero. Şi florile tale preferate...

Întinse buchetul înfăşurat în fină hârtie de mătase. Carmen – mare tragediană – îl privi, îl privi lung şi rece. Ştia să privească, ştia să fie şi rece. Tăcea. Nu-şi întinse mâna înmănuşată să primească florile favorite. Câinele lătră prietenos, uman.

– E prea târziu, şopti ea după o vreme. Trebuie să înţelegi că e prea târziu!

– Primeşte-l măcar pe Nero: doreai atât de mult să ţi-l dăruiesc.

– Gicule, repet: e prea târziu! Pot să uit, pot să iert, dar de la tine nu mai primesc – nu mai pot să primesc – absolut nimic.

În clipa asta, Limpi îmi făcu semn: „Hai s-o ştergem!”... Aici avea loc o scenă

deodată, furăm şi noi ţintuiţi locului. Osmanescu, explodând ca un vulcan, aruncă buchetul de flori în mijlocul drumului, izbi cu furie în coaste pe foarte disciplinatul Nero (care chelălăi sinistru) şi începu să vocifereze:

– Vrei să îngenunchez? strigă ca scos din minţi. Asta vrei? Vrei să urlu în faţa opiniei publice ataşamentul meu sincer faţă de tine? Carmen, simt pentru prima oară în viaţa mea că-mi pierd minţile!

– Să fim serioşi, Gicule: m-ai furat, m-ai minţit, l-ai nenorocit pe bietul Caftangiu; eşti foarte însurat cu o Ilderimă care te ţine în lesă. Eşti cadru militar, ai în spatele tău un munte de crime ce se pot reconsidera oricând. Dacă îngenunchezi, am să râd, doamna Olimpia are să te aplaude, dar nu vei obţine nimic, în afară de faptul că-ţi vei pierde şi gradul după ce ţi-ai pierdut funcţia. Eu nu vreau să te distrug! Vreau să te pedepsesc numai...

Osmanescu era palid, verde, tremura tot: îşi ştergea faţa transpirată. Mi se părea că-i aud scrâşnetul dinţilor, furia şi neputinţa pălmuindu-i alternativ fesele mândriei pierdute. Mai izbi o dată zdravăn – ca să-şi descarce nervii – în coastele obedientului Nero. Acum observai – şi eu, şi cele două femei – că sub pantalonii impecabili, albi, anglo-saxoni, Osmanescu nu purta pantofi, ci o pereche de cizme

fine, de culoarea şocolatei cu lapte (dispărute din comerţ).

De astă dată, Carmen îşi săltă şi ea om. capacul de la muştar.

– Ascultă, tovarăşe, îi spuse, rostind cuvintele ca la tribunal, acest Nero, pe care vrei să mi-l dăruieşti, nu este al tău: este al Statului şi al poporului care îţi plăteşte şi leafa şi gratificaţiile. Eu nu primesc bunuri delapidate, domnule! Şi, dacă îţi mai permiţi să loveşti în acest câine, în faţa noastră (gata, eram implicaţi, făceam front comun cu Carmen şi Nero), îţi jur pe ce am eu mai sfânt că te trimit nu în baltă, la vărgaţii tăi, ci în zootehnie. Ca simplu scopitor de taurine.

Osmanescu se îndreptă, se reculese. Mângâie capul câinelui. Recunoscător, acesta i se lipea cu dragoste de cizme.

– Carmen, întrebă zâmbind cu oarecare civilă tristeţe, spune-mi ce ai tu sfânt în viaţa ta?

– Dar tu? îl repezi ea.

– Eu? Eu rămân fidel cauzei, jurământului depus: revoluţiei şi clasei muncitoare. Dacă vrei să ştii.

Carmen se-nveseli, începu să râdă, să râdă din ce în ce mai tare. Limpi râdea şi ea, probabil că acest râs era util şi binevenit.

– Adusăşi memoriul? îl întrebă ea pe Osmanescu, devenit subit un cu totul alt

– Da! Uite-l. Te rog, te implor, înaintează-i-l chiar azi: mâine s-ar putea să fie prea târziu. Eu, îţi jur, anulez, dosarul lui Caftangiu. (Un plic albastru trecu repede din mâinile lui Gică în poşeta crocodil a doamnei Caftangiu.)

– Gicule, îi spuse Carmen, tu nu anulezi şi nu mai aprobi nimic, ai înţeles? Şi acum, şterge-o! Ia şi javra. Aşa. Să nu te mai prind să dai târcoale casei mele că te fac arşice, auzi!?

– Soarta mea e în mâinile tale, Carmen, rosti patetic Osmanescu. Nu mă uita. Roata morii se-nvârteşte...

– Aia a mă-tii se-nvârteşte, rosti printre frumoasele ei buze prietena noastră, pe când se uita după elegantul bărbat ce se îndepărta din viaţa ei (şi a noastră).

Câinele părea abătut, pleoştit, privea în urmă, spre noi, de parcă ar fi vrut să ne spună: „Să vă fie ruşine, mi-aţi nenorocit stăpânul!”. Fanfara se auzea iar: dar aceasta era altă fanfară, după alt mort, din alt cartier.

Ca un suspin de nevinovată fecioară, maşina neagră a lui Tutilă Unu trase lângă noi. Şoferul ieşi, ne salută rece. Îi întinse doamnei Carmen un bilet pe care aceasta îl citi zâmbindu-ne complice.

În zare se vălătuceau nori vineţi,
grei. Fulgera.

Caftangioaica îi explica acum Olimpiei mele că ea ar vrea, că ar trebui să intervină pentru nenorocitul de Osmanescu. Conştiinţa însă nu o lăsa. Cere de la Tutilă – care are atâtea pe cap că e aproape o minune că nu i se arde motorul – postul de ataşat cultural, care e liber şi la Atena şi la Köln. Dar... există un „dar”! Nu e vorba de pregătire: Osmanescu este el un dur şi un categoric, dar, în felul său, e harnic şi multilateral. După atâţia ani de chin şi sacrificiu în acest târg împuţit, ar merita un post odihnitor, în cultură şi capitalism. Din păcate, Tutilă, cu toate că dispune de o cartelă de putere şi decizie uriaşă, nu-şi poate permite să abuzeze: i-a asigurat fratelui său (care e o hahaleră, un păduche şi un munte de incultură şi parvenitism) un post gras şi comod, departe de fulgerele Magnificului şi ale Sultanei sale: la Roma, director al Academiei de acolo, se va simţi între mafioţi ca la el acasă...

Priveam norii violeţi ce se apropiau. Despre istorie, bunul meu amic şi coleg din Genopolis, cardiologul (fără renume mondial) Colas Boyer susţinea – glumind bine-nţeles – că ea ar fi o succesiune de sistole şi diastole euforice, în ritmică alternanţă. Părinţii noştri, după primul război mondial, au avut parte de câteva euforii patriotice şi sindicale – noi, generaţia celui de-al doilea război mondial (care război nu s-a terminat nici astăzi, după aproape patruzeci de ani de pace ţinută în congelator), am prins doar faza de angoasă a sistolei: dacă nu va interveni vreun infarct fatal (atomic, marxist, islamic etc.), nu este exclus ca generaţia viitorului mileniu să cunoască, şi la noi, o diastolă ceva mai liberă... Dar nu cred, nu mai cred. Inima lumii e suprasolicitată, fumăm prea mult, ne-mbătăm prea des: cu asemenea regimuri, orice inimă normală se satură, dă în primire, se bucură chiar că poate exploda.

Şoferul ştergea grijuliu şi delicat (nu ca un mecanic, ci ca un cosmetician) geamul parbrizului. Mă privea. Verde. Rece. Ştiinţific... Cunoşteam această privire şi cu şira spinării, şi cu noada mea de australopitec. Individul mă trecea prin filtru, mă îmbrăca în frică, încerca să mă transforme în simplu obiect de rebut.

Dincolo de această brizantă scrutare neutră (de lupă ce se uită la un păduche de mult întors pe spate), se ascundea un creier uman – dendrite, axoni, neuroni –, o întreagă uzină informaţională, prelucrătoare şi policinic brutală, crudă şi iresponsabilă. Din cauza acestor ochi verzi mi-am adus eu aminte de diastolele doctorului Boyer; din cauza lor, norii ce se apropiau, liota de ţigănuşii ce fugeau cu prada a două pâini furate dintr-o sacoşă de pensionar milog, suspecta şi total ipocrita conversaţie dintre cele

două femei de lângă maşina neagră a dragomanului Tutilă Unu – toate, dar absolut toate, mă lăsau rece, străin, părăsit, ca în vis, într-o gară a memoriei. Şoferul continua să mă privească cu ochii lui de cravaşă licenţiată în drept; calitatea de rece cruzime a acestei profesionale scrutări îl plasa, ca grad şi putere, foarte aproape de puterea mistică a celui pe care îl slujea ca şofer. Devenisem – mai ales de când reuşisem să mă întorc viu şi lucid din leprozeria celor zece ani de celulă şi moarte – un aparat seismic de depistare la distanţă a oricărei, a celei mai ascunse berze albastre în civil. Călătoream foarte rar, dar, pe peronul gării sau trecând prin vagoane în căutarea unui loc liber, puteam număra cu precizie pe toţi gealaţii în delegaţie, filaj sau simplă transhumanţă de familie. Aveam un clopot în hipotalamus, un radar al spaimei, un dispecerat al pericolului, care mă avertiza, ca pe un animal în junglă, că aligatorul e aproape, că tigrul e flămând, pândeşte, că şarpele cobra e lângă piciorul meu desculţ, să nu fac o mişcare greşită, să nu-l privesc în ochi (aşa cum îl citesc eu, mă citeşte şi el) – dar, mai ales, să-mi arborez cu artă mimica mea de nătâng şi nevinovat nenea cumsecade, aerul că nu l-am observat, nu l-am recunoscut; îmi văd de viaţa şi de derierul meu, nu sunt inteligent, nu gândesc, nu am memorie, nu am trecut, sunt nimeni...

Totuşi, totuşi...

Eram în cerc, nu puteam ieşi din cerc: fără fir, fără destin, ca doi dobitoci mânaţi din spate, înaintam orbeşte prin labirint. Ne jucam cu cutia Pandorei, în care, acum toată lumea ştia, nu erau grozăviile şi relele lumii, ci cauzele acestora: formele mincinoase şi otrăvite ale imensei prostii şi laşităţi umane. Am fi fost în plină vară, ar fi trebuit să ne gândim la munţi, iezere, cabane sau la acel litoral de aur pe care, din cauza sărăciei, nici eu şi nici Limpi, din păcate, nu apucasem să-l vedem până acum. Degeaba, cercul nostru se strâmta, se înălţa ca un zid „ostrog", definitivându-se... O dată, în copilărie, tata (încurajându-mă să nu-mi fie frică) mă urcă într-o tiribombă nemţească de iarmaroc. Mi-era frică – totuşi, plutirea aceea mi se părea ceva ceresc, nimic nu se poate asemăna cu zborul, chiar dacă e în cerc, chiar dacă eşti prins cu un lanţ. Nu ştiu ce s-a întâmplat – s-a stricat motorul vârtelniţei sau a plecat la birt mecanicul, uitându-ne –, destul că, deodată, am simţit că timpul normal de plutire trecuse, că de-acum zburăm fără oprire, prizonieri înlănţuiţi. Tata, jos, urla mânios, copiii din scăunelele învârtite ţipau îngroziţi. Am crezut că mor, spaima acelei învârtiri în cerc devenise o fiară, voiam să-mi desfac lănţugul de la brâu să mă arunc spre tata,

fiindcă muream de frică,

de disperare şi de frică...

Un fulger mut tăie orizontul. Numai am zâmbete, cucoanele se apropiară de „celula” mea, cu aerul graţios al unor cochete muze.

– Domnule profesor, ciripi glamuroasa Carmen, spune-mi, dar cu toată sinceritatea, dumneata crezi în Dumnezeu?

– Cred, stimată doamnă, îi răspunsei zâmbind.

– De ce?

– Fiindcă există!

– De unde ştii?

– Mi-a spus mama! Şi mama nu m-a minţit niciodată...

– Bine, dar s-ar putea ca mama dumitale să fi fost o femeie simplă, o ţărancă, o bigotă oarecare...

– Aşa este, i-am spus: mama a fost o ţărancă aproape analfabetă. Dar adevărul acesta despre Dumnezeu mi l-a spus la mulţi ani după moartea ei, aşa că...

– Dragă Carmen, interveni Olimpia, nu te lăsa păcălită: citeşte Mauriac sau Julien Green: vei găsi acolo argumentul acesta cu mama şi bunul Dumnezeu...

– Oricum, oftă Carmen, sunteţi amândoi delicioşi şi unici în felul vostru. Eram atât de curioasă să vă cunosc! Împreună cu Ilya (nu Ilie, bine-nţeles!),

avut plăcerea fantastică – jur, nu exagerez deloc – de a asculta banda pe care tolomacul de Osmanescu a înregistrat magistrala dumneavoastră conferinţă. Despre Marx. Să ştiţi, el voia să vă înfunde, iată că banda aceea este marele dumneavoastră noroc. Dar despre asta vom mai avea timp să discutăm. Ilya vrea neapărat să vă cunoască, nu numai fiindcă sunteţi soţul iubitei sale verişoare, ci mai ales fiindcă, mi se pare, ar avea un plan în legătură cu ştiinţa şi inteligenţa dumneavoastră total nefolosită. Cu toate că e alutan get-beget, admiră Genopolisul; pare el turcoman, dar nu e. Deşi îl cunosc mai de aproape abia de două zile, am despre el, ca bărbat şi ca mare ştab, cea mai înaltă părere. Sunt multe lucruri în lume la care nu mă pricep, dar la oameni şi cariere pot să dau doctoratul... Limpi, draga de ea, este de aceeaşi părere cu mine: de acum Naşul dumneavoastră – o simplă căzătură, o lighioană de conjunctură, un parvenit vulgar – va intra în umbră, într-un fel de refacere a dosarului, departe de fotolii şi duşmani; abia după aceea, ras, tuns şi frizat, va putea fi trimis la academia aceea macaronară. De acum, adevăratul vostru protector – mi se pare vulgar să-i spuneţi „Naşule" – va fi bunul nostru Ilya... Ce spui, Limpi? Nu-i aşa că rezum corect situaţia voastră?

Limpi părea obosită. Mă privea cu blândă milă, cu

resemnată, ironică disperare. Zâmbea de departe, foarte vag, foarte altcumva. Ghiceam după cortina umedă a privirii ei, nori negri, căderi de ape, ceţuri şi păduri barbar retezate.

– Bărbate, îmi spuse pieptănând cu degetele ei de preoteasă bizantină părul meu alb răvăşit de vânt, iubite bărbate, această frumoasă şi inteligentă prietenă a mea are perfectă dreptate. A murit Tutilă Doi, trăiască Tutilă Unu. Naşul nostru a fost o curvă, tu eşti un savant marxist, eu voi fi ce voi fi în consecinţa râsului tău inteligent. Nu prea avem de ales. Deşi pentru nimic în lume n-aş fi vrut să mă despart azi de tine, zarurile Rubiconului au vrut altfel. Eu voi merge cu Carmen – să-i văd locuinţa, să aranjăm nişte ploi, să tragem câteva sfori muierine: tu, la invitaţia specială a vărului meu Ilie, ca semn de mare favoare, vei asista la o şedinţă specială, la cel mai intim şi înalt nivel...

Apoi, ca într-o gară, cu ochii închişi, mă sărută frumos, şoptindu-mi la ureche: ”Nu uita ce ai visat: să nu-ţi fie frică de nimeni şi de nimic!”.

Mă simţeam foarte lovit. În două tăiat. Din cer trăsnit, întâi am vrut să urlu ca în faţa Tebei: „Ce să caut eu la o şedinţă? Specială!”. Şoferul mă privea ca un chirurg, Carmen îmi zâmbea ca unui soldat viteaz Limpi îmi flutura o batistă de adio, într-o gară stupidă, de război pierdut.

Voisem să-i spun:

– Dragă soţie, scumpă soţie, am mâna stângă în ghips. Conştiinţa, aşişderea. Ziua de azi nu a fost uşoară, nici obişnuită. Nervii mei de puşcăriaş ar avea nevoie acum de o anume cârciumă ostrogotă şi de o porţie dublă de votcă mesianică. Stimată doamnă Carmen, spre a evita orice fel de confuzie, aş dori să precizez, sub aceşti nori mânioşi ce se apropie, că sunteţi şi dumneavoastră, şi prea venerabilul nostru Ilya total greşit informaţi: nu sunt, nu mai sunt profesor; nu sunt, nu mai sunt specialist; nu am, nu mai am nici o bibliotecă. Am îngropat tot ce am învăţat cândva, cultura mea este cam cât mi-a rămas după ce am uitat aproape tot. Cărţile ce le-am scris pe vremuri au fost date la topit. Nici nu mă interesează. Cărţile pe care aş fi voit să le mai scriu se ofilesc în capul meu senil ca frunzele căzute din pom înainte de a fi zărit floarea sau fructul pentru care am înmugurit... Aceste cărţi nescrise, visate numai, am obiceiul să i le povestesc numai la băutură acestei triste şi înlăcrimate muceniţe care este soţia mea. Doar pentru sufletul ei, în fundul sticlei, mai păstrez câteva cioburi de filosofie şi istorie veche.

Astfel stând lucrurile, credeţi-mă, nu vreau, nu văd rostul...

Rămăsesem de mult singur pe acel trotuar.

Siluetele doamnelor se îndepărtau grăbite. Vijelia izbucni ca un baraj de artilerie grea. Se îndoiau copacii de vânt: vorbisem cu cineva, gândisem numai? Nu ştiu. O mână fermă îmi strânse braţul valid. O privire şi mai fermă îmi indică uşa deschisă a maşinii. Oraşul se întunecă brusc. Ca în străfulgerarea unei clipe, văzui defilând cavalerii lui Dürer şi Cornelius: coşmarul se instala prin răscolirea din fundul cazanului ars a unor imagini simbolice legate de Hieronymus Bosch, Battista Dosso, Bomarzo. De insula lui Euthanasius, îngerul negru al lui Barlach, ţipătul lui Munch.

Mă simţeam un ciorap murdar şi găurit pe care o mână de cavaler al apocalipsei îl întoarce justiţiar pe dos. Mi se majuscula brusc stomacul, clepsidra, barometrul fricii. Semnul zodiacal – Racul, Cancerul – îl vedeam desenat aievea pe cerul mânios, în Untergang. Mutam crucea de pe un umăr pe celălalt (Iosif din Arimateea fiind de mult mort la Canal sau în baraca aceea a bietului N. Paloş). Coboram în picaj, spre minus-cunoaştere, zero-voinţă, antisimţire. Un şarpe verde-arămiu se descolăcea leneş de sub pavăza unei Minerve drogate, căzută ţigăneşte într-un şanţ balcanic. Aleluia!

Cucoanele nu se mai zăreau. Candela Olimpia se stingea. Ochii de linx ai şoferului mă decorticau fără milă. De durere, închisei ochii spre lume. Într-un amurg, vedeam pe dinăuntru un peisaj-mumă: pe lângă o moară de lemn, cărare de argint spre codru, spre muntele vânăt. În şube imense, călări, ciobani tăcuţi, cu câini bărbaţi, urcau în contrapunct spre plaiuri şi stâne. Femei subţiri, torcând din mers, trec desculţe prin apa rece a pârâului. O mierlă beată cântă în văzduh, cineva mă duce să-mi arate un viţel nou-născut. Vecernie, clopote, trei babe se închină în poarta larg deschisă a ţintirimului vechi. Copilărie. Teamă. Fior, miracol, graţie... Timp pur, angelic, vegetal – timpul seminţei ce nu ştie ce înseamnă încolţire, înflorire, seceră.

Abulic, hipnotizat, împins din spate, intrai, total zăpăcit, în neagra maşină ce mă aştepta.

L-am recunoscut imediat. Nu era domnul Sommer Unu, cel cu care am râs şi am băut whisky, deşi parcă îi semăna. Avea perucă, era pudrat, purta un jabou din fine dantele neerlandeze. Priza tabac. Zâmbea.

Fără nici o îndoială, era însuşi domnul Gottfried Wilhelm Leibniz

Mă salută ceremonios.

– Habe die Ehre, Herr Professor Candid!

– Guten Tag, îi răspunsei timid: na, so eine angenehme Uberraschung!

Domnul Leibniz mă bătu prieteneşte pe umăr – apoi, în cea mai pură verba genopolitanensis, îmi

răspunse râzând:

– Iubite colega, domnia ta ai spus: „Nu aduce ceasul ce aduce veacul”. Ha-ha-ha! Doream de mult să te mai întâlnesc. Apoi, oarecum complice şi misterios, îmi şopti la ureche: Am ordin, am sarcina să te lămuresc. Îţi dau un sfat colegial: taci şi ascultă, fiindcă şi ăştia din faţă (într-adevăr, şoferul meu se sciziparitase) tac şi ascultă.

Aş fi avut chef să-i trag nişte palme (ştiam eu pentru ce), dar ciudăţenia şi dramatismul momentului mă depăşeau. Cum era normal, căutai şi-mi găsii repede vocea de intelectual ipocrit şi laş; îi zâmbii, he-he-he, îl bătui pe genunchii de mătase mov şi, tare, ca să audă clar şi viperele gemene din faţă, îi spusei următoarele:

– Magistre, mă închin. Cu deosebit respect vă voi asculta, ca pe un trimis din ceruri. Recunosc, tânăr fiind, mi-am permis a râde, la un curs al meu, de „armonia prestabilită”, mai ales de aserţiunea aceea proto-optimistă prin care, în Theodiceea, susţineţi că lumea asta, aşa cum este, cu toate crimele, relele, suferinţele ei, este totuşi cea mai bună din toate lumile posibile. Dar, ca un fel de compensaţie, ţin a vă declara că termenul dumneavoastră de „monadă” – pe care l-aţi împrumutat de la Pitagora, Cusanus, Giordano Bruno – l-am însuşit corect, folosindu-l mult

şi cu folos.

– Ştiu, ştiu, ştiu: ţi-am citit dosarul, îţi cunosc lista de lucrări, am răsfoit cărţile ce ţi-au fost date la topit... Nu asta interesează acum, iubite colega. Filosofia, după cum bine ştii, nu a fost independentă decât pe vremea când era abia o copilă, în Elada. Şi nici atunci. Platon a pus-o în serviciul Republicii sale, Aristotel în serviciul Cetăţii. După toate acestea, a ajuns, pe rând, anci la theologiae în evul mediu, ancilla scientiae în secolul luminilor, ancilla statului prusac pe vremea lui Hegel, ancilla revolutiae prin marele, prin gigantica monadă care a fost prietenul dumitale Karlie Marx. De acum, trebuie să ne resemnăm şi să înţelegem: trecem, cu arme şi bagaje, în serviciul celei mai înaintate ideologii. Toate noţiunile tuturor sistemelor preexistente, trebuie să le considerăm a fi simple materii prime, disparate, ce îşi aşteaptă recondiţionarea, refolosirea şi revalorificarea (conform planului celor trei „R”), printr-un al patrulea „R”, pe care va trebui să ţi-l însuşeşti, şi anume prin reinterpretarea lor.

Maşina părea să plutească, nu simţeam deloc hurducăturile asfaltelor noastre în veşnică peticire. Whiskyul ce îl bea direct din sticla „Black and White” pe care mi-o întindea, fără nici un fason, colocutorul meu Gottfried avu darul să-mi topească simţul hinc et

nunc-ul; discutam academic, degajat şi bine dispus – raţionamentele deosebit de interesante – de interesante şi de actuale – ale distinsului autor al monadologiei. Mă şi miram că nu vorbim în latină, devenisem un pic de Cantemir, acel tragic şi tipic savant valah care, studiind la Istanbul, servind Sublima Poartă, scria în taină, latineşte, cărţi despre sfârşitul Imperiului Otoman. A pierit, ca orice savant (aşezat cu tot ce ştie între două mari imperii ce se înfruntă şi se înfruptă), anonim şi trist, în îmbrăţişarea sălbatică, dar cu perucă, a Marelui Frate din Răsărit. Care l-a sufocat cu dragostea sa, castrându-l definitiv de toate visele sale europene, luministe, de independenţă moldavă. Trădând pe trădători, trădase trădarea – aşa că – negaţia negaţiei – a sfârşit-o ca un simplu curtean. Nu a apucat să meargă nici la Berlin, nici la Hanovra, ca să-l întâlnească acolo pe cel mai celebru filosof al Europei de atunci, Leibniz. Europa este un simplu apendice al Asiei, poate că drumurile ei toate duc spre Roma, destinul ei, în schimb, e destinul oricărui apendice: acela de a fi înghiţit de imensitatea pohtelor, miliardimea noroadelor, oceanul de spaţiu, timp şi cruzime al Asiei, căreia nu-i pasă de Istorie, nici de valori sau kalokagathie, cu atât mai puţin de profeţii noştri cu barbă, bărbişon sau numai cu mustaţă...

– Ergo, îl auzii ca prin vis pe ilustrisimul domn

Leibniz, acestea fiind premisele imperative, axiomatice, vei înţelege de ce am acceptat să se opereze mici schimbări în sistemul meu. Nu sunt dureroase: doar penibile, dar, tot răul spre bine, crede-mă, aceste retuşuri ale conceptelor şi raţionamentelor mele vor folosi, mi s-a spus, dacă nu la îmbunătăţirea lumii, în orice caz la mai buna sa interpretare şi înţelegere...

– Magistre, intervenii politicos, îngăduiţi-mi să vă întreb: care ar fi motivul ce v-a determinat să mă alegeţi pe mine, tocmai pe mine, pentru a vă comunica gândirea – pe care o cunosc – şi răs-gândirea care, în situaţia mea actuală, nu mă interesează absolut deloc... Am părăsit filosofia, fiind părăsit de ea: nu aş vrea să-i pătez numele, să-i trădez memoria...

Roşu la faţă, trăgând o duşcă zdravănă din pragmatismul scoţian, domnul Leibniz, înveselit, îmi trase cu ochiul, complice, şmechereşte. Apoi, începu să râdă, să tuşească teatral, arătându-mi totuşi, ca un abil scamator, un delicat microfon ascuns sub scrumieră şi dându-mi a înţelege că tot ce vorbim noi doi se cam înregistrează undeva. Dar era – fără îndoială – un mare actor. Râsul îi era autentic.

(Acum, iarăşi, îmi venea să cred că îl cheamă altfel – râsul acesta al lui semăna fantastic cu râsul acela cu care îmi dărâmase bucătăria, când voise să

imite hăhăiala mea idioată din faţa afişului roz; dracul să le ia pe toate, totul în noi şi în jurul nostru nu este decât o imensă harababură tragicomică, ne întoarcem de unde am plecat: Noe s-a îmbătat. Iov s-a resemnat, Cain continuă să danseze, râzând diplomatic, în jurul cadavrului fratelui ucis.)

– Ha-ha-ha, continua să râdă peruca parfumată de lângă mine, nu te numeşti dumneata Desiderius Candid? Ba da. Deci îmi eşti şi un nomen, şi un omen predestinat... Ai râs, imediat după ultimul război, împreună cu ştirbul acela de Voltaire, într-o sală arhiplină de studenţi, de un fragment teribil de valoros din opera mea. Atunci am suferit, te-am urât şi detestat, jurasem să mă răzbun. Nu a fost nevoie. Iată că Istoria – o pot considera ca o justiţie imanentă, prestabilită – a venit în ajutorul meu. Eu am afirmat că Dumnezeu nu are de ales: ori lumea asta, ori neantul. Ergo, lumea asta, fiind unică, este şi cea mai bună... Astăzi, cel care caută un nou cod de principii, pentru o morală şi o metafizică nouă, a ajuns la concluzia că Monadologia mea optimistă este cea mai potrivită şi mai actualizabilă. Deci: ori eu, ori neantul...

– Nu înţeleg, magistre: logica dumneavoastră mă depăşeşte!

– Perfect. S-o luăm băbeşte. Exact acum trei sute de ani, am scris şi am zis (citez din memorie: fii atent, e vorba de concluzia majoră a gândirii mele, deci): „...trebuie ştiut – am afirmat eu atunci – că, din cele spuse, urmează că lumea este perfectă în mod fizic sau, dacă vrem mai mult, metafizic... dar şi că ea este foarte perfectă din punct de vedere moral, prin faptul că perfecţiunea morală este o perfecţiune fizică (astăzi i-am spune „materială”) chiar şi pentru suflete în ele însele. Astfel – te rog să înregistrezi în memorie, subliniate, aceste paradigme – lumea nu este numai maşina cea mai admirabilă, dar ea este şi cea mai bună republică în care este prevăzută (astăzi am zice: „planificată”) toată fericirea şi toată bucuria posibilă...”. Am încheiat citatul. Eu argumentam perfect şi împotriva acelora care îmi înşirau crimele, nedreptăţile, suferinţele ce există în această lume. Ziceam: sunt simple etape necesare (vai, cât de „actual” vorbeam!), fragmente neimportante căzute din întreg, aspectele lumii văzute în mic, de jos, ca de un vierme ce nu poate cuprinde sublimul cerului şi al perfecţiunii supreme. Da, domnule Candid: invitam lumea să creadă în contrarul răului, răul fiind trecător,

relativ, neesenţial...

Iarăşi îmi făcu cu ochiul, iarăşi, prin gesturi lubrice, îmi dădea să înţeleg că se... asta pe microfonul şi megafonul cerberilor noştri.

– Din câte am înţeles, e vorba de mici reajustări

ale tezelor dumneavoastră – i-am spus, refuzând de astă dată să mai trag o duşcă din otrava aceea pozitivistă. Sunt curios să le cunosc!

Ceea ce a urmat se înscrie într-o viziune Dali despre filosofie şi lume. Unul dintre siamezii noştri din faţă, nu ştiu cum, deveni lup; îl şi cunoşteam, mă şi cunoştea, îl chema, desigur, Nero. Leibniz se descheie la toţi bumbii săi de argint, îşi scoase peruca (era foarte cald în duba noastră), apoi, dintr-o cutie de mahon, extrase cu grijă un mic flaut roz. Maşina aluneca asemeni unui planor ideal: fără zgomot, fără frâne sau schimbări de viteză...

Execută, cu o remarcabilă acurateţe, un gingaş menuet berlinez Osterlinez. Îmi arătă că şi mâna lui, din păcate, era tot în ghips. Câinele era întors cu faţa spre noi, respira scurt, avea limba roşie, fină, subţire ca o frunză. Cerul gurii îi era negru. Flautistul mă privea cu oarecare dragoste, mă şi săruta din când în când, zgomotos, zicându-mi: Ia liubliu tibea, Cândid! Apoi, aşezându-şi înapoi în cutie instrumentul rococo, începu să-mi vorbeascănemţeşte, Mittelhochedeutsch: dar limpede, şcolăreşte, ca unui idiot care abia acum descifrează azbuchile filosofiei.

– Aşadar, îmi spuse, totul e simplu, clar, funcţional: am redus întregul meu sistem la câteva pilule. Ele sunt rezultatul unei distilări de progres

dialectic făcut în trei secole: puse în apă de ploaie, aceste pilule ale mele se dizolvă şi, la nevoie, refac lumea. Primo: monada mea (nu mai e nevoie s-o definesc) devine individul social. Ea monada, avea iniţial două calităţi de forţă: percepţia şi apetiţiunea. Acum, monada noastră nouă va avea tot două calităţi: apercepţia şi devoţiunea. Sesizezi diferenţa, sper! Secundo: armonia prestabilită devine armonie central planificată. De ce? Fiindcă, tertio, însuşi Dumnezeu (către care convergeau toate speculaţiile mele originare) a devenit, prin „legitatea” istorică a evoluţiei, Supremul Secretar şi Sublimul Preşedinte al Republicilor în general şi al Republicii noastre în special. Fiind atotştiutor, el a ales pentru noi această lume, care nu poate fi decât cea mai bună, dreaptă şi demnă din toate lumile posibile. E limpede, nu? Lipsurile şi antagonismele care mai persistă trebuie considerate fleacuri trecătoare, fiecare monadă ce aplaudă trebuie să vadă lumea în care trăieşte exact aşa cum o vede de sus, din elicopter, Sublimul nostru Părinte. Toate existenţele formează astfel – de la monada cea mai simplă, omul trecând prin animal (care e mai liber şi uneori mai luminat), până spre savanţii de renume mondial şi chiar la filosofi (aceştia din urmă, în curs de planificată dispariţie) – o ierarhie. Eu sunt creatorul modern al ideii de ierarhie, după

Platon, Plotin, Toma d'Aquino. Iar ideea asta de ierarhie e tot ce poate fi mai util şi eficace pentru ca, încet-încet, să înlocuiască mitul de aur al omenirii, egalitatea. În judecata mea nu există cerc vicios, există numai încercuiţi şi încercuitori viciaţi: terţul nu e exclus, e inclus: iată, de pildă, acest Nero, fără de care nu se poate. Pricepi? Rămâne, din vechea logică, principiul raţiunii suficiente. Marele principiu. Ei bine, îţi aduci aminte, eu spuneam că monadele de jos, cele întunecate sau clarobscure, aveau nevoie totuşi de o raţiune de a fi, de o raţiune cât de cât suficientă: simţeam nevoia unei Monade Supreme care să nu aibă nevoie de altă raţiune, să-şi fie sie înseşi suficientă. De la Ea ca de la un Alterdeus – Abgott –, prin iradiere, graţie şi decrete, ne vine întreaga lumină, întreaga noastră Raţiune Suficientă. Pricepi? Ne vine! N-o avem, n-o căutăm, vine singură, de sus, chiar când nu o mai doreşte nimenea. Dispare astfel îndoiala franceză, Sorge-ul german, spleen-ul anglo-saxon, nicevo-ul panslav. Sunt cât sunt, sunt atât cât sunt planificat să fiu. Sunt atât cât crede El că merit să fiu. (Sau să nu fiu!) Spiritul – acest cuvânt atât de compromis de Hegel –, uşor-uşor, va fi înlocuit cu cuvântul „suflet" : acesta, debarasându-se de rămăşiţele sale mistico-religioase, va deveni un concept mai practic, mai elastic, şi anume „conştiinţă". Conştiinţa, prin educaţie şi dresaj, va fi scoasă din morală şi va deveni, volens-nolens, un organ de necesitate socială înţeleasă. Şi astfel, automat, ea, conştiinţa, se va topi în Raţiunea Suficientă a celui care e suprasuficient şi supraraţional, fiind unica şi sublima noastră supremă monadă. Ultimă. Spaţiul însuşi, ziceam eu pe vremuri, nu e decât o întindere de corpuri. Azi zicem: spaţiul nu e decât destinderea corpului său; timpul (absolut muribund, ca factor istoric, fizic şi metafizic) trebuie desfiinţat: nu există, noi trăim – şi vom trăi de acum mereu – într-un prezent permanent. Trecutul e mort, viitorul nu e treaba monadelor inferioare. Noi suntem nişte mizerabile larve ale viitorului pe care numai El îl cunoaşte: căci marea entelechie a lumii se ascunde, ca într-o ghindă, în taina ultimei Raţiuni Suficiente, la care nu avem acces şi care, tot înălţându-se, va simţi din ce în ce mai rar nevoia să ni se destăinuiască...

– În concluzie?

– Trăim în cea mai perfectă din lumile posibile! Dacă ai vreo îndoială (nu ţi-aş recomanda-o), atunci te-aş invita să reciteşti paginile ce le-am scris eu despre „salinele sarmate", pe vremea când aceste saline erau pentru mine o simplă metaforă. Astăzi şi eu, şi tu, şi majoritatea monadelor de jos, din acest paşalâk

luminos, ştim cum sunt aceste saline, la ce servesc, ce te aşteaptă dacă ajungi să crezi voluntar în

211 /295 <i>

vreuna din ele...

La un semn – de dirijor delicat – al şoferului din faţă, domnul Leibnitz puse pază gurii sale. Totul era clar, simplu, practic, operaţional. Şi legic. Băurăm ultimele două degete din principiul uitat al contradicţiei „Black and White”. Neomonadologul meu, cu lacrimi în ochi (îi devenisem drag, era limpede!), îmi execută la flautul său o gavotă tristă, aproape un recviem.

Dubiţa noastră neagră se opri într-un câmp plan, deşert. Nu era încă seară, ceaţa aceasta uşoară părea artificială. Domnul Leibniz, luându-şi sticla goală şi cutia de mahon a flautului său, ieşi în şanţul şoselei. O luă, clătinându-se uşor, înainte, drept înainte. Câmpul imens, abstract, fără nici un pom, fără nici o semănătură sau aşezare umană, părea a fi coşmarul unui creier de mai multe ori bine spălat. Auzeam croncănit de corbi; dar păsări nu tăiau acest peisaj geometric, pur ca o epură, deprimant ca o integrală pentru idioţi.

Fără să-mi facă semne de adio, singur, asemeni unui bătrân vagabond, urmat de Nero (politicos, fără lătrături), convivul meu dispăru muzical în perspectiva câmpului. Nero fu strigat, se întoarse. Nu se mai aşeză în faţă, lângă siamez. Nu: ocupă locul cald al filosofului dispărut. Ştiam ce înseamnă aceasta. Nu

aveam nevoie de explicaţii suplimentare. În faţă – în timp ce maşina asta mistică gonea spre nu ştiu unde –, lângă şoferul cu ochi de iguană verde îmi apăru unul din dracii mei protectori: semăna cu domnul Voltaire: rânjea edentat şi scabros, făcându-mi din cot acel gest ţigănesc, aluzie falică prin care puradeii din toată lumea îşi bat joc de sergenţii şi plutonierii ce păzesc contractul social, morala şi constituţia celei mai bune lumi din lumile posibile. Aţipii.

CAPITOLULALVII-LEA

Despre efectul K – sau cum se poate supravieţui între un cerc şi o elipsă. Profesorul nostru, coborând în lăcaşul zeilor puterii locale, se întâlneşte cu marele vizir Ilya Tutilă. Se discută dialectic despre Marx, dar se fac şi câteva foarte fierbinţi mărturisiri de familie şi clan. Prin substitutul sinucigaşului inginer Winter aflăm că Olimpia este în mare pericol. Dialogul între patru ochi despre politică şi putere. Anesteziat parţial, eroul nostru e obligat să asiste la o conferinţă „specială”.

– Am febră, i-am spus siamezului din faţă: uitaţi-vă la mâna asta fracturată. Se umflă. Zvâcneşte, doare. Vă rog să mă duceţi acasă!

– Nu se poate! îmi răspunse acesta. Am ordin să vă însoţesc. Acolo. Două ore mai puteţi rezista. După aceea putem chema Salvarea.

Nero mă privea neutru, fără duşmănie. Părea plictisit, indiferent. Căsca. Putea să-şi permită: era câine.

– Dragă Nero, deschisei eu discuţia, ce părere ai matale despre libertate? Este ca o necesitate înţeleasă sau...?

Zâmbindu-mi dinţos, iguana din faţă – atentă şi la volan, atentă şi la mine – ţinu să precizeze:

– Domnule profesor, numele acestui câine nu este Nero: îl cheamă Nixon.

– Nixon? mă mirai eu. Parcă am mai auzit undeva numele acesta!

Frumosul meu cu ochii verzi râse subţire, scurt.

– Desigur! Avem şi câini care se cheamă Henry, John, Margret, Jimmie, Namara... Cel pe care îl cunoaşteţi dumneavoastră sub numele de Nero în scriptele noastre de serviciu figura sub indicativul Helmuth. Deşi era o căţea.

– Interesant! How do you do, Richard?

Încercai şi schiţarea unui zâmbet cât de cât atlantic. Degeaba. Nu reuşii decât „zâmbetul pisicii din Cheshire”, un fel de politeţe facială ce se volatiliza în neant. Din cauza anamnezelor mele legate de câini şi de pază, trebuie că zâmbetul acesta al meu să-i fi apărut distinsului şi plictisitului Nixon ca un simplu rânjet de şoarece în comă... Mă vedeam în zdrenţe,

pe gheaţă, cărând de pe un mal al Istrului o pulpă vânătă de cal „jertfit" : hrana bacului numărul 5 al tăietorilor de stuf. Eram ultimul în coloana indiană, opincile mele legate cu sârmă se înfofoliseră în zloată şi zăpadă,

abia mă mai târam. Hoitul cabalin cântărea imens. Lin plutonier lipovean, cu ochi de tătar alcoolic şi onanist, asmuţea spre mine un câine-lup, pe care, ţin minte, îl chema Rex. Acesta, pe la spate, îmi sărea în gât şi mă trântea în zăpadă, ca apoi, treaba lui fiind făcută, cu picioarele pe pieptul meu, să aştepte noi ordine. Eu urlam cât puteam: drepturile omului, crima împotriva umanităţii, tribunalul de la Nürnberg... Plutonierul dădea la o parte câinele, îmi ardea câteva cravaşe revoluţionare, înjurându-mă cu economie şi fără ură: huia! Confraţii din coloana de aprovizionare se uitau la mine impasibili, indiferenţi: accidentul meu le dădea ocazia să mai răsufle... (Acestea se întâmplau, bănuiesc eu, cam pe vremea când, la Paris, în cadrul imensei stângi franceze, avusese loc celebra ceartă literară dintre Jean Paul Sartre şi Albert Camus.)

Numai cu vreo zece ani înainte, în Genopolis, vizitându-l pe Fronius în laboratorul său de psihologie socială, mi-a fost dat să asist la finalul unui ridicol, dar şi sublim experiment. Ridicol mi se părea mie atunci – astăzi, uitându-mă mai atent în ochii galbeni ai lui Richard (ştiind şi câte ceva despre agresivitate şi crimă la oameni, animale, oameni-fiare), mi se pare a fi fost morala unei foarte socialiste fabule filosofico-fantastice. Fronius – mare lichea –, cuprins subit de febra unui pavlovism total, făcuse mai multe experimente legate de aşa-zisul reflex condiţionat. Se părea că tehnica şi metodica rezultată din acest reflex, legat de semne şi simboluri, extins în procesul de educaţie şi instrucţie, va putea cu timpul să înlocuiască la nivelul unui popor sau naţiune religia şi morala – deci motivaţiile transcendentale ale comportamentului dirijat. De astă dată, experienţa – urmărită şi de organele locale ale puterii – fusese împinsă ceva mai departe: câinele-subiect (mi se pare că era notat cu litera „K”, fiindcă şi fenomenul-concluzie purta titlul de „fenomen al efectului K”, deşi, pot să jur, pe acea vreme nu citise nimeni nimic din opera lui Kafka) fusese dublu şi contradictoriu condiţionat. Experimentul se chema la început –

nu pot să uit! – „L.C.D.”, adică „limitele contradicţiei dialectice”, în fond, totul era cât se poate de simplu: ce altceva este orice experiment, dacă nu simplificarea până la monstruozitate şi crimă a complexităţii armonice din natură şi spirit!? Câinele K, ţinut izolat într-o celulă întunecoasă, era flămânzit. Apoi i se dădea o bucată de carne (de cal), în timp ce i se arăta, ca semn asociativ, un mare şi intens fluorescent cerc. Cu timpul, câinele asocia perfect ideea excitantului cerc cu cea de satisfacţie prin primirea unei bucăţi de carne. Simplu, clasic, cunoscut. Dar, paralel cu fixarea relaţiei cerc-carne,

câinele K era cumplit bătut de doi laboranţi în alb, în timp ce i se arăta nu un cerc, ci o elipsă fluorescentă. Experienţa dură câteva luni, câinele îşi fixase paralel cele două reflexe planificate: când vedea cercul, saliva şi se bucura; când i se arăta elipsa, murea de groază şi frică. În momentul în care furăm chemaţi (mai mulţi membri ai catedrelor de filosofie teoretică, plus reprezentanţii oficialităţilor direct interesate), Fronius era hotărât să încerce formula limită a experimentului său. Câinele K – perfect educat prin foamea şi frica de bătaie, ţinut trei zile fără nici un fel de „excitant" –, se uita la noi blând, milog, confuz... Fronius introduse câinele în camera obscură şi la început îi arătă un cerc fluorescent: câinele se bucură, saliva abundent, aşteptând carnea promisă. Carnea nu-i fu dată: aici intervenea genialitatea sociologului experimentator. Încet-încet, sub ochii măriţi de aşteptare şi foame ai câinelui, cercul fluorescent se turti şi se transformă în elipsă. Animalul trecu automat de la salivaţia fericirii la spaima de cravaşa. Apoi (mi-e şi ruşine să îmi amintesc), de vreo trei ori, când brusc, când graduato, cercul şi elipsa alternară succesiv. Nu mai ţin minte după a câta asemenea „dialectică" trecere câinele dădu semne de turbare, pe urmă, căzu jos de parcă ar fi fost străpuns de cuţite (wie ein Hund).

Fronius plesnea de bucurie, oficialităţile, deşi nu înţelegeau toată fabula, erau încântate.

„Ura! strigă savantul pavlovist. Iată-l, neurologic e mort, irecuperabil, a făcut scurtcircuit la centrii motori. Aceasta e limita lui, a câinelui: la oameni, indivizi izolaţi (în anchete, singurătate, marginalizare politică) sau la grupuri sociale oricât de mari (sate, oraşe, uzine, ţări sau grupuri de ţări), tehnica alternării inteligente a cercului cu elipsa, a speranţei cu frica, a promisiunii cu bătaia, a caldului cu recele, a dragostei cu ura nu duce la moarte neurologică. Din contra: la oameni, din cauza conştiinţei (şi a rămăşiţelor de inteligenţă, afect, voinţă), se instalează dublul sistem de reacţie: nu mor, nu turbează, nici măcar – şi acesta e lucrul cel

mai important – nu se revoltă. Conform acestui dublu sistem de semnalizare şi control, ei devin foarte obedienţi, elastici, disciplinaţi: total castraţi de orice reacţie contradictorie faţă de contradicţiile dialectice, oricât de absurde şi până la limită ar fi fost acestea împinse, de voie sau de nevoie...”. Nixon mă privea atent, limba lui roşie, dinţii albi mă ţineau ca sub o presiune hipnotică. Maşina aluneca prin ceaţă – parcă eram în oraş, parcă pluteam în vid – trebuia să încetez să-mi mai amintesc de câinele K. Acela, fiind distrus neurologic, o tânără asistentă, cu ochi de zână carpatină, îl ucisese sub ochii noştri, injectându-i bule de aer în vena carotidă.

Pe acea vreme, moartea tragică a câinelui K mă făcuse să râd, astăzi, răsfoindu-mi (cu Nero în faţa mea) fişele anilor de L.C.D., uitându-mă şi la „elipsa” care şofa, un sentiment de caldă şi umană solidaritate mă umplea faţă de toţi martirii de tipul K. Ştiu acum ce înseamnă, la anchete, trei zile de bătaie urmate, ca prin minune, de una în care ţi se oferă ziare, ţigări, declarându-ţi-se cu simpatie că e limpede acum, dosarul tău va fi închis, cazul tău e ridicol, eşti un om nevinovat. Ca a doua zi, aceleaşi „cercuri” să devină cele mai turtite „elipse”. Înţeleg de ce, în preajma sărbătorilor politice, vitrinele se umplu cu mezeluri şi zarzavaturi, altfel inexistente; de ce, la şedinţe, e dispoziţie ca participanţilor să li se administreze „ştiinţific” cele pozitive cu cele negative; eu cred că şi la mesele de tratative, tâmpiţii de gazetari occidentali nu observă nici acum că, în modul cel mai rafinat, li se aplică sistemul alternării neurologice a cercului optimist („pace, destindere, ruşii sunt dispuşi să facă unele concesii, ambasadorul Sabakov a fost văzut zâmbind în parcul din Geneva”) cu elipsa categorică şi dogmatică („nu vom ceda nici o iotă. Occidentul să nu-şi imagineze că...”). Bietul meu popor: ca la un cerc superfluorescent s-a uitat spre americani, ca, după câteva decenii, să-i vadă turtindu-se, devenind elipse idioate şi impotente – în cazul Ungariei, Cehoslovaciei.

Doctrina Sohnenfeld, amendamentul Jackson şi alte multe cravaşe destinate să ne dezumfle şi să ne integreze în „letargia abulică” în care, neurologic morţi, continuăm totuşi să trăim, în plină destindere, vin şefii statelor occidentale să ne viziteze, noi defilăm şi urlăm, şefului nostru i se oferă cele mai mari decoraţii şi distincţii, ca, deodată, aceiaşi şefi, în frunte cu Franţa dragostei noastre de familie şi spirit, să semneze la Helsinki cel mai cretin şi criminal act de păcăleală şi recunoaştere in saecula seculorum a crimelor de la Yalta, Potsdam, Moscova.

Nu am fost în Ungaria (unde, mai nou, s-a arătat un cerc nou-nouţ), nici în Cehoslovacia: cred că abulia indiferentistă şi vegetativă funcţionează din plin. Polonia, dacă mai subexistă refuzând şi cercul, şi elipsa, asta o face în grupuri din ce în ce mai mici şi mai divizate: din experienţă proprie pot să spun (aici, de faţă cu câinele Nero şi iguana cu ochi verzi) că, dacă am reuşit să-mi salvez sufletul de şocurile dialectice limită primite, a fost numai din cauză că duhul mamei (pe care o invocam, plângând, între două anchete) m-a învăţat să mă rog. Nu am început să devin creştin fiindcă descopeream – sau mi se relevase – lumina

divină. Nu. Am devenit creştin (un creştin simplu, ţăran, ştiind teologie mai nimic, cunoscând doar două sau trei rugăciuni copilăreşti) fiindcă am

constatat că rugăciunea – ca metodă, medicament şi „vitamină” – este teribil de eficace împotriva efectului K, împotriva abuliei vegetative, împotriva tuturor decepţiilor contradictorii ce ne soseau din lumea istoriei de afară. Desigur, astăzi, metodele s-au rafinat: portretul a luat locul cărnii, dar şi al elipsei, el funcţionează bivalent, confuzia neurologică, de reflex dialectic, fiind împinsă dincolo chiar şi de visele demiurgice ale porcului de Fronius. (A murit „sinucis” din cauza unei erori de limbaj, nu de psihologie.) Mass-media, angajând cel de-al doilea sistem de semnalizare (inteligenţa, memoria, speranţa, imaginaţia), ţin loc de cerc perpetuu, iar vitrinele şi agenţii la cozi amintesc doar că există şi elipsă, că oricând, oricine poate avea, fără urmări diplomatice, soarta bietului K.

(Pe Olimpia mea o vedeam admirând, la octavă, expoziţia de blănuri, covoare orientale, cristale ale casei Caftangiu; bustul stăpânului acestei case de vis privea, din balconul meu mizerabil, deşertul tătarilor ce i se aşternea la picioare; văduva Omar, bând ţuica de pomană, prolifera blesteme la adresa Sensului interzis; Osmaneseu îşi schimba cizmele de oraş cu cele de serviciu, Anca noastră, mică şi dragă, stând pe oliţă, privea spre lume ca o îngerelă de pe plafonul Sixtinei Capele...)

Maşina coti brusc. Printre perdelele fluturânde, zării o poartă de fier, un zid prelung din cărămidă roşie şi mai multe santinele cu automate de gât. Soarele apunea mânios după nişte miradoare înalte, vopsite în verde, albastru, kaki. Intram în Barzunia – totul era sever, rece, înfricoşător. Un ofiţer tăcut – barză albastră-închis – ne deschise portiera maşinii. Fără cuvinte, doar din privire şi câteva semne, şoferul meu îi „explică” şefului pazei cine suntem, ce e cu mine, din al cui ordin am fost adus aici. Controlul mă salută rece, respectuos: câinele Nixon lătră bucuros, îşi propti labele de pieptul meu, lingându-mă cu dragoste pe obraji. Apoi coborârăm din maşină şi din clipa asta câinele păru că nu mă mai cunoaşte, nu-l mai interesam: se lipi de pantalonii şefului gărzii, privind în altă parte. Eram palid, diafragma îmi tremura. Şoferul mă mirosise, mă privea amuzat, ironic.

– V-aţi speriat, îmi spuse. Nu sunteţi obişnuit.

– Da, am recunoscut; m-am speriat. Am motive să nu cred în dragostea câinilor-lupi.

– Greşiţi! Să ştiţi, gestul lui a fost un gest de simpatie.

– Cred, i-am răspuns. Şi frica mea e tot un gest de simpatie.

– Domnule profesor, îmi spuse iguana, sunt în

măsură să vă spun că aţi fost adus aici sub consemnul prieteniei. Câinele ştia acest lucru. De aceea v-a hămăit şi v-a lins. Câinii noştri nu latră, nu ling: muşcă numai. Mă mir că – având în vedere experienţa şi vârsta dumneavoastră – nu aţi observat acest amănunt.

– Regret. Am şi lipsuri!

Doi civili, strângându-mi mâna cu efuziune, mă luară în primire. Nu le putusem desluşi numele mormăite, nici titlurile. Eram încă sub influenţa pavloviană a pupatului cu Nixon. Nici nu încercam să pricep ce căutam aici, ce rost aveam în această aventură misterioasă.

Trecurăm pe lângă nişte ziduri înalte, severe, secrete. (Parcă făceam figuraţie într-un film englez de spionaj.) Un coridor scund, luminat de nu ştiu unde, ne conduse spre nişte scări frumoase, de marmură sau imitaţie de. Coborârăm în spirală largă (iar, iar – parcă nu demult fusesem condus astfel, tot în spirală, tot în jos); covoare grele, roşii ne acopereau zgomotul paşilor. Ca să nu cad, ca să nu rătăcesc, eram ţinut ferm de ambele braţe: dar simţeam prin haină că palmele celor ce mă ţineau nu erau nişte palme de benedictini, intelectuali de Cruce Roşie sau bibliotecă... Ce importanţă avea? Napocos, poetul şi filosoful tinereţilor mele (şi, mai nou, sfetnicul coşmarurilor de peşteră ale inconştientului meu intrat în panică), considera orice aventură spre necunoscut ca o formă tainică de iniţiere. De iniţiere, în ce? mă întrebam, în timp ce treceam prin uşi grele ce se deschideau electronic în faţa noastră. Iniţiere în cine? Şi cu ce scop?

Ajunserăm cu bine, sănătoşi, într-o încăpere largă, slab luminată, plină de fotolii de piele maron, de măsuţe mici, pline cu farfurioare, ceşti, pahare cu băuturi. Un chelner palid, în smoching roşu (dar având, în partea de jos, pantaloni kaki şi cizme negre), servea tăcut, cu mare eleganţă. Un casetofon ascuns murmura ceva languros, într-o limbă babiloniană.

Nu puteam desluşi limpede cele circa zece sau cincisprezece feţe de bărbaţi ce vorbeau în şoaptă, prefăcându-se a nu fi observat troica în mijlocul căreia sosisem aici. Aveau cu toţii expresia sătulă şi fermă a bărbaţilor frumoşi, ajunşi în posturi grele şi grase. Dinţi albi (de primă generaţie), pieptănături scurte, feţe bine bărbierite, bine întreţinute. Mirosea a tutun fin, a băuturi rare, a apă de bărbierit din capitalism. Nu se citea pe aceste feţe nici o grijă, nu păreau a suferi de insomnii sau îndoieli, privirea tuturora mi se părea

calmă, lipsită de orice fel de curiozitate, întrebare sau nevoie de comunicare. (Cred că pe lângă privirea rece a chirurgilor şi a soldaţilor din linia întâi

faţă de sânge, rană, durere sau moarte, secolul nostru a mai creat câteva priviri, tot indiferente, tot reci: privirea procurorului militar, a anchetatorului, a torţionarului, a paznicului de puşcărie; a statisticianului, a economistului, a gazetarului, a agitatorului...) Se râdea aici fără să se râdă, se discuta fără să se discute, se bea şi se mânca fără ca cineva să se atingă de cele puse pe mese. Judecam cu mintea de rezervă, cu instinctele mele de animal în junglă. Simţeam cum trec pe „automat”, cum redescopăr fără nici un efort toate reflexele mele condiţionate în cei zece ani de leprozerie lamaistă. Nu încercam figura artistică a idiotului nevinovat („nu sunt nimic, nu am făcut nimic, îmi văd de-ale mele, nu doresc decât să fiu lăsat în pace etc.”), educaţia de bucătărie a Olimpiei o simţeam în mintea şi în sângele meu ca o „legiune de onoare” în grad de cavaler, ce-mi fusese adăugată în schimbul mândriilor mele pierdute sau risipite.

Rămăsesem în picioare, singur, în faţa unei uşi largi de sticlă mată. Unul din însoţitorii mei mă strânse de mână, şuierându-mi la ureche arhicunoscutul: „Stai aşa!”. Celălalt îmi zâmbea ceva mai afabil, rugându-mă în şoaptă să aştept puţin, se duce să mă anunţe: e vorba doar de câteva minute. Sunt aşteptat! (De cine? De ce?)

Nu era cazul să-mi aduc aminte tocmai aici şi acum de acel anonim op (în versuri homerice) pe care nu ştiu cine îl intitulase Manualul bunului puşcăriaş, în el, după capitolele ce se ocupau de urmărire, împresurare, arestare, începeau adevăratele sfaturi. O dată cu prima anchetă. („Toată viaţa, ziceam noi acolo, e o continuă anchetă, cu toţii suntem mai mult sau mai puţin arestaţi, deţinutul politic nu este decât sinteza ultimă a istoricităţii, a timpului ca spaţiu şi stat închis, a societăţii ca organ de izolare şi claustrare...”). Totuşi, nu strica să-mi aduc aminte acum că prima indicaţie din acest manual era în legătură cu poziţia trupului în timpul primei întâlniri cu ancheta. Mâinile trebuie să le ţii în permanenţă la spate (dacă eşti ţinut în picioare), împreunate, ca pentru rugăciune în caz, că eşti aşezat la măsuţa de supliciu. Nici o gesticulaţie, nici o

expresie, nici măcar o schiţă de autoapărare. Fesele destinse, nici un muşchi, gând sau sentiment crispat.

Ca să poţi realiza uşor această detaşare – Brecht numea aceste stări ca Entfernung, Galessenheit (distanţare, lăsare în voia soartei) –, îţi imaginai, chiar de la intrare, că interlocutorul tău are pupilele pătrate sau hexagonale. Te uitai şi te minunai de forma fantastică a acestor ochi. Dar fără să râzi, fără să clipeşti măcar din ochii tăi. Declanşai apoi „butonul Copşa Mică”, adică desprinderea din timp, nepăsarea

faţă de ceas, zi, lună. (Te comportai, cu alte cuvinte, de parcă ai fi fost nemuritor, aveai timp berechet, el era cel grăbit, el trebuia să-si piardă răbdarea, timpul lui se scurgea prin clepsidră.) Abia după aceea venea, dacă te ţinea cureaua ce n-o aveai, momentul în care, cu candoare şi idioată nevinovăţie, să-i declari anchetatorului tău (zâmbind, desigur): „Semănaţi teribili cu fişetul dumneavoastră!”, – urmând, din clipa în care încasai primul pumn, să treci tu însuţi – cu calm, mormăind tot timpul rugăciuni isihastice – în rândul mobilelor hăcuite de vandali...

Un tovarăş drăguţ, mai cu iniţiativă, se ridică din fundul unui greu fotoliu, luă un pahar cu suc de roşii (cu votcă, bineînţeles) şi veni spre mine, oferindu-mi-l.

– Serviţi, domnule profesor, îmi spuse privindu-mă rece, ca pe ceva străin şi în paranteză, simţiţi-vă ca acasă la dumneavoastră. O votcă roşie face totdeauna bine înainte de marile audienţe...

(Există, cu siguranţă, şi un foarte bine pus la punct „manual al bunului anchetator”.)

– Mulţumesc, îi răspunsei gheţos, nu obişnuiesc să beau decât singur. Sau lângă soţia mea.

– Vă înţeleg, îmi spuse Ali-Baba. Aveţi o soţie minunată, aici toată lumea o admiră. Este marea revelaţie politică a acestei primăveri destul de secetoase...

Era un „greu” : trebuia folosit driblingul 5-B, aşa-zisul „unde dai şi cine crapă!”.

– Da, domnul meu, am avut întotdeauna noroc la soţii: prima mea jumătate, după ce m-a părăsit, în timp util, s-a recăsătorit cu un... ministru. Nu râdeţi, domnilor, acesta-i adevărul. Am mână bună!

– Credeţi, îmi răspunse paharul cu suc de roşii, că soţia dumneavoastră vă va părăsi – acum, că s-a ajuns – sau credeţi că va face din dumneavoastră un ministru? De tip nou? Poate chiar în agricultură...?

Toată adunarea râdea în hohote. Şi eu, şi agricultura păream a fi subiecte ridicole în sine. Era cazul să aplic fenta Y-3, care are ca moto vechiul proverb, uşor actualizat: „Cine râde la urmă nu mai râde deloc!”.

– Nimic nu e imposibil, domnii mei, le spusei cu preţioasă eleganţă retorică. Chiar şi contrariul contrariilor poate deveni, la nevoie, un bun de larg consum.

Soţia mea e o femeie foarte inteligentă, ea poate – dacă e nevoie să mă salveze de la un înec oarecare – nu numai să inventeze un nou minister, dar chiar să desfiinţeze unul foarte puternic. Totul în lume e relativ şi schimbător, în afară de legea asta a relativităţii şi schimbării continue...

Nimerisem. Se tăcea, fiecare din aceste nobile

lubeniţe îşi număra pe dinlăuntru seminţele negre.

– Cunoaşteţi pe cineva de aici? mă întrebă, ceva mai îngrijorat, amfitrionul de ocazie.

Toată lumea de acolo se uita acum spre mine. Calculat, cu aerul unui entomolog uşor miop, cercetând fluturii dintr-un insectar, fără să clipesc din ochi, trecui în revistă cele peste o duzină de capete optimale. Mă simţeam pe altă planetă, în faţa unei specii noi de viciaţi: Gulliver în ţara piticilor-uriaşi, Alice în ţara proştilor-deştepţi, Păcală, fără fluierul său fermecat, la curtea împăratului Roşu, dar Verde. Fiecare din feţele ce le priveam mi se părea o coală albă, după care se ascundea un creier perfect înzestrat cu toate acele categorii ale puterii-supuse, ale raţiunii-suficiente, ale siguranţei zilei de ieri, astăzi, mâine şi chiar poimâine... Categoriile aristotelice erau de mult arse, cele neokantiene fuseseră de mult date la topit. Bănuiam că toţi cei de aici sunt buni vorbitori de şedinţe – se descurcă admirabil cu circa o mie de cuvinte, trei conjuncţii şi două moduri: cel imperativ şi cel indicativ. Frecventează cu şiretenie şi excelent auz muzical câteva neologisme de modă suleimană, au stil în docta lor ignoranţă, respiră logic şi psihologic prin nişte branhii care îi ajută să înoate nu numai în apele tulburi, dar şi sub mâl sau pe uscat, ca pinguinii. Teoretic, ştiam că materia primă din care sunt

fabricate aceste butelii ale puterii este Măria sa Frica – trebuia să recunosc totuşi că absolut toate exemplarele de faţă, din punct de vedere al aparenţei psiho-fizice, păreau nişte specimene foarte reuşite. Cu circa zece kilograme ambalaj de grăsime peste condiţia atletică ideală, cu toţii îmi arătau nişte feţe de bărbaţi sănătoşi, care dorm, beau şi mănâncă bine, cu ochi limpezi, chiar dacă privirea lor, pe scara Krisna-Sergiu, era de-abia de unu, maximum doi, doi jumătate... Mă simţeam bine, stăpânirea de sine îmi funcţiona perfect, reuşisem să fac repede legătura cu sistemul meu de alarmă şi control. Chiar şi tremurul subpancreatic încetase...

Răspunsei încet, lungind vocalele:

– M-aţi întrebat, stimate domnule, dacă cunosc pe cineva aici. Vă răspund: pe absolut nimeni!

Toţi zâmbeau: unii chicoteau chiar.

– Dar, continuai după o calculată pauză dăscălească, fiindcă, aşa cum şi dumneavoastră ştiţi foarte bine, în viaţă întotdeauna există un „dar”, ţin să adaug: dar re-cunosc pe foarte mulţi din cei de faţă!

Răspunsul era intenţionat ambiguu, trebuia să ies confuz, dar victorios din această mică altercaţie de prolog. Se râse, capetele dispărură în pahare şi ceşti.

Cineva, pe la spate, îmi strânse brutal braţul sănătos. Auzii în urechea stângă un şuierat de voce

râzândă: „Aia a mă-tii!”. Nu-mi pierdui cumpătul (formula G-ll), mă întorsei înveselit spre el, strigându-i „Viceversa!”.

Ha-ha-ha, râdea toată compania, nimerisem un buton verde, acum totul trebuia păstrat la această temperatură, la acest nivel. Îmi legai şireturile pantofilor, ca să câştig puţin timp. Râdeam, bineînţeles, şi eu, ca un Vasilache de bâlci, ce era să fac? Trebuia să trec cât mai neutru prin această anticameră minată. Fără nici o îndoială, acestor „intelectuali de crescătorie” (cum le spunea Limpi) modesta, tremurata, însingurat-ridicola mea apariţie trebuie că le apărea ca o biată frunză din veacul trecut, o mizeră stafie ce ar fi vrut ca să circule niţeluş prin Europa, dar, din motive de Yalte, tancuri şi Helsinkiuri (ca şi din cauza stângismului orb al elitelor circumatlantice) nu a ajuns decât să fie o jalnică supravieţuitoare a umilirii, obligată, până şi astăzi, să-şi înmelcuiască fiinţa sa şi a iubitei sale în resemnarea dureroasă şi grotească a melancoliei şi mortificării – şi acelea mute şi bine camuflate.

Uşa de sticlă se dădu în lături. Gălăgia amuţi brusc, de parcă cineva ar fi tăiat curentul. Tutilă Unu, cu ochi de cuarţ rece şi mână de pianist fin, mă luă afabil în primire. Fără să-mi zâmbească, părea totuşi că se bucură de prezenţa mea.

– Poftiţi, domnule profesor, îmi spuse. Vă cerem scuze că v-am deranjat. Şi că am fost nevoiţi să vă invităm până la noi...

Schiţai un gest vag de „Vai de mine, voia dumneavoastră...”, apoi, urmându-l, trecui în camera cealaltă. Tutilă se întoarse:

– Tovarăşi, se adresă celor din salon, vă rog să nu abuzaţi de votca prieteniei veşnice. Aveţi răbdare încă un sfert de oră. Şi vă mai rog să nu vă îmbătaţi aşteptându-ne. Pe cine îl voi prinde ameţit la conferinţă îl fac arşice şi îl adaug la murăturile de la cantine. E clar?

– Clar, răspunseră în cor vocile baritonale ale optimaţilor. Trecând prin mai multe încăperi şi coridoare, fui condus spre un birou mic, dar şi foarte capitonat. Un tovarăş fălcos, pătrat şi păros (foarte păros) mă privea curios de lângă un acvariu plin de peştişori asiatici. Degajat, Tutilă tăcu prezentările.

– Domnule profesor, aveţi în faţa dumneavoastră pe tovarăşul prim-paşă Carasurduc. El este acum mai-marele peste Isarlâk. Dragă Surducule, dumnealui este domnul profesor Candid. Din Genopolis.

Carasurduc îmi arătă o dantură de mare carnivor. Zâmbea – deşi se uita la mine de parcă aş fi fost un marţian. Ne aşezarăm.

– Cine-l aranjă? întrebă Carasurduc. arătându-i

lui Tutilă mâna mea în ghips.

– Dobitocul de Osmanescu. Gambitul prostului speriat. Apoi, întorcându-se spre mine, mă bătu încurajator pe genunchi. Cumnate, îmi zise, nuanţând ironic apelativul, mi s-a raportat că te doare, că ai febră, că nu te simţi bine. Regret. Un sanitar de-al nostru are să-ţi facă o injecţie, dacă e nevoie.

– Nu cred că e cazul, i-am spus. Aş dori să ştiu de ce am fost adus aici.

Fără să-mi răspundă, Tutilă ieşi din birou. Carasurduc se uita la mine ca la o gânganie rară, cu o curiozitate ce mi se părea de copil sau primitiv.

– De ce mă priviţi aşa? îl întrebai oarecum iritat: Sunt un om ca toţi oamenii, un om între oameni. Un oarecare cetăţean de rând, Fiu al poporului.

– Sunteţi, într-adevăr, profesor de filosofie? mă întrebă în şoaptă, de parcă nu voia să se audă convorbirea noastră.

– Am fost, îi răspunsei scurt. De fostă filosofie.

– Idealistă?

Cunoşteam eticheta. Nu avea rost să mă explic. Ca un automat răutăcios, bine dresat, îi răspunsei, subliniind ameninţător fiecare cuvânt.

– Da! De filosofie idealistă, romantică, reacţionară. Şi empiriocriticistă!

Ultimul cuvânt – pe vremuri fusese o adevărată

dinamită în limbajul demascatorist –, se vede, speria şi acum.

– Şi... empirio? zise, şi se îneca de parcă ar fi văzut pe mine urmele ciumei bubonice.

– Mai ales empirio! îi spusei, ca să nu mai aibă nici o îndoială sau teamă.

– Dar acum... gata. Eşti vindecat, nu?

Am închis ochii, am tras mult aer în piept, apoi, cu vechea umilinţă şi ruşine, îi declarai. Ca la reeducare:

– Sunt vindecat. Definitiv. Şi de idealism, şi de romantism – şi mai ales de empiriocriticism!

Carasurduc se uita la mine cu duioşie, se părea că îi e teribil de milă de suferinţele prin care mi-a fost dat să trec. Ştiam că pentru el cuvintele ce se rostiseră erau sinonime cu cele mai ruşinoase boli: sifilis, lepră, ciumă, cancer...

– Nu ţi-a fost uşor, ai?

– Jale. Bine că scăpai cu viaţă.

– Aşa este, declară el, bătându-mă amical pe umeri: Mai bine măgar viu, decât urs mort. Mort şi mâncat de viu.

Tutilă reveni însoţit de o soră în halat alb. O frumuseţe de alabastru, cu ochi de Mare Egee, dar impasibilă şi inexpresivă ca un manechin de vitrină.

Foarte profesional, îmi scoase haina, îmi suflecă

mânecile. Mă uitam spre Tutilă, cred că în privirea mea era concentrată o imensă biobibliografie neuropsihiatrică.

– Nici o teamă, cumnate, mă linişti el: un simplu antinevralgic, combinat cu puţin dilauden. Ai să vezi ce bine ai să te simţi!

Vena carotidă a sorei aplecată peste braţul în care îmi tăcea injecţia bătea ceasul egal şi indiferent al vieţii, fata mirosea frumos a frunze veştede, a levănţică şi a iod. Nici nu am simţit acul... Apele tulburi se retrăgeau, norii se risipeau cuminte. Mă simţeam limpede, proaspăt şi cu o gâlgâită pornire de a râde sau a plânge neapărat. Şi tare.

– Ei, îmi zâmbi cumnatul, nu-i aşa că e mai bine?

– Da. Mă simt excelent, îi mărturisii. Vă mulţumesc... îmi făcu semn să mă aşez El singur rămase în picioare.

– Iată despre ce este vorba, domnule profesor. Voi fi scurt, fiindcă am de ţinut o importantă conferinţă-comunicare la cadrele pe care le-ai întâlnit în salon. Dar voiam, mai înainte, să pun la punct un gând al meu, care e foarte important, atât pentru munca dumneavoastră de acum încolo, cât şi pentru cariera ce o aşteaptă pe verişoara mea, Olimpia.

– Nu înţeleg. – E normal. Va trebui să aveţi puţină răbdare.

Am ţinut ca la această discuţie a noastră să fie de faţă şi tovarăşul prim-paşă; prin el, sarcina ce vreau să v-o încredinţez, veţi vedea, nu mai rămâne o simplă problemă, să zicem, de familie, ci va fi ceea ce este de fapt, o iniţiativă creatoare pe tărâmul cercetărilor noastre ideologice şi chiar politice... Nu vă speriaţi, lucrurile sunt mult mai simple decât – îngrijorat cum sunteţi – vi le închipuiţi. Ştiu că aţi fost mulţi ani deţinut politic, ştiu că în prezent aţi părăsit definitiv preocupările din fosta dumneavoastră specialitate. Sunteţi un om inteligent, v-aţi fript cu ciorbă, nu mai doriţi să suflaţi nici măcar în iaurt. Aşa e?

– Exact! recunoscui eu (conform indicaţiei B-l 1 din codul manierelor penale).

– S-a întâmplat însă în viaţa dumneavoastră – şi, implicit în viaţa scumpei noastre Olimpia – un mic accident. A trebuit – în urma scandalului provocat de afişul Caftangiu-Ilderim – să ţineţi o conferinţă explicativă, prin care să vă disculpaţi. Până aici, să zicem, totul ar fi oarecum normal şi obişnuit. Conferinţa asta a dumneavoastră a avut însă darul de a o scoate din anonimat pe Olimpia – asta pe de o parte –, dar şi de a crea o faimă

contradictorie, periculoasă, în jurul cunoştinţelor dumneavoastră cu totul excepţionale... Staţi, nu mă contraziceţi, ştiu ce vorbesc. Părerile în legătură cu ceea ce aţi susţinut în

conferinţa dumneavoastră –, pe care, cu mare atenţie, am ascultat-o, înregistrată pe bandă, de două ori – sunt împărţite. Atât în ce priveşte opera lui Karl Marx, cât, mai ales, în ce priveşte atitudinea noastră faţă de El, faţă de Revoluţie, faţă de realităţile noi prin care trec ideile lui revoluţionare azi, în lumea întreagă. Între multe alte sarcini pe care le-am primit direct din partea Forului Celui mai înalt, este şi aceea de a restabili liniştea ideologică şi agitatorică în acest municipiu; de a şterge până şi urmele acelor periculoase discuţii şi contradicţii ce circulau pe coridoarele instituţiilor noastre de stat şi chiar de divan. Plecându-mi urechea la un grup de tovarăşi verificaţi, am ajuns la următoarea concluzie... Sunteţi atent, nu?

Eram... şi nu eram atent. Îl ascultam cu mare atenţie – dar, în acelaşi timp, mă simţeam ca Seneca într-o baie caldă. Aveam vene bune, un chirurg priceput la îndemână. Nero îmi dăduse ordin să-mi tai venele până dimineaţa. Femeile plângeau în camera de alături, libertul grec îmi citea melodios cântul în care Priam moare, în timp ce Hecuba îşi urlă blestemele către cer...

– Sunt numai ochi şi urechi, îi spusei, lărgindu-mi politicos nodul de la cravată.

– Dacă ar fi să folosesc o imagine, continuă Tutilă Unu (în care simţeam acum un retor de o forţă şi inteligenţă foarte periculoasă), aş zice că prelegerea dumneavoastră „liberă”, prea liberă, strălucitoare în formă, dar foarte periculoasă în fond, desfăcută în părţi, e alcătuită din pietricele de mozaic roşii şi negre. Aţi vorbit două ore. Ei bine, timp de o oră aţi emis idei ce-l saltă pe Marx între cei mai mari profeţi ai Revoluţiei, şi o altă oră, foarte subtil şi perfid, l-aţi demontat bucată cu bucată... Ştiu, ştiu: dumneavoastră aţi ţinut o simplă prelegere despre locul său între utopie şi ştiinţă. Aşa este – dar ecoul a ceea ce aţi spus a răsunat mai sus şi a devenit, din păcate, un mare semn de întrebare.

– Nu am nici o vină, am spus. Voiam doar să explic de ce am râs de afişul acela.

– Lăsaţi acum aceste ridicole amănunte... Iată propunerea mea, care, dacă v-aţi gândi mai bine, ar fi mai mult decât o simplă propunere: ar fi un ordin, deci singura soluţie prin care conducerea Isarlâkului ar astupa nişte guri ce cârtesc, iar dumneavoastră şi Olimpia aţi putea

scăpa... de consecinţe.

Ultimul cuvânt rostit suna în reverberaţie. De altfel, am observat mai de mult că anumiţi termeni legaţi de forţă, ameninţare sau teamă cu timpul se încarcă de un fel de radiaţie magică, ameninţătoare. Rostite chiar şi în pădure sau în plin iarmaroc de ţară, ele răsună însoţite de umbrele unor procurori şi

dosare, de zornăitul unor lanţuri şi uşi ce se închid peste nişte celule şobolan-mirosinde.

– Vă ascult, am spus. Nu am nici o intenţie să vă...

– Veţi fi transferat, aşa cum s-a hotărât, la primărie. Formele s-au şi făcut, salariul încă nu vi s-a fixat, dar, vă asigur, veţi fi mulţumit. Postul sună banal – achizitor ştiinţific –, nu are importanţă: veţi lucra singur, vă dăm acces la toate bibliotecile noastre de documentare, interzise marelui public. În maximum trei luni, veţi dicta unei dactilografe...

Carasurduc ridică degetul.

– O propunere concretă: avem un evreu care ştie nemţeşte şi bate perfect la maşină. Vi-l punem la dispoziţie...

– Nici un evreu! în treaba asta nu amestecăm naţionalităţi conlocuitoare în curs de emigrare. Veţi lucra singur. Deci, în maximum trei luni, veţi dicta unei dactilografe a noastre, de încredere, două teze de filosofie. Prima va conţine toate mozaicurile roşii, deci va fi o teză intitulată Marx, un ideolog al marxismului şi revoluţiei mondiale. Titlul e provizoriu, vă dăm voie să-l formulaţi mai concis şi mai categoric. A doua, la fel de serios documentată, va trata contrariul primei teme. Deci mozaicurile albe, aranjate în sistem şi prezentate logic şi convingător. Să zicem aşa: Marx, un antimarxist consecvent şi periculos. Trăim dialectic,

gândim dialectic, argumentăm dialectic. Ce ziceţi?

– Interesant! Dar... iertaţi-mi sinceritatea naivă: felul acesta de a prezenta lucrurile nu mi se pare deloc „dialectic” după a mea părere, dialectic înseamnă întrebare şi răspuns, afirmaţie şi contradicţie, teză şi antiteză, dar în acelaşi context, nu separate –, în afară de faptul că, din punct de vedere ştiinţific, o astfel de prezentare a problemelor nu mi se pare nici morală şi nici corectă politic.

Carasurduc înlemnise: se uita la mine ca la orbul din naştere care... Tutilă zâmbea, se vedea că era un şef de zile mari.

– Cumnate, îmi spuse cu simpatie evidentă, punctele de vedere, morale sau ştiinţifice, rămân simple puncte de vedere. Şi contrarul lor e valabil, dacă vrem noi. Eu, personal, şi tovarăşul Carasurduc în special avem deocamdată nevoie de aceste teze. Dumneata le vei scrie fiindcă le ai deja gata în capul dumitale. Doar că le ai amestecate şi anapoda. Nu le vei iscăli, fii sigur, rişti şi rămâi un simplu funcţionar ştiinţific al primăriei, problemele de conştiinţă lasă-le pe seama celor care scriu istoria. E clar?

– E clar, am zis. Altfel mă faceţi arşice şi mă adăugaţi la murăturile de la cantine...

Tutilă râse cu zgomot, replica mea îi plăcu. Mă şi bătu pe obraji, cu acea bonomie cu care sunt încurajaţi

copiii cuminţi şi caii frumoşi.

– Ce zici, Surducule, de memoria ăstuia!? După zece ani de...

– Bună, prea bună pentru un...

– Lasă-l! E omul nostru de acum. Are să facă treabă serioasă, te asigur. Candid, îmi spuse cu ochi severi, în afară de soţia dumitale, nu ai voie să spui nimănui la ce teze lucrezi. E vorba de o înţelegere şi o lucrare secretă. Să fim bine înţeleşi!

Injecţia fusese bună, eram lucid, calm, pierdusem orice sentiment al locului şi al situaţiei în care mă găseam.

– Ce se va întâmpla cu mine, întrebai privind fără frică în ochii căprui, frumoşi, iuţi, ai „cumnatului" meu, după ce, să zicem, voi termina cele două teze?

– Corectă întrebare, îmi răspunse Tutilă. Ne-am gândit: rămâi adjunct pe lângă fratele meu, care va fi numit, provizoriu, director al acelei Universităţi Populare de care ai râs. El nu va apărea – îl trimit la curăţătorie – va fi şef doar cu numele, îl pregătim pentru o misiune ceva mai complicată. La universitatea aceasta – pentru pensionari, babe, fete bătrâne şi cadre rebutate – vei avea grijă de afişe, program etcetera. Vei avea voie să ţii şi acele conferinţe la care nu vor sosi conferenţiarii anunţaţi. Un violonist trebuie să exerseze – nu-i aşa? –, un bun vorbitor de catedră

trebuie să vorbească. Altfel îşi pierde abilitatea oratorică, nu crezi?

– Asta te priveşte! Pe Olimpia o voi lămuri chiar eu. Fii fără grijă.

– Lăsaţi-mi un termen de gândire.

– Termenul a expirat. Cumnate, n-am încotro; ai intrat în horă chiuind, acum nu e cazul să faci pe ăla de tace în păpuşoi. Uite, am ca martor pe prim-paşa Isarlâkului: aţi avut şi tu, şi nevastă-ta un noroc chior că aţi scăpat fără o tăbăceală de să vă meargă fulgii. Norocul ăsta al vostru se cheamă Tutilă, şi acesta sunt eu. Văr dulce cu Olimpia –, dar dacă e nevoie, crede-mă, pot asista la spânzurarea ei mâncând seminţe. Eu nu sunt ca fratele meu, Naşul vostru: adică hoţ, pişicher, curvă mică şi pescar amator în carieră. Eu sunt curvă veche şi grea. Astea ţi le spun nu ca să te sperii – eşti de mult speriat şi fezandat –, ci ca să ştii cam pe ce lume trăieşti cu mine. Şi, prin mine, subliniez, prin mine, cu autorităţile locale din acest municipiu fruntaş. Nu am timp de pierdut, mă aşteaptă băieţii mei. La ora asta, pentru noi, Marx şi toată filosofia sunt o problemă secundară, definitiv clasată în arhivele pe care le-am şi ars, pentru orice eventualitate...

Fericirea stoică ce îmi circula prin sânge (dându-mi această stare de plutire şi halucinaţie) se

apropia acum de inimă. Carasurduc părea nervos, se uita la ceas, se uita şi la mine, dar ca la un obiect ce-i încurca drumul. Ilya fuma crispat, mă fixa fără să clipească, de parcă ar fi vrut să pătrundă în creierul meu. Era limpede pentru mine că, în clipa asta, gândurile lui, ca şi întreaga sa voinţă, jucau într-o altă piesă, paralelă, dar total diferită de cea în care eu serveam replicile acum. Apa din baia Seneca se răcise: nu am avut curajul să-mi tai venele, mâine va trebui să continuu a-l aplauda în circ pe Nero, cel mai mare actor al lumii.

– Vreau să mă întorc la Olimpia, am declarat răspicat. Am nevoie de ea.

Nu-mi răspunse. Se întoarse brusc spre părosul paşă.

– Tovarăşe Carasurduc, îi spuse acestuia, te rog să te duci să-i linişteşti. Eu vin după aceea.

Ochii de viezure ai Carasurducului se rotiră plini de mirare şi spaimă. Părea să fi pierdut contactul cu aerul, cineva îl vârâse sub apă şi nu-i dădea drumul.

– Iertaţi-mă, tovarăşe vizir Tutilă Unu, eu credeam că ieşim împreună. Conform protocolului, eu vă prezint, eu sunt gazda, eu...

– Lasă protocolul, Surducule: fă ce ţi-am spus! Carasurduc ieşi opărit. Tutilă zâmbea.

– Ai înţeles, profesorule?

– Nu, am zis, nu am înţeles nimic – deşi bănuiam cam ce fel de duel avusese loc sub ochii mei.

– Asta se cheamă în tenis „game contra serviciu”. L-am umilit faţă de propriii subalterni: dar asta numai şi numai ca să am ocazia, în clipa în care voi intra în sală, să-l caut cu privirea şi să-l invit, cu zâmbet şi ceremonie, să vină să-şi ia locul lângă mine, la masa conferinţei. Puterea, ca forţă şi primă materie a lumii noastre, între multe altele, constă şi în abilitatea de a alterna, faţă de cei mai mici, umilirea şi înălţarea, în privinţa asta. Magnificul nostru, ţi-o spun cu toată sinceritatea, este un adevărat geniu...

– Puterea, după câte ştiu, este un mijloc, nu un scop.

– A fost! În epoca sa romantică. Astăzi e scop. Unicul scop. La toate nivelele, în toate problemele, fie interne, fie internaţionale.

Tăcu, se uită la ceas, la peştişorii de catifea ce înotau ca în vis în acel acvariu din altă lume. Camera asta superbă, fără ferestre, plină de dulapuri grele, de

perdele-ascunzători, de complicate telefoane, mi se părea a fi camera de vis şi amăgire a celebrului căpitan Nemo, care mi-a umplut de vrajă copilăria şi adolescenţa Nu-mi era somn: nu-mi era nicicum: mă bucuram că îmi pot mişca degetele de la mâna înghipsată, că pot să stau, fără urmă de frică, în faţa

acestui vizir al puterii. Printr-o lascivă şi literară răutate a spiritului meu, încercam să-l imaginez pe acest vultur al înălţimilor sultanate, dezbrăcat, durduliu, nu prea tânăr şi nici prea voinic, culcat lângă măreţia cleopatră a fatalei doamne Caftangiu.

– Acum, îmi zise râzând uşor, aproape copilăreşte, Olimpia ascultă mărturisirile frumoasei Carmen. (Gând la gând, îmi zisei, trebuie să scuip în sân, un drac al coincidenţelor funcţionează între noi.) Apropo, cumnate, de umilire şi putere: am râs de m-am stricat. Carmen asta, aşa cum e ea de gâscă proastă şi vanitoasă – are un instinct formidabil al tacticii şi strategiei din lumea asta a puterii şi puternicilor. Mi-a povestit – şi sunt sigur că acum îi povesteşte acelaşi lucru verişoarei mele, nu fără un anume scop muieresc – cum l-a îmbrobodit ea din prima zi pe cumplitul Osmanescu. Să vezi! L-a pus să se îmbăieze, chipurile, ca să-şi piardă amiroasele de cazarmă, câini, nevastă. Apoi ea, îmbrăcată numai într-un capoţel – şi scurt şi roz, şi cam transparent – l-a întins ca pe un Hercule pe sofa: să-l ungă, să-l deconecteze. Totul în semiobscuritate şi cu muzică din aceea hipermodernă, cu care se scot dinţi şi se numără victimele de la Auschwitz. Deodată, în plin masaj oriental, ea face brusc lumină mare, opreşte casetofonul şi, ca la teatru, exclamă hohotind ironic: „Gică, cu asta, cu atât vrei tu să mă regulezi pe mine? PE MINE!”. O asemenea bombă e ucigătoare: Osmanescu de atunci e aproape impotent: cred că îi va trebui o capră sfântă ca să îl mai scape de complexe...

Nu-mi venea să râd. Îmi era imposibil să depăşesc condiţia esopică a imaginaţiei mele. Fiindcă îmi venea să strig tare, către lumea întreagă: „Da! Cu «asta» şi numai cu «atât» sunt regulate azi şi istoria, şi geopolitica lumii...”.

– Domnule Tutilă, îi spusei cu blândeţe, fără nici un fel de răutate, dacă îmi permiteţi, părerea mea este că femeile, la ora asta, peste tot în ţările drept-credincioase sunt considerabil mai inteligente şi mai curajoase decât bărbaţii... Eu, vă mărturisesc cu mâna pe inimă, o consider pe Olimpia superioară mie din toate punctele de vedere... Doar ştiţi: am toate motivele să fiu un dezamăgit, un învins, un om definitiv ratat. Dacă totuşi mai am în mine urme de patriotism şi oarecare speranţă, acestea îmi vin numai de la scăpărarea de spirit şi inimă a soţiei mele. Care vă e verişoară. Şi care, vă asigur, nu-i va permite frumoasei

doamne Carmen să treacă la decameronul ei.

– S-ar putea să ai dreptate... în copilărie, nu am cunoscut o forţă mai dictatorială decât era Olimpia. Mă vrăjea, mă domina, mă umilea. Am vrut de trei ori s-o

bat – m-a bătut ea. Înota goală în iazul (rece ca gheaţa) de lângă moară, vâna şi prindea racii cu mâna. Ne-a prins odată o viitură uriaşă de vară. Eram cu viţeii în lunca de sus, pârâul se umflase ca o mânie. Deşi eram băiat aproape de vârsta ei, de frică, am acceptat să mă treacă peste vad, ducându-mă în spate. Asta e greu de uitat, nu crezi?... Odată – am fost porc cu ea, recunosc – m-a obligat, drept pedeapsă, să mănânc căcăreze de capră. Şi asta faţă de toţi ceilalţi copii. Eram în turnul schitului vechi, ea trăgea clopotele de seară, iar eu, în genunchi, înghiţeam căcăreze de capră... E adevărat, tot ei îi datorez, norocul de a fi plecat din sat, la şcoli etcetera. Poate că şi cariera mea de acum se datoreşte – mutatis mutandis – acelor ambiţii şi răutăţi pe care le-am rumegat neputincios în umbra forţei ei sălbatice şi drepte. Am ocolit-o, recunosc. Personal, fiindcă vorbim între patru ochi, regret sincer că a intrat, fără voia ei, în acest imens rahat care este Isarlâkul acum. Va trebui să-şi puie pază limbii, să-şi vopsească în negru cerul gurii, să-şi obişnuiască motoarele inteligenţei să se rotească invers decât până acum. Dumneata nu-i eşti de nici un folos: din contră. Dacă nu vei sta cuminte în bancă, făcându-te una cu pământul până se uită toată tărăşenia asta cu râsul acela idiot, îi vei atârna de viaţă şi de carieră cum atârna ghiuleaua de Monte Cristo.

Tăcu. Tăceam şi eu, simţeam că mă apropii desculţ de buza vulcanului clocotitor. Sau de coada mânioasă a unui scorpion stârnit. Vărul Tutilă Unu îşi calma nervii manevrând corsar un coupe-papier strălucitor. Muşchii feţei sale albe, bine rase, dar obosite acum, erau încordaţi la maximum: ştiam că are dinţi de buldog căpăţânos, auzeam în urechi tremurul stăpânit al nervilor lui de oţel inoxidabil.

– Cumnate Candid, îmi spuse fără să mă privească în ochi, puterea mea are la bază un dosar greu şi curat, alcătuit dintr-un trecut pe care – deloc uşor – am reuşit să-l fac un model de ataşament politic just şi o vitrină de fapte glorioase. Pricepi? Duşmani am: şi în bazar, şi în Divan, şi la Înalta, şi la Sublima Poartă. Olimpia făcea parte din copilăria şi adolescenţa mea, dar am avut eu grijă să nu facă parte şi din dosarul meu. A stat cuminte în banca ei – circulând, cu memoria şi autobiografiile, doar la nivelul acestui târg de javre. Acum însă nu va mai putea refuza – nici dacă va trage clopotele direct la sfânta Mitropolie – să fie trimisă la o înaltă şcoală politică, de cadre. I se va alcătui un nou dosar. Mi se vor cere referinţe: va fi îndelung şi cu mare artă raclată de amintiri, rude, origine socială sănătoasă etc. Asta pe de o parte. Pe de alta, vezi dumneata, ea a comis o

greşeală de neiertat,

absolut stupidă pentru un creier blând şi retractil ca al ei: ştiindu-se urmărită şi suspectată, mi-a strigat în plină înmormântare, forţându-mă să ies din maşină, impunându-mi tot circul acela de pupături şi familiarisme. Îmi dau seama că a făcut-o ca să te salveze: Osmanescu şi Carmen ţi-au pregătit un dosar baban, în care erai acuzat de ameninţarea cu forţa şi folosirea forţei faţă de poetul acela care a murit de frică. Te-a şi salvat, reuşind să-i înnoade văduvei moaţele, s-o joace pe sub mână pe Carmen. Dar... dar...

– Nu cumva credeţi că...?

– Doamne păzeşte! Dar – şi asta trebuie acum s-o recunoşti – de aci înainte iubita mea verişoară nu mai poate fi o pagină pe care s-o pot rupe când vreau din dosarul meu. Ea însăşi e un dosar, care, faţă de al meu, e şi mai curat, şi mai proaspăt, şi mai fără de trecut. Exact ce ne trebuie acum, când ne rotim, lepădându-ne de fesuri şi apucând, care cum putem, câte o căciulă de samur peceneg. Cine va trage de firul Olimpiei scoate de sub apă, chiar dacă ea nu consimte a vorbi, doi unchi ucişi în condiţii de abuz şi crimă. O moară, a tatălui ei, ce a ars în aceeaşi noapte... Moşul nostru comun şi-a lăsat barbă albă, umblă ca un profet ieşit din chiliile Jilavei, predică sfârşitul lumii şi înălţarea la cer a celor ce au fost ucişi pentru că şi-au iubit ograda, vitele, ţarina ce o primiseră de la regii nemţi ce i-au împroprietărit. Până acum, acest Moş era doar Moşul de taină al Olimpiei şi al Florichii – de acum, că vreau sau nu, el va deveni şi Moşul meu şi al fratelui meu. Principiul acela dialectic care spune că „totul se leagă, fiindcă totul ne leagă” îl voi simţi pe pielea mea. Ah, nu te speria, tot ce-ţi spun acum e ceva banal şi lipsit de importanţă: gândesc cu voce tare, încerc să-ţi transmit logica mea, pe care, sunt convins, o ignorezi total. Unica soluţie de convieţuire paşnică ar fi ca Olimpia să accepte să-mi intre în familie. Adică în subordine! Să fie un fel de Tutilă Trei, adică să asculte de mine, să zică şi să facă numai ce-i ordon eu. Îi voi adresa, indirect, în noaptea asta, o propunere în acest sens, dar nu cred că o va accepta. O cunosc bine, ea e din rasa aceea de ţărănci curate pe care o ocolesc şi ploşniţele, şi câinii turbaţi. Osmanescu, să ştii, nu este prost deloc, deloc: face el pe suferindul în amor – dar pe la spate adună trotil şi fitile. Iar Ilderim, ajuns la Înalta Poartă, prohodit

cum este, va şti el ce cuie să bată în fotoliul meu greu, dar plutitor ca orice fotoliu al zilelor noastre.

– De Limpi nu trebuie să vă temeţi! Vă garantez eu că...

– Nu mă tem de nimeni, tovarăşe! ţipă Tutilă de se scuturară toate perdelele. De nimeni! În lumea în

care trăiesc, în clipa în care am început să mă tem, mi se şi cântă aleluia de către câteva turbane cu trei tuiuri... Nu mă tem. Sunt lucid: ca vechi vânător în acest codru al Vlăsiei, trebuie să ştiu ce fiare mă pândesc, ce puşcă mai am în mână, cu ce fel de gloanţe, ca să fiu sigur că eu sunt cel care vânează şi nu cel care e vânat...

Mi se părea teribil de nervos, de încordat. Mă trase brusc de mâna-mi dureroasă, după o perdea. De acolo, printr-o uşă mică, mascată, coborârăm câteva trepte. O culisantă din fier, masivă, plină de răni de sudură proaspătă, se deschise uşor, ca o aripă de fluture. Intrarăm. Într-o cameră plină de aparate electronice, doi soldaţi palizi, cu căşti la ureche, săriră în picioare, salutându-ne. Din fund, ca de sub apă, pluti spre noi un bătrânel foarte vioi, chel, semănând cu Einstein. Tresării speriat: pe acest domn îl cunoşteam destul de bine: obişnuiam să beau cu el la cârciuma noastră ostrogotă, era singurul din acest oraş cu care puteam discuta şi râde ungureşte. Ştiam că e inginer, dar niciodată nu mi-a dat prin cap să-l întreb unde lucrează şi ce fel de inginerie practică. Se făcu a nu mă cunoaşte: foarte bine, de fapt nici nu ştiam cum îl cheamă: glumeam cu el, spunându-i că e „prototipul savantului fără noroc, al inventatorului fără invenţii". Era foarte ungur, îşi iubea neamul: mi-aduc aminte, într-o seară ploioasă se pilise mai tare, mi-a povestit un fel de legendă hunică, a călăreţului care, împreună cu calul său, s-au rătăcit prin mlaştini şi smârcuri, nu-şi mai găseau nicicum drumul înapoi la ai lor, trebuiau să moară fără să se mai poată întoarce; în sfârşit, aşa ceva, ştiu doar că omul – băutor de tipul singuratic – plângea în paharul său de rachiu, din cauza acelui călăreţ rătăcit şi pierdut.

– Cum se aude, domnule Tavasz? îl întrebă vizirul Tutilă.

– Perfect, răspunse acesta. Excelent! Totul depinde de modul în care doamna Caftangiu o va dirija pe urmărită.

Îmi sări inima din piept.

– Pe urmărită? Cum, vreţi să spuneţi că...?

– Calmează-te, cumnate, nu e nimic anormal în asta. Am avut microfoane şi în celula aceea de teatru: dar nu ne-am ales decât cu nişte vagi hârâituri, cred că Winter în mod intenţionat... În sfârşit, să nu mai vorbim de acest trădător, fiindcă-mi vine să...

– Nu mai e trădător. S-a sinucis!

– Ar fi excelent! Dar cadavrul lui

încă nu a fost găsit. Şi, dacă a reuşit să treacă dincolo, cu întreg dosarul său de amintiri din Facultatea de Filosofie şi Litere, vom fi siliţi şi noi să dezgropăm nişte cazuri clasate... Aşa că roagă-te lui Dumnezeu ca Winter să

se fi sinucis, căci altfel bagajul cu păcatele lui trece automat în raniţa ta, profesore.

– Nu mă interesează cazul Winter: vreau să ştiu de ce o urmăriţi pe soţia mea!

– Nu sunt obligat să-ţi răspund... Dar te pot asigura că e o simplă urmărire de rutină. O analizăm acum pe Olimpia în condiţii de vizită muierească. E obosită, îngrijorată, a avut o zi foarte grea. Se gândeşte unde eşti, ce faci, dacă nu cumva ai febră şi delirezi adevăruri de familie. Olimpia te iubeşte, profesore, şi acesta e călcâiul ei vulnerabil. De aceea, ca să-i divid atenţia, am dispus să fii despărţit de ea. Carmen are doar sarcina de a o ţine îngrijorată de soarta ta: ea, Carmen, habar nu are ce urmăresc eu, crede că vreau să o verific pe Olimpia doar în ceea ce priveşte ataşamentul ei faţă de lux şi bunăstare, pofta pentru blănuri, covoare, bijuterii. Dar şi pe Carmen o urmărim: soţul ei a înnebunit de-a binelea, scrie manifeste, se crede Martin Luther, ţipă cât îl ţine gura lui de încornorat: „Să nu mai minţim, să nu mai linguşim, să nu mai aplaudăm!“. Va trebui să-l reducem la tăcere – şi asta nu se va putea fără ajutorul indirect al soţiei sale. Asta e! Vrei să le asculţi? Pun sonorul mai tare!

– Nuuu! urlai ca ieşit din minţi. Nu vreau. Vă rog, vă implor, trebuie să-mi daţi drumul de aici, vreau să...

Tutilă râdea. Un râs mut, superior, din altă planetă.

– Cumnate, îmi zise bătându-mă iar pe umeri, îţi pot oferi o singură favoare: să te rogi acelui Hristos al strămoşilor tăi mineri ca soţia ta să fie ceva mai deşteaptă decât eşti tu. Fiindcă astăzi, acum, se decide soarta Stalingradului ei.

– Suntem nevinovaţi! Nu am făcut nimic rău!

– Nimeni nu e nevinovat: toţi suntem martori şi acuzaţi în acelaşi timp. Şi pietrele, şi stelele, şi mormintele – mai ales mormintele – pot fi sau deveni periculoase. Poate că eu însumi mă tem de declaraţiile Olimpiei mai mult decât îţi închipui. Fii calm, poate că există un Dumnezeu, poate că e posibilă o alarmă prin telepatie. Te salut, tovarăşe Tavasz! Îţi mulţumesc. Dacă se iveşte fraza cheie pe care o urmărim, mă anunţi imediat. Chiar în plină conferinţă... Să mergem. Candid, nu e cazul să faci pe tine, nu avem aici albituri de schimb.

Ca în vis urcarăm din nou în biroul de sus. Tutilă îşi privi ceasul.

– Încă cinci minute, apoi începem dansul miresei... Nu te gândi la rele, mai jos decât eşti nu mai poţi cădea. Acum

sper, propunerea mea cu cele două teze despre Marx îţi surâde ceva mai prieteneşte ca

înainte. Am făcut-o ca prostul ăsta de Carasurduc să nu mai priceapă ce fel de pocher joc eu cu membrii familiei mele. Dar de colaborat – fii sigur – vom colabora! Vom crea, vom publica. Trebuie să punem între noi şi duşmanii noştri câteva titluri de cărţi, câteva opere marxiste bumerang: să ne apere, să ne justifice – dar să şi lovească prin întoarcere.

Mă pierdeam, simţeam că leşin, că voi cădea pe jos. Ştiam că nu minte, dar nu-mi venea să cred că ghilotina este atât de aproape de mine şi de Olimpia. Aş fi vrut – dacă aş mai fi avut puterea din tinereţe – să sparg moaca acestui rur optimat, cinic şi superlucid, dar ce rezolvam prin asta? În fond, şi el era implicat, nu făcea decât să se apere cu mijloacele de care dispunea.

– Poate... Ce ziceţi, nu ar fi bine să dispărem din Isarlâk? Să plecăm, eu şi cu Olimpia, în altă parte, să începem acolo o viaţă nouă, obscură, departe de...

De astă dată, Tulilă râse cu poftă, curat, bărbăteşte.

– Iartă-mă, cumnate, îmi spuse, privindu-mă cu reală simpatie de rudă şi prieten apropiat, dar eşti mai ageamiu decât credeam. Nu numai că mi se pare – mă refer la conferinţa ce ai ţinut-o – că eşti picat din lună, căzut din pom, călare pe o memorie şi o cultură ce funcţionează absolut anacronic şi idiot – dar eşti şi lipsit de cele mai elementare noţiuni practice de viaţă. Crezi că poţi pleca undeva, oriunde, chiar şi în zootehnie, fără ca, în câteva zile, să vină şi dosarele după voi? Eşti, domnule profesor Candid, un atom marcat: marcat negativ, bine-nţeles! Olimpia este marcată şi ea, pozitiv deocamdată. Dar sunteţi marcaţi pe toată viaţa. Să ştii, există ceva biblic în lumea puterii: Dumnezeul nostru – poate că l-am moştenit de la clasicii noştri evrei – nu iartă şi nu uită. Nu uită şi nu iartă, oricâte jertfe i-ai aduce, în orice gaură de şarpe te-ai ascunde. Scara asta a puterii nu e scara lui Iacob: pe scara lui Iacob, îngerii urcau şi coborau în voie – pe scara noastră se urcă numai. Toţi, până şi arhanghelii cei mari, urcă doar cu faţa către susul raiului. Care e iad, ţi-o spun eu. Un singur pas de faci înapoi şi vei fi sfâşiat exact de haita pe care o conduseseşi până atunci. Ura de clasă a bărbosului tău a fost depăşită de mult, dar URA, ca energie, ca liant şi analizor, ca benzină şi foc continuu, a rămas principiul şi forţa de bază a lumii noastre. Uite, mă uit la ceas, au trecut exact zece minute de când îl fierb,

calculat, în oală seacă pe Carasurduc. Acum mă urăşte de moarte: dar se şi teme de mine. Ceea ce am şi urmărit, umilindu-l. Dobitocul îşi închipuie că, acum, eu îţi dau dispoziţii cum să-l spionezi – şi asta e bine s-o creadă – deşi de soarta lui şi a Isarlâkului, în general,

mă doare în cot. Am eu alte griji la ora asta... Acum – uite, îmi veni o idee – chem infirmiera: este informatoarea lui Osmanescu. Săraca, nu ştie că „unchiul” ei, care a scutit-o de stagiul la ţară, nu mai e tartore. Ea are să-ţi facă o nouă injecţie – văd că prima ţi-a priit în mod deosebit. Apoi, intri cu mine – ca un coleg de filosofie şi marxism ce-mi eşti – în sala unde ne aşteaptă haita de tigri siberieni. Te aşezi în fundul sălii, nu scoţi o vorbă. Poţi să şi dormi, numai să nu sforăi. Până îţi faci înţepătura, eu îmi pregătesc băutura: e o formulă a mea, o folosesc totdeauna când am nevoie de un mare efort nervos, de maximă concentrare. Anche io sono... professore. Vorbesc fără notiţe, bând, din când în când, din această licoare italiană. Coniac Napoleon. Martini, ceai Mathé şi două pastile de aspirină. Vei vedea, voi fi foarte limpede şi convingător. Nu cred că vei pricepe mare lucru din ce voi expune eu, dar nu strică să cunoşti şi partea nevăzută a Lunii pe care umbli ca un somnambul. Nu?

– Pentru nimic în lume nu doresc să...

– Aşa a zis şi armăsarul înainte de a fi avansat... cal.

Sora sosi. Ca o umbră. Albă. Îmi scosei singur haina, suflecându-mi mâneca. Injecţia îmi făcu plăcere – cred că era şi morfină în amestecul incolor din seringă. Nemţii, în timpul războiului, foloseau ca ergoexcitant un produs numit „Pervitin” : te ţinea treaz şi viteaz trei zile în şir, ca după aceea să devii cârpă şi fleaşcă. Mongolii au un secret al lor, îl numesc „Murtibing”, procură linişte şi paradiziacă pace interioară definitivă. Nu te mai trezeşti din beţia lui, mori frumos, mori visând, se zice că acest fel de murire e aproape un fel de înălţare mistică la cer. Există şi un alt produs, „Auxina”, un hormon al plantelor, ea face ca seara sau când e secetă plantele să se aplece în jos, închizându-se într-un fel de somn al lor. Şi mălaiul aztecilor conţinea ceva care îi înmuia pe supuşi – nu e de mirare că popoarele mâncătoare de mămăligă sunt pasive, resemnate, cu o tendinţă catastrofală spre umilinţă, pieire, sinucidere gratuită. De ce ni se dădea în puşcărie numai turtoi? De ce e interzisă mămăliga în regimul soldaţilor?

Mă simţeam bine – voios şi plin de o ciudată energie. Urechile îmi vâjâiau de parcă aş fi trecut, ca în copilărie, sub cortina de apă a râului căzând de pe dig. Limpi vâna raci cu mâna, urcam împreună spre turnul unui schit vechi. Aş fi fost dispus să mănânc orice fel de scârne acolo, numai să ştiu că mă mai pot întoarce în paradisul ascuns şi discret al amurgului nostru... Prin anticamera prin care treceam – în urma lui Tutilă, cum era şi normal –, zării silueta leneşă a unui drac verzui întins pe mocheta roşie. Voiam să-l izbesc cu

piciorul, ca pe un câine râios şi neavenit. Sunt sătul de realism magic, de draci verzi, de câini roşii, de cai albaştri şi fluturi galbeni ce ning din cer. Acestea toate merg în societăţile subdezvoltate. Or, noi suntem în hiper-supra-sub-dezvoltare, noi nu avem lipsă de accesorii magice sau oculte, paradisul nostru e pavat cu ştiinţă, cu cea mai înaintată ştiinţă, ce nevoie mai este de emisari ai inconştientului, de paraconsilieri ai istoriei şi ai prezentului, de aceste stupide şi desuete simboluri ale răului izolat şi catalogat? Tutilă însuşi – deşi era îmbrăcat ca un şeic arab în concediu la Paris – mi se părea a nu fi departe de ideea de coadă şi coarne mefistofelice. Un drac verzui însă, culcat pe covor, aici, aici –, însemna un sofism, un pleonasm, un clar şi categoric contradictio in adjectio. Nu?

Îmi făcui o cruce, murmurai o rugăciune. Tutilă mă târa, aproape cu forţa, într-un WC de o curăţenie şi o eleganţă ce mă făceau să visez. Numai muzica preclasică mai lipsea. Şi nişte palmieri mauri, plini de nobleţea şi înţelepciunea ce ţi-o dă oaza ce vede Sahara, dar e scutită, oază fiind, de relele şi belele ei. Mirosea totul a lavandă şi mentă, pereţii erau acoperiţi de plăci din porţelan azur, apa susura discret în scoici ce păreau virgine. Tutilă se desfăcu la prohab fără ezitare sau nazuri, îşi hârâi gâtul, scuipând o flegmă ţărănească autentică în scoica ce-o alesese pentru...

„La şedinţe, îmi spuse, dame şi miliţie, zice un vechi proverb rusesc, e bine să te duci cu vezica goală!”. Mă strecurai, din pudoare, într-una din cele două cabine ce erau destinate unor nevoie mai consistente. Servii! (Ce stupidă expresie! „A servi... din care derivă „servitor“ şi „servil“, se foloseşte şi la: „Nu serviţi o gustare?” sau la „Poftiţi, closetul nostru, serviţi-vă în voie!... Scabros!) Terminai, nu-mi venea să ies, nu eram în apele mele, deşi mă simţeam liber şi felice. Aş fi vrut să-mi frec faţa, să-mi ciupesc carnea, să mă uit în oglindă, să văd câte umbre am, să văd dacă mă mai văd în starea în care sunt. Tutilă se urina zgomotos, ca un cal; tropăia de sănătate şi plăcere, părea că toate organele lui participau la acest ospăţ al uşurării. Mă speriai. Un tunet ca de petardă răsună aproape. Fantastic, mi-am zis, cine a definit politica un coup de pistolet dans une cathedrale? Am uitat, începui să râd ca

un nebun, nu mă puteam reţine. „Îţi plăcu, cumnate, aşa-i!?”, mă apostrofa autorul exploziei, râzând şi el ca de o grasă glumă. Ieşii din cabină – continuam să râd cu lacrimi –, băşina bubuitoare a acestui tainic vizir mi se păru un bobârnac dat istoriei, un apostrof de relativitate şi sictir faţă de timp şi destin... La toată această drolatică paranteză se adăugă imediat apariţia, din cabina geamănă cu cea în care mă „servisem” eu, a tovarăşului Carasurduc. Cu o moacă de pocăinţă şi

umilinţă, şireată, dar şi temătoare, ca un ursulache blând, prim-paşa Isarlâkului îşi împreună palmele ca şi când ne-ar fi cerut iertare. Tutilă îl prinse în lunetă, credeam că îl trăsneşte pe loc. Se priviră, se cântăriră – de cuvinte nu era nevoie, computerele toate se învârteau la cea mai fierbinte intensitate.

Cum era şi firesc, Tutilă, fiind şi cel mai puternic, avu iniţiativa dialogului.

– Valeu, Surducule, îi spuse, rânjind a glumă cu veninuri, te pomeneşti că adormişi colea şi te trezii eu cu salva „Aurorei”!?

Carasurduc se-nveseli subit, ne arătă dantura şi icni:

– Păi, nu prea durmii...

– Deştept băiat, îl categorisi Tutilă Unu: te trimisăi în sală să-i linişteşti, îţi făcuşi calculele: mai bine mă înfrunţi pe mine, care sunt în trecere, decât să-ţi pierzi stelele de pe umăr în faţa subalternilor. Aşa e, mă Surduc?

– Păi, cam aşa. Dumneavoastră plecaţi azi-mâine, eu rămân cu ei. Dacă vă ştergeţi pe pantofi cu funcţia mea, înseamnă că şi ei...

Tutilă îl întrerupse brusc.

– Aşa e, mă tovarăşe, ai dreptate. Bine gândit, bine procedat. Sper că ai tras cu urechea la ce am uneltit eu cu acest intelectual burghezo-moşieresc?

– Să mă ia dracul, să nu am parte de... începu Surducul şirul de jurăminte. Cum aş îndrăzni eu să vă...? Păi eu mă uit la dumneavoastră ca la un Dumnezeu, ca la un viitor portret...

Vizirul Ilya se înmuie, îl luă de umeri cu simpatie şi porni spre sala de unde, ca un murmur de cantină fără griji, se auzeau râsetele optimaţilor invitaţi.

– Profesore, îmi spuse peste umăr, aruncându-mi o privire rece de procuror-chirurg, vei trece spre fundul sălii, îţi cauţi un fotoliu comod şi asculţi. Nu comentezi, nu discuţi, nu te laşi provocat. Auzi? Eşti o simplă mobilă – prezenţa ta e împotriva regulamentului. Dar am eu socotelile mele. Auzitu-m-ai?

Am dat din cap. Am auzit. Sala era mai largă decât o ştiam, fusese deschisă o uşă de sticlă spre o catedră, o tablă, un ecran de proiecţii... Glastre de muşcată pe o faţă de masă roşie. Audienţa se ridică în picioare. Tutilă Unu şi Carasurduc, cu capetele plecate, îşi ocupară locurile cuvenite. Şopotiră, şopotiră misterios, apoi Carasurduc se ridică şi îşi începu, împiedicat la început, apoi tot mai cursiv şi

mai protocolar, litania de introducere.

CAPITOLULALVIII-LEA

O, diem praeclarum!... Într-o zi, vorbindu-i îndelung Olimpiei despre Şigaliov şi şigaliovism, i-am dat să citească Posedaţii de Dostoievski. Mi i-a restituit repede şi cu mare scârbă. „Nu pot să-l citesc, îmi spunea, îmi ies băşici pe limbă şi buze. Dacă ar fi să-l urmez pe acest Dostoievski şi pe toţi posedaţii săi, ar trebui să-l imaginez pe Domnul nostru Iisus Hristos trecând cu ucenicii săi de-a lungul unei ape. Şi, zărind El acolo o turmă de porci în care intraseră nişte demoni, i se făcu milă de ei, se opri şi zise: «Să iasă dracii din aceşti porci nevinovaţi! Şi să intre în toţi aceşti Ivani-Dmitri-Verhovenskii aceia care stau karamazov între Europa şi Asia, filosofând în pustiu despre păcat, mântuire, revoluţie, crimă şi libertate...». Ce zici?"

Găsii un fotoliu neocupat în colţul cel mai întunecat al sălii. Mă aşezai oftând. Ochii mă dureau. Îi închisei. Trebuia să mă adun, trebuia să gonesc din sângele meu euforia asta neobişnuită. Pe lângă apele roz şi crengile de cireş înflorit ce-mi circulau prin nervi, undeva suna şi sirena de alarmă a minei lângă care am copilărit, trezind de sub mâl o spaimă veche. Ce căutam eu aici, ce rost avea prezenţa mea la această neagră liturghie? Cum am ajuns eu, tocmai eu, care, toată viaţa mea... acum să fiu regele balului între aceşti ştabi străini şi puternici? Nu trebuia să mă despart de Olimpia, nu trebuia, de la început, să mergem la acea jalnică înmormântare, datoria noastră ar fi fost să ne facem bagajele şi să-l urmăm pe Moşu. Cu primul tren... Am fost totdeauna – şi am rămas până astăzi – un idiot şi un nătâng: mama m-a născut fără pic de noroc, alegându-mi greşit şi ţara, şi secolul, şi harurile câte le-am avut. M-am săturat de istorie, de dialectică, de salturi calitative: sunt bătrân, am ars destul pe rug, toată viaţa mea nu a fost decât o rătăcire continuă, pe o coborândă serpentină, gonit din spate de un monstru al ratării inevitabile şi având în faţă scenariul sfârşitului de lume, cultură, fiinţă şi sens, scris de filosofi şi pus în scenă de politrucii şi intelectualii din generaţia mea.

Apele înspumate ale râului continuau să cadă peste timpul meu

interior: mama scotea din cuptorul din uliţa Coloniei turta caldă, aburindă, de lobodă. Făcea semnul crucii peste ea, apoi, rupând-o, îmi întindea bucata pe care o răcea suflând peste aburii fierbinţi şi verzi. Tata mă aducea înapoi din pădure, în

spate: mirosea a Tată, a tutun, a ulei ars, a transpiraţie de om puternic. Într-o după-masă de vară lungă-lungă (el lucra pe atunci la pompele de la râu), mă chemă să-mi arate, mirându-se şi el, ciurul plin de peşti mărunţi: „Motoarele pompei îi înnebunesc, pesemne, îmi explica. Uite-i, parcă-s vrăjiţi, vor să fie omorâţi de rotor, chiar dacă-i gonesc de la ciur, vin înapoi, neştiind că dincolo e pompa care-i face puzderie...”. Mă vedeam plimbându-mă cu Limpi, în luncă, privind tăcuţi o coloană, mărşăluind, de furnici roşii, războinice. „Uite, îmi explica ea, vor năvăli peste acest furnicar de furnici negre, mai mici şi mai slabe. Le vor fura ouăle, pe care le vor căra înapoi în muşuroiul lor. Din aceste ouă se vor naşte sclavii ce-i vor hrăni şi perpetua.” Mierea de salcâm se prelingea prin limfa cărnurilor mele trădătoare: eram fericit, îmi curgeau pe faţă lacrimile neputinţei de a scăpa din groapă, eram totuşi fericit şi pur ca dimineaţa unei flori inconştiente, de câmp sălbatic, ignorând coasa.

Se făcu întuneric. Vorbele celor doi conferenţiari se stinseră. Urma ceva vesel, cei din sală se foiau, chicoteau. Auzii explicaţiile reci, ironice, ale vizirului:

– Avem sute de asemenea înregistrări. Cretinitatea intelectualilor lor e totală şi incurabilă. Acest imbecil – foarte simpatic şi deştept, de altfel – trăieşte într-o vilă superbă din Nancy. Are o bibliotecă enormă, piscină ultra, grădiniţă japoneză în spate. Este profesor universitar de sociologie la Sorbona. Vreo douăzeci de tomuri grele, scrise şi publicate în mai multe limbi: călătorii de studii pe întreg mapamondul.

Era într-adevăr foarte intelectual, foarte francez, foarte simpatic şi degajat. Tipului, un ghid inteligent şi perfid (de mare profesionalitate) îi arăta în mersul maşinii, un cartier de locuinţe noi, muncitoreşti. „Fantastic, fantastic, exclama, nemaipomenit!” Era dus într-o creşă model: „Extraordinar, delicios, mes félicitations!“. Tipul declara apoi în faţa microfonului: traducerea a ceea ce spunea era corect redată în alutană, prin subtitrare: „Da, zicea domnul din Sorbona, m-aţi convins: tot ce am văzut m-a încântat. Ca intelectual engagé, consider vizita asta ca o

lecţie. Una din condiţiile viitorului trebuie să o vedem în această con-locuire şi con-vieţuire a intelectualilor şi a cadrelor cu clasa muncitoare... Sunteţi cu mult înaintea Franţei – iar în ceea ce priveşte ordinea şi eficacitatea învăţământului, cred că sunteţi pe primul loc în Europa...”.

Urma acum un film confuz în care un alt franţuz (semănând când cu Baudelaire, când cu Malraux), proprietar al unei mici fabrici de pilule anticoncepţionale, explica reporterului (acelaşi reporter) motivele dramatiques care l-au determinat

să intre în partidul lui Marchais. Cauza primordială – reieşea din declaraţiile pe care le dădea în camera sa dintr-un luxos apartament al unui hotel din capitală – pornea de la o fermă de păsări a socrului său. Acesta vânduse, în urmă cu mulţi ani, statului francez, o parte clin moşia sa: statul, fără să-i spună înainte, construi pe acest teren un... aerodrom militar. Ce s-a întâmplat? Avioane turboreactoare decolau şi aterizau într-una: zgomotul făcut de acestea era enorm, deranja teribil liniştea necesară găinilor de la fermă; producţia de ouă scăzu dramatic, cea de carne şi mai mult. Socrul, revoltat – deşi este un vieux catholique dêvot –, intenta un proces împotriva statului, cerând fie mutarea aerodromului, fie serioase despăgubiri pentru daunele produse. Şi culmea: pierde procesul! “La toată această strigătoare la cer nedreptate – zice Monsieur Victor – am fost martor: iată începutul odiseei mele, iată cum a devenit un militant de stânga” etc.

Mai amuzant mi s-a părut filmuleţul trei: aici, o contesă bretonă (având un nume imposibil de scris, necum de pronunţat) declara în holul hotelului „Intercontinental” că ea, din adolescenţă, se simţise atrasă de extrema stângă. Castelul ei – unul din cele mai frumoase monumente normande – l-a şi pus la dispoziţia mişcării. Adoră studenţii, adoră tineretul, adoră mai ales China şi lacul Baical. Contesa a învăţat singură să cânte la balalaică, acasă umblă numai în costum naţional georgian... Intervieverul, zâmbindu-i graţios (se vede că „băiatul” are ochi verzi, o dantură şi un zâmbet competitiv şi la Hollywood), o întreabă perfid:

– Stimată camaradă, desigur, nu sunt primul care vă pune această întrebare, dar ne interesează teribil răspunsul dumneavoastră. Am vrea să ştim ce aţi face dacă – în cazul unei revoluţii sau al unei eliberări – vi s-ar lua castelul? De către puterea populară...

Contesa râde cu poftă:

– Sunteţi, totuşi, primul care îmi pune această întrebare. Ar fi absurd, camarade! Trebuie să ştii că acest castel al meu şi al strămoşilor mei nu a fost obţinut

prin exploatarea clasei muncitoare. NU. El este o moştenire. Voi ceda eu însămi, dacă mi se va cere, pentru un muzeu sau o instituţie, o aripă pe care o voi crede eu de cuviinţă. E clar, sper!?

„E clar” – hăhăia în lacrimi de râs sala întreagă.

Mi se părea că primesc palme, deşi, personal, toată viaţa mea am fost convins de iresponsabilitatea cretină a acestor „stângişti de fotoliu” care sunt „neurocomuniştii” occidentali. Dar îi şi înţeleg: nu poţi imagina decât răul de care eşti tu însuţi capabil, nu te poţi pune în situaţii ce aparţin timpului şi spaţiului

politic al altor continente sau lumi. Eu însumi, dacă mă analizez cinstit, nu am fost altceva decât un „eurosocialist” de catedră: am coborât însă şi acest steag de îndată ce a apărut la orizont Portretul marelui învăţător al tuturor popoarelor; cu broşura sa în mână, am simţit că se intenţionează castrarea mea de memorie, libertate şi filosofie. Dar am subvieţuit o viaţă întreagă (şi ce viaţă!) în umbra unor valori occidentale – egalitate, libertate, solidaritate –, m-am mântuit sufleteşte în anii de robie babiloniană, prin încreştinare şi rebotezcatolic. Cu toate aceste ”scuze” biografice, rămâneam totuşi ruşinat în faţa cecităţii şi amoralităţii acestor funii burgheze cu care va fi, până la urmă, spânzurată burghezia însăşi. Întreg secolul trecut nu a fost decât o fierbinte şi dramatică încrâncenare de a găsi formula revoluţiei şi a statului ce îi va urma. (Fiindcă sărăcia a fost o realitate cumplită şi uriaşă, ca şi inegalitatea de clasă, ca şi exploatarea omului de către om. Dar, iată, au apărut rele mult mai mari şi mai mortale decât acestea: la ora asta, foarte puţini în această parte a lumii mai pun problema că unii au prea mult şi alţii prea puţin, că unii trăiesc în lux şi voiaje şi alţii trag până le sar ochii. Însă nu asta e durerea sau suferinţa care ne macină, nu, ci faptul că suntem umiliţi de nişte proşti şi nişte lichele, că ne e ruşine de ce se face şi se spune în numele nostru, că nu vedem nici pentru noi, nici pentru copiii noştri nici o zare de speranţă, că mor sub ochii noştri dovezile trecutului, şcoala, familia, ogorul şi limba... Condiţia noastră umană e în pericol, definiţia noastră ca oameni în faţa Puterii Absolute, acestea sunt problemele – şi nu lupta între cei avuţi şi cei săraci...) Acum e clar, prin milioane de victime şi fluvii de teroare, secolul nostru a inventat Revoluţia (cu ”R“ mare) şi Statul (cu „S“ mare), extirpând până şi umbra ideii unei alte forme de revoluţie sau stat. Mai mult, toate încercările de a introduce reforme, idei, valori sau morală în acest sistem au fost nimicite în germeni. Argumentul acestor „tovarăşi de drum” că nu se poate altfel – deşi fals şi anacronic – a devenit o axiomă universal recunoscută. Nu se poate altfel, dacă începi în acelaşi fel: toate drumurile duc spre resemnare, foame şi frică, dacă începi prin frică, foame şi fanatism. Dar eu cred acum că răul acesta de care suferim, din cauza sistemului şi a metodelor sale, nu mai e de mult un rău local sau continental: proporţiile pe care le-a luat presupun un grav amestec metafizic, o implicaţie a răului suprem, o îndemonire a lumii, ce are loc sub ochii şi nasul nostru. E timpul ca bunul Dumnezeu să intervină cumva, puterea oamenilor a ajuns fatal entropică, ne prăvălim, ne distrugem, nu se poate ca El, dacă ne mai iubeşte, să nu se gândească, sub o formă sau alta, că e

momentul să ne sară în ajutor.

(„Mântuieşte-mă, Dumnezeule, după mare mila Ta. Şi pune, Doamne, pază gândurilor mele: şterge fărădelegea mea şi de păcatul meu mă curăţeşte... Stropeşte-mă cu isop şi mă vei curaţi, spală-mă şi mai alb ca zăpada voi fi... Dă-mi să aud cuvânt de bucurie şi de veselie şi se vor bucura oasele mele cele zdrobite... Oasele mele zdrobite...”)

Pluteam, mă simţeam ca un fulg, ca o pasăre. Mâna nu mă mai durea, zvâcnea uneori, dar nu dureros. Nu realizam locul şi condiţia mea în acest conclav secret, întregul meu plex solar părea să se bucure de un fel de mângâiere şi limpiditate; nici foame şi nici sete nu simţeam – doar un fel de vagă nelinişte, de parcă aş fi fost într-un submarin, la adâncime, în timp ce sus bântuia probabil un uragan nimicitor. Inteligenţa (din păcate, cea mai animalică dintre facultăţile umane), ca un ogar bine dresat, era la pândă: reflexe vechi, de meschină, deşi filosofică curiozitate, mă ţineau agăţat de deşertăciunea acestor infradeşertăciuni. (La vârsta şi la condiţia mea, orice implicare în social şi politic, tot ce depăşeşte întrebările fireşti – legate de Cer, Soartă, Rost, Moarte – înseamnă ieşirea la suprafaţă a unor reziduuri de micime şi stupiditate ce ar fi trebuit să mă îngrijoreze.) Unui om care a fost odată ars

pe un rug sau ghilotinat

în esenţa sa nu-i stă deloc bine să asiste, gură-cască, la o conferinţă a inchizitorilor din garda pretoriană. Dar pluteam pe ape artificiale, o tăietură sub creier îmi deschisese apetitul pentru lume şi informaţii, eram de azi-dimineaţă, un melc plecat de acasă, departe. Un Candid bulgarizat, incurabil păgubos, un monadolog desleibnizat, un fost marxist devenit un eretic periculos al marxismului în sine. Limpi curgea duios prin sângele meu: dacă închideam ochii, îi vedeam ochii. Se uita la mine ca Anca, prelung; îmi transmitea de departe fiorul unor ape reci, gravitatea nerostitului cuvânt din ultima gară, tremurul cortinei căzute peste cadavrele reale ale tragediei. („Binecuvântat fie Domnul că ne-a dat pradă dinţilor lor. A scăpat sufletul nostru, cum scapă pasărea din cursa vânătorului? S-a sfărâmat cursa? Ne-am izbăvit noi? Am nădăjduit întru Tine, Doamne, nu mă lăsa să mă clatin acum! Acum! Acum!")

Ca o umbră, sanitara-doctoriţă cu ochi de statuie şi faţă de madonă sastisită apăru din spatele fotoliului meu. Îmi întinse un pahar cu suc de roşii. Îl primii: semăna zâmbetul ei cu algocalminele priviri ale îngerilor ce însoţesc Moartea în misterele medievale. Dar sucul era foarte rece, vâscos, era şi dulce şi amar, făcea bine stomacului meu speriat şi animos. Mă scufundam (şi îmi dădeam seama de asta) într-o

necunoscută beţie de alcov şi catafalc. Trupul, fericit, trăgea un hotar neuroleptic între carne şi gândire, între instincte şi iad. Eram în acelaşi timp devorator şi devorat, vulpe flămândă şi ieruncă inconştientă. Pluteam, pluteam: fără aripi, peste timpul, peste spaţiul imediat: pluteam şi peste spaimele mele legate de cefele acestor optimaţi sănătoşi şi plini de viaţă. Olimpia plângea, totuşi, în toate celulele mele, îi vedeam mereu ochii, mâinile, gura deschisă ca pentru sărut sau ţipăt. Dar nu puteam face legătura cu inima sau cu înţelegerea mea: chipul ei cădea mereu în fundul apei, ca o piatră, ca o rază de lumină răsfrântă sau curmată. Printr-un parbriz plouat, vedeam siluetele celor de la masa roşie, cu muşcate roşii. Totul se vălurea, se unduia, aerul mi se părea a fi dintr-un tul transparent, fin. Alături de Tutilă şi Carasurduc, imaginaţia mea de Arlechino semperironic vedea şi corpurile astrale ale lui Marx, Engels, Leibniz şi Napocos. (Nici un drac nicăieri: la ora asta a pariului ceresc, ei erau cu toţii trimişi în delegaţii la marile conferinţe – de pace – şi micile alişverişuri – de război.)

Brutto (partenerul simpaticului Popeye, mâncătorul de spanac, simbolul, pentru noi, vechii puşcăriaşi, al mitului puterii, pierdute şi regăsite, ca prin minune, în ultima clipită) îşi termină, corect şi aproape gramatical, pomposul său „Ave! Tutilă!“. Limba îmi era scămoşată, simţurile cam lălăite şi confuz-difuze – totuşi, fiecare cuvânt ce se rostea pe estrada din faţă îmi suna în urechi şi creier de parcă ar fi fost transmise de un megafon Hi-Fi. Centrii vorbirii şi înţelegerii nu numai că nu erau atinşi deloc, dar funcţionau majusculat şi hiperlucid. Auzeam, dar şi vedeam cuvintele ce se rosteau: retina şi timpanul păreau a fi legate direct cu centrala mea... epistemică. Aşa ceva nu am trăit, ca intensitate şi adevăr, decât în ziua în care mi s-a citit sentinţa de condamnare la închisoare grea şi la confiscarea tuturor bunurilor mele materiale, morale şi spirituale. Dar pe atunci eram tânăr, plin de sirene de alarmă, neiniţiat în suferinţă şi rugăciune, ca acum. (Dar, oare, îmbătrânesc vreodată instinctul

nostru de conservare a vieţii, teama de durere, lepră, moarte?)

Tutilă Unu, care râsese până acum împreună cu oprimaţii săi din sală, se ridică încet în picioare. Un chelner kaki îi aduse, pe o elegantă tavă cu horbote şi cristaluri, un termos neobişnuit. Mi se părea că mă caută cu privirea în colţul meu întunecos. Greşeam: Tutilă îşi aduna gândurile, se concentra. Ca un peisaj înainte de furtună, faţa sa de funcţionar superior se schimbă sub ochii noştri. De sub masca politicoasă şi urbană a „cumnatului” meu, se developa lent o efigie

de forţă şi cruzime ce mă săgeta ca un duş de gheaţă. Psihiatrică. Îmi dădeam seama că aici se joacă o altă piesă decât aş putea cu să-mi imaginez – dar curgerea perfidă a drogului în sângele meu mă ţinea la margine, apatic şi neutru, gata oricând să cânt sau să aplaud. Vizirul îşi turnă din licoarea vişinie adusă în termos, apoi, cu ochii închişi, sorbi îndelung, cu mare plăcere, dar şi ceremonios şi sever...

Cu o voce calmă, pe soartă stăpână, Tutilă – în care, de îndată, ghicii un retor de mare şi flegmatică experienţă – îşi începu preţioasa alocuţiune.

(Chinez bătrân, simţindu-mi grijile şi spaimele topite în comoditatea fotoliului, îmi puteam permite acum să văd, dincolo de estrada surducă, prin perdeaua de neguri a muntelui stâncos, creasta încă înzăpezită a Parângului natal. Ciobani nu se vedeau, nici mineri murdari ieşind din şut: doar strămoşii din opereta istoriei noastre naţionale, trişti pensionari ai unui timp sclerozat, stăteau, disciplinaţi şi tăcuţi, la şcoala de pâine şi parizer. Ca nişte fluturi coloraţi, ochii anonimilor martiri pluteau în stol spre Celtărâm. O ţigancă gravidă ne arăta fundul, strigând cât o ţinea gura: O del sî baro!: Mare este Dumnezeu. Olimpia, Minervă nefericită şi păguboasă, îşi căuta scutul, suliţa, coiful: drumul înapoi spre Olimpul fericit al casei noastre, închideam ochii, îi vedeam ochii...)

Nu am prins primele fraze ale conferenţiarului, în sală se râdea – probabil că Tutilă, conform stilului antisuleiman, şi-a început filipica printr-o mică glumă de şedinţă. Dar muşchii laicilor lui se întăriră, cotitura spre grav şi esenţial se făcu repede, chiar foarte repede. Aerul se îngroşă, nu mai respiram, eram respirat. Inima îmi suna în timpane: cu toate că mierea unei necunoscute fericiri curgea încă prin limfa mea, începeam să mă tem ca nu cumva, în mod stupid, să mă transform, aici şi acum, într-un gândac de bucătărie întors pe spate, fără nici cea mai absurdă şansă de a mă putea agăţa de ceva, de cineva.

– Nu este obiceiul nostru – auzii –, al celor care lucrăm în cabinetele unde se gândeşte, acolo sus, la Înalta Poartă, să oferim explicaţii pentru anumite tactici sau manevre ideologice, alimentare sau militare. Experienţa revoluţionară ne-a învăţat că supuşii şi subalternii execută excelent – adică fără murmur şi şovăire – mai ales acele directive, decrete sau măsuri al căror rost, sens şi raţiune le scapă. Ştiţi prea bine, un şef care a ajuns

să se explice – sau, mai rău, să răspundă la întrebări este de mult el însuşi un semn de întrebare rebutat. Relaţiile noastre ştiinţifice cu poporul, pe de o parte, cu aparatul executiv, pe de alta, se bazează pe un îndelung şi solid sistem de convenţii şi consemnuri oarecum teatrale, pur formale:

noi ne facem că îi ascultăm, ei se prefac că ne aprobă şi ne iubesc. Nu e nimic fals în asta, nimic anormal: cât timp se respectă regula jocului, treaba merge, puterea rămâne neatinsă, funcţională, teleologică. Dar, spre marea noastră indignare şi stupoare, în plină amiază a liniştii şi a victoriilor noastre statistice, sub cerul socialist şi revoluţionar al municipiului Isarlâk (de zece ori fruntaş în întreceri, iniţiative, cântări şi sport), a răsunat un râs batjocoritor. Da! Corpul delict al acestui râs, o biată fosilă filosofică – se numeşte Desiderius Candid –, are în cap frumoase rămăşiţe de cultură şi idei, este un fel de cumnat de stânga al meu (he-he-he), dar posedă şi o memorie care ar fi trebuit să fie de mult anihilată. Râsul său, în sine, e un simplu act idiot şi iresponsabil: constituţia noastră, cea mai democratică din lume, permite râsul, cu condiţia să nu se tulbure liniştea publică. A râs de un afiş al primăriei? Foarte bine: gaborii de serviciu ai lui Osmanescu trebuiau să-l ia imediat, să-l ducă discret unde trebuie şi acolo să-i ardă, pe tăcute, cuvenita bătaie profilactică. El învăţa lecţia (pe care o uitase, probabil), obrazul Culturii rămânea nepătat, istoria putea să meargă înainte – iar eu rămâneam liniştit să-mi văd de treburi în capitală. Dar nu s-a întâmplat aşa! Capetele şi-au pierdut capul: vechea conducere – o jalnică fascie de cumnaţi, amanţi şi hahalere, afaceriste şi total neprincipiale – neavându-şi conştiinţa curată, fiind şi total lipsită de nivel politic şi iniţiativă şedinţologică, a umflat ţânţarul. A avut loc a doua bombă, de astă dată filosofică. Mai mult: ideologică. Şi mai mult: politică. Profesorul acesta nenorocit a fost invitat să vorbească despre Marx. Fiţi atenţi, tovarăşi: cine este invitat, unde este invitat, de cine este invitat, despre cine ţine el o prelegere ştiinţifico-fantastică!? Treburile nu rămân aici. Ilderim soseşte prea târziu ca să mai poată stinge focul aprins de noi, în pădurea noastră. Oraşul începe să fiarbă, să bubuie chiar. Ce e cu acest Karl Marx, cum stăm cu acest clasic, mai suntem sau nu mai suntem marxişti?

Noi, acolo sus, cântărind şi calculând la cel mai înalt nivel european, ţinând cont mai ales de specificul şi firea poporului nostru, în mod calculat şi rece, am optat de mult, cum bine se ştie, chiar dacă nu o spunem pe faţă niciodată, pentru o dictatură ortodoxă, de tip, dacă vreţi, cvasireligios. Poporul să stea în biserica patriei, să muncească cinstit şi dezinteresat, să cânte, să se roage sau să ne înjure, dar în mare tăcere, cu multă frică şi modestie. Evanghelia ideologică, simplificată la maximum, o citim noi, zilnic, din altar, cât şi cum trebuie, răspândind-o prin toate mijloacele pe care, până la saturaţie, mass-media noastră ni le pune la dispoziţie. Nu dăm

Biblia pe mâna tuturor garabeţilor: unde am ajunge dacă orice nechemat ar începe să pună întrebări'? De la a pune întrebări, să ştiţi, până la a lua la întrebări, e un foarte mic pas, nu vă recomand să-l cunoaşteţi! În sfârşit, asupra acestor probleme, teoretice, voi reveni ceva mai târziu. Fapt este că în jurul lui Karl Marx, ca din senin, s-a iscat o furtună, un adevărat taifun ideologic. Portretul şi bustul său – exact asta ne mai lipsea – au fost ridicol şi stupid amestecate în scandal. Peste toate aceste jalnice şi periculoase jocuri cu focul – în plină şi lărgită plenară de paşalâk şi Divan – deşteaptă şi viteaza mea verişoară Olimpia, încolţită de propriul dosar şi ameninţată cu o promovare în sus ce nu-i convenea deloc – profită de lipsa de atenţie a tovarăşului Carasurduc (prea nou în funcţie ca să poată abate din timp fulgerele, prea ignorant ca să poată mirosi unde şi ce fel de foc a fost pus), cum vă spun, soţia acestui Candid, uitând pesemne în ce lume trăieşte şi la ce icoane se închină, toarnă benzină pe foc, întrebând plenara în gura mare: „Ce e cu Marx, unde e Manifestul său comunist, de ce anumite lozinci nu mai sunt valabile, cum de Agia ba îl urcă, ba îl coboară de pe frontispiciul ei?”. Şi dă-i, şi dă-i! O asemenea apostazie, tovarăşi, nu mai este o eroare de protocol, nici un oarecare accident de şedinţă, ea constituie o gravă greşeală politică, un nepermis act de liberalism burghez, o sfruntată sfidare a gândirii şi gânditorului nostru celui mai iubit. Nu avem nimic cu Marx, nu are decât să se plimbe cât vrea, ca o stafie, nu în Europa, dar chiar în lumea întreagă. Ne convine, tovarăşi: el este trambulina utopică prin care, în mod ştiinţific, atragem în sfera influenţei noastre majoritatea inteligenţelor revoluţionare, romantice şi naive, din lumea a treia. El, Karl Marx, ar fi certificatul nostru de filosofie, dialectică, materialism dialectic şi mai ales istoric: portretul şi numele lui constituie embleme ale continuităţii şi cinstei noastre politice. Marx este o etichetă – şi noi suntem obligaţi să ţinem la această etichetă. O etichetă clasică – dar nimic mai mult. El este doar dimineaţa primei zile a Genezei lumii noastre, autorul romantic al acelor basme despre comunism cu care s-au legănat marii naivi şi romanticii noştri martiri revoluţionari, în epocile ce au premers adevăratei Revoluţii. Frumoasele sale vise, amăgitoarele sale promisiuni, privind dispariţia statului, dispariţia claselor sociale, a banului, a miliţiei şi a siguranţei, toate aceste cântece de leagăn, în faza în care am ajuns acum, trebuie să le combatem tacit, făcându-le uitate, dispărute, intrate în pământ pentru totdeauna. Utopia lui a devenit o pantopie: la ora asta, nu există pe întreg globul

pământesc nici un cătun sau sat în care trebui
primarul să nu fie pus în situaţia de a

să declare dacă este sau nu este un marxist. Popoarele subdezvoltate – şi ele alcătuiesc 75% din populaţia lumii –, ca fluturii de seară, vin atrase spre eliberarea propusă de el, şi numai de el. Nici creştinismul nu s-a bucurat de o atât de hipnotică seducţie a sufletelor simple (dar şi a spiritelor subţiri, macerate de vanitate, ranchiună sau cruzime sadică, de „pohta" de a conduce, dicta şi supune), astfel încât, cred că e clar pentru toată lumea de aici, noi avem nevoie de firma lui, de premisele lui, de filosofia lui pur teoretică, de metodele pe care ni le propune şi de clasa muncitoare, pe care o aşează în frunte, declarând-o factotum, şi mijloc şi scop – dar nu avem deloc nevoie de adevărurile sale, considerăm chiar deosebit de nocivă şi total inoportună, de-a dreptul dinamitardă, orice încercare de a-l mai citi sau reciti, de a-l mai recunoaşte ca profet, de a-l folosi în praxisul treburilor publice. Noi am depăşit faza motivelor şi motivaţiilor revoluţiei: suntem după o revoluţie care s-a terminat, avem o orânduire aşa cum este ea, însuşi cuvântul „revoluţie" trebuie să însemne astăzi cu totul altceva decât însemna el în Manifestul princeps. În consecinţă, este de datoria noastră, a celor care ducem înainte revoluţia mondială (şi nu iluzia micilor independenţe socialisto-naţionaliste, care nu sunt decât simple metode permise de sus, ca treaba cea mare să se facă repede şi cu cheltuieli şi puteri locale minime), este, cum zic, de datoria noastră, a braţelor lungi, să curmăm din rădăcini, fără milă, orice încercare, voită sau întâmplătoare, de a ne suci capul, de a ne opri din mersul înainte, spre a citi, cu lupa realităţilor ce ne înconjoară, ce scrie în acel Manifest comunist, pe care teoretic îl vom cita mereu, dar pe care practic l-am aruncat demult la lada de gunoi a istoriei. Aşa încât iată ce-i spun eu domnului profesor Candid: Marx este un gânditor utopic, utopia lui revoluţionară ne-a dus la PUTEREA pe care o avem azi. Acum – este cât se poate de firesc şi de logic – trebuie să-l facem uitat, să ne debarasăm de el, pentru ca să putem păstra în linişte Puterea. Oricâte jertfe ne-ar cere aceasta.

Răsunară aplauze scurte, categorice, de tip militar. Tutilă îşi bău licoarea amalfi cu ochii închişi. Simţeam că se adună găteje pentru un rug, presimţeam apropierea, trecerea prin mine a frigării prin care voi fi pus la prăjit. Beam din sucul roşu amar, ştiam că e un drog, îmi făcea totuşi plăcere această ireală plutire deasupra valurilor. Mă apropiam de o revelaţie? Nu ştiu, dar, spre deosebire de Olimpia, care imediat după moarte se vedea frunză, mugure sau petală, mie, mai deformat de îndoieli şi incertitudini, îmi plăcea să visez că, îndată după ce voi muri,

imediat ce voi trece peste prag, mă voi trezi, ca spirit, direct într-o bibliotecă. Acolo o fiinţă dracîngerească, zâmbitoare şi practică, numai prin câteva semne sau logogrife, mă va face să înţeleg tot ce nu am ştiut cât timp am trăit numai: cine suntem, ce rost avem, încotro am mers, încotro ar fi trebuit să mergem, cum e cu supremul Bine, Adevăr şi Frumos etc... Acum, din felul în care începuse să se developeze acest arhanghel al Puterilor lumeşti, se părea că, înainte de a muri, voi avea parte de cunoaşterea feţei necunoscute a lumii în care am trăit fără să trăiesc şi am existat sistat în permanenţă. („Ca un occidental mut ce nu avea decât defectele de a nu auzi şi de a fi orb.”)

Tutilă tuşi scurt, clipi de câteva ori din pleoapele sale grele, apoi continuă, neobosit, proaspăt:

– Să zicem că nu ne mai pasă dacă – citind Manifestul, acum, la şaizeci de ani după revoluţia cea mare – oricare elev onanist sau brigadier fruntaş în muncă şi votcă populară la bufet ar ridica degetul ca să ne întrebe: „Tovarăşi, vă rog să mă lămuriţi, când va dispărea statul, care sunt gările ce ne apropie de comunism, cum va fi posibil să aibă fiecare după nevoile sale?”. Îl putem izola, zdrobi, băga la nebuni. Nu-i aşa? Dar ne convine? Nu ne convine. Asta ne-ar întoarce înapoi cu treizeci de ani, în deceniul acela în care eram încă obligaţi să admitem întrebări şi să purtăm discuţii, chiar dacă le făceam cu pistolul într-o mână şi broşura tovarăşului Stalin în cealaltă. Dar, trecând peste aceste romantice riscuri ale reînvierii Profetului, există şi alte pericole legate de numele acestei stafii din secolul trecut. Mă refer la capetele din Divan, la creierele pătrate ale unor înalţi tovarăşi din conducerea locală, care, excitaţi de conferinţa acestui profesor genopolitan, să înceapă a gândi, a medita, a face comparaţii şi a se întreba: ”De ce?“. Nici o nenorocire intestină mai mare nu ne poate paşte decât ca, deodată, ca o modă sau ca un incendiu, activiştii şi ofiţerii noştri să înceapă să-l citească cu adevărat. (Râsete, scurte aplauze.) Nu rămân la simple afirmaţii, am fost trimis aici cu sarcina de a lămuri problemele. De pildă: cel care îl citeşte, chiar şi în silă şi superficial, nu poate să nu observe ura pe care Marx o avea faţă de statul de tip hegelian, adică faţă de statul prusac în care trăia. Or, fiţi atenţi, tovarăşi, experienţa noastră istorică ne-a obligat să optăm, fără

voia noastră, exact pentru formula de stat pe care Marx o detesta mai profund şi o voia distrusă, îngropată de vie. Statul nostru este un stat centralizat, ierarhizat, militarizat exact ca şi statul lui Wilhelm I. Noi îi spunem „democratic” – duşmanii noştri îl cred birocratic, bureaucratique. Toate acestea sunt vorbe: în esenţă, statul nostru este întruchiparea fizică a unei

idei, a unui ideal, puterea noastră întreagă fiind concentrată în persoana mistică a unui singur om, clasele sociale sunt caste sociale – lupta de clasă fiind totuşi extirpată până în pânzele roşii. Deci Marx este duşmanul numărul unu al formei noastre de stat. Merg mai departe pe ideea asta. Idealistul Hegel – fiţi atenţi – susţinea că statul nu se confundă cu etapele sale de devenire: Marx, cu vehemenţă, susţine că statul este una cu formele sale, cu etapele pe care le-a parcurs: statul ca scop, zicea el, nu este decât summa mijloacelor folosite ca să ajungi la el. Ca să mă înţelegeţi mai bine, vă voi explica băbeşte. Hegel (idealist-idealist, dar mare filosof, n-o spunem, dar o recunoaştem) ridica statul peste poliţie, armată, biserică, războaie: chiar şi peste istorie. Exact cum credem şi noi astăzi. A gândi ca Marx, aici şi acum, ar însemna să implicăm în noţiunea de stat – şi în puterea ce o conduce – toate crimele, idioţiile, jertfele ce s-au făcut ca să ajungem unde am ajuns. Motive de lungă experienţă şi profundă analiză ştiinţifică ne obligă să lichidăm, mereu şi mereu, cu trecutul. Schimbarea Naturii, a mijloacelor de producţie, a relaţiilor sociale mi se pare, politic vorbind, mult mai simplă şi mai inofensivă decât este memoria oamenilor, instinctul lor reacţionar de a-şi aduce aminte cum a fost, cum ar fi trebuit să fie, cum ar fi putut să fie dacă..., şi cum este el acum, altfel, cu totul altfel decât îl povestim noi la şedinţe, în şcoli sau prin presă şi radio. Transcriem de atâtea ori istoria noastră contemporană, schimbând an de an etapele şi titlurile, încât, dorim noi, Moise însuşi, de ar coborî de pe muntele Sinai, să nu mai ştie care a fost adevărul cel adevărat. Trecutul ne este duşman: l-am naţionalizat, îl reeducăm, îl reinterpretăm, folosindu-l doar ca materie primă de agitaţie şi propagandă. Marx era adversarul acestei idei: dacă ar trăi – şi nu ar fi un jidov fricos, oportunist şi afacerist, ca toţi ceilalţi –, el ar fi primul care s-ar ridica împotriva falsificărilor istorice, împotriva cultului celui mai iubit fiu al poporului, împotriva, mai ales, a serviciilor noastre de informaţii şi contrainformaţii. Dispreţul său profund faţă de socialismul de stat – e vorba de ideile unui Louis Blanc şi Lassalle – este arhicunoscut, nu poate scăpa nimănui care îl citeşte atent. „Un stat patron – vă citez din memorie –, cu salariaţi supuşi şi paznici severi, mi se pare o monstruozitate şi o trădare.” Vă place? Vă daţi seama? Noi avem un stat socialist, deci realizăm un socialism de stat. E clar? Or, duşmanul de moarte, duşmanul fanatic al acestei forme de stat (noi îi spunem „intermediare, de trecere, provizorii” – chiar dacă provizoratul acesta, he-he-he, ni l-am asigurat de cel puţin două secole şi jumătate), al acestei forme

de înaintare spre... a fost şi este Karl Marx. Ura capitalismului de stat, ca idee; ce să mai spunem dacă îl vedea şi realizat, gata, aşa cum îl vedem noi, universal şi veşnic valabil, chiar dacă nu e, deocamdată, nici prea rentabil, nici prea vesel etcetera! Marx zicea: „Cu cât acest capitalism de stat devine mai colectiv şi mai de stat, cu atât va exploata mai cumplit pe cetăţenii simpli!”. Ei, ce ziceţi? Staţi că nu am terminat încă. Statuia aceasta care ne-a dat ideea revoluţiei mondiale, prin proletariat şi luptă de clasă, era deosebit de pornit împotriva lui Ruge, ce admira sistemul cooperatist englez, fiind, în acelaşi timp, un furibund duşman al sistemului francez de a face dreptate prin decrete de sus. Or, sistemul nostru este un sistem cooperatist, iar metoda guvernării prin decrete de sus face parte integrantă, legică, din sistemul nostru. Mai mult decât atât: utopistul acesta profund reacţionar are pagini considerate de duşmanii noştri ca fiind antologice, în care analizează cauzele şi consecinţele alienării politice a maselor. Marx susţine, deşi era un ateu convins (dar poţi avea încredere în ateismul unui popor care şi-a păstrat religia timp de 3000 de ani?), cum zic, deşi era ateu convins, el afirmă că alienarea filosofică şi religioasă a maselor duce sigur la o gravă alienare politică. Cristoase! Dar ce anume urmărim noi prin toate organele noastre de educaţie, reeducaţie, paraeducaţie, instrucţie şi dresaj disciplinar? Tocmai această formă de supunere şi resemnare, pe care Marx o numeşte alienare, adică înstrăinare de tot şi de toate. Nu? Ce înseamnă socialism? Muncă, muncă, familie, tăcere, disciplină: vă adunaţi când vrem noi, vorbiţi despre ce vrem noi, urlaţi şi aplaudaţi la ordinul nostru. Adevărata, marea politică, în slujba căreia noi toţi suntem simpli soldaţi în termen, se face sus de tot: nu la Înalta Poartă, mult mai sus. Nici la ce se vede şi la ce se spune în nourii Sublimei Porţi, ci în acele secrete foruri tactice şi strategice pe care e desfăcută harta lumii pe cel puţin o mie de ani înainte. Între noi putem s-o recunoaştem cinstit: nu mai suntem de mult, dragii mei, ostaşii unei mici revoluţii naţionale, în marş patriotic. Chiar şi Magnificul nostru şi-a dat seama că, prin toate mijloacele şi forţa noastră, servim, prin uşa din dos, uriaşul plan al revoluţiei mondiale, al unificării şi integrării mondiale, al păcii, care nu mai poate fi decât mondială. E limpede? Şi atunci, trebuie să fie evident pentru orice căcat cu epoleţi că Marx, care detesta politica – da, da, voi veni cu precizări în acest sens – nu poate să mai fie considerat decât un clasic formal, un steag simbolic, o barbă şi o cacealma de care numai noi să ne ştim servi inteligent şi cu prudenţă. Deşi visa şi îndemna la o dictatură a proletariatului,

domnul Marx, totuşi, considera aceasta cam în felul următor: un individ se opune liber unui grup, un grup se opune liber altui grup, un popor se opune, are dreptul să se poată opune liber conducătorilor săi vremelnici. Vă place? De asta avem noi nevoie acuma?... Mai mult decât atât: trebuie să ştiţi că întreaga noastră forţă educativă se bazează pe ideea şi metoda muncii şi creaţiei colective. Şedinţele, colectivele, grupurile de creaţie, cenaclurile, asociaţiile de amatori, toate acestea alcătuiesc celulele noastre creatoare. Ne uităm cu vigilenţă şi mărită grijă spre orice individ care, singur, de capul lui, gândeşte, scrie, creează sau inventează. Nu ne convin deloc aceşti Robinsoni ai individualismului: ideile noastre se nasc într-un singur cap, noi nu mai avem nevoie de idei noi. Din punct de vedere filosofic, avem suficientă teorie, ne poate ajunge pentru un secol de acum încolo. Ceea ce avem noi de făcut este să împiedicăm ca ideile să ne împiedice în realizarea planurilor noastre ferme. Pentru acest lucru, un uriaş plan, teribil de costisitor, e în curs de desfăşurare pe întreg continentul nostru, şi anume selecţia ştiinţifică a indivizilor de care vom avea nevoie în viitor. Selecţia aceasta se va face din leagăn, urmărindu-se pe întreaga filieră a învăţământului ca numai indivizii supuşi, limitaţi, descurcăreţi, dar disciplinaţi, inteligenţi, dar absolut imuni faţă de idei şi îndoieli din afară, să fie promovaţi înainte şi în sus. Promovaţi, protejaţi, propulsaţi. De ce credeţi că am permis matematicii să se extindă atâta în programele de învăţământ? Credeţi că nu se ştie că nici cinci la sută din elevi sau studenţi nu gândesc matematic, restul învaţă şi se tâmpesc memorizând din acest „opiu al tineretului studios”? Da, dar astfel îi ferim de ispita ideilor generale, le anulăm categoriile prin care ar putea să se îndoiască, să condiţioneze sau să se întrebe cum e posibil ca unul să fie Unicul ce este egal cu infinitul cu care se şi confundă. Aceşti mediocri rezultanţi ai selecţiei noastre, automat, vor fi trimişi la coada vacii sau la ceasul de pontaj. Chiar dacă între ei se ascunde în germeni un Hegel, un Marx sau chiar un Lenin. Cât priveşte pe acei ciudaţi indivizi, posesori de creiere speciale, capabile de idei critice şi sinteze revoluţionare, noi trebuie să-i considerăm ca pe nişte trotile şi nişte fitile aşezate exact sub fotoliile noastre şi ale copiilor noştri. E clar? Or, domnul profesor care oftează negativist în acel fotoliu al nostru a uitat, în focul expunerii sale, să ne amintească, măcar în treacăt, că marele întemeietor al teoriei revoluţionare a revoluţiei mondiale tuna şi fulgera împotriva proprietăţii mari, a proprietăţii

mici, numea ţărănimea, cu mare dispreţ, „acest sac de cartofi al istoriei”, pleda

pentru colectivizarea tuturor mijloacelor de producţie, cu o singură excepţie: să nu se atingă nimeni, niciodată, de acele valori care sunt prin excelenţă individuale, cum ar fi: talentul, cultura, amorul, înţelepciunea, umorul, poezia, visul etc... Să facem revoluţie, dar să păstrăm intacte toate izvoarele contrarevoluţionare; să construim o lume nouă, dar să nu ne atingem nici de trecutul, nici de stâlpii lumii vechi: să realizăm un om de tip nou, dar să nu ne legăm de cei care gândesc altfel, care meditează sau se roagă pe dinăuntru, deşi aceştia, de li s-ar da ocazia să-şi deschidă gura, ar pustii în jur cu flăcările judecăţilor lor critice. Nu se poate! Cu milioane, chiar sute de milioane de victime jertfite până acum, noi am reuşit – învingând timpul şi spaţiul, eliberând conştiinţele a zeci de popoare încăpăţânate şi egoist-naţionaliste – să punem pe picioare un imens aparat de revoluţie într-adevăr mondială: nu ne mai interesează proletariatul, nici Europa sindicalizată; nici măcar confruntarea militară cu cretinii de americani nu e pe primul plan. Cum vă spuneam, noi am reuşit, pe cale sever ştiinţifică, să punem la punct un sistem de federări indirecte de state independente (dar care ne sunt supuse total), de şefi de state care se cred buricul pământului (acasă la ei), dar care numai în struna noastră cântă; cu alte cuvinte, noi am reuşit mai mult decât Imperiul Roman, decât imperiul catolic, ţarist sau colonial, noi am reuşit, pentru prima dată în istorie, să inventăm şi să realizăm magnetul social al tuturor utopiştilor: nu numai că în statele noastre nu se murmură pe faţă, nu se răscoală, nu se opune nimeni, dar acest proces de uniformizare a tăcerii şi cuminţeniei, al resemnării eroice şi al jertfirii de sine cântând şi mărşăluind orbeşte înainte, mereu înainte, constituie un pol de atracţie şi de paradiziacă promisiune pentru toate popoarele din lumea a treia, mai mult, pentru toate creierele fierbinţi şi în derută din lumea întreagă. Nu am reuşit să realizăm bunăstarea, egalitatea, libertatea, bucuriile promise: le amânăm pentru ziua în care ni se va telefona că am intrat în comunism. În schimb, am descoperit mijlocul prin care putem să mântuim întreagă această lume de toate durerile ei de azi! Capitalismul – cu întreg trustul său de creiere alese – nu a fost în stare să elaboreze o soluţie socială cât de cât credibilă de către robii şi subhominienii acestui pământ. Nici chiar Biserica, cu imensa, milenara sa experienţă, nu reuşeşte nici măcar să promită ceea ce aşteaptă 90% din omenire. Noi, în schimb, avem pus la punct, în cele mai mici amănunte, un sistem perfect şi universal valabil de preluare a puterii, de menţinere a ei, de transformare a acestei puteri într-o forţă ce se adaugă – cu umilinţă, teroare,

speranţă, entuziasm chiar – lavinei ce se scurge încet din vulcanul ce a erupt în 1917. Şi atunci, vă întreb, putem noi, avem noi dreptul să permitem, exact aici, în acest eroic Isarlâk, să se ridice spre cerul victoriilor noastre un râs ştiinţifico-fantastic sau, mai grav, o întrebare bumerang de tipul: „Tovarăşi, mie să-mi spuneţi limpede, care este situaţia politică şi de cadre a acestui clasic al nostru, Karl Marx?”...

Nu am mai auzit aplauzele, strigătele de ură şi furie. De după perdeaua albastră, o mână albă îmi puse în faţă un pahar plin de un fel de sânge, trist şi amăgitor. Fulgerul acela de frică-laser mă tăie în două, fără durere, ca un scrâşnet mut de vitralii sparte într-o subită implozie. De sub ape, ridicam spre linia orizontului ochii de rezervă ai lucidităţii mele. O vedeam pe Limpi desfigurată, cu ochii măriţi de o necunoscută groază, cu buzele ei divine mormăind blesteme sau rugăciuni. Perdele, perdele – doamna Carmen, sub formă de viperă sucubă, dansa în faţa ei cu un microfon în mână. Ea, biata de ea, mă striga – dar eu nu auzeam, nu auzeam: vedeam (vedeam aievea) străzi lungi, mărginite de plopi îndoliaţi, un ţipăt de durere, de groază, ca o pasăre de pradă, trecea deasupra lor, reverberându-mi singurătatea şi căderea. De după cuptorul de pâine, mama, buna şi nenorocita mea mamă, încremenită şi indiferentă, venea şi-mi punea la picioare însemnele simbolice ale puşcăriei: zeghea, galenţii şi ochelarii negri. Sora mea, în ploaie, în lapoviţă şi ninsoare, mă aştepta într-o gară bombardată şi pustie. Tutilă Unu ar fi putut să înceapă să cânte ca la operă, nu m-aş fi mirat; eram la un spectacol – pe scenă, sau în public, ce importanţă are asta? –, cineva trebuia să-şi asume aria finalului, finalul ariei. Frica ce-mi despărţea pancreasul de stomac, frica arzândă a întregului meu plex solar, frica de a şti a cărnii, de a şti mult înaintea raţiunii, că s-a dat foc dragostei tale, casei tale, vieţii tale – frica, frica o contemplam, ca un cretin beat, ca un demon de piatră de pe absida catedralei lumii. Licoarea roşie, mâzgoasă, îmi spunea: „Nu s-a întâmplat nimic, fii liniştit, afli doar ceea ce bănuiai de mult. Tutilă Unu nu este decât rezumatul concluziilor tale, summa acelor crude şi simple adevăruri pe care întreaga Europă le ştie, dar pe care, deocamdată, nu vrea să le recunoască. Numai viaţa e scurtă, istoria, se mai crede acolo, a rămas lungă şi impenetrabilă...”.

–Nu am terminat, tovarăşi! strigă Tutilă. Trebuie să mai adaug – dar câte nu ar fi de adăugat! –, Marx are cel mai gros dosar de greşeli, trădări şi crime din întregul nostru continent, care, se ştie, nu e o fecioară nevinovată. Mă refer, în primul rând la faptul că acest Marx îl detesta pe Bakunin, cel care a fost şi a rămas

tatăl anarhismului mondial, tatăl tuturor acelor organizaţii care pun bombe – fie de dreapta, fie de stânga –, subminând astfel liniştea şi securitatea tuturor imperialiştilor din lume. Îl numea „dobitoc iresponsabil”, nebănuind, desigur, că Lenin, Stalin, Dzerjinski etc., ca praxis şi metodologie, se trag mai mult din acest „dobitoc” decât din Manifestul sau Capitalul său. Acestor anarhişti contemporani, creaţi de geniul lui Bakunin şi Kropotkin, le datorăm faptul că e posibil astăzi un război continuu, un război difuz, o crimiurgie endemică, o teroare fără revoluţii, o frică de moarte ce face să le ţâţâie curul tuturor cetăţenilor societăţii de consum, tuturor sioniştilor sau djihad-islamilor, catolicilor, protestanţilor etc., etc. În subconştient, întreagă această laşă şi comodă lume, împuţită în libertate şi bunăstare, este obligată să se uite cu jind spre lumea noastră ca spre un paradis: n-o mai interesează cozile noastre la alimente, nici respectarea sau nerespectarea drepturilor omului; ea ştie un singur lucru: că aici, la noi, nimeni nu are un pistol, nu se aruncă în aer nici un tren sau avion, dacă ai actele în regulă, nu poţi fi nici rănit, nici răpit, nici ucis în stradă ca un câine. Ce să mai vorbim, tovarăşi: vin de la Sublima Poartă, am lucrat acolo în ultimii ani: ştiu ce vorbesc, ştiu ce ştiu. Cu toate că acest Karlie Heinrich Mordekai Marx figurează pe toate efigiile, în toate tratatele, ca un clasic al marxismului, încet-încet, discret şi în ascunse etape, el va fi înlăturat, împreună cu toţi din neamul său, care, între cele două războaie şi chiar după cel de-al doilea război, credeau că revoluţia şi primul stat al muncitorilor şi ţăranilor sunt un dar al neamului lor ales, o sinecură asigurată: „Nu mai putem fi cămătari, bancheri şi comercianţi? Ne facem comisari, preşedinţi de cultură, şefi ideologi!”. Gata, a înţărcat bălaia! Lui Marx, vă asigur, nu i se va mai înălţa nici o statuie, chiar şi cele existente, făcute în perioada iudaică a ideologizării noastre, vor dispărea, exact aşa cum se cară şi se vor căra, pe nesimţite şi fără zgomot, toţi foştii băgători de seamă, liota aceea de, „idealişti” pistruiaţi şi talmudici. Nu putem ierta acestui parvenit anglofil – chiar dacă ne-a împrumutat dialectica şi materialismul său istoric – faptul că-i detesta pe ruşi: din cauza semitismului său structural, nu putea admite rolul de popor ales pentru altă seminţie decât pentru a sa. Marx a fost un antirus – şi a devenit un antisovietic, un antileninist, un consecvent şi fanatic adversar a tot ce înseamnă astăzi stalinism. Că dumneavoastră aici, tolomaci şi găgăuţi cum sunteţi, aţi admis să i se facă un bust – asta mai treacă, meargă. Dar idioţia criminală, atentatul acela iresponsabil, de a-l pune în discuţie, de a-l

face vioara

întâi şi semnul de întrebare al existenţei noastre, mi se pare mai mult decât o crimă, mai mult decât un atentat: este o gravă greşeală politică! Picată peste capul nostru exact în clipa în care şi în Divanul nostru central, şi la Înalta Poartă a Suleimanului, chiar şi în seraiurile ţărilor vecine şi chiar prietene, se pune, cu maximă acuitate, problema naţională, sub forma ei de internaţionalism, problema independenţei, sub forma unor integrări varşoviene din ce în ce mai totale, şi problema desfiinţării blocurilor militare, sub forma unor manevre colective de uriaşă amploare. De Marx şi de Manifest aveam noi nevoie acum! Când nu ştim – şi e bine că nu ştim – dacă mai suntem turci sau pecenegi, dacă Magnificul nostru este cuţovlah sau carachitai, dacă economia noastră este în dezvoltare sau în subdezvoltare continuă!? A trebuit să vin personal din capitală ca să-i fac vânt acelei statui de ghips, înmormântând-o pe şest în pivniţele teatrului. Revoluţia este o uriaşă dramă, el ar fi autorul primei versiuni scrise, locul său este acolo unde se odihnesc toţi dramaturgii, tiranii, bufonii, curvele şi martirii istoriei. Cu o singură menţiune, fiţi atenţi: în burta de ghips a lui Marx se găseşte un microfon japonez. Ne costă 300 de dolari. Osmanescu, beat mort, a uitat să-l recupereze, Winter, inginerul nostru, a dispărut fără urmă, aşa că, dacă i-l imputăm lui Osmanescu, îi tăiem primele pe toată viaţa. Prin acest microfon delicat am urmărit noi, conform clasicelor noastre metode, tot ce s-a vorbit în casa acestui proprietar, tot ce s-a găvărit şi în acea celulă de magazie în care am fost nevoiţi să-l exilăm împreună cu mult prea deşteaptă mea verişoară, Olimpia.

Am sărit. Voiam să urlu, credeam că explodez. Două mâini pricepute mă ţinură strâns: voce nu aveam, chiar şi membrele, cu care ar fi trebuit să lovesc şi să sparg, mi le simţeam înmuiate în clei şi gumă. Auditorii râdeau, râdeau – pentru ei, eu eram un simplu muţunache, un Tândală caraghios, păcălit în plin iarmaroc de chiar profetul proletariatului mondial. Mâna ce mă ţinea de umeri nu mai era cea a unei surori marmoreene: era a unui individ muşchiulos, cu mâneci suflecate, teribil de expert în a mă imobiliza şi a mă forţa să beau din cucuta aceea roşie, amară.

–Domnule profesor, auzii vocea de muezin a aiatolahului Tutilă, toată lumea de aici ştie că dumneavoastră reprezentaţi, prin întreaga dumneavoastră biografie şi bibliografie, punctul de vedere al unei anumite Europe. Vă rugăm să rămâneţi european până la urmă: ceea ce veţi auzi aici nu e material de seminar, nici broşură de propagandă. Filosofia nu este sectorul de forţă prin care să ne lăudăm. Asta nu înseamnă că, în înaltele şi secretele

foruri (mă refer la cele de la Sublima Poartă, şi nu la găgăuţii traco-geţi ce bălmăjesc ce li se ordonă din capitala noastră „independentă”), nu există un sistem de referinţe prea precis şi riguros. Filosofia – dacă îmi permiţi o părere personală –, cu toate ramurile ei, de la psihologia şi pedagogia socială şi până la metafizică şi axiologie, noi o considerăm arma noastră secretă. Văd că zâmbeşti, domnule profesor, fără să-ţi dai seama că, la ora asta eşti luat în vizor de exact arma asta. Să mă explic. Dat fiind că tot ce spun aici nu va ieşi niciodată din incinta instituţiei noastre, îmi pot permite – tocmai pentru a mă situa oarecum la nivelul major al conferinţei dumneavoastră – să formulez câteva păreri generale, privind mai ales ideile, valorile, principiile de filosofie politică ce stau (ca experiment, metodă şi morală) la baza acestui al treilea război mondial, pe care l-am început în 1945, dar pe care nu l-am putut termina până în prezent. Datorăm, în mare parte, calitatea tehnică fantastică a armatelor noastre serviciilor de spionaj militar şi industrial. Suntem acuzaţi că nu am inventat nici un medicament, nici un procedeu tehnologic prin care să rupem gura pieţii mondiale. Aşa este, dar noi nici nu avem nevoie de aşa ceva. Oamenii noştri de ştiinţă, laboratoarele şi serviciile de cercetare sunt pur şi simplu supraaglomerate de cuantumul uriaş de invenţii, tehnologii, arme secrete pe care ni le servesc, aproape gratuit, „cârtiţele” noastre. Nu există birou, laborator, câmp experimental capitalist, în care să nu avem ochiul nostru, fotograful curţii noastre. Suntem de-a dreptul copleşiţi de ofertele de spionaj ce ni se fac: miniştri, secretare ale lor, şefi de stat-major, odrasle regale, foşti generali, foste soţii de generali – în sfârşit, e destul să vă spun că nu avem noi bani suficienţi pentru a plăti tot ce ni se oferă pe tavă şi la un preţ aproape ridicol. Posedăm invenţii americane de care habar nu au americanii, aplicăm metodologii nipone pe care japonezii înşişi refuză să le vândă pe piaţa europeană, în această privinţă stăm excelent, stăm mai bine decât am visat vreodată. Marx a avut perfectă dreptate spunând că burghezia este putredă şi sinucigaş-trădătoare. Râdea cu lacrimi mareşalul Drozdov, care era şeful Academiei unde am lucrat. Zicea: „Mai uşor obţinem patente ştiinţifice din ţările hipercapitaliste decât de la aliaţii noştri din Borusia, Mazuria sau chiar Alutania...”. Nu e fantastic, nu e uluitor? Este! Dar nu asta interesează acum. Nu asta. Voiam să fac o simplă paranteză. Mai important decât acest transfer de cunoştinţe mie mi se pare miracolul prin care am reuşit să facem ca libertatea şi bunăstarea îmbuibaţilor imperialişti să le transformăm

în valori ce funcţionează în favoarea noastră şi

împotriva propriilor lor sisteme. Da! Libertatea creează haos, derută, anarhie atât pe plan individual, cât, mai ales, în sistemul radar şi busolă al diferitelor grupuri sociale, autocefale (politice, religioase, pacifiste, ecologiste etc.); iar bunăstarea determină o stare de buimăceală şi laşitate, de inconştienţă şi câinoşie egoistă: exact ceea ce ne trebuie. La ora asta, nu sărăcia şi foametea ne recrutează cei mai preţioşi tovarăşi de drum, ci vilele, catedrele, libertinajul sexual, luxul şi somnambulia vieţii fără griji şi probleme. Fiecare din căcănarii ăştia împuţiţi este în stare să-şi vândă patria şi să-şi scuipe preşedintele numai şi numai fiindcă i-a mărit impozitul pe piscină, câine sau a treia maşină. Ăştia ne trebuie nouă, şi nu proletari din toate ţările: aceşti trăncănitori de weekend şi whisky, globtroterii heterosexuali, ei sunt aur curat pentru cauza noastră, fiindcă ei sunt viitorii colaboraţionişti capabili să şi-o vândă şi pe mama lor numai să-şi poată salva curva, maşina şi contul de la bancă. Fiecare, vă asigur, are în sertar o autobiografie pregătită pentru ziua în care tancurile noastre, împodobite de ei, cu steagurile lor, vor intra în mândrele lor capitale: din aceste autobiografii, ofiţerii noştri şefi de cadre vor putea afla cât de la stânga au fost ei întotdeauna, cât au admirat şi iubit ei lumina ce le venea de la Răsărit, ce donaţii şi acte de bravură au făcut în fosta, criminala clandestinitate... Sunt atât de laşi şi de cretini aceşti liberali democraţi, încât, nu vă exagerez deloc, ar fi suficient ca ambasadorii noştri şi ataşaţii militari să încapă a mârâi şi a lătra, ca întreaga şandrama burgheză-capitalistă să se trântească pe burtă, strigând cât pot Zdrastvuite, zdrastvuite!. Nu sunt un credincios – prin meserie şi educaţie am fost totdeauna un ostaş al ateismului, al materialismului total şi totalitarist. Totuşi, nu pot să nu mă crucesc, împreună cu ai mei dascăli întru teroare şi interne, de cele trei minuni istorice care ne-au ajutat să fim ceea ce suntem, să ajungem a fi noi aceia care vom dicta etapele şi formele prin care – cu sau fără război – ni se vor preda cheile lumii, cheile mileniului ce urmează. Prima misiune a avut loc chiar în zilele fierbinţi ale anului 1917. Am scăpat ca prin urechile acului de o ocupaţie străină, ce ne putea mătura ca pe nişte răzvrătiţi de rând. Tot prin urechile acului am scăpat şi în 194l, de nu au reuşit nemţii să intre în Moscova şi Leningrad. Prostia lui Kerenski, cretinitatea genială a lui Hitler – iată darul oferit de providenţă. La limita riscului am scăpat şi de nişte ultimatumuri americane, în 1948, 1956, 1962; încă nu eram suficient pregătiţi, câteva avioane ale lor ar fi putut să ne oblige la o retragere, măcar tactică. Dar Dumnezeu a ţinut-o cu

noi! Prin Yalta (şi coeficientul său Helsinki), mai mult

ca un simbol, mai mult decât să zicem, atacul Palatului de Iarnă, s-a recunoscut statutul nostru de stăpâni eliberatori ai tuturor popoarelor lumii. Yalta nu este un pact sau un tratat între câteva mari puteri mai mult sau mai puţin cinice, mai mult sau mai puţin conştiente şi criminale: Yalta este actul de naştere al mileniului viitor, este principiul ireversibilităţii în istorie, al victoriei totale, al victoriei noastre peste tot, în toate domeniile, prin toate mijloacele. Că Yalta asta are la bază cretinitatea sclerozată a lui Roosevelt şi cinismul de târgoveţ speriat al alcoolicului Churchil, astea nu fac decât să mărească valoarea geniului lui Stalin şi să aducă încă un argument metafizic în favoarea cauzei noastre. Providenţa a ţinut cu secera şi ciocanul, serp i molot, de acum providenţa este şi va fi această seceră şi acest ciocan. Istoria, prin cele mai uriaşe personalităţi ale ei – prim-miniştri, preşedinţi de state, scriitori, filosofi, politologi etc. –, lucrează pentru noi. Pentru cei care cunosc de aproape aceste meandre ale şanselor şi neşanselor din politica internaţională, devine evident un sentiment de sublim şi predestinare a acestei lumi: cineva acolo, acolo sus, ne uşurează misiunile nouă, aducându-ne la uşă exact acele situaţii şi cotituri prin care suntem obligaţi, nu putem refuza, să nu primim în dar funiile politice şi militare prin care, mai devreme sau mai târziu (avem vreme: şi timpul, şi spaţiul lucrează de-acum în solda noastră), vom fi obligaţi, de capitalişti să spânzurăm capitalismul de burghezi, să spânzurăm burghezia, de biserici, să spânzurăm biserica. Occidentul, tovarăşi, e un măr frumos şi prosper, numai noi ştim că el e scobit pe din dos, viermele ce i l-am implantat cântă Internaţionala şi ne trimite regulat rapoarte şi informaţii. Eu nu merg atât de departe încât să afirm că totul (metodele, sistemele, suprainteligenţa) este fructul unor lungi şi teribile campanii de urmărire, încarcerare, castrare a maselor. Au mai existat dictaturi (cu excepţia, poate, a unor microscopice secte religioase, ultrafanatice), în care controlul de stat a fost transplantat în fiecare conştiinţă, ca o nouă conştiinţă. Se spune că falsificăm, că minţim, că obligăm cetăţenii noştri la teatru şi ipocrizie. Aşa este: dar mai poate fi numită MINCIUNĂ sau TEATRU ceea ce se face de dimineaţă până seara, din naştere şi până la moarte, de către toţi copiii, maturii, boşorogii, indiferent de nivel profesional sau cultural!? Aşa ceva devine viaţă, formulă de realizare, stil de trăire, parvenire, murire. Nu? Nişte palme care ar vrea să mă strângă de gât aplaudă până la leşin: nişte guri flămânde şi obosite mă laudă ca pe un Christos; nişte minţi cu excelentă memorie îmi fabrică

exact acele falsuri de care am nevoie ca să le înec în căcat şi

mintea, şi memoria. Aşa ceva nici creştinismul primitiv nu a avut. Aşa ceva nu poate să apară decât dacă în istorie sau în natura umană are loc o mutaţie biometapsihică, un miracol mai mare decât înmulţirea pâinilor sau umblatul pe valuri, seara. Vă spun toate aceste lucruri ca să înţelegeţi că de la ideile acestui Marx au trecut mai bine de o sută de ani, că de atunci societatea noastră a parcurs, prin imense jertfe şi încercări, un drum greu şi lung. Urmăririle, puşcăriile şi lagărele, privite acum de sus, din perspectiva puterii imense pe care o avem, ne apar ca nişte uriaşe laboratoare în care, picătură cu picătură, victimă după victimă, s-a realizat un formidabil sistem, riguros ştiinţific, de stăpânire, conducere, cucerire a fiecărui suflet în parte: a cuceririi Lumii, concepută ca o sarcină de onoare, ca scop, indiferent de mijloace... S-a râs şi se râde încă de tâmpenia şi lungimea inutilă a şedinţelor noastre: lasă-i să râdă, acum orice activist de raia sau paşalâc ştie că plictiseala şi monotonia ucigătoare a acestor obligatorii şedinţe, sau defilări, sau cozi, sau învăţământ politic obligatoriu, constituie un mijloc teribil de ieftin şi de eficace de a obţine nişte suflete blânde, supuse, resemnate. Plictiseala şi frica ar fi materii prime negative – dar, folosite de-a lungul unor comode decenii, ele modelează generaţii de exact acel tip de muncitor, soldat, intelectual pentru care azi, v-o spun eu, ne invidiază toate guvernele duşmane. Să pui la lucru focul, aburii, electricitatea e ceva banal: noi am pus la lucru laşitatea, frica, plictisul, golul, trădarea. Am pus Răul la lucru, pentru u realiza o lume mai bună, mai dreaptă, mai cinstită. Politica, aşa cum o înţelegem noi, nu e decât o lungă suferinţă: o masă de operaţie pe care se lucrează fără anestezice; o umilinţă fără margini, o rană teribil de murdară şi mereu infectată. Dar ce sublim rezultat! Această suferinţă şi umilire sunt metoda prin care stăpânim, fără griji prea mari, un ocean de suflete, fiind singurul mijloc de a le da un sens şi un dram de fericire de care să devină mândri (chiar când le e frig sau foame) şi pentru care să ne mulţumească, aproape în genunchi.

Ca printre paranteze şi nouri, o vedeam pe divina mea Olimpia tăind ceapa în bucătărie, lăcrămând şi spunându-mi: „Cheltuim zece milioane de lei ca să-i învăţăm pe copii să citească şi să scrie, dar cheltuim un miliard ca să-i păzim să nu citească şi să nu scrie decât ce vrea stăpânirea; îi trimitem în războaie, pe şantiere, lagăre şi puşcării, dar în acelaşi timp îi obligăm să tacă şi să uite, să uite şi să tacă, să nu povestească nimic din ce au văzut: din grădiniţă îi obişnuim cu lozincile socialismului biruitor, dar

desfăşurăm un asemenea sistem de presă, învăţământ,

şedinţe, încât nimenea să nu fie în stare să dea – nici la adânci bătrâneţe – o singură definiţie valabilă a ce este de fapt socialismul, cu ce se mănâncă, ce fel de stat ne conduce şi cam ce este în capul cârmit al cârmaciului bărcii acesteia, despre care şi curcile ştiu că este o simplă monarhie tribală de tip asiro-poliţienesc...”. Dar ora amintirilor era apusă, Tutilă părea neobosit, proaspăt şi vivace ca un Armaghedon hotărât să facă ordine în lumea asta, o dată pentru totdeauna. Nici nu mai aveam în faţă un oarecare văr al soţiei mele, din Vatra Ponoarelor, pe nume Ilie Tutilă, ci un reprezentant al glorioşilor noştri eliberatori, poate că îl chema de mult Ilya Tutilov, şi noi nu aflasem încă...

– Tovarăşi! îl auzii. Pe vremuri, în feudalism, când se asalta o cetate, întâi apăreau la asediaţi rănile, bolile, moartea pe metereze. După aceea se instalau foametea şi setea. Dar cetatea nu se preda. Ea se preda abia când apărea frica. Atunci se ridica un steag alb şi se deschideau porţile în faţa învingătorilor... Noi am schimbat tactica! Occidentul imperialist este sub un asediu continuu, cel mai lung şi mai teribil asediu din istorie. Nu există, la vedere, nici răniţi şi nici morţi, asediaţii nu cunosc nici foamea si nici setea. Aş zice: din contră. Dar cunosc frica. Da, frica de puterea noastră, frica de cruzimea şi dogmatismul nostru, frica de ziua în care fie că vor arde ca şobolanii, fie că vor trebui să ne primească ostaşii cu flori şi urale. Frica asta freatică, lungă, rea ca o igrasie, ca un reumatism sau incurabilă migrenă, ei bine, frica asta face cât o mie de bombardamente atomice: ei trebuie să ne simtă cruzi, barbari, limitaţi, fanatici; să ne vadă ca pe nişte brute capabile oricând să-i hăcuiască; să le intre în măduva oaselor ideea că noi nu discutăm (decât formal), nu cedăm, că nu ne convine nici o târguială şi că nu ţinem cont de nici un principiu moral sau juridic. Nu suntem aşa! Dar aşa trebuie să părem. E o tactică, o excelentă tactică, v-o spun eu. Îi vedeţi pe şefii lor de state, pe miniştrii lor, cum pândesc feţele noastre să vadă cel mai mic semn de destindere sau împăcare? Sunt atât de înfricoşaţi pe dinlăuntru – tocmai fiindcă trăiesc bine, au de toate, iubesc viaţa şi plăcerile ei –, încât, vă asigur, ar fi în stare de orice concesie şi trădare. Nemţii aceştia iradiaţi

de vinovăţie, complexaţi de înfrângere şi copleşiţi de o bunăstare pe care nu au visat-o niciodată, francezii ăştia, curve şi căcănari, suprasaturaţi de istorie, revoluţii, idei şi iar idei, ei bine, referindu-mă numai la aceste două popoare ce reprezintă nucleul ideii de Europa (ca spirit, mentalitate şi ideologie), vă asigur că, dacă le-am oferi condiţii şi garanţii de neschimbare a sistemului lor de stat, ar fi în stare oricând, de le-ar fi

la îndemână, să ne livreze gratuit întreaga Americă, tăiată în felii şi ambalată în mătase tricoloră. Dar noi nu tratăm, nu discutăm: acuzăm, ameninţăm, aşteptăm. De câte ori avem ocazia, le arătăm armele puterii şi hotărârii noastre, nu ascundem nici mijloacele noastre de tortură, ocupaţie, revoluţie exportată. Frica lor lucrează pentru noi, îi înmoaie, îi îndobitoceşte. Fantastica lor inteligenţă, căutând să ne înţeleagă, se pune indirect în slujba noastră. Imensa literatură despre lagăre şi procese care, chipurile, ne-a scăpat de sub atenţie, a ieşit cu voia noastră din ţară. Ea contribuie excelent la formarea acelui halou de apocalips şi groază ce-i determină pe duşmanii noştri să-şi caute fiecare câte o gaură de şarpe, pregătindu-şi premisele şi alibiurile unor viitoare concesii şi supuneri. Europa e pierdută de mult: ea este acum în curs de finlandizare psihică, Yalta lor urmând, conform planului, în secolul viitor. Ne va cădea în gură ca o pară mălăiaţă. Cei tineri veţi apuca ziua aceea. Veţi vedea atunci cum ne vor ieşi în întâmpinare, din toate instituţiile lor – cazărmi, universităţi, academii, nu are importanţă –, indivizi venerabili, având nume celebre în specialitatea lor, dar şi un statut vechi în slujba noastră. Poate că, la ora asta, americanii şi japonezii sunt cu zece-douăzeci de ani înaintea noastră în tehnologia atomului, a microprocesoarelor, a biogeneticii. Nu e nimic, avem totul organizat ca toate cunoştinţele lor să ne fie vândute ieftin, la timp, în condiţii de ofertă mare şi cerere mică de tot. În schimb, vă rog să vă notaţi acest adevăr teribil: în materie de manevrare a popoarelor, a maselor de oameni, a indivizilor, prin aplicarea şi dozarea ştiinţifică a fricii, foametei, nesiguranţei etcetera, noi suntem cu două secole înaintea tuturor. Ceea ce ştim noi despre natura umană, ceea ce am învăţat în acest secol, în care milioane de oameni au participat eroic la războaie pe care nu le-au dorit şi alte zeci de milioane au putrezit în lagăre pentru idei pe care nu le-au avut, alcătuieşte un uriaş şi inestimabil codex de experienţă şi practică a puterii, ca putere în sine, prin studii şi perfecţionări continue. Nu ne mai interesează formula politică în care ne încadrăm (sau pe care o trădăm), nu ne mai interesează nici democraţia, bunăstarea sau înflorirea şi progresul în litere şi arte: caca de vacă. Avem un program de zi: ordine, disciplină, construire şi autoconstruire continuă, în condiţii materiale din ce în ce mai grele. Şi un program de noapte: cucerirea, în etape, a lumii, instalarea pe întregul glob a steagului şi sistemului nostru. Noi înşine, cei ce aici, nu suntem decât braţul lung al marelui braţ lung al revoluţiei în marş. Care revoluţie este, la

noi, deocamdată şi cu învoire de sus, suleimană şi independentă. Dar,

dincolo de serviciul minor pe care îl facem la cozi, la colţuri de stradă, în uzine şi instituţii, păzind obrazul şi genialitatea Magnificului nostru, noi ştim că de fapt suntem soldaţii juruiţi ai revoluţiei mondiale, ai cuceririi acestei lumi pentru cauza sfântă a marxism-leninismului, reprezentat de marele nostru frate şi patron, Sublima Poartă. Şi atunci, pe bună dreptate vă întreb: mai are vreo importanţă ce scrie în Manifestul acela din 1848? Marx a fost înghiţit de Lenin, Lenin de Stalin, Stalin de Hruşciov, Hruşciov de... şi aşa mai departe, dialectica noastră e plutofagă, teza nu se opune antitezei, ci se lasă mâncată de ea. Aşa va fi şi la noi, când va sosi momentul. Mai are atunci vreun rost să ne dăm sângele la analiză, ca să vedem dacă mai suntem sau nu mai suntem marxişti, de stânga, revoluţionari sau conservatori? La începuturile carierei noastre (cei mai în vârstă îşi aduc aminte), ca metodă de menţinere a puterii şi de gâtuire din timp a oricărei reacţiuni sau contradicţii, ca metodă de lucru, aveam aşa-zisa „arătare a lupului” : turma nu mai era păzită de câinii proprietarului, ea era păzită de frica de lup. Pentru asta am inventat dosarul de cadre, anchetele, demascările, procesele etcetera. Ca principiu, avem trei mijloace simple. Unu: găsirea sau inventarea păcatului originar, fiecare om să fie sau să devină un păcătos ce se ascunde sau un criminal, complice al nostru, pe care noi îl ascundem, deocamdată. Doi: fiecare cetăţean, de la cel mai umil portar până la cel mai înfumurat ministru, trebuie să aibă, cum zice poporul, „un coi în gaj la stăpânire”... Din aceste metode derivă cel de-al treilea principiu, care de fapt e o concluzie: tot ce primesc aceşti constructori de viaţă nouă să fie considerat un dar al mărinimiei noastre. Un dar, nu un drept! Să ne fie recunoscători că se nasc, că învaţă, că pot intra în câmpul muncii; să considere orice examen sau avansare o răsplată, un favor: buletinul, diploma, apartamentul, carnetul de partid, toate acestea sunt favoruri pe care li le acordăm cât timp se poartă bine cu noi, cu sistemul nostru, îi lăsăm să fure, să mintă, să călătorească, să aibă diplome şi decoraţii: toate acestea nu fiindcă le merită, ci fiindcă suntem noi generoşi cu ei. Până şi pensia, şi locul de veci, şi scândura pentru coşciug să fie obţinute ca un favor, ca un semn al grijii noastre paterne. Dar – peste acest imens cer de bunuri şi uşurări posibile – trebuie să rămână înscrisă, în carnea fiecărui cetăţean, teama că oricine poate fi oricând schimbat, mazilit sau arestat, pentru orişice, şi condamnat la orişicât. Toate aceste întimorări sunt studiate ştiinţific de către nişte inteligenţe ce văd mult dincolo de Marx, dincolo chiar

de visele urmaşilor săi întru teroare şi nouă ordine...

Iată, tovarăşi, înainte de a veni la această şedinţă, am răsfoit oleacă dosarul acestui fost deţinut politic care este profesorul Candid, aici de faţă. Constat cu uimire că prin anii 1945-1948, împreună cu un coleg al său, Fronius (acesta s-a sinucis: la ordinul nostru), a pus la punct o cercetare foarte interesantă, pe care, nota bene, am găsit-o citată şi în tratatele secrete ale academiei pe care am urmat-o şi al cărei profesor onorific am cinstea să fiu în prezent. E vorba de efectul de stres la şobolani. Se iau doi şobolani de uscat, egali ca vârstă, sex, origine şi rasă. Unul e aruncat imediat într-un butoi cu apă, celălalt e ţinut de experimentator strâns în palme: nu mult, circa un sfert de oră, fără să fie strâns prea tare, doar atât cât trebuie ca respectivul şobolan, în minutele în care e ţinut neputincios în palmele psihologului, să simtă că nu are scăpare, că e pierdut, că sfârşitul îl aşteaptă. După aceea e aruncat şi acesta în alt butoi cu apă. Experimentatorii au constatat că şobolanul unu, cel care nu fusese speriat, este în stare să înoate aproape şaizeci de ore înainte de a se îneca prin epuizare. Cel de-al doilea, în schimb, după numai trei ore, renunţă la luptă şi moare înecat. Stresarea prin frică, iată o metodă, veche cât lumea, dar teoretizată ştiinţific de doi savanţi reacţionari. E ridicol şi trist că Fronius, care avea un pic de geniu, a murit ca un şobolan stresat:

dar, pentru noi, e şi mai trist şi alarmant faptul că acest Desiderius Candid, doctor în nu ştiu ce ontologie critică, nu numai că mai înoată şi azi în apele albastre ale Isarlâkului nostru socialist, dar, după toate stresurile ce i-au fost administrate, mai are şi chef să râdă publicitar de un afiş al propagandei noastre. Tovarăşi, corolarele practice, politice şi militare ale acestei simbolice experienţe sunt imense: e destul să vă spun, de pildă că, în timp ce Occidentul imperialist consideră destinderea şi războiul nostru rece ca un fel de amânare şi tergiversare a războiului cald, noi, mult mai lucizi şi mai puternici, folosim aceşti ani de interregn pentru a stresa la maximum popoarele şi şefii lor de stat, convingându-i încet-încet că-i avem în palme, că viaţa lor depinde de noi, că – mai ales asta e foarte important – nu există nici o salvare în faţa inevitabilului. Azi ne înjură, mâine vor defila pentru pace, poimâine ne vor deschide larg porţile, invitându-ne la coexistenţă şi colaborare... Aici e cheia puterii noastre: în acest imperativ al ireversibilităţii cursului ce-l au evenimentele, al veşniciei noastre. Post-ţăranii noştri de aici (pe lista popoarelor, să ştiţi, noi suntem pe locul unu în ceea ce priveşte reacţionarismul funciar, duplicitatea calculată), cum vă spuneam, post-ţăranii noştri, în clipa în care au aflat

(chiar din gura americanilor) că americanii nu mai vin,

că Yalta e sohnenfeldizată în veşnicie, au început să-şi pună frâie, să schimbe lungimea de undă a gurii şi inimii lor. Îmi vine să râd, aducându-mi aminte de un fleac, tot în ordinea asta de idei legată de ridicol-deşarte speranţe pe care le-au nutrit popoarele înghiţite după război. Venise deşteptul de Nixon (americanii – spre norocul nostru – au un bun obicei: îşi ucid sau îşi compromit preşedinţii care au ceva în cap), eram însărcinat cu primirea lui. Am scos un milion de cururi cu steguleţe, punându-i să se bucure pe traseu de sosirea acestui simbolic mesager transatlantic. Lumea striga – să mori de râs! – „Niiixon, Niiixon!”, dar cu jalea cu care strigi sau chemi pe cineva să-ţi vină în ajutor când te îneci sau îţi dai duhul. „Niiixon, Niiixon!” se lamentau vitejii noştri geto-traci: americanii treceau mândri, cinci sute de gazetari, cinci sute de specialişti în sovietologie şi turcogeneză, cinci sute de foşti consilieri în ţările noastre – cu toţii, dar absolut cu toţii, descifrau în ţipătul acesta lungit doar semnele ospitalităţii noastre tradiţionale, simpatia la ordin a poporului nostru. Nici unul, nici măcar unul din acei gazetari (circa cincizeci din ei cunoscându-ne bine limba şi ţara) nu a sesizat nuanţa de disperare şi chemare într-ajutor din strigătul acela, „Niiixon, Niiixon”, ce răsuna pe kilometri întregi de traseu. La banchet, i-am explicat unui ţâşti-bâşti că în limba noastră, când iubim pe cineva, atunci lungim prima silabă a numelui său. A înţeles, s-a bucurat, el credea că strigăm aşa fiindcă nu ni s-a comunicat corect pronunţarea corect-americană a numelui preşedintelui... Dar să nu rătăcim. Nixon e mort, Reagan e pe moarte, noi cu drag mergem înainte, tot înainte. Cea de-a doua experienţă a cuplului Fronius-Candid mi se pare şi mai actuală. Nu vă miraţi că-i citez: suntem primul popor din lume, prima orânduire, vreau să zic, care-şi poate permite a folosi invenţii şi opere ale unor autori pe care i-a ucis sau compromis mai târziu – aşa cum se poate folosi de numele şi greutatea personalităţii cuiva, chiar dacă interzice sau neagă opera acestuia. Domnii aceştia, urmărind se pare, posibilitatea demonstrării unui salt calitativ, chiar la nivelul celor mai simple reacţii senzoriale, au avut ideea de a lua diferiţi subiecţi tineri, unul câte unul, supunându-i pe fiecare, separat, aceluiaşi experiment. Care? I se strecura respectivului student (care avea ochii legaţi) în nas, o picătură microscopică de parfum fin, franţuzesc. Era întrebat: ce simţi? Studentul răspundea: parfum! Buun. I se strecura acelaşi parfum în continuare. El zicea mereu: parfum, parfum!... Până la un moment dat când, brusc, striga scârbit:

căcat! Acesta era momentul saltului calitativ aşteptat, clipa în

care centrii olfactivi treceau în grevă, în contrarevoluţie, saturaţi fiind de atâta parfum, de atâta bine, simţind acum contrariul extremei iniţiale... Ei bine, experienţa aceasta a fost uitată de autorii ei. În schimb, ea nu a fost uitată de noi. Pe plan de educaţie socială, colectivă, tovarăşi, noi trebuie şi suntem în stare să-l facem pe acel tânăr legat la ochi să spună „parfum” până moare, chiar dacă la început i-am strecurat sub nas doar mirosul de căcat autohton. El trebuie să funcţioneze cu cea de-a doua sa conştiinţă, cu cea cu care ştie ce să spună ca să scape viu şi sănătos din experiment. Saltul calitativ, prin acumulări cantitative mici de parfum, spre o bruscă schimbare a semnului senzorial e simplu: e prea simplu şi prea inutil pentru noi. Ne interesează saltul în anticalitate, antiadevăr, în contraparfum. Pricepeţi? Prin administrarea succesivă de prostii şi mizerii, noi trebuie să ajungem – şi ajungem, asta e minunea! – ca poporul de jos, inclusiv josnicii săi intelectuali, să treacă peste un prag de letargie, indiferenţă şi abulie, astfel încât, orice i-am strecura sub nas, el să strige: „Trăiască! Ura! Libertate! Demnitate!” etcetera.

Nu o facem, nu fiindcă dispreţuim oamenii şi omenia – Doamne fereşte –, ci din motive politice înalte, în numele unui viitor pe care, din păcate, nu-l putem dezvălui înainte. Iată acum, spre exemplificare, un filmuleţ pe care vi l-am adus eu de la Academia Sublimă, unde am lucrat. E ultrasecret, dacă unuia din voi îi scapă o vorbă, să ştie că va fi făcut bucăţi şi dat la retopit.

Nu voiam să văd filmul. Deşi eram flu, amorf şi bleg, cu cea de-a nu ştiu câta conştiinţă de rezervă a mea prea simţeam că acest film eu nu trebuie să-l văd, mai ales acum, mai ales aici, în această bizară companie.

– Stimate tovarăşe Tutilă, strigai din fotoliul meu (de sculat în picioare nu reuşii), doresc să plec imediat, nu vreau să văd nici un film, nu e pentru mine. De altfel, ştiţi foarte bine, sunt incapabil să păstrez un secret, dacă mi-l arătaţi, mâine îl povestesc şi-l şi comentez în prima cârciumă.

Un râs de zile mari însoţi luarea mea de cuvânt.

– Desfiinţăm cârciumile, desfiinţăm şi ziua de mâine, îmi răspunse palid şi fără să glumească tovarăşul Tutilă. V-am angajat pentru două teze marxiste, nu? De-acum sunteţi un fel de consilier secret al nostru. Vreţi, nu vreţi, aţi ajuns complice cu noi. Nu aţi spus dumneavoastră: „Nimic nu leagă mai bine decât complicitatea la o mârşăvie sau crimă!”?

– Ce crimă? strigai cât putui. Despre ce crimă e vorba?

Aceleaşi mâini, păroase şi karate, mă fixară de

fotoliul devenit celulă, carceră. Gura îmi fu deschisă; delicat, fin, din mâna marmoreană a sorei cu faţa de mască, un pahar roşu-închis îmi fu golit direct în stomac.

Mă simţeam uşor. Nu fericit, nici în siguranţă: uşor, nepăsător, străin de mine însumi, îmi venea să râd – stupid, mortal –, nu ştiu cum mi-am adus aminte de un şarpe pe care, în copilărie, îl pândisem la malul unui păpuriş. Şarpele prinsese în gură picioarele dinapoi ale unei broscuţe, broscuţa, în curs de a fi înghiţită, continua să vâneze musculiţa, la rândul ei... Eu aveam de gând să strivesc capul şarpelui, cineva, deasupra, avea ordin să-mi taie mie capul. Altcineva, şi mai sus, cerea moartea călăilor mei. Şi aşa mai departe. Şi în sus.

Tutilă ne arătă un film pe 16 milimetri, în alb-negru. De proastă calitate tehnică. Explicaţiile lui, în schimb, răsunau ca din ceruri în atenţia mea încă foarte trează.

Tovarăşi, îl auzii. Metaforic, desigur, v-am vorbit de „frica de lup“. Deşi în ultimii douăzeci de ani, am făcut extraordinare eforturi de a „marca“ întreaga populaţie (la ora asta nu există bloc, instituţie, cămin, clasă de elevi sau studenţi care să nu fie împănate de informatorii noştri – mai mult, nu există individ în acest oraş care să nu ştie precis şi pe pielea lui de existenţa şi activitatea acestor colaboratori voluntari ai noştri), suntem încă departe de disciplina din marile oraşe ale viitorului luminos. Iată, aici – se poate vedea –, am fi cam la o sută de metri de cea mai istorică şi mai roşie piaţă din lume. Trotuarul pentru pietoni, după cum vedeţi, are peste zece metri lăţime. Este ora patru postmeridian, ora de vârf în marile oraşe funcţionăreşti. Poftim. A fost ales un tip, nu ştim cine este: pare de treizeci-patruzeci de ani, bărbat frumos, sănătos, după chip poate că nu e un savant, dar nici golan sau bişniţar nu este. Un muncitor, tată de familie, un cadru de mijloc, poate chiar inginer, umnâi i gramatnâi. Perfect. Acum, în timp ce el se uită distrat la vitrina cu ceasuri străine, apar doi lucrători de-ai noştri, în civil. Nu se legitimează, nu scot o vorbă. Îl privesc numai (el a şi înţeles cine sunt, unde lucrează), îi fac semn să-şi ţină gura. El tace, bine-nţeles. Acum, unul din ofiţerii noştri îl îndoaie de mijloc, în văzul întregului puhoi de lume de pe trotuar. Subiectul rămâne îndoit, nu crâcneşte. Cei din jur văd, înţeleg, pălesc, dar se grăbesc, nimeni nu scoate o vorbă, o vorbuliţă, un suspin măcar... Iată, lucrătorii noştri pleacă. Subiectul rămâne îndoit, nu

îndrăzneşte să se îndrepte fără ordin. Toată lumea are treabă, nimeni nu vrea să se lege la cap dacă nu-l doare; frica nu mai vine din afară, frica e învaccinată, funcţionează

automat, via e păzită de fiecare bob în parte... Scena care urmează: sosirea beţivului. Singurul care se miră şi se opreşte e beţivul, căruia acum nu-i e frică, râde şi înjură – ei da, asta ridică o problemă, nu a alcoolismului ca plagă, ci a alcoolicilor care consumă o formă de libertate şi nepăsare ce e împotriva noastră şi total în afara calculelor noastre ştiinţifice. Dar asta e o altă problemă, nu ne interesează deocamdată...

Răsunară aplauze, comentarii surde, oftaturi de admiraţie.

– Suntem încă departe de această performanţă, dar suntem pe drumul cel mai scurt şi mai bun spre... Imbecilii de capitalişti consideră sărăcia noastră alimentară, cozile de la noi drept un efect al crizei interne, al penuriei sistemului. Este şi nu este, au şi nu au dreptate. Trei „taine” psihologice ne-au picat din cer, fără să le căutăm, întâi: am constatat că orice contactare a unui individ, neutru sau căpos, în vederea recrutării sale ca informator al nostru, zguduie. Chiar şi în cazul când respectivul ne refuză categoric sau ne promite şi apoi se face că plouă, această simplă aventură a sa îl cutremură şi pe el, şi pe nevastă-sa, transformându-ni-l subit într-un tip model de cetăţean, tăcut, umil, punctual, să-l pui în ramă şi pe rană. Un asemenea tip care refuză să colaboreze cu noi (fiindcă are prejudecăţi morale, e credincios, tată de copii sau fiu de oameni săraci, dar cinstiţi etc.), să o ştiţi de la mine, nu va ieşi niciodată în faţă să ridice cuvântul, cerându-şi un drept sau plângându-se de o nedreptate. Se bucură că trăieşte, că e lăsat în pace, că a fost uitat. Nu a fost uitat, desigur, dar asta o ştim numai noi. Debelare super-bos, să-i zdrobim pe cei mândri, iată un dicton strămoşesc ce ascunde o metodă ieftină, eficace şi perfectă pentru orice categorie socială, morală sau intelectuală. Într-o zi – ce-o să râdem – poate vom avea timpul să analizăm cazul informatorilor feţe bisericeşti. Aceştia sunt şi cei mai zeloşi şi cei mai penibili... Dar, ca să vă faceţi o idee despre imensul progres ce l-am realizat în înmuierea şi prelucrarea materialului psihic al populaţiei (asta după trei decenii de muncă perseverentă), cred că e destul să vă precizez că, de pildă, în 1948, din o sută de contactaţi, abia trei până la maximum cinci (şi aceştia după mari insistenţe şi şantaje in crescendo) acceptau o colaborare secretă cu noi. Şi din aceştia pierdeam, prin diferite forme

de sinucidere sau fugă, jumătate. La ora prezentă a republicii noastre, din o sută de cetăţeni „invitaţi” la colaborare cu noi, abia zece la sută îndrăznesc să refuze categoric şi zgomotos. Restul de treizeci la sută promite, dar o scaldă, încercând fofilarea, iar cincizeci la sută colaborează efectiv. E adevărat, apare

fenomenul şmecheresc de hiperzel negativ, respectivii încercând să scrie multe ca să nu spună mai nimic şi ca să ne înece astfel în propria noastră curiozitate. Dar asta e un fenomen secundar. Important rămâne faptul că, teoretic, nouăzeci la sută acceptă propunerea noastră, uşurându-ne astfel enorm munca de izolare şi încercuire a celor zece la sută căpoşi, cu idei şi cu priză la mase. Mai notez, procentele acestea sunt cele constatate în fabrici şi uzine: în mediile pur intelectuale, universităţi, redacţii, teatre sau uniuni de creaţie, procentul de aderenţi, cum zicem noi, la „guma de mestecat" atinge aproape limita ideală. Nu mai avem nevoie să recurgem la taraţii psihici sau sociali; în prezent, alcoolicii degradaţi, homosexualii, maniacii complexaţi sau hoţii şi delapidatorii de ocazie nu reprezintă pentru noi o materie primă la care să trebuiască să recurgem în lipsă de altceva mai bun. Premiantul, ca să intre în facultate, atleta, ca să poată pleca în străinătate, dirijorul orchestrei şi directorul teatrului sunt oamenii noştri, fiindcă nu pot trăi fără noi, fiindcă printr-o simplă apăsare pe buton îi putem transforma în gunoaie sau cadre dezafectate... După cum se ştie, Isarlâkul nostru drag are locul unu pe sultanat în ceea ce priveşte numărul celor contactaţi – unu la şase, dacă nu mă înşel –, dar şi primul loc în aşa-numitele denunţuri voluntare ce se înregistrează zilnic: şi asta nu de la informatori de meserie, ci de la diferiţi căţei anonimi, puşi pe turnătorie ca pe alcool şi curvăsărie... Al doilea: tovarăşi, aici suntem la porţile Orientului, zice proverbul, aici totul se fură şi se minte. Aşa este. Slăvit sultanul Murad I, se ştie, devenea mulţumit de un vizir al său abia din clipa în care afla că acesta a început... să fure. „Ei, zicea sultanul, de-acum e omul meu!". Deci mica ciupeală, mica hoţie, micile aranjamente din familie, clan, bisericuţe şi chiar mafie fac parte integrantă, calculată şi planificată din lumea noastră. Suntem legaţi de stăpânire prin convingeri şi meserie – dar suntem ţinuţi legaţi, pe viaţă şi pe moarte, de această stăpânire, prin comodităţile, locuinţele, abuzurile, escrocheriile noastre, pe plan local sau personal. Noi ştim acest lucru, o ştie şi stăpânirea – numai Occidentul se miră de proliferarea bacşişului şi a învârtelilor de tot felul. Nu-şi dă seama de enormul avantaj moral pe care îl realizează conducerea având în aceşti mărunţi profitori (ce pot fi anihilaţi oricând) o categorie socială ce este legată cu trup şi suflet de actualul sistem şi actualii săi conducători. În general, sincer vorbind, noi, în serviciul nostru, nu avem nevoie de oameni cinstiţi. În faza de construire interioară a sufletului de tip nou, avem acum mai mare nevoie de proşti, lichele, pramatii, trădători, ticăloşi.

Cu o sin-

gură condiţie: să-i ţinem strâns în mână, să simtă tot timpul că butoiul cu apă e aproape, să simtă şi în somn că de braţul lung al revoluţiei noastre nu ar putea scăpa nici dacă se angajează cârtiţe în Paraguay, nici dacă doamna preşedintă a Statelor Unite îi ascunde în cuibarul ei de cloşcă creştină. Aceasta este sfânta dialectică a contradicţiilor, negaţia negaţiei, sinteza fără antiteze, construirea pozitivului prin negativi şi negativaţi. Bine că nu avem aproape de noi un bust de ghips al marelui Profet, sunt sigur că acum ar exploda şi s-ar face puzderie: din motive de morală revoluţionară, romantică şi idealistă. Adevărul este că nu se poate construi viitorul (care nu e decât un prezent prelungit – doar că asta o ştim numai noi), nu se poate re-construi nici trecutul (pe care l-am schimbat din temelii), dacă folosim în munca asta exclusiv valori, caractere şi conştiinţe curate. Noi ştim cel mai bine că orice creier care gândeşte, gândeşte critic, ergo ne detestă şi ne urăşte. Mai ştim că orice caracter nemânjit cu nimic e bun doar să-şi facă norma, să defileze şi să aplaude până crapă... Şi acum ajung la a treia taină revelată nouă de praxisul mizeriei. Se ştie că criza petrolului, criza împrumuturilor şi dobânzilor, fuga maselor de la sate la oraş şi refuzul tinerilor de a accepta orice muncă ne-au adus pe cap această acută sărăcie în alimente, în bunuri de larg consum. De câţiva ani au apărut cozile. Din ce în ce mai lungi, din ce în ce mai diversificate. Nu mi-a venit să cred când am citit la Academia Sublimă un document secret, în care se demonstra riguros ştiinţific cum că, în condiţii de ordine şi vigilentă disciplină, coada la pâine, lapte, săpun, carne, detergenţi, orice – se poate transforma într-un involuntar, dar eficace, exerciţiu de autostăpânire, de introvertire şi chiar meditaţie, cu excelente rezultate sociale. Da, tovarăşi! Luaţi orice trăncănitor reacţionar de tramvai, cârciumă sau colţ de stradă, aranjaţi ca să fie obligat el – şi nu nevastă-sa sau bunicii din casă – să facă zilnic coadă, două ore numai. Veţi observa că s-a liniştit, că a devenit mai serios, că numără până la zece înainte de a deschide gura. Nu cred că e vorba de un fel de minune, de gimnastică yoga, nici de ceva care să ne reamintească secolele în care stăteam în biserică şi ploua peste noi molfăitul slavon al popilor analfabeţi: şi totuşi, ceva religios, ceva ca un fel de reculegere morală, metafizică, are loc în sufletul majorităţii celor ce stau cuminte la cozile alimentarelor noastre. Face bine pentru orice minte de cetăţean, chiar semiconştient, să se gândească, mut, orb şi surd, că acasă îi plâng de foame câţiva copii, că rezerve nu are decât de azi pe mâine, că de la ţară nu mai poate primi

absolut nimic

(din contră, dacă poate, trebuie să trimită biscuiţi şi lapte praf la cei care crapă acolo de foame), că istoria e foarte lungă şi că americanii sunt foarte departe şi din ce în ce mai ocupaţi în Israel şi Nicaragua. Aceste intime meditaţii – la care se adaugă murdarele certuri şi încăierări, inerente oricărei cozi latino-balcanice – aşează mâlurile, molcomesc afectele. Nu suntem departe de rugăciune: căci ce altceva e rugăciunea decât o disperare în singurătate şi totală neputinţă? Nici nu avem nimic împotriva acestor pioase şi refulate molitve de „Alimentară”, făcute sub privirea zâmbitorului Portret care e prezent peste tot. Am discutat mult cu diferiţi academicieni, specialişti în materialism şi dialectică: în cercurile de sus, mulţi savanţi şi comisari sublimi tind să considere marxismul ca fiind o simplă antropologie. Şi nici atât. Ei propun – desigur, pentru un viitor aşezat şi sigur, nu în condiţiile încordărilor de acum – completarea marxism-leninismului cu o ontologie materialistă mai deschisă, dar mai ales cu o MORALĂ. Morala revoluţionară, cea a muncii, cea a patriotismului revoluţionar, a mândriei de a aparţine celui mai înalt popor şi stat din lume, sunt frumoase, înălţătoare, dar au un mare dezavantaj: nu funcţionează decât în public, verbal, la suprafaţă – fiind, mai ales pentru trăncănitorii de ocazie, calul de bătaie al demagogiei şi al fagocitozei de cadre inteligente şi cu umor. Rusia este ţara cu poporul care a dat – şi dă – cel mai mare număr de atei şi călăi, dar şi cel mai mare număr de sfinţi şi martiri. Suferinţa Rusiei – v-o spun eu! – e tezaurizată cu grijă. Partidul ştie că în popor există, persistă şi se nasc continuu diferite valenţe religioase (mistice, ortodoxe sau pur şi simplu doar antimaterialist disponibile), oricând gata de a ieşi la lumina zilei. E ridicol şi e sublim, dragi tovarăşi, faptul că, în timp ce societăţile de consum, postindustriale, devin total atee – sau mai rău, indiferente din punct de vedere filosofic sau religios –, înăuntrul monadelor luminoase ale continentului nostru eurasiatic se pune, din ce în ce mai des şi acut, problema primirii în partid – vă invit să nu râdeţi, e o problemă teribil de serioasă – a acestui umil fiu de dulgher, victimă nevinovată a unei înscenări politice sioniste, făcute cu ajutorul imperialismului roman. Preoţii tuturor religiilor, timp de două mii de ani, au făcut tot posibilul să-L compromită pe acest prim agitator al celor umiliţi şi obidiţi, dar fără nici un rezultat. Poporul continuă să creadă în El, să-L aştepte, sperând într-o înviere şi după răstignirea Lui de către noi. Noi înşine, uitându-ne mai atent la dosarul Său, trebuie să recunoaştem că acesta e foarte curat şi

foarte pozitiv. Pe linie chiar, Hristos poate fi primit oricând în partid

şi, de va fi nevoie, această primire va şi avea loc, de îndată ce serviciile noastre de sondaj şi anchetă ne vor indica un plus de câştig tactic şi ideologic. Un Hristos în ilegalitate, umblând clandestin prin colhozuri, taigale, lagăre şi închisori, este de o mie de ori mai nociv şi mai inefabil decât unul considerat a fi primul şi cel mai cinstit comunist din lume. Nu este deloc exclus ca, în viitoarele războaie de eliberare ce le vom face, alături de secera şi ciocanul revoluţiei noastre sociale, să apară şi crucea (eventual, semiluna) revoluţiei noastre morale...

Mi se părea că, în vântul acestei teribile conferinţe, deodată, ca tăiate din rădăcină, toate capetele acestor ştabi puternici adormiseră precum un stol de pelicani. Tutilă părea a fi posedat de propriul său cuvânt, copleşit de propriile sale cuvinte. Bea din licoarea Napoleon-Cinzano, de mult nu se mai adresa acestui grup restrâns de cizme şi cravaşe, poate că nu mi se adresa nici mie, nici inculpatului Karlie Marx; ceea ce spunea (las' că-i lăsa reci absolut pe toţi aceşti mercenari executanţi, atleţi în negândire şi necuvânt) mi se părea că se adresează mai degrabă unui fel de tribunal mistic, în care, ca în toate marile procese, nu se ştie cine este acuzator şi cine e cel acuzat.

Carasurduc dispăruse de lângă el, parcă şi în jurul meu fotoliile se mai goliseră. (Când? Cum?) Pa-harul din faţa mea era mereu plin. Nu mi-era foame, nu mi-era sete, nu-mi era nici frig sau frică. Doar ţipătul după Olimpia părea a fi trăsura de unire dintre mine şi lume, între mine şi timpul dogit al acestei nopţi de infernală, biblică melancolie. În costumul ei de ţărancă, desculţă, în primul an al căsniciei noastre a ţinut să-mi arate o curea de pământ aspru şi pietros, ce ar fi fost partea ei de zestre. „Mama mea, îmi spunea ea, credea sincer că în fiecare bob de grâu e desenat chipul lui Hristos: nu-l vedem noi, dar chipul lui e acolo. Pietrele de moară care îl macină se roagă de iertare că-l sfarmă: El nu se supără, ne iartă, fără de El am muri de foame şi frică.”. Mi-a arătat atunci şi un turn de schit vechi (dar parcă era altul decât cel în care am văzut-o pe ţiganca ce alăpta). Şi o punte peste o apă iute, vânătă de rece şi curată. Şi un fel de iaz liniştit, lângă o moară ce luase foc. Şi nişte arini atât de înalţi, că trebuia să fii ciocârlie ca să le cuprinzi vârfurile... În vara aceea de totală convalescenţă, am reuşit să mă vindec de şocul pe care l-au însemnat ieşirea din puşcărie, scăparea din

mină, ruperea – după moartea mamei mele – de tot ce însemna trecut. (Întreaga mea fiinţă părea a fi strivită şi tencuită de anii lungi de detenţie: deşi acolo m-am simţit „acasă” şi sănătos mintal, după ieşire totul s-a dat peste cap. Nu mai eram un om întreg, urlam de frică în somn:

ziua mă strecuram pe lângă ziduri, dacă zăream vreun miliţian, începeam să tremur, trebuia să dispar intrând într-un gang ca să mă liniştesc, să-mi revin, rugându-mă. Scriam scrisori aiurea, pe care le rupeam, priveam ore întregi fotografiile în care, copil frumos şi cuminte fiind, stăteam alături de divina mea soră, între cei doi sfinţi părinţi ai mei. Beam singur, după primul pahar începeau să-mi curgă lacrimile...) Pe Olimpia, acum, o vedeam vag, ca pe un tors de priviri şi confuze semne. Îi sărutam mâinile, ea îmi arăta doi paltini alăturaţi (iarăşi paltini!), pe o măgură înaltă. Unul era tăiat, celălalt, foarte demn şi trist, se clătina în vântul subcarpatic mirosind a zăpadă şi miei. „La noi, îmi spunea ea, şi o auzeam şi acum şoptindu-mi de aproape, la noi căsniciile se leagă din ochi, nu prin cuvinte. Oamenii se văd, se recunosc, se iau de mână. Nici un cuvânt despre dragoste, nici un jurământ. Se aşează la casa lor, intră în griji, fac la copii, se închină, îmbătrânesc, încep să se uite spre munte, aşteptând cu rost şi cuviinţă sfârşitul cel de obşte. Cel mai frumos cuvânt de dragoste ce se rosteşte sub şindrilele sau prunii ăştia, o singură dată în viaţă, ar fi următorul: „Bărbate, aş vrea să mor înaintea ta!”... Vezi paltinul acela tăiat? Pe sub pământ, rădăcinile îi sunt încă vii, el continuă a trăi încolăcit de rădăcinile celui netăiat. Se spune vreun cuvânt, e nevoie de vreo juruinţă? Nimic. Dragostea, la noi, aici, nu e chin, nici întrebare, nici reciprocă scurmare şi pândă. Dragostea e tăcere, e umbră şi vis. E mai-mult-decât-cuvânt: e noimă şi rost, primire şi trimitere; e muntele alb sub care vom plesni ca mugurii, într-o altă veşnicie...”

Tutilă, palid, crispat şi totuşi arzând ca o vâlvătaie, se descheiase la cămaşă, îşi scosese haina: vorbea cu tavanul, cu cerul, părea că nici nu-i pasă de plecarea pe şest a subalternilor săi, el urmărea o idee – sau era urmărit de o obsesie, de o durere a lui, ascunsă.

– Nu mai e nici un secret pentru cei dinlăuntrul afacerilor acestei lumi împuţite şi laşe: nu suntem iubiţi, nimeni nu ne vrea de bunăvoie. Dacă s-ar face alegeri libere în paşalâcul nostru liber şi independent, nu ar vota cu noi nici măcar şoferii graşi din Divanul Înaltei Porţi. O ură lungă, necruţătoare, bine ascunsă în rărunchii tuturor supuşilor, aşteaptă clipa în care să ne sară în spate şi să ne sfâşie. Este pentru prima oară în istorie că o putere reuşeşte să facă abstracţie de popor, de opinia publică, de interesul general. Am fi, aşadar, puterea politică în starea cea mai pură, cea mai crudă. Forţa noastră nu se mai poate explica prin statistici, sociologie sau psihologie a turmei sau a mulţimilor. E nevoie de religie, de cunoştinţe

teologice, de experienţa mistică a marilor iniţiaţi, de credinţa în miracolele venite de sus, pentru a găsi o motivaţie a acestui fantastic, total antiştiinţific paradox: maxima mizerie şi teroare, legată de maxima laşitate şi răbdare. Poate că orice politică ce se bazează pe frică şi crimă devine un fel de religie – fiindcă şi religiile ce s-au bazat pe inchiziţie şi ruguri au ajuns simple partide politice antagoniste, antipopulare, anticereşti. Dar nu se poate trăi aşa, noi trebuie să ieşim din circul cu fiare, trebuie să găsim cărarea ce duce înapoi spre inimile oamenilor. Trebuie să ni-l adjudecăm pe Hristos, ca principiu şi dragoste, tocmai fiindcă, în viitor, în viitorul nu prea îndepărtat, ne aşteaptă o cumplită confruntare cu Cerul, cu adevărurile şi ideile veşnice. Intrăm într-o fază istorică tragică, trebuie să facem tot posibilul ca să ieşim din statutul de renegaţi, trădători ai Cerului, de anticrişti sau Mari Inchizitori. Nu poporul, ci noi, paznicii şi exploatatorii lui, vom avea nevoie de acel opium de care vorbeşte Marx, tocmai fiindcă suntem mâna înarmată a viitorului. Unde este cartela noastră de iertare şi mântuire? Unde? Vor pieri milioane de oameni nevinovaţi, vor dispărea state întregi de pe hartă, culturi şi limbi, popoare şi etnii vor pieri, vor fi nimicite, aneantizate... Europa se va topi în îmbrăţişarea de dragoste şi ură a Asiei ca un atol în Oceanul Pacific. Noi zicem acum: doar proştii şi americanii ne compară stilul şi nivelul de trai cu cel al Europei din care am fost yaltaţi pe veşnicie. Adevărul este că întreg continentul nostru, din punct de vedere politic, va intra de-acum în faza, deosebit de lungă şi de dramatică, a socialismului ascetic. Cartele, răbdare, renunţări. Coborâre vertiginoasă, conform principiului vaselor comunicante, spre media nivelului mondial de subdezvoltare. Noi trăim azi mai bine decât ucrainenii, aceştia trăiesc mai bine ca siberioţii, aceştia mai bine decât mongolii, aceştia mai bine decât chitaii, aceştia mai bine decât vietnamezii, aceştia mai bine decât cambodgienii, aceştia mai bine decât... Pricepeţi? Înspre această linie trebuie să privim, fiindcă în această direcţie evoluăm. Iugoslavii şi polonezii ne talonează, în sărăcie şi lipsuri: nu noi îi vom ajunge din urmă pe francezi, nemţi, englezi sau suedezi, ci ei ne vor ajunge din urmă, gâfâind. În parlamentele lor, de paradă şi vorbe mari, se continuă visul utopic al unei Europe unitare şi puternice – dar asta e numai o amăgire, un fel de beţie retorică, o mare, tragică minciună. Pe dedesubt, acest apendice al Asiei e de mult finalizat prin frică, egoisme şi vechi discordii. Bulgarizarea va începe curând, estonizarea va urma. Trecutul Europei se transcrie acum: viitorul său e deja scris şi parafat din ziua în care şefii acestui putred

Occident, speriindu-se grozav de ursul aliat, ca să-i închidă gura, i-au aruncat la picioare o halcă uriaşă de peste o sută de milioane de oameni liberi. Credeau că ursul se va îneca, credeau că are să-i rămână în gât vreun os mai rebel. La Helsinki, alţi şefi de state au mers ca să-i ureze la mulţi ani şi poftă bună aceluiaşi urs nesătul. Ce să mai vorbim? Iată, eu însumi sunt un soldat credincios al acestui urs, voi muri în slujba lui, contribuind, fără să vreau, la metabolismul internaţionalist, la înghiţirea calculată, ştiinţifică, în etape planificate, a însuşi poporului din care, ca origine şi limbă, fac parte. Aceasta e legea necruţătoare a istoriei, legea ireversibilităţii puterii, adevărul milenar care a demonstrat nu o dată că o cultură bătrână şi sătulă nu se poate opune unei barbarii tinere şi pline de vitalitate şi cruzime. Nu noi vom renunţa la cozi, denunţuri, defilări şi aplauze, ci ei, cei care, venind din urmă, vor fi siliţi să fie încântaţi să le împrumutăm metodele noastre de guvernare şi ordine. Fiindcă nu vor avea încotro, cadrele eliberării lor definitive sunt gata, sunt excelent pregătite şi sunt de o mie de ori mai numeroase decât au fost acei naivi şi bravi bolşevici care au pus bazele primului stat comunist din lume exact acolo unde Marx credea că este exclusă orice fel de revoluţie de jos. De ce să ne fie milă de ei? Domnule profesor Candid, îmi poţi fi martor, din toate lagărele noastre, de sub nourii încruntaţi ai disperărilor noastre de mizerabili sateliţi, de mii şi mii de ori a răsunat acest blestem cumplit: ”Să dea Dumnezeu să ajungeţi şi voi acolo unde ne-aţi împins din ignoranţă, laşitate şi frică – frică imorală, iresponsabilă şi stupidă –, să dea Dumnezeu să vă vedem lingându-vă eliberatorii, mâncându-vă limba şi literele pe care nu le mai meritaţi, desfiinţându-vă cultura de care v-aţi bătut joc, mai ales în ultimii cincizeci de ani; să dea Dumnezeu să-l vedeţi pe Dumnezeul vostru, pe care l-aţi negat, răstignit sub ochii voştri şi pe ostaşii noştri jucându-i la zaruri cămaşa, aşa cum voi, după Yalta, aţi jucat cămaşa Hristosului nostru bătut în cuie. Să dea Dumnezeu să pieriţi ca noi înainte de a muri, şi să muriţi mult înainte de a vi se închide ochii... Să dea Dumnezeu...”. Visam, visam? Ceva nu era în ordine, nu Tutilă vorbea, nu eu îl ascultam, nu mai eram amândoi alături, în cavele atotputernicei noastre inchiziţii! Un post de emisie străin s-a suprapus peste altul, o conştiinţă peste alta: unde erau hotarul dintre el şi mine, dintre adevărul său de călău şi adevărul meu de victimă? O cumplită nelinişte, ca un fulger al inimii mele negre, îmi năpădi oasele şi carnea. Nu mă puteam mişca, nu puteam să strig, să pronunţ măcar o silabă. Braţele paznicului meu mă ţineau strâns, ştiam

că sunt prizonier, ştiam că sunt sub ghilotină, dar nu asta mă durea. Sala se golise în întregime (deci totul era un proces, o răfuială între mine şi Tutilă), un tip în salopetă murdară de şofer (era Osmanescu? nu era Osmanescu?) rânjea din spatele conferenţiarului. În sala de alături se auzeau râsete, muzică de taraf. Nu înţelegeam, nu înţelegeam!... Tutilă, apropiindu-se de mine, printre fotoliile golite de oaspeţi, arăta altfel, cu totul altfel ca înainte cu o oră. Plângea! Era desfigurat, stors, era şi beat, deşi nu se clătina, nici nu se bâlbâia. Se uita fix în ochii mei, ca şi când ar fi vrut să mă hipnotizeze: nu mai avea gesturile elegante ale vorbitorului de catedră, dădea din mâini aiurea, parcă se apăra de muşte, respira greu, buzele îi erau vinete, uscate.

– S-a dus în aia a mă-sii, lumea asta, profesore! S-au dus şi pământul, şi satul, şi aerul, şi apa. Biserica e moartă, putrezeşte în somn şi nesimţire. Muncitorimea e o masă de speriaţi flămânzi şi încătuşaţi. Ţărani nu mai avem, doar nişte babe ce prăşesc în rând şi blestemă. Am fost condamnaţi să pierim pre limba noastră – şi aşa vom pieri. Cancer la caractere, profesore – vorbesc de cei de sus, de cei care ne conduc cu dragoste şi marxistă clarviziune ştiinţifică – cancer şi la inimi, frică anemică pernicioasă, decalcifiere a oaselor şi a minţilor. Impotenţă şi prostie, oligofrenie, schizofrenie catatonică, sifilis moral, tuberculoză ideologică, paranoie imperială. Căcat... căcat...

Plângea totuşi. Ce fel de lacrimi erau acestea? Ochii lui rămăseseră cruzi, reci, ironic batjocoritori. Lacrimile veneau din altă parte, erau în legătură cu altă durere, cu alte secrete, cu un alt Hristos. Îmi era cumplit de frică de el, aş fi dorit să-mi aduc aminte de una din rugăciunile mele mici, îmi era imposibil. Vedeam tulbure, se părea că de-a lungul unei străzi întunecate, străjuită de plopi şi ziduri roşii, trecea în zbor un fel de ţipăt al meu, o spaimă a anilor mei, un fel de vârtej al amintirilor şi al uitării. Tutilă era acum în genunchi în faţa mea, alături se chefuia soldăţeşte, gras. Un cineva îmi izbi în faţă şuvoiul de apă dintr-o carafă. Tutilă, milos, îmi desfăcea nasturii de la gât ai cămăşii.

– A murit? întrebai în şoaptă, cu voce împrumutată.

– Da, îmi răspunse Tutilă Unu. Un camion de noapte. Nu trebuia să iasă, a fost avertizată. Dar ea te credea în primejdie, a pornit urlând încoace. Şoferul a fugit...

Nu mă durea nimic. Trupul meu ştia de mult. Doar mintea mea cretină rămăsese în urmă. Am ridicat mâinile ca să-l strâng de gât. „Tu eşti şoferul care a

ucis-o!” am zis, deşi toate celulele fiinţei mele ştiau că eu sunt cel care a împins-o sub roţile negrului camion. Am reuşit să mă ridic în picioare, ca să-l ucid cumva. Dar fără să simt mânie sau ură. Tutilă avea ochiul îngerului negru cu care, de fapt, şi eu, şi toţi ai mei s-au bătut de-a lungul întregii, neterminatei nopţi care a fost cumplita şi nenorocita noastră viaţă. Se uita la mine cu jale, cu scârbă, lacrimile însă îi curgeau ea unui copil. „Sunt nevinovat, sunt nevinovat, îmi striga el, am vrut să vă salvez, nu s-a putut.“ Când i-am atins carotidele, izbindu-l în faţă cu ghipsul meu, fui lovit şi eu. Din toate părţile, chiar şi de Tutilă. Eram tăiat, cădeam. În clipa aceea am simţit palmele ei calde în mâna mea. Totdeauna ne-a plăcut concertul pentru violoncel şi pian al lui Şostakovici. De câte ori se întâmpla să-l prindem la radio, ea venea şi mă strângea de mână. Cu dragoste, cu milă, cu ultima ei blândeţe. Căzând acum, auzeam frumos şi clar dialogul dintre violoncel şi pian. Olimpia era violoncelul, eu o imaginam numai. Mâna ei sublimă, ca o pasăre îngheţată, căuta în palmele mele îndrăgostite adăpost şi mângâiere. Ochii ei, imenşi şi transparenţi, ochii frunzelor de pe covoarele noastre, ca şi melodia acestui rus nefericit, alunecau peste un peisaj valah în care totul nu era decât o ruină, o eroare, un simplu moft ridicol al unei mici apocalipse în devenire.

SFÂRŞIT I

CRAIOVA, SEPT. 1985

În loc de testament[3]

Moto:
Dulce et decorum est pro patria mori!
(HORATIUS, Ode, III, 2)

Mult stimate tovarăşe General Procuror,

Subsemnatul Dr. Desiderius Candid, bolnav mintal, internat fără termen în Spitalul de incurabili nr. 9, din... (nu ştiu cum se cheamă satul sau oraşul în care este acest lazaret), cu respect vă raportez că au sosit cei doi tovarăşi, lucrători în procuratura ce cu onoare conduceţi. Unul din ei m-a ameninţat şi m-a bătut, dar celălalt a vorbit cât se poate de frumos.

[3] Acest al doilea final de roman se va publica numai în caz că persoana întâi a acestor poveşti va fi arestată, anchetată şi ucisă de braţul cel lung al revoluţiei continue. Adevărul, la noi, umblând cu capul spart, e logic cât se poate de logic, ca...

Mi-au lăsat hârtii şi pixuri ca să scriu. Nu am mai scris de mulţi ani, am şi uitat să scriu, nici nu mai visam să mai pot scrie vreodată. Aceşti tovarăşi procurori sau anchetatori mi-au transmis, fiecare în felul său, dorinţa şi ordinul dumneavoastră ca eu să dau o amănunţită şi documentată declaraţie, prin care să demasc pe trădătorul de patrie Tutilă Ilie, fost başvizir şi mare dragoman albastru la Înalta noastră Poartă. Care împreună cu nelegitima sa amantă au fugit de mai mulţi ani în Occident, cerând acolo azil politic. Acum – îmi spuneau lucrătorii-anchetatori pe care i-aţi trimis la mine – acest Ilie Tutilă, ajuns profesor universitar de marxism la o universitate de spionaj capitalist, a scos acolo două cărţi ce se bucură de un mare succes: o carte despre Marx (intitulată Marx – sau drumul cel mai scurt între capitalismul huiduit şi sclavagismul aplaudat) – şi o altă carte de scandal, un fel de „Manual al bunului puşcăriaş post-yalta“. Ambele aceste cărţi, afirmă trădătorul Tutilă Ilie, ar fi fost scrise de el în ţară şi scoase apoi, cu mari greutăţi şi riscuri, spre a fi tipărite în lumea liberă... Îmi cereţi, nici mai mult şi nici mai puţin, ca să dau o declaraţie exhaustivă din care

să reiasă adevărul-adevărat: şi anume că, de fapt, eu sunt autorul acestor opuri reacţionare, eu singur – o ştiu toate organele de resort din Isarlâk – le-am dictat unei dactilografe din

serviciul secret, în perioada în care, în detenţie provizorie fiind (pentru lovirea superiorului), am fost minţit de acest Tutilă Unu că soţia mea trăieşte şi că o voi putea revedea dacă sunt cuminte şi colaborez ştiinţific cu el.

Tovarăşe General Procuror, noi doi ne cunoaştem foarte bine. Dumneavoastră ştiţi că eu nu v-am refuzat decât la începuturi: pe urmă, am cedat şi am dat declaraţia aceea prin care afirmam că soţia mea nu a fost călcată criminal de o maşină neagră, necunoscută, ci a murit de inimă, din cauza unor slăbiciuni şi emoţii de familie. V-am dat această declaraţie ca dumneavoastră să puteţi face faţă la valul de proteste ce au apărut în străinătate în urma interviurilor date de prietenii soţiei mele din familiile Sommer şi Winter...Dar toate acestea s-au întâmplat înainte ca eu să fiu trecut prin şocurile electrice şi cu insulină, şi prin acel tratament de somnoterapie cu diferite pilule roz, şi verzi ce mi se administrau ca să încetez, să mai urlu şi să mă tot sinucid fără succes. Acum – o ştiu toţi doctorii şi paznicii mei – eu nu mai am nici un fel de memorie. Nu ştiu când a murit soţia mea, nu ştiu de ce a trebuit să moară: oricât efort aş face, nu o pot readuce în mintea mea bolnavă. Uneori, când reuşesc să ies din peşteră, pentru o clipă numai, parcă aud vocea ei de neuitat: mă cheamă dulce spre casa Moşului nostru sau mă îndeamnă să merg să văd locul unde s-a aruncat în gol bunul meu prieten şi coleg de suferinţă Caftangiu, pe care l-am iubit şi după care am plâns din inimă. Şi atunci am fost acuzat că eu, prin vorbele şi ideile mele, l-am împins spre sinucidere. Ceea ce nu este adevărat: s-a sinucis de bunăvoie, fericit, considerând că opera sa e terminată. A plecat spre moarte cântând ţărăneşte. „Trăiască toţi cei care au murit”, îmi spunea, şi a murit frumos şi demn, după a mea părere. Şi a mai spus o vorbă: „Toată lumea e curvă, cine crede în curve ca mine să păţească!... L-am văzut pe geam întins, sfărâmat pe caldarâmul curţii interioare. L-am văzut şi la morgă, unde am fost bătut de domnul căpitan Enoiu fiindcă am vrut să-i cânt: ”Într-adevăr deşertăciune sunt toate, şi viaţa aceasta e umbră şi vis...”.

Deşi mi s-au făcut trei injecţii de azi-dimineaţă, mi-au trebuit câteva ore ca să pot ieşi din ceaţă. Mâna îmi tremură, vă rog să mă iertaţi pentru forma literelor mele. Vă jur, îmi este imposibil să-mi aduc aminte de acest Tutilă Ilie, pe care îl confund mereu cu un alt Tutilă, cu mulţi alţi Tutili pe care i-am întâlnit în viaţă sau cu care visez, urât în nopţile la care nu pot

adormi nicicum. Mi-am pierdut complet memoria. Nu mai ţin minte, de pildă, când mi s-a tăiat antebraţul stâng: ţin coala de hârtie cu un ciot, dar habar nu am prin ce

întâmplare am ajuns ciung. Aţi crezut că sunt nebun când am declarat că mi-am pierdut braţul în bătălia de la Lepanto, în luptă cu turcii: dar atunci ştiam încă ce vorbesc, astăzi habar nu mai am ce au putut să însemne toate aceste halucinaţii, întreg trecutul meu e mort, şters cu buretele, ars cu acid sulfuric. Trăiesc numai în prezentul imediat – nu ştiu în ce an suntem (nici nu mă interesează), grija mea e să nu pierd masa de prânz şi să nu uit unde am ascuns cele trei pachete de ţigări, singura mea comoară. Ştiu că injecţiile ce le primesc de azi-dimineaţă, de când am fost izolat în acest birou sau celular, sunt din familia amfetaminelor benzedrine. Sau aşa ceva. Până mâine voi uita complet numele acestui ser care trebuie acum să-mi excite memoria şi imaginaţia. Eu nu ţin minte decât un singur medicament, cel care m-a fericit şi m-a nenorocit. Se cheamă „Nozinan”... După tratamentul cu el, întreg trecutul meu, toate amintirile legate de fosta mea viaţă s-au şters, s-au ascuns. Au coborât sub mâl, au plecat din mine, înaintea mea.

Încep prin a vă spune că vă sunt foarte recunoscător că, după greva mea de foame, aţi aprobat să fiu scos de la secţia 5, etajul 3. Acolo şi paznicii, şi bolnavii sunt deosebit de agresivi. Am fost de mai multe ori crunt bătut, dar nu mai ţin minte de cine şi de ce. Am două coaste rupte, o rană în ceafă ce îmi supurează. Cu o ureche nu mai aud deloc, iar în cap îmi zumzăie un întreg stup de elicoptere şi albine. Fabricăm manual stegule
ţe pentru diferite defilări: eu sunt la secţia de lipit, cu o singură mână nu pot să-mi îndeplinesc norma de optzeci de steguleţe pe zi, chiar dacă lucrez şi serile. Şeful de dormitor e o bestie comunistă, mă persecută cumplit: el zice că sunt un fost intelectual, nu ştiu cine i-a băgat în cap că aş fi avut cândva ceva cu Marx. Din cauza asta mă urăşte de moarte. Mă numeşte tot mai des de serviciu la closete; eu nu mă opun, merg şi curăţ, deşi apă nu avem decât două ore pe zi; este şi asta o muncă, acolo măcar nu intră paznicii, pot să plâng, pot să mă rog în voie. După aceea miros urât, ceilalţi bolnavi din salon mă obligă să mănânc

afară, pe scări, în picioare şi fără lingură. Iar acest şef, pe nume Ioviţă (fost director la o fabrică de erbicide, nu şi-a făcut norma, a şi vorbit cum nu trebuie la o vizită de lucru suleimană), când îl apucă criza de depresiune, devine agresiv, mă caută, mă bate, mă scuipă, ţipând de tremură toţi ceilalţi nebuni. „Voi sunteţi de vină, îmi strigă, de la voi se trage toată nebunia noastră!”. Ce înţelege el prin acest „voi” nu am de unde şti, mai ales că în fiecare săptămână cerşeşte foi de hârtie ca să scrie diferite memorii şi declaraţii, în care vrea să dovedească fidelitatea sa faţă de partid şi faţă de măritul nostru

sultan. Apoi iar mă face filosof marxist, dându-mi picioare în fund şi desenându-mi pe zeghe seceri şi ciocane, dar nu încrucişate, ca pe steagul Sublimei Porţi, ci stând spate la spate de parcă ar fi certate şi nu-şi mai vorbesc deloc. Îmi fură şi margarina, şi cele 50 de grame de marmeladă la care avem dreptul în fiecare sâmbătă, dacă ne-am făcut norma şi nu am spart nimic. Dar toate astea nu au importanţă, eu vă rămân recunoscător că mi-aţi aprobat transferul de la secţia furioşilor: aici se zice că suntem melancolici depresivi, sau schizofrenici, paranoici, hebefrenici, catatonici sau oligofrenici. Încurc terminologia asta, mâine o voi uita – aşa cum voi uita şi diagnosticul care e înscris pe fişa mea de însuşi tovarăşul colonel doctor. Acum (din cauza injecţiilor, probabil), cu toate că singura mea specialitate ar fi să curăţ cu zel latrinele turceşti ale ospiciului nostru ultramodern, îmi vine să râd cu lacrimi. Fiindcă diagnosticul meu, pentru un om care a ştiut cândva un pic de greacă, este o galimatie absurdă, contradictorie, atât din punct de vedere logic, cât şi medical. Sindrom cronic de manie schizofrenică de tip antidialectic. După a mea părere, un sindrom nu poate fi declarat cronic, o manie exclude schizofrenia, iar dialectica nu poate fi antidialectică, fiindcă, după câte bănuiesc, ea conţine şi afirmaţia, şi negaţia, plus încă un al treilea termen de care mi-e şi scârbă, mi-e şi frică. Dar de bolnav sunt bolnav, boala mea e incurabilă, internarea mea la acest ospiciu secret e justă şi justificată. Nu ştiu dacă sunt aici fiindcă sunt bolnav sau fiindcă am comis o crimă: nu ştiu dacă am fost condamnat de o instanţă sau pur şi simplu am fost izolat de restul oamenilor normali: nu ştiu câţi ani au trecut de când a murit EA, numele ei nu-l mai pronunţ, vreau să-l uit, trebuie să-l uit. A venit la mine tovarăşul Osmanescu, el a intervenit să mi se dea dreptul la ţigări şi vorbitor. A fost deosebit de atent şi amabil cu mine: eu plângeam în hohote, fără nici un motiv, el încerca să mă mângâie. Mi-a promis că îmi va trimite medicamente capitaliste, „Nootropil" şi „Normabrain", deşi i-am spus că eu nu vreau să mă vindec de nimic; mai ales, nu vreau să-mi revină memoria, ce să mai fac cu ea? Dar tovarăşul Os-manescu, să ştiţi, avea un interes în cazul meu: acum, că a ajuns ataşat cultural la Paris sau Bonn, ar dori să se căsătorească legal cu văduva Caftangiu. Aceasta – mi-a povestit chiar el –, cum a ajuns în Occident, l-a părăsit pe trădătorul Tutilă Ilie şi a plecat cu sculptorul Hagiu, pentru care avea o mare stimă artistică şi politică. Dar nu a avut noroc – şi acest sculptor a avut un accident de maşină (sau de inimă), în orice caz a murit subit într-un spital italian, lăsând-o

pe doamna Carmen moştenitoarea unică a tuturor agoniselilor

sale. Acum, fiind a doua oară văduvă, fiind şi foarte bogată, i s-a făcut dor de ţară: s-a întors la tovarăşul Osmanescu, prin care spera să-şi lămurească situaţia civilă şi politică. Ea ştie de caietele secrete ale soţului ei, tovarăşul Osmanescu se teme şi el de aceste caiete în care regretatul Caftangiu a avut grijă să noteze, zi cu zi şi în amănunte, toate afacerile şi matrapazlâcurile ce s-au făcut pe vremea când doamna Carmen şi cu el trăgeau toate sforile în cetatea şi raiaua Isarlâkului. Eu am negat totul despre aceste caiete, ele mi-au fost încredinţate sub jurământ. Am toate motivele să-l consider pe prietenul meu Caftangiu ca pe un erou adevărat. Deşi fusese un activist culturnic fals, un soţ încornorat şi un intelectual de broşuri şi cursuri serale, ascundea în sinea lui un suflet de mare profet şi o minte formidabilă, mai ales în materie de morală şi salvare naţională. Să-i fie ţărâna uşoară şi Dumnezeu să-l ierte şi să-l primească la El, fiindcă mult a suferit şi tare mult a iubit...

Sora aceasta, care îmi face injecţiile de benzedrină, ca să mă trezească din inconştienţă şi somnambulie îmi apare acum ca fiind o veche cunoştinţă. Plângea şi ea în taină, nu-mi dau seama dacă face parte din corpul medical sau este o deţinută ca şi mine. Ea mă sfătuieşte să nu scriu aiureli, este dincolo un tovarăş care are misiunea de a mă stinge în bătaie în caz că nu vă scriu ce trebuie. Dar mie, stimate tovarăşe General Procuror, nu-mi pasă de pumnii şi cravaşa lui, cine a trecut prin şocurile electrice ale doctorilor de aici nu se mai teme nici de bătaie şi nici de moarte. Eu de un singur lucru mă tem: că există o viaţă de dincolo, unde va trebui să-i întâlnesc pe toţi aceia pe care i-am nenorocit din cauza imensei mele prostii. De aceea doresc să sufăr cât mai mult aici, în această viaţă, ca astfel să mă curăţ, cât de cât, de vinovăţie şi crimă. Fiindcă vreau neapărat să merit ca, în clipa în care numenele noastre se vor reîntâlni acolo, EA să-mi întindă mâna ei de sfântă şi martiră, gonind de lângă mine îngerul negru ce nu se mai dezlipeşte de fiinţa şi

soarta mea. De aceea, nici nu mai vreau să încerc a mă sinucide. M-am răzgândit. Doresc să mor ucis! Aici, în acest ospiciu de incurabili, unde e Dealul Căpăţânii, miezul ultim al tuturor utopiilor, ce se vorbesc sau se construiesc în acest secol, cel mai stupid şi mai criminal secol din ultimele cinci decenii.

A venit să mă vadă la vorbitor o femeie foarte frumoasă, îmbrăcată în negru. Spunea că o cheamă Florica. Nu-mi aminteam de ea, nu puteam nici să-i vorbesc, eram după o lungă criză postepileptică. Doar

la vederea celor doi copii ce o însoţeau – un băiat de vreo zece ani şi o fetiţă fermecătoare de cinci sau şase ani – am simţit o durere cumplită în inimă şi în occipital. Copiii aceia îmi răsculau nişte dureri arse sau înecate undeva, în viaţa mea de mai înainte. Florica asta mi-a spus că Ea este îngropată în fundul grădinii Moşului şi Moşul încă trăieşte. Că acolo aş avea o casă şi o livadă unde sunt aşteptat să mă întorc. Nu vreau să vă mint, de câte ori sunt de serviciu la closete sau la spălatul scărilor, mă gândesc la acea grădină şi la acel mormânt. Dar tot atunci îmi dau seama că eu nu merit să mor într-o grădină: trupul meu va trebui să se termine aici, unde mi-au fost ucise sufletul şi memoria. Cred că de la această Florica primesc în fiecare lună un pachet reglementar, de 5 kilograme, conţinând săpun, ţigări, miere, slănină şi alte bunătăţi. Nu reţin decât săpunul – restul îl predau celor în drept: am învăţat lecţia, trebuie să dăm Cezarului şi tot ce e al nostru, nu numai ce este al bunului nostru Dumnezeu...

Vă scriu alandala, aiurez, încă. Nu ştiu de ce mă bucur, totuşi, că vă pot scrie. O singură dată ne-am văzut – vedeţi, sunt totuşi lucruri ce nu se pot uita –, atunci mi-aţi spus că v-aţi făcut studiile în Genopolis şi că aţi fost coleg cu un oarecare inginer Winter. Că aţi ascultat acolo câteva din conferinţele mele, în care vorbeam despre bolile incurabile şi contagioase de care suferă bietele cuvinte, biata limbă a oamenilor şi a omeniei. Se poate, vă cred: dar vă rog să mă credeţi şi pe mine că nu mai ţin minte absolut nimic. Pleavă, cenuşă, vânt în deşert. Pentru mine, Genopolisul, cu toate cărţile şi ambiţiile sale, a fost dat la topit. Au murit părinţii mei, a murit şi Ea: în consecinţă, au murit şi Dumnezeu, şi Marx, şi Europa asta în care am crezut şi în care mi-am investit toate visele, gândurile şi speranţele. Sunt un moşneag nenorocit, scârbit de lume şi de mine însumi, simplu figurant într-o tragedie ce se va sfârşi curând.

Totuşi, nu vreau să vă dezamăgesc. Favorul de a vă putea scrie este unic şi uriaş. Va trebui să profit de această ocazie – mai ales că, în afară de cei doi procurori trimişi de dumneavoastră, simt lângă

umărul meu şi suflul a doi îngeri trimişi din ceruri. Mă şi simt oarecum lucid; chiar dacă nu văd nimic înapoi în trecut, văd totuşi înainte, înspre viitorul care vă interesează în primul rând pe dumneavoastră.

Mi-am dat seama că şi dumneavoastră, personal, aveţi tot interesul să puneţi mâna pe acele caiete ale colegului meu de suferinţă, Caftangiu, precum şi pe dovezile mele în legătură cu modul în care au fost scrise şi transcrise lucrările ce fac astăzi faima de scriitor politic a trădătorului Tutilă Ilie. După cum aţi

constatat, încercările organelor dumneavoastră de a mă forţa să spun unde le am ascunse aceste documente au eşuat: de îndată ce sunt supus unei torturi, oricât de ştiinţifică ar fi ea, eu cad în epilepsie, criza asta mă face insensibil şi inconştient, aura letargică de după fiecare cădere a mea durează mult, uneori luni de zile. Dar, de când am fost mutat la etajul doi şi de când ştiu că voi fi trecut la etajul unu, al depresivilor simpli ce au dreptul să lucreze în gospodărie, grădini şi grajduri, am început să mă gândesc mai în adâncime la propunerile dumneavoastră. Acum le consider juste şi utile, atât pentru mine, cât şi pentru fosilele de valori în care mă încăpăţânez, a crede încă. Sunt foarte obosit, credeţi-mă. Mă doare mâna cu care vă scriu, îmi simt şi mâna care mi-a fost tăiată. Sora mea de ghips albastru îmi spune că asta ar fi injecţia ultimă pe care poate să mi-o mai facă; după efortul de astăzi, zice ea, voi dormi trei zile, va trebui să mă hrănească cu glucoză, introdusă cu pâlnia în stomac. Nu-i nimic, sunt obişnuit.

Iată, aşadar, concluziile mele, care de fapt sunt nişte concrete propuneri pentru dumneavoastră:

– Întâi, vă rog să aveţi bunătatea şi înţelegerea de a da ordin acestui căpitan Enoiu, şeful secţiei „speciale” din rezervaţia noastră, să-mi restituie imediat proteza dentară pe care a reţinut-o după ultima bătaie. Eu, de obicei îmi scot proteza când sunt chemat la el (această proteză, după cum bine ştiţi, o datorez epocii Tutilă Unu, el, ca să pot dicta, mi-a comandat-o): fiindcă ştiu ce mă aşteaptă, nu vreau să se spargă. Ultima oară, fiindcă, zicea dumnealui, nu am fost cuminte (e vorba tot de pachetul meu), a reţinut proteza mea şi o ţine în fişetul său de metal de oţel. Zice că are să mi-o strivească cu cizmele lui dacă nu-mi bag minţile în cap şi nu înţeleg că el este Dumnezeul şi Sfântul Duh al tuturor fiinţelor şi bunurilor ce intră şi ies din acest lazaret.

– În al doilea rând, vă sfătuiesc să încetaţi a mă mai ruga să dau declaraţii în legătură cu acest bandit care a ajuns

profesor universitar de marxism şi autor reacţionar nu ştiu unde: nu pot fi coautor în nimic cu cel care este, în primul rând, autorul uciderii soţiei mele. Cu riscul de a vă supăra, ţin să vă spun că, în sinea mea, mă bucur că a fugit şi că a publicat în străinătate ceea ce ar fi trebuit să poată apărea la noi în ţară. Habent sua fata libeli, asta înseamnă că îşi au şi cărţile, ca şi oamenii, soarta lor. Dacă aş da o asemenea declaraţie, nu v-ar folosi absolut la nimic: nu puteţi să deschideţi un nou proces împotriva mea pentru vina de a fi adevăratul autor (să zicem!) al acelor scrieri; nici un proces împotriva lui Tutilă Unu,

fiindcă el este crezut acolo, în timp ce eu, ca martor, aşa cum arăt acum, nu pot fi crezut nici măcar de cei mai imbecili gazetari angajaţi sau reangajaţi. Să ştiţi că cineva mă tot fotografiază, mai ales după ce sunt maltratat: nu ştiu cu ce scop (în orice caz, a devenit evident pentru mine că şi dumneavoastră aveţi destui duşmani); dacă într-o bună zi fotografia mea va apărea în ziarele de dincolo, cine va mai crede că ruina jalnică ce sunt acum a fost cândva un universitar în filosofie şi autorul prezumtiv al unor lucrări ideologice sau literare?

– Vreau să fim bine înţeleşi: sub nici un chip nu vă pot preda acum manuscrisele bunului şi bravului meu coleg de suferinţă Ion Mămăligă. Care, la insistenţele oportuniste şi aristocratice ale soţiei sale (pe care a iubit-o orbeşte), a acceptat să-şi schimbe numele în Leonid Caftangiu. Aceste însemnări (care sunt ale unui ION şi nu ale unui oarecare Leonid) conţin adevăruri cutremurătoare. Vedeţi că vă scriu cu creion chimic şi nu cu pixul nemţesc pe care mi l-aţi trimis dumneavoastră. De ce? Fiindcă un înalt tovarăş de la Înalta Poartă – care cercetează în taină chiar şi pe cei care se cred că sunt şefii tuturor cercetărilor din această ţară – m-a rugat insistent să-i predau câte o copie din toate declaraţiile ce mi le cereţi. Astfel, eu fac trei declaraţii deodată – am şi plombagină, am şi hârtie; sora care îmi face injecţii are ordin să asculte de ordinele mele. Cei doi procurori civili pe care i-aţi trimis la mine după această declaraţie au început, conform metodei clasice, prin a mă ameninţa şi lovi: dar, după aceea, căpitanul Enoiu, invitându-i la un pahar de adevăr, le-a strecurat vulpea în sân: subit, au devenit nişte mieluşei, se uită la mine ca la un semafor, mi-au adus ţigări, chibrite, cafea. Ei ştiu acum că am dezlegare de foarte sus să scriu ce vreau, cât vreau şi în câte exemplare am nevoie. Sunt eu o căzătură de om, un cadavru viu – dar Adevărul fratelui Caftangiu şi al fostei sale soţii, Adevărul meu şi al soţiei mele în veşnicie se leagă de o horă înaltă. Imense şi periculoase interese de stat depind de secretele pe care soarta sau justiţia imanentă mi le-a încredinţat tocmai mie. La ora asta mă simt mandatarul memoriei şi destinului celor care am pătimit nevinovaţi în ultimii patru sau cinci ani. Deci să nu-mi cereţi aceste caiete ale lui Ion Mămăligă, alias Caftangiu: ele sunt

bine ascunse; plus trei copii făcute de el, cu puţin înainte de a muri ca un martir; dacă acum dumneavoastră aţi da un ordin ca eu să fiu supus unei torturi pentru percheziţionarea memoriei mele, să ştiţi că în trei zile veţi primi o carte poştală anonimă în care veţi fi întrebat ce este, de pildă, cu cele trei icoane de mare preţ şi acele două covoare

vechi, de muzeu, pe care le-aţi primit de la rudele soţiei mele ca să stingeţi dosarul meu penal, în care eram acuzat de a fi fost complice la evadarea tânărului violonist Itzac Sommer. (S-a găsit în casa mea vioara lui: am recunoscut la timpul respectiv ce e cu această vioară. Dar în cartea poştală ce o veţi primi – şi dumneavoastră, şi secţia de justiţie din înaltul Divan – se va indica şi cine a devenit, peste noapte, proprietarul pianului, al viorii şi al întregului aparataj muzical al familiei acelui nenorocit transfug.). Se face acum aici, în mare taină, o listă a celor care se aprovizionează regulat de la crescătoriile de porci şi păsări şi din grădinile şi serele speciale ale acestui foarte secret ospiciu de incurabili. Maşina dumneavoastră figurează printre cele care au încărcat în portbagaj diferiţi purcei, curcani şi pui vii, plus hălci întregi de pastramă de batal. Căpitanul Enoiu în persoană este cel care – ca să-şi justifice cele două vile pe care şi le-a construit pe numele ginerilor săi –, având o sulă în coastă, alcătuieşte acum cu grijă nişte liste de hoţi şi profitori, liste pe care, sunt sigur, nu vi le va preda dumneavoastră şi nici prietenilor dumneavoastră.

– După cum vedeţi, fără să vrem, am ajuns copărtaşi într-o foarte serioasă afacere sau încurcătură. Nu se mai ştie cine vânează şi cine e vânat. Diferenţa între mine şi dumneavoastră, de astă dată, este în favoarea mea: fiindcă eu nu am, nu mai am nimic ce pierde. Mie nu-mi este frică nici de bătaie, nici de înfometare, nici chiar de moarte. Ştiu că va trebui să mor – dar vreau să mor ucis în această închisoare ultimă, atunci când se va împlini vremea mea şi după ce voi termina cu testamentul colegului meu Caftangiu.

– Am semnele mele că din clipa asta tot ceea ce vă scriu mi se dictează de undeva: eu nu sunt decât un simplu instrument fizic prin care Adevărul îşi face drum spre lumină. Vreau să vă conving că nu aveţi de ales: trebuie să ascultaţi de sfatul meu şi să procedaţi aşa cum vă spun eu: altfel mă voi vedea silit să apelez la acel înalt funcţionar de la Înalta Poartă

care are sarcina de a lua declaraţii şi de a strânge date în legătură cu acest Tutilă Ilie, a cărui fugă şi trădare au afectat în modul cel mai dureros pe însuşi Magnificul nostru Sultan. Cu totul întâmplător, la ultima mea întâlnire cu acest bimbaşă, acuzându-l eu de modul în care s-a purtat cu verişoara sa, el mi-a strecurat în buzunar o hârtie semioficială, scrisă cu mâna de dumneavoastră personal, prin care îl autorizaţi să folosească toate mijloacele ca să stingă fără milă incendiul ideologic din Isarlâk, sacrificând la nevoie propriile rude. Prin această hârtie deveniţi complicele

exact al aceluia pe care aveţi sarcina de a-l demasca acum. Dar de mine nu trebuie să vă temeţi: am avut timp să cumpănesc lucrurile, m-am şi sfătuit cu cine trebuie. Iată, în câteva cuvinte, hotărârea mea. Nu voi da în vileag documentele ce le deţin, mai mult, doresc să colaborez cu dumneavoastră, ajutându-vă să vă îndepliniţi sarcina. În caz că mă ascultaţi, copia acestei declaraţii nu va fi predată anchetatorului secret de la Înalta Poartă. Aveţi toate şansele să scăpaţi cu obraz curat, pentru asta vă dau cuvântul meu de onoare, şi cuvântul meu este un cuvânt greu acum şi este şi de asigurată şi verificată onoare. În caz că refuzaţi să fiţi corect cu mine şi cu Caftangiu, mă obligaţi să caut aliaţi în altă parte. Acel necruţător comisar ce vă concurează în cercetări, a spus despre dumneavoastră, râzând, că nu sunteţi un „general-procuror”, ci numai un oarecare „procuror general” ; ceea ce, spunea dumnealui, este ceva foarte relativ şi deosebit de trecător.

Ca introducere, iată câteva preţioase informaţii preliminare prin care doresc să vă dovedesc că acel caiet al prietenului meu Caftangiu nu este o legendă goală, ci o realitate plină de date, cifre şi amănunte deosebit de grave şi incriminatorii.

1. Scrie în acest caiet că, după ce s-au suspendat în paşalâcul nostru iubit importul de cafea şi vânzarea boabelor de cafea prin comerţul de stat, în trei mici porturi de pe Istru, diferiţi misiţi şi vameşi cu grijă aleşi cumpărau cu ridicata, de pe şalupe austriece, saci grei de cafea boabe pe care apoi, cu preţ dublu (600 lei kilogramul), îi vindeau cu de-amănuntul, la negru, în oraşe ca Isarlâk, Genopolis şi chiar Ulan-Bucur. Întreaga afacere era condusă de doamna Carmen Caftangiu, iar veniturile uriaşe erau încasate de casa Osmanescu et Comp.

2. Informaţia de mai sus nu ar avea nici o valoare pentru dumneavoastră dacă nu aş adăuga că Osmanescu, la origini, este de alt neam şi avea în copilărie alt nume. Pe care îl ştiau şi soţia mea, şi colega ei de bancă, fosta soţie a Osmanescului. Şi îl ştia şi Caftangiu-Mămăligă – care era obligat să tacă şi să rabde şi să înghită, dar care urmărea cu

ochii deschişi toate matrapazele ce se puneau la cale în casa sa. Nu vă spun acum care este numele adevărat al acestui cumplit Osmanescu. Am plâns şi am îngenuncheat în faţa lui, rugându-l să-mi trimită medicamente străine. Trebuia să joc acest teatru: nici nu era teatru, am deseori momente când îmi vine să îngenunchez şi să sărut, cu nesfârşită milă creştină, cizmele tovarăşului căpitan Enoiu, spunându-i în lacrimi: Ia nevinovnâi, ia nevinovnâi, izvinite minea, moi brat Ivan! Dar vă pot spune că Osmanescu este

rudă apropiată cu doi mari importatori de cafea, care au mari fabrici şi antrepozite în Marsilia, Hamburg şi Viena. Mai ştiu că Tutilă Doi, după ce a pierdut postul de rector al Academici Alutane din Roma, a ajuns director la unul din aceste antrepozite în care soseşte cafeaua adusă din Brazilia. Osmanescu, dacă a ajuns să intre iar în graţiile doamnei Carmen, vă asigur că îşi pregăteşte inteligent propria trădare. El, fiind foarte bogat, vă asigur că nu va avea nevoie să predea marxism şi nici să publice din manuscrisele pe care le-a confiscat în lunga sa carieră.

3. Cu o zi înainte ca bietul Caftangiu să fie internat cu forţa la clinica de neuropsihiatrie (deşi nu fusese dat afară din partid, primise doar vot de blam cu avertisment), din întâmplare – şi spre ghinionul său – a surprins acasă la el o uriaşă cantitate de aur pentru care se certau soţia sa şi marele Osmanescu. Era aurul ce a fost confiscat, cu ani în urmă, de la ţiganii şatrari, rudari, zlătari, dar şi contrabandişti, din Banatia şi Alutania. O parte din acest aur a fost predat Băncii Naţionale, dar o însemnată parte a fost însuşită de cel care a condus operaţiile de percheziţie şi extorcare. În afară de acest aur ţigănesc, Caftangiu a mai zărit şi un pumn de monede bizantine, din aur veneţian, găsite de arheologi şi făcute cunoscute marelui public prin denumirea muzeală ”Tezaurul tracic de la Pelendava“. Caftangiu nu ştie cum a fost împărţit acest tezaur, dar e ferm convins că în combinaţie a fost amestecat şi Tutilă Ilie, cel care l-a „salvat” atunci de retrogradare pe Osmanescu şi a pus la punct atât izolarea la incurabili a lui Caftangiu, cât şi plecarea „la studii” a doamnei Carmen, împreună cu el. Partea lui Osmanescu a rămas în ţară. Acesta – fiind şi fricos, şi laş – nu a îndrăznit să scoată peste hotare grosul din această pradă: o are ascunsă, împărţită în trei locuri. Carmen cunoaşte aceste locuri, dar, întâmplător le cunoştea şi Caftangiu. Şi acum, fiind posesorul caietelor testamentare ale acestuia, le cunosc şi eu. Iar în caz că aş fi omorât – adresele şi locurile respective figurează în toate cele trei copii pe care Caftangiu a reuşit să le facă înainte de a muri, dându-le apoi unor amici de încredere, care ştiu precis ce au de făcut în caz de alarmă, aici. Adresele şi numele acestor amici ai prietenului meu, din motive pe care le bănuiţi, nu am vrut să le aflu. E mai sigur aşa.

4. Nu vă îndemn să-l chemaţi direct pe Osmanescu în ţară, prin ministerul său. Se va speria şi nu va veni. Nici să-i anunţaţi o decorare sau un răspuns pozitiv la memoriul de reabilitare înaintat iubitei noastre sultane de către păcătoasa Carmen. Ar intra sigur la bănuieli. Un lucru ştiu, fiindcă îl cunosc: că, lăsat în pace, netulburat de griji legate de funcţia şi

amorurile sale, în îmbuibarea şi uituceala din Occident, ca toţi cei care au trecut graniţa şi au rămas acolo, va pierde din frica sa funciară, patriotică, va uita de furcile şi decretele ce păzesc la noi relaţia atât de importantă între „a fi” şi „a avea“. Nu ar fi rău să afle, cumva indirect, că eu am murit, în timpul unei anchete, de inimă. Ca şi soţia mea. Asta îl va linişti, înseamnă, îşi va zice, că a dispărut şi memoria din acele caiete care, poate, nici nu a existat decât ca legendă şi ameninţare. Va veni singur sau însoţit de reabilitata Carmen. Auri sacra fames. Atunci veţi putea să puneţi mâna pe el. Nu va fi nevoie să-l torturaţi ca să-şi scuipe toate fărădelegile: aşa cum boxerii şi luptătorii campioni au frică de injecţii şi dentist, tot aşa foştii torţionari, anchetatori sau procurori, odată arestaţi, devin nişte viermi şi nişte cârpe. Curajul de sub epoleţi piere de îndată ce în locul frumoasei uniforme apar zeghea şi tunsul. Desigur, nu-i veţi putea înainta un proces public: e cadru politic. Ori va fi executat în condiţiile cunoscute, ori va fi trecut şi el prin tratamentul de amneziere şi autism în vreuna din clinicile speciale. Eu vă propun să-l aduceţi aici. Vreau să-l privesc în ochi. În caz că mintea mea va fi limpede aşa cum o simt acum, vă asigur că vă voi ajuta să alcătuiţi un dosar de punere sub acuzaţie pentru crimă şi jaf de drept comun a trădătorului Tutilă Ilie. Vă voi servi pe tavă toate acele probe prin care veţi putea dovedi, în faţa oricărui organism juridic, naţional sau internaţional, că acest individ a comis în ţara sa nu acte de curaj politic sau scrieri de convingere şi conştiinţă, ci crime fasciste de tip banditesc, plus o crimă patricidă, plus alte două crime în familie, numai şi numai spre a face să dispară martorii, din sat şi din familie, ai trecutului său patricid. Nici nu vom avea nevoie de depoziţiile complicelui Osmanescu: vă voi aduce la nevoie zeci şi zeci de martori cinstiţi, plus câteva documente ucigătoare. Vă asigur că am tot ce-mi trebuie ca să pot dovedi în faţa oricui că tot ce a publicat el acolo a fost dictat de mine aici: dar eu nu am dictat din memorie, aşa ceva nu e posibil, ci după anumite manuscrise ale mele, confiscate din casa mea. Aceste texte originale ar fi trebuit să fie arse. Nu au fost arse: mi-au fost restituite în taină. Sunt ascunse, împreună cu testamentul şi caietele fratelui meu Ion Mămăligă.

Stimate tovarăşe General Procuror, vă rog să mă credeţi, nu mă simt îndemnat de nici un fel de dorinţă de răzbunare sau justiţie. Pur şi simplu execut nişte porunci superioare. Funcţionez ca o rotiţă în cadrul unui alt aparat de represiune, al unui aparat magic sau metafizic infinit superior tuturor forţelor din lume ce depind de

istorie, putere politică, pumni şi pistoale. Ca

om, nu sunt decât un nebun incurabil; doar ca cetăţean am fost desfiinţat şi anihilat. Trăiesc în micul infern al acestui lazaret secret care, după a mea părere, nu este decât o simbolică metaforă şi miniatură a marelui infern din lumea de afară. Ispăşesc urcând spre moartea ce nu poate fi, pentru cei ce agonizează aici, decât o etapă sublimă de uşurare şi mântuire. Aici, în timp ce mi se sfărâma carnea şi mi se bombardau celulele din creier, am avut parte de câteva bucurii şi lumini supralumeşti. Sub calota de gheaţă a uitării şi autizării fiinţei mele, în anumite clipe de graţie sau revelaţie, simţeam o linişte adâncă şi o mângâiere ce nu putea fi decât cerească. Pe vremuri – parcă într-un alt secol şi într-o altă existenţă –, pe nişte paie putrede, putrezind eu într-o celulă de beton verde, aşteptam ca uşa de fier să se deschidă şi Domnul nostru Iisus Hristos, în zeghe, cu cătuşe la mâinile sale rănite, cu ochelari negri pe ochii săi dumnezeieşti, să fie adus şi împins alături de mine, pe cimentul acelui „izolator” fără de sfârşit. Acum, aici, Hristos e mereu prezent. Ca o lumină de candelă mi se pare a fi ascuns în sângele meu toropit de bătăi şi foamete, în mintea mea întunecată de medicamente şi şocuri electrice. Nu-l mai chem, nu îndrăznesc să mă uit în ochii lui. Aştept clipa în care EA va veni să mă ia de mână şi să mă ducă să îngenunchez sub crucea Lui sacră... Dar până atunci mai e mult, eu trebuie să caut rugăciunile pe care le-am uitat (sau care m-au uitat), trebuie să culeg din praful şi noroiul orelor mele de demenţă cioburile imaginii EI, sfărâmate şi risipite în pleava şi vântul deşertului acestei lumi şi al acestui veac.

Tristissima noctis imago... Mă bucur că vă pot scrie; scrisul acesta, în sine, mi se pare o minune de sus. Toată evoluţia aşa-zis progresistă a ştiinţei şi civilizaţiei noastre se rezumă în energia ucigătoare a unor bombe gata de a fi lansate; toată evoluţia revoluţionară a societăţilor noastre multilateral şi hiperdezvoltate se concentrează simbolic în absurditatea cretină şi demenţială a liturghiilor sultanale; întreaga rezistenţă spirituală a culturii noastre creştine, democratice şi europene se prefigurează emblematic şi premonitiv prin existenţa şi funcţionarea, la toţi indicii şi parametrii, ai acestui ospiciu în care demenţa puterii cuprinse de frică încearcă să înnebunească şi să ucidă revolta celor sătui de minciună, disperare şi neant. Mă consider a fi în centrul lumii, pentru că aici, într-un minimum de spaţiu, se concentrează maximum de suferinţă şi crimă. Din punctul de vedere al condiţiei mele – ţin să v-o spun, fără frică şi menajamente – timpul şi spaţiul, istoria şi politica, civilizaţia şi cultura îşi dau

întâlnire

Editura LiterNet.ro

aici, ca la întretăierea unei abscise cu o ordonată. Aici se face bilanţul moral al acestui secol, aici se iau probele de slavă şi otravă pentru ceea ce mai putem numi condiţie umană. Eu aşa cred – şi îl rog pe bunul Dumnezeu să vă lumineze ca să puteţi cât de cât înţelege gravitatea tragediei ce se joacă şi importanţa diavolească a rolului pe care îl interpretaţi în piesa ce se joacă.

Domnule Procuror General, am datoria şi chiar plăcerea de a vă comunica, în modul cel mai primitiv şi mai simplu, câteva din concluziile mele teoretice de aici. Mi-aţi propus să devin informatorul dumneavoastră discret, să vă raportez din când în când cam ce se vorbeşte, cam cât se fură, ce fel de abuzuri sau afaceri se fac sub ochii noştri. V-am refuzat. Nu mă interesează bătăturile, atunci când pe mine mă doare inima; nu vă pot scrie despre nişte mici criminali şi hoţi, când pe mine mă interesează crima şi hoţia în general, ca simboluri cronice ale schizofreniei maniacale antidialectice de care suferă nu subsemnatul, ci ţara şi poporul al cărui fiu şi soldat umil voi rămâne până în ceasul meu de pe urmă. Deşi sunt şi rămân un simplu şi aproape anonim nebun incurabil, deşi peste memoria şi inteligenţa mea s-au turnat fier-betoane de uitare, frică şi moarte, deşi am murit de mai multe ori în viaţă, fără să fi cunoscut vreo înviere, pierzând chiar încrederea în posibilitatea istorică a unei învieri a neamului meu – ca un fel de preaplin al acestor ore în care pot scrie şi gândi, sub semnul acelui frumos şi vechi non omnis moriar, profit de aceste ore de insulară singurătate şi libertate spre a vă atrage atenţia asupra unor certitudini ce au supravieţuit, nici eu nu ştiu prin ce minune, în fosta mea conştiinţă şi actuala mea luciditate. Poate că au să vă folosească odată. Şi dumneavoastră veţi cunoaşte căderea, ratarea, descompunerea: veţi ajunge un bătrân oarecare – copiii şi nepoţii dumneavoastră au să vă întrebe, poate, într-o frumoasă zi, la ce concluzii aţi ajuns, cum explicaţi mizeria şi degradarea prin care îşi dă sufletul frumoasa şi viteaza noastră patrie. Nu le veţi putea povesti nici despre Osmanescu sau Tutilă, nici despre bietul Caftangiu sau ridicol-nenorocitul Candid; nici chiar despre anchetele dumneavoastră glorioase de astăzi nu le veţi putea relata mâine. Va

trebui să-i minţiţi sau să le vorbiţi despre alţii şi altceva. Nu este exclus ca, după mazilirea sau ieşirea dumneavoastră la pensie, să începeţi a scrie romane sau piese de teatru, ca să puteţi dormi şi respira, ca să puteţi privi spre cer, spre rafturile cu clasici sau pereţii plini de icoane vechi, va trebui să uitaţi de urletele celor schingiuiţi, torturaţi, ucişi, în rate lungi,

ştiinţifice, nu ca altădată, în public, pe roată, în vremurile blânde ale procesului Horea şi al chinuitului procuror Iancovici.

Consider, tovarăşe procuror, că orice putere politică absolută este o pedeapsă cerească pentru un grav păcat originar; cred că orice religie sau sistem filosofic ce acceptă degradarea sa în ideologie politică sau revoluţie devine automat o utopie demonică, fiindcă orice vis de a crea o societate sau un om nou prin teroare, minciuni şi crime nu este decât un lung proces de inorcizare prin izgonirea a tot ce este sacru în oameni şi în lume; orice dogmă e setoasă de sânge, orice dictator tinde să ajungă un Dumnezeu lăudat şi preamărit, chiar dacă acest absolutism al puterii sale va face ca Materia şi Spiritul, în alianţă şi mistică sinteză, să involueze spre sfârşitul lumii, spre Ekpidosisul general; „libertatea, dreptatea, fraternitatea” nu sunt nişte simple lozinci ale unor revoluţii burgheze, franco-americane, ele sunt condiţii, metode şi scopuri sociale ce ne împiedică să devenim fiare sau, mai rău, sclavi; oricine le eludează sau încearcă să le falsifice întoarce istoria spre legile peşterilor şi morala haitelor flămânde; fiindcă nimic nu e întâmplător în această lume, materia e egală şi identică cu spiritul, ambele fiind inferioare sintezei lor pe care nu o cunoaştem, dar care ne cunoaşte; de aici

privită, Istoria îmi apare ca un gigant cuprins de slăbiciunea de a visa utopii, omenirea e foarte grav bolnavă, medicamentele folosite sunt mincinoase şi iluzorii, majoritatea doctorilor sunt nebuni, spitalul întreg e minat, fiecare suflet şi fiecare monadă de luciditate a ajuns o rană purulentă, dureroasă, incurabilă: şi totuşi, procurorule, nu trebuie să uităm că buruienile, ciupercile, lichenii şi lichelele fac parte din ecologia brazilor, că în marile oraşe, numărul oamenilor e strict egal cu cel al şobolanilor din subsoluri, că frica şi foamea sunt cele două stihii malefice ale omenirii, că răul de clasă există, nici religiile şi nici revoluţiile nu au reuşit să stingă ura dintre cei bogaţi şi cei săraci, dintre cei puternici şi cei slabi, cei care aplaudă forţaţi şi cei care sunt forţaţi să fie aplaudaţi; nu trebuie să uităm, mai ales, că libertatea în sine nu există decât în raport cu tine însuţi, dar Libertatea popoarelor poate fi furată sau anulată de prostia şi ignoranţa exact a acelor şefi de state care, la Yalta sau Helsinki, iscălesc stipulaţii în legătură cu Dreptul Omului, dar uită să ceară libertatea de autodeterminare a acestor popoare, lăsând ca ziariştii lor să exclame cu satisfacţie şi cinism: „În definitiv, fiecare popor are exact atâta libertate câtă merită“; fiindcă nu pot să nu mă amăgesc că izolarea umilitoare a filosofiei şi a moralei de masa tuturor

tratativelor e trecătoare, că nu va veni o zi în care Ştiinţa şi Ideologiile în genunchi vor cere iertare Religiilor, Moralei, Ontologiei pe care le-au ignorat şi le-au înjosit, capul îmi vâjâie, dar luminoasa cărare o văd şi o simt, iată, sunt în măsură să vă spun (ca să luaţi aminte şi să vă cutremuraţi), că aici, în ultimul cerc al infernului ţării mele, am ajuns la certitudinea clară şi evidentă cum că la baza acestei lumi, la baza materiei şi spiritului ce alcătuiesc Fiinţa şi fiinţarea atât a lumii, cât şi a omenirii şi istoriei acestei omeniri, stau trei substanţe de natură transcendentală, sacră, divină: Dragostea, Adevărul, Credinţa; ele, împreună sau separat, în fiecare suflet individual, dar şi în sufletul tuturor văzutelor şi nevăzutelor, alcătuiesc esenţa metafizică a tot ce este, aşa cum este, atât în cer, cât şi pe pământ; cine declară război fiecărui atom şi fiecărei celule vii în parte declară război ideii de divinitate, lui Dumnezeu însuşi; noi, aici, suntem victimele, ostaticii, prizonierii acestui război ce s-a declarat deja într-o mare parte a lumii, dar iată că noi suntem în măsură de a şti şi de a fi experimentat faptul că cea mai umilă rugăciune, făcută cu dragoste şi cu credinţă, te apropie de adevăr, te instalează în adevăr, mai mult decât zece laboratoare de fizică sau biologie, decât o sută de sateliţi sau un milion de matematicieni sau fizicieni ameţiţi de propria lor beţie;

nu are rost să vă demonstrez matematic că minus UNU (–1) este nu numai un grav simbol de perpendicularitate, dar şi o primă condiţie de mântuire, pentru orice individ sau popor ce a fost declarat a purta semnul minus pe umerii singurătăţii sale în lume şi istorie; nu se poate, domnule procuror, extrage rădăcina pătrată sau cubică dintr-o conştiinţă şi nici transforma toate cercurile cunoaşterii noastre în elipse ale fricii şi demenţei. Va veni o zi – nădăjduiesc fiindcă îmi este milă de întunericul şi pustietatea sufletească în care trăiţi –, o zi luminoasă, în care şi dumneavoastră, şi ceilalţi mercenari ai injustiţiei veţi fi obligaţi de către propria voastră stăpânire să înţelegeţi şi să admiteţi că norma de drept în justiţie înseamnă legarea, cu ajutorul moralei, a binelui de adevăr; veţi înţelege atunci că, „acolo unde există gratii, şi cei păziţi şi cei care păzesc stau tot după gratii” şi că frica ce o inspiraţi victimelor dumneavoastră este matematic egală cu frica ce vă chinuie pe dumneavoastră în somn sau la marile şedinţe; că dezumanizarea prin torturi şi spălări ale creierului se răzbună prin numărul alarmant de prunci mongoloizi, oligofreni sau handicapaţi ce se nasc în familiile celor în cauză; atunci, cine ştie, va fi înţeles şi de către legiuitorii satrapiilor noastre că justiţia e indivizibilă, că nu se poate despărţi suum cuique tribuere de

alterum non laedere; şi, mai ales, va trebui să admiteţi că un om (sau o instituţie) căreia i-aţi dat voie, dezlegare sau ordin să bată un OM nevinovat – care nu are decât vina de a-şi apăra verticalitatea conştiinţei sale – acel om (sau Instituţie) se poate considera îndreptăţit legal să fure şi să mintă oricând, oricât şi pe oricine; iar un Om căruia i-aţi dat ordine să ucidă, fără să se teamă de pedeapsă, acela este dezlegat de orice Contract Social, moral, politic, acela are voie să-şi trădeze şi patria şi ideologia – şi mai ales Portretul care i-a pus în mână o cravaşa sau un pistol, fără ca să-l înveţe ce înseamnă „a ucide" ; frate procurorule, istoria ne-a învăţat că cel ce scoate sabia mai are şanse de a scăpa netăiat de sabie – dar, din păcate, aceeaşi istorie ne va dovedi (are timp, nu se grăbeşte) că cine scoate minciuna, hoţia şi trădarea va pieri de minciună, hoţie şi trădare; să ştiţi că în lumea asta a noastră, de aici, a celor condamnaţi la a uita spre a putea fi uitaţi, preexistă o lege tainică ce nu poate fi explicată deocamdată, şi anume că nimeni şi nimic nu piere cu totul; nu există secrete ce nu se vor afla, crime ce nu se vor descoperi, criminali ale căror nume să rămână ascunse în veşnicie; totul, absolut totul se plăteşte şi se răsplăteşte încă în această lume, dacă nu prin noi, atunci prin copiii sau urmaşii noştri; creierul uman are o parte a sa care poate fi distrusă prin şocuri şi medicamente, dar esenţialul, miezul tragic al fiecărei victime de aici, ca o sământă tainică, zboară ca păpădia în vânt sau se ascunde sub pământ, în aşteptarea unei ploi sau a unei dreptăţi viitoare. Placenta nu poate înlocui la nesfârşit fătul pe care l-a adus pe lume, vorba goală nu poate înlocui fapta şi realitatea, falsele mituri şi serbări ale minciunii nu pot înlocui, în sufletul poporului ce tace şi rabdă, capacitatea sa de a gândi, judeca şi condamna; cu cât umilirea, exploatarea şi ruşinarea obrazului unui popor întreg durează mai mult, cu atât reflexul de bumerang al mâniei şi răzbunării va fi mai cumplit; această „lungă durată" a teroarei e sabie cu două tăişuri, nu se ştie cine profită de ea, valorile întoarse pe dos sau călcate în picioare pot deveni, după două sau trei generaţii numai, lozinci de libertate şi dreptate mult mai cumplite decât au fost aceste biete speranţe pe vremea strămoşilor noştri răsculaţi; confuzia în lume e enormă, nu se mai ştie cine e de stânga, cine e de dreapta, cine e bogat şi cine e sărac, cine vrea să elibereze şi cine vrea să fie eliberat; bunul Dumnezeu va trebui să ia din mână oamenilor jucăria asta morală care se cheamă istorie, nu am fost vrednici de a fi propriii stăpâni ai propriei noastre soarte, va trebui să intrăm

în ţarcurile Cerului, aşteptând ca Providenţa să hotărască dacă mai merităm să fim sau dacă e mai

bine, pentru întregul univers al liniştii şi armoniei, să dispărem ca o râie sau ca nişte ploşniţe sângeroase şi criminale...

Frate procurorule, rogu-te să mă ierţi dacă m-am abătut prea mult din cărarea legii. Îmi trec prin faţa ochilor paginile prin care acel nenorocit Ion Mămăligă şi-a strigat, în scris, înainte de a muri, apocalipsa. Ea nu începe cu trompetele unor îngeri sau cu ameninţările Glasului celui dintâi, care a spus: „Suie-te aici şi-ţi voi arăta ce are să se întâmple după aceste lucruri!”. Nu. Apocalipsa lui Ion Mămăligă spune ce se întâmplă azi, fiindcă, după a noastră părere, lumea nu este înainte de sfârşitul Lumii, ci este în sfârşitul acestei lumi. Apocalipsa a început de mult, poate de când primul om, zicând „Nu există Dumnezeu”, şi-a îngăduit să-l împuşte în ceafă pe fratele său Abel numai fiindcă acesta continua să se roage şi să se teamă doar de Cel de Sus. Caftangiu a avut iluminări de profet: fără să fie filosof sau teolog credincios, a rostit câteva preziceri cutremurătoare. Nu vi le înşir, nici nu aş putea, ele sunt sacre şi păzite de un înger. Dar, fără să mă tem de dumneavoastră sau de domnul căpitan Enoiu, pentru a vă face un bine şi a vă da o idee ce înseamnă clarviziune la un nebun condamnat la sinucidere, am să vă comunic, prin vorbele mele, ce profetiza în urmă cu mulţi ani acest Ion Mămăligă, activist trecut în pasivitate şi reflexie. El era convins că foarte curând, în etape ascunse, dar diferenţiat asemănătoare, absolut în toate statele stalinizate după Yalta, după ce se va constata dezastrul economic, social, ideologic şi moral, puterea politică va trece printr-o fază de nebunie paranoică şi mistică pseudoreligioasă; profitând de această derută, Ministerul de Interne va înghiţi pe rând toate celelalte ministere, începând cu cel de justiţie şi continuând cu cel de externe, comerţ, învăţământ şi cultură. Paraziţii din aparatul de stat şi cei de divan vor deveni supuşii temători ai braţului lung; poporul, din stăpân şi rob, va deveni o masă de păziţi şi păzitori. Puterea poliţienească se va înstăpâni peste tot, democraţiile socialiste devenind, fără să-şi dea seama, simple dictaturi militare ale berzelor albastre în civil. Această profeţie, la noi, a devenit o realitate evidentă. Dumneavoastră nu mai ştiţi cine vă este adevăratul superior. Osmanescu, ataşat cultural, nu ştie de cine trebuie să se teamă mai mult, eu trebuie să-mi scriu aceste raporturi în trei exemplare, unul pentru dumneavoastră (generalul procuror

sau procurorul din serviciul generalilor?), un altul îl predau unui anchetator cu ochi

de barză albastră şi pe al treilea îl adaug la colecţia mea de documente, manuscrise, şi

diferite profeţii şi apocalipse. Deci, iată, revin la ce am spus la început: aveţi duşmani, temeţi-vă, puterea ce o aveţi e cu două tăişuri. În ceea ce mă priveşte, de îndată ce va trece efectul injecţiilor, voi redeveni ceea ce sunt de fapt: un simplu rebut social, o amărâtă de monadă a acestui secol, flămând şi îngrozit de bătăi şi injecţii, aşteptând ca dumneavoastră să daţi un ordin telefonic călăului meu ca să-mi restituie proteza dentară: vreau să pot striga corect, în clipa în care reintru în criza mea de nebunie: „Merde, merde merde. Trăiască Statele Hunite ale Eurasiei!”

Acum, gata: simt apropierea leşinului. Nu aş vrea pentru nimic în lume să mă prăbuşesc chiar când se anunţă o mare vizită a Crucii Roşii Internaţionale. Nu vreau să mai fac parte dintre cei evacuaţi şi închişi în pivniţe unde li se administrează diferite soporifice şi neuroleptice. Cu ocazia ultimei asemenea vizite sau inspecţii au murit sufocaţi mai mult de cinci din acei melancolici care ar fi dorit să urle. Vreau să rămân treaz – tăcut, dar treaz –, un oarecare anonim bolnav depresiv; nu am şi nu am avut niciodată nimic cu politica sau cu regimul, sunt fericit să pot agita steguleţul, îmbrăcat în salopetă albastră nou-nouţă, demonstrând astfel că tot ce se spune rău despre rezervaţiile noastre neuropsihiatrice sunt simple calomnii inventate de duşmanii patriei noastre şi de renegaţii fugiţi peste hotare. Ori de câte ori visez că aş putea să fiu întrebat de vreunul din ziariştii ce însoţesc asemenea inspecţii internaţionale, dacă am cumva vreo dorinţă specială, ce grozavă bucurie mi-ar face să-i pot spune acestui Figaro din Vest: „Stimate domnule ziarist, după cum vedeţi, salonul nostru e frumos, curat, ultraseptic. Dar îi lipseşte, totuşi, ceva. Nu vă cerem un portret color al genialissimului nostru Sultan, nu avem dreptul, aici, la aşa ceva; nu vă solicităm nici vreo icoană sau crucifix creştin: trăim şi murim într-un stat ateu; orice simbol de credinţă poate să ne tulbure sau să ne accentueze dorinţa de sinucidere sau ucidere. Dar tare mult am dori, dacă ar fi posibil (şi ce nu e posibil într-o lume imposibilă?), să dispuneţi a se aduce din pivniţele teatrului din Isarlâk trei busturi de ghips ce zac acolo fără de nici un folos: al lui Marx, al lui Stalin şi al lui Hitler. Văzându-i, ne-am simţi mai puţin alienaţi,

ne-am da seama că suntem în Europa, în secolul XX, nu suntem singuri, aşadar, nu suntem părăsiţi şi uitaţi. Văzând aceste busturi, ne-am da seama că istoria există şi merge înainte, că utopiile funcţionează normal, că prostia şi crima au rămas boli cronice, incurabile: rugăciunile noastre fiind simple blesteme, blestemele noastre umile rugăciuni (de uitare şi iertare), avându-i sub

ochi pe aceşti mari creatori de lume, ordine şi om de tip nou, am muri mai uşor, mai împăcaţi şi oarecum răzbunaţi. Nici unul din noi nu va apuca integrarea şi a statelor voastre occidentale în Statele noastre Hunite, dar vom putea avea speranţa ca, măcar din ceruri, alături de martirii dreptăţii şi bunului-simţ, să putem privi în jos, râzând din toată inima. Ca doi şerpi ce au încercat fiecare să înghită coada celuilalt, simţindu-şi absurdul sfârşit, ruşii şi americanii se vor împăca şi se vor alia. De pe acum îi vedem îngenunchind şi cerând de Sus, de la Noi, pe Cineva care să-i elibereze de imensa putere pe care au acumulat-o prosteşte şi cu care, acum, nu mai ştiu ce să facă şi ce să mai înceapă.

Am ameţit. Sora refuză să-mi mai facă o injecţie. Celula asta de anchetă se lărgeşte, se luminează. Un demon frumos, cu alte aripi, citeşte Biblia în colţul de sus al încăperii: Napocos răsfoieşte Apocalipsa prietenului meu Caftangiu-Mămăligă. Îi place, o va introduce în viitorul nostru Supplex. Un cal şarg mă aşteaptă într-o dumbravă, nu sunt departe de peştera în care cineva cântă din Bach: da, acum, dinspre grădina Moşului nostru coboară spre mine o Umbră sfântă; opera vieţii mele, marea mea dragoste, unica mea patrie, ultima carte pe care nu am citit-o în întregime şi pe care am dat-o la topit, la ars; vine spre mine zâmbind, mă ia de mână, mă conduce spre o piaţă imensă, a unui gigantic Isarlâk ceresc, şi acolo, îmi arată un uriaş afiş roz pe care sunt... pe care sunt înscrise nişte nume. Îngeri şi draci, bogaţi şi săraci, proşti şi deştepţi, ca la iarmarocul Sfintei Mării, privesc acest afiş rozaliu şi râd, şi râd, şi râd. „Vezi, îmi spune Ea, cu vocea ei cerească, fericiţi sunt şi cei ce pot râde! Dacă iadul e pardosit cu utopii, raiul nostru valah e alcătuit din libertatea de a putea râde, bârfi, critica, amestecând lacrima cu veselia, disperarea cu nădejdea şi frica de curaj cu curajul fricii ”...

Amin.